

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Γ. ΣΑΡΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΕΝ ΤΩΙ ΠΡΟΤΥΠΩΙ ΒΑΡΒΑΚΕΙΩΝ ΛΥΚΕΙΩΝ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ
ΤΗΣ Α' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΤΕΤΡΑΤΑΞΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΥ ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΔΩΣΠΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ
ΤΗΣ ΜΕΣΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΜΕΤ' ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΩΝ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ Α'. (β' ἐγκρίσεως)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ

46 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ (ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ) — 46

1928

29

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Γ. ΣΑΡΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΕΝ ΤΩΝ ΠΡΟΤΥΠΩΝ ΒΑΡΒΑΚΕΙΩΝ ΛΥΚΕΙΩΝ

20

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΛΕΞΗ ΔΗΜΑΡΑ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΑΣ

ΤΗΣ Α' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΤΕΤΡΑΤΑΞΙΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΥ ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΔΟΙΠΟΝ ΣΧΟΔΕΙΩΝ
ΤΗΣ ΜΕΣΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΜΕΤ' ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΩΝ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΕΚΔΟΣΙΣ Α'. (β' ἔγκριση σεως)

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ

46 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ (ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ) — 46

1928

Πᾶν γένησιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφὴν, τοῦ συλλογέως.

Αἰγαῖον

Σημείωσις διά τοὺς διδάσκοντας. Τὰ τεμάχια παρατίθενται τεταγμένα κατὰ λογοτεχνικά εἶδη. Ὁ διδάσκων δῆμος ἀς ἔχῃ ὑπὲν δῖτι δὲν ἔχει καμιάν ἐποχρέωσιν ν' ἀκολουθῇ τὴν σειρὰν τοῦ βιβλίου, ἀλλὰ δύναται νὰ ἐκλέγῃ ἐκάστοτε διοικήποτε τεμάχιον κοίνει αὐτὸς προσφορώτερον διὰ τοὺς μαθητάς, ἀναλόγως πρὸς τὰς γλωσσικὰς δυνάμεις αὐτῶν, τὴν πρόσοδον τῶν ἄλλων μαθημάτων, ἵδια τῆς ἱστορίας, καὶ τὰς ἐκάστοτε παρουσιαζομένας διὰ τὴν διδασκαλίαν ἀφορμάς.

Σημείωσις διὰ τοὺς μακθητάς. Ὅπου ὑπάρχει ἀστερίσκος, ζήτει τὴν ἔξηγησιν τῆς λέξεως ἢ τοῦ πράγματος ἐν τέλει, εἰς τὸ *Παράρτημα Ε'* τοῦ βιβλίου (σελὶς 221 κέ.).

— Καμπίλαν φοράν.

— Δὲν είναι ώρατον νὰ κοιμάται κανεὶς τὴν νύκτα εἰς ἔνα ἐρημικὸν ἔξωκκλήσι καὶ νὰ ἀκούῃ τὴν βροχὴν νὰ πέφτῃ εἰς τὴν παλιάν του στέγην;

— Καὶ νὰ τρίζουν αἱ οἱραὶ εἰκόνες.

— Ποῦ τὸ ξέρετε;

— Κάποτε τὴν νύκτα ἥκουσα αὐτὸ τὸ τρίξιμον.

— Να! Εἴδατε τὶ συγχίνησιν φέρει μέσα εἰς τὴν ἀπόλυτον ἐκείνην ἡσυχίαν.

“ Ήσαν τρεῖς ψυχαὶ ἀπλαῖ καὶ παιδικαὶ. Ἄπὸ τὴν περαιτέρω συνομιλίαν μας ἀντελήγθην δτὶς ἡ φύσις, εἰς τὴν ὄποιαν ἔξουσαν τὸν περισσότερον καιρὸν τῆς ώραίας νεότητός των, τοὺς εἶχε λεπτύνει τὴν εὐαίσθησίαν των. Ἄλλα πρὸ παντὸς τὰ βουνὰ καὶ αἱ ἀναβάσεις των εἶχον διαπλάσει τὸ σῶμά των λυγερόν, εὐθυτενές, λαμπρά. Ἐχαίρετο κανεὶς νὰ τοὺς βλέπῃ.

“ Οταν ἐτελείωσαν τὸ πρόγευμά των ἔσκυψαν καὶ ἡπιαν νεράκι εἰς τὴν πηγήν. Διὰ ποτήρι ἐχρησιμοποιήσαν τὰς δύο παλάμις των ἡνωμένας. Ὁ ἴδρως των εἶχε στεγνώσει εἰς τὰ μαλλιά των. Τὸν ἀπήλευψαν μὲ ἀφθονον λούσιμον. Ἐκάθισαν εἰς τὸν ἥλιον διὰ γὰρ στεγνώσουν.

Τοὺς ἔθλεπα καὶ ἔσκεπτόμην: Ἄλλα τὶ θὰ ἡτο λοιπὸν ἡ ἀθηναϊκὴ νεολαία, ἀν ἐμιμεῖτο τὸ παράδειγμά των; Ἄντι τῆς σκόνης τῶν δρόμων νὰ εἰσέπνεε τὸ ὅραμα τῶν ἐλατιῶν, τῶν πεύκων, τοῦ θυμαριοῦ. Ἡ φύσις, ἔδωσεν εἰς τὴν πόλιν μας διλίγας ώρας μακράν της θαυμάσια βουνά. Ἰσως τόσον ώραία νὰ μὴν είναι ἀλλαχοῦ. Διότι ἔχουν τὰς γοητευτικωτέρας ἀνομοιότητας. Τὴν νύκτα τρεμουλιάζεις κανεὶς ἐκεὶ ἐπάνω, καὶ τὴν ἡμέραν ζεσταίνεται ὥς εἰς κάμινον. Καὶ ἐνθυμήθην τὰ παράπονα πολλῶν συμπολιτῶν, δτὶς τὰ βουνά μας δὲν ἔχουν ἔνα δόδοντωτὸν σιδηρόδρομον. Θὰ ἥθελαν νὰ ἀναβαίνουν εἰς ὑψὸς χιλίων μέτρων μὲ τὸ σιδερωμένο πανταλόνι των, καὶ μὲ τὴν ἀμεμπτὸν ὑπόδησίν των. Νὰ εὕρισκαν μίαν αἰθουσαν μὲ παρκέτο* διὰ νὰ χορεύσουν. Ἄλλα παρομοιὰ ἀπόλαυσις τοῦ βουνοῦ ὁμοιάζεις μὲ τὸ βραχγὸν τραγούδι τοῦ Καρούσου,* τὸ ὄποιον ἀκούει κανεὶς εἰς τὸν φωνογράφον ἐνὸς καπηλείου.

Τὰ παλικαράκια ἐφορτώθησαν ἐκ νέου τὰς ἐλαφρὰς ἀποσκευαὶς τῶν, ἀνέλαβον τὴν δρεινὴν ὑψηλὴν ῥάβδον των μὲ τὴν σιδηρᾶν αἰχμὴν εἰς τὸ ἄκρον της καὶ ἐκινήθησαν ἐλαστικὰ καὶ ἀκούραστα.

— "Ερχεσθε μαζί μας; μοῦ εἰπαν μὲ τὴν δροσερὰν εὐγενῆ φωνήν των.

— Ναι!, θὰ γέθελα, ἀλλὰ στὰς δέκα πρέπει νὰ εἰμαι εἰς τὴν πόλιν. "Εχω δουλειὰ εἰς τὸ γραφεῖον τῆς ἐφημερίδος μου ἔως τὸ πρωΐ.

— "Γιστερά ἀπὸ τόσον δρόμου;

— Ναι!, καὶ χθὲς τὴν νύκτα δὲν ἔκοιμηθην. "Εφυγα ἀπὸ τὰς πέντε τὸ πρωΐ ἀπὸ τὸ γραφεῖον διὰ νὰ ἀνεβῶ εἰς τὸ βουνό.

— "Αλλὰ τότε, κύριέ μου, εἰσθε ἀξιοθαύμαστος!

Μοῦ ἔσφιγξαν τὸ χέρι. Εἶχαν πολὺ δυνατὰ δάκτυλα. "Ενιώσα μίαν εὐχαρίστησιν, τὴν ὁποίαν θὰ γῆσθάνοντο οἱ ἀρχαῖοι δρομεῖς στεφανούμενοι. Χωρὶς νὰ τὸ ἐλπίζω, ἀπέλαυσα εἰς τὴν ἐρημικήν μου ἐκδρομήν ἔνα ἔπαινον. Καὶ ὁποῖον! "Επανιν τῆς θαλερωτέρας νεότητος πρὸς ἔνα ἀπόμαχον.

1921.

2. ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ.

Α' ΠΟΛΕΩΣ.

Η Ζάκυνθος.

Γρηγορίου Ξενοπούλου.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἑνετικῆς κυριαρχίας,—ΙΕ' αἰών—ή πόλις τῆς Ζακύνθου χρειελεῖτο κυρίως ἀπὸ δύο τμῆματα: τὸ φρούριον καὶ τὸν αἰγιαλόν. Η καθαυτὸ πόλις ἦτο ἐπάνω εἰς τὸ φρούριον· ὃ δὲ λεγόμενος «αἰγιαλός» εἶχεν διλύγα οἰκήματα διεσπαρμένα, τὰ δόποια ἐγκατέλειπαν οἱ αἰγιαλῖται, διὰ νὰ ἐγκλεισθοῦν καὶ αὐτοὶ εἰς τὸ φρούριον, ὅσάκις ἐνεφχνίζετο ὅποπτον πλοῖον καὶ ἡπειρεῖτο κατὰ τῆς νήσου ἐπιδρομῇ πειρατῶν.

Η σημερινὴ πόλις εἶναι η μοιραία ἔξελιξις τοῦ ἀρχεγόνου ἐκείνου «αἰγιαλοῦ». Τὸ φρούριον, δλονὲν ἀνωφελέστερον, παρήκμαζε διὰ τῶν αἰώνων καὶ ἡρημοῦτο, ἐνῷ ἀπεναντίας ὁ παρὰ τὴν θάλασσαν συνοικισμὸς κατέκτα δισημέραις ἔδαφος, ἐπυκνοῦτο. Σήμερον τὸ ἑνετικὸν φρούριον δὲν εἶναι παρὰ μεγαλοπρεπὲς ἔρετον, δεσπόζον τῆς πόλεως καὶ ἔξεγετον τὰς ἀναμνήσεις, μὲ τὰ σχεδὸν κατεστραμμένα τείχη του, τὰς ἐπάλξεις, τοὺς προμαχῶνας, τὰς τουφεκῆθρας καὶ τοὺς λέοντας τοῦ Ἀγίου Μάρκου*, τοὺς γλυπτοὺς ἐπὶ τῶν ὑπερθύρων. Ο εὑρύς του περίθολος, τὸν ὁποῖον δὲν

είναι πλέον άνάγκη νὰ φράττουν σιδηραῖ πύλαι, τώρα περικλεῖει μόνον τὰς φυλακάς, όπου κρατοῦνται δημόσιοι καὶ κατάδικοι, καὶ τὸν σηματογράφον, τὸν «τηλέγραφον», όπως λέγεται ἐκείπέρα, ὁ ὄποιος σημειώνει—«σινιαλάρει»—τὰ καταπλέοντα ἀτμόπλοια. Ἀλλὰ κάτω γῆ πόλις καταλαμβάνει μέγα μέρος τῆς ἀνατολικῆς παραλίας, ἐκτείνεται ἐμπρὸς πρὸς τὴν θάλασσαν μὲ μώλους καὶ προσχώσεις, ἀνέρχεται ὅπιστι πρὸς τοὺς λόφους, μέχρι σχεδὸν τῶν τειχῶν τοῦ φρουρίου, ἀπλώνεται παντοῦ, μεγαλώνει, ἔξωραΐζεται μὲ νέα κτίρια,—ὅταν δὲν ἀσχημίζεται, όπως τώρα, μὲ ἑρείπια σεισμῶν,—καὶ ἀντιτίθεται πάντοτε πρὸς τὴν ἐρημίαν καὶ τὴν ἑρείπωσιν τῆς ἀρχαίας πόλεως ἐκεῖ-ἐπάνω, τὴν ὄποιαν διεδέχθη καὶ ὑπερευδοκίμησε. Ποία ἔκπληξις θὰ ἦτο τὸ θέαμα αὐτὸ διὰ τὸν Ζακύνθιον τῆς ἐποχῆς τῶν πρώτων Πρεβεδούρων*, ἂν ἦτο δυνατὸν ν' ἀναστηθῆ ἀπὸ κανένα τάφον τοῦ Ἅγιου Ἰωάννου ἢ τῆς Ἀναλήψεως!.

Ο εἰσπλέων διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὸν εδρύχωρον καὶ ἀσφαλῆ λιμένα τῆς Ζακύνθου μένει ἔκθαμβος πρὸ τοῦ πλήθους καὶ τοῦ ὅψους τῶν κωδωνοστασίων, ποὺ στολίζουν τὴν πόλιν αὐτήν, ἢ ὄποια φαίνεται μεγάλη καὶ ὡραία. Μερικοὺς ἀπὸ τοὺς ὑπερυψήλους τῆς πύργους ἡκρωτηρίασαν ἢ κι ἔξηφάνισαν οἱ τελευταῖοι σεισμοί, ἀλλὰ καὶ πάλιν μένουν τόσοι, ὅσοι εἰς καμπίαν ἀλληγέλληντικήν πόλιν.

Η πρώτη αὐτή ἐντύπωσις ἔξακολουθεῖ καὶ μετὰ τὴν ἀποβίνασιν. Η Ζάκυνθος είναι ἡ χώρα τῶν καμπαναριῶν καὶ τῶν ἐκκλησιῶν. Εἰς τὴν ἔξοχὴν ἐκκλησάκια, ποιητικὰ ἔωκαλήσια, μερικὰ ὅχι μεγαλύτερα ἀπὸ σπηλιὰν ἢ καλύδην. Εἰς τὰ χωρία ἐκκλησίαι μεγάλαι, διπλαῖ καὶ τριπλαῖ, μὲ καμπαναριὰ δύπως εἰς τὴν χώραν. Παντοῦ «οἴκοι Θεοῦ»· παντοῦ ἀετώματα μὲ σταυρούς, παντοῦ κόγχαι μὲ θυρίδας, ὅπισθεν τῶν ὄποιων λάμπει τὸ φῶς τῆς ἀκοιμήτου κανδήλας.

Καὶ τέ ὥραῖοι, τέ πλούσιοι, τέ καλλιτεχνικοὶ οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς πολυπληθεῖς αὐτοὺς ναούς! Εἰς ἀπλοῦν βασιλικῆς*, χωρὶς θόλους, χωρὶς στήλας, χωρὶς λαοῦρινθους καὶ πάρεκ-

1. Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον νεκροταφεῖα δὲν ὑπῆρχον καὶ οἱ νεκροὶ ἐθάπτοντο εἰς τὰς ἐκκλησίας. Σημ. τοῦ συγγραφέως.

*Αλεξ. Γ. Σαρᾶ Νεολλ. Ἀναγνώσματα Α' Γυμνασίου.

κλήσια, ἀλλὰ μὲ τοὺς ἀμυθήτους στολισμοὺς ἔυλογά πτων τέμπλων, ἐπιχρύσων, μὲ παλαιὰς εἰκόνας καλῆς καὶ πολλάκις ἔξοχου τέχνης, μὲ ὀλόκληρον θησαυρὸν μανουαλίων, κανδηλῶν, πολυελαῖων ἀργυρῶν. Ὁ σημαντικώτερος εἶναι ὁ ναὸς τῆς Φανερωμένης, ἐπὶ τῇ πλατείᾳ Δοξαρᾶ, θαῦμα πλούτου καὶ φιλοκαλίας, ὁ κομφότερος, ὁ καλλιτεχνικώτερος ἵσως ἐλληνικὸς ναός.

Οἱ ναοὶ τῆς Ζακύνθου εἶναι οἰκοδομήματα αἰωνόδια. Ὁ νεώτερος ἀπὸ αὐτοὺς δὲν πιστεύω ν^ο ἀριθμῷ διλιγώτερα ἀπὸ ἑκατὸν χρόνια. Ἐδρύματα ἐποχῆς τρανοῦ πλούτου καὶ μεγάλης εὐσεβείας, δταν οἱ καλοὶ ἄνθρωποι ἀφιέρωναν τὰ «ὑπάρχοντά των» εἰς τὸν Θεόν, δπως σήμερον ἀφήνουν τὰς περιουσίας των εἰς τὸ ἔθνος.

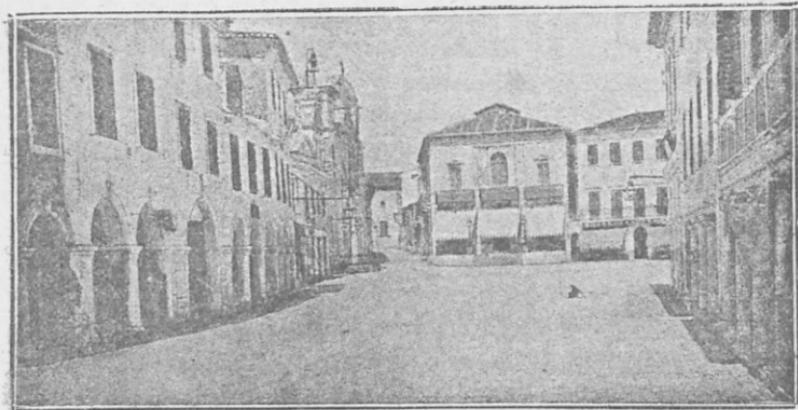
Ἄλλα καὶ τὰ ἄλλα οἰκοδομήματα δὲν εἶναι ἐκεῖ περισσότερον νέα. Τὰ σπίτια τῆς Ζακύνθου μετὰ δυσκολίας κρύπτουν ὅποιας χθεσινὰ ἐπιχρίσματα τοὺς αἰῶνάς των. Ἄν δὲν ἥσαν οἱ μεγάλοι σεισμοί, ποὺ κατ' ἀνάγκην φέρουν κάποιαν ἀνακαίνισιν, ἡ πόλις θὰ ἥτο ἀκόμη δπως τὴν ἐποχὴν τῶν Βενετῶν. Καλόκτιστα παλατάκια, προωρισμένα ν^ο ἀντέχουν καὶ νὰ καταλήγουν εἰς θαλερά, γηρεμικά, γλυκοθώρητα γεράματα, γειτονεύουν μὲ σπιτόπουλα, ποὺ εἰς ρυθμὸν καὶ χρώμα φαίνονται ώς εὐπειθῆ παιδιά των. Τὴν ἀρμογίαν αὐτὴν τοῦ παλαιεικοῦ, τοῦ ἀμαυροῦ, τοῦ «βενέτικου», μόλις ἔδω κι' ἐκεῖ διακόπτει κανένα σπίτι κακινούργιο, στιλπνόν, «ἀθηναϊκό». Ὕπάρχουν καὶ ἄλλα σπίτια, σχετικῶς κακινούργια, κτισμένα πρὸ πενήντα χρόνων. Καὶ μεταξὺ τῶν παλαιῶν καὶ τῶν νέων, νεώτερον φαίνεται τὸ ὠραιότερον: τὸ παλάτι τῶν Κομούτων, ποὺ ἐνθυμίζει τὴν Φανερωμένην. Ἐχουν καὶ τὰ δύο τὴν ἰδίαν σχεδὸν ἥλικιαν καὶ τὴν ἰδίαν ἀγέραστην εὐμορφιάν. Ἱσως διότι^ο είχαν καὶ τὰ δύο τὸν ἰδιον καλλιτέχνην ἀρχιτέκτονα, τὸν Νικόλαον Κομούτον.

Ο χαρακτηριστικώτερος δρόμος τῆς Ζακύνθου δὲν εἶναι βέναια ἡ Στράτα Μαρίνα (όδος Λομβάρδου σήμερον), ὁ παράλιος δρόμος, ὁ ἴσιος καὶ πλατύς, μὲ τὰ νέα σπίτια, μὲ τὰς ἀποβάθρας καὶ τὰ διπλαῖς πεζοδρόμια, ὁ σκεπάζων τὴν δημιουρίαν πόλιν ώς μὲ μίαν προσωπιδικήν νεότητος, ἀλλὰ ἡ ὁδὸς Ἀνεξαρτησίας, ώς ἔδαπτίσθη τελευταίως ἡ φημισμένη Πλατεία Ρούγα, ἡ παλιά.

Ἀρχίζει σχεδὸν ἀπὸ τὴν μεσαιωνικὴν Πλατείαν τοῦ Ἀγίου Μάρκου, τὴν σημερινὴν Πλατείαν τοῦ Σολωμοῦ, μικρὸν καὶ πλα-

κόστρωτην, μὲ τὸν σεμνὸν τάφον τοῦ ποιητοῦ εἰς μίαν ἀκρηγήν, ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὴν λατινικὴν Μητρόπολιν, καὶ προχωρεῖ διασχίζουσα τὴν πόλιν ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον ὡς ἡ κυριωτέρα τῆς ἀρτηρίας.

'Ακανόνιστη, ἀλλοῦ πλατειὰ καὶ ἀλλοῦ στενή, ἀλλοῦ ἵσια καὶ ἀλλοῦ λοξή, μ' ἐλαφροὺς ἀνηφόρους καὶ κατηφόρους, τέμνεται κάθε τόσον ἀπὸ πολυάριθμα καὶ στενὰ καντούνια*, ποὺ ὁδηγοῦν ἀπὸ ἑδῶ πρὸς τὴν θάλασσαν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ πρὸς τὰς ἐπάνω συνοικίας.

*Η πλατειὰ τοῦ Ποιητοῦ ἐν Ζακύνθῳ.

Τὰ σπίτια τῆς ἔχουν «κολόγες», στοὰς ὅπὸ τὰς ὁποίας οἱ Ζακυνθινοὶ ἡμποροῦν νὰ περνοῦν δληγη τὴν Ρούγαν προφυλαγμένοι ἀπὸ τὴν βροχὴν καὶ ἀπὸ τὸν ηλιον.

Εἶναι ὁ κατ' ἔξοχὴν ἐμπορικὸς δρόμος καὶ ὅλα σχεδὸν τὰ καλὰ μαγαζεῖα εἶναι συσσωρευμένα ἑδῶ. Εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἀθηναϊκὴ ὁδὸς Ἐρμοῦ* μόλις ὑπῆρχε σχεδιασμένη, ἡ Πλατεῖα Ρούγα εἶχε νὰ ἐπιδειξῃ μαγαζεῖα μὲ τόσην κομψότητα βαλμένα καὶ πολυτέλειαν, ποὺ θὰ τὰ ἐζήλευε καὶ ἡ ὁδὸς Σταδίου* ἡ σημερινὴ.

Άλλο ἡ ἀκμή τῆς ἐκείνην παρῆλθε. Καὶ ἡ Πλατεῖα Ρούγα ἀπομένει μὲ τὴν μελαγχολικὴν τῆς ὅψιν τὴν ὑποκίτρινην, γεμάτη ἀναμνήσεις, ἐγκαρτέρησιν διὰ τὸν ἐκπεσμὸν καὶ ποιησιν.

Τὴν ποίησιν αὐτὴν ποὺ ἀποπνέουν δλα τὰ παλαιὰ πράγματα, τὴν ἀπαντῷ κκνεῖς εἰς κάθε βῆμα. Ὁ πάρχουν καὶ ἄλλοι δρόμοι σύγχρονοι τῆς Πλατείας Ρούγας, καὶ ἄλλαι γηραιαὶ συνοικίαι,

ῆσυχοι καὶ ἐρημικαῖ, δπου αἱ μεταδολαὶ, αἱ νεώτεραι: βεδηλώσεις, εἰναι δὲ λίγαι· καὶ ἄλλαι πλατεῖαι μικραὶ-«πλατώματα», δπως τὰ λέγουν ἐκεῖ,-πλακόστρωτοι ὡς ἡ πλατεῖα τοῦ Ἀγίου Μάρκου, καὶ περιοριζόμεναι ἀπὸ ἔνα παλάτι, ἀπὸ μίαν ἐκκλησίαν, ἀπὸ δύο -τρία σπίτια, καὶ ἀπὸ πέντε-ἕξη χαμόσπιτα. Εἰς τὴν μέσην των διπάρχει πότε ἔνα δένδρον πυκνόφυλλον, ποὺ φάλλει στὸν ἀνεμοντραγούδια τοῦ παλιοῦ καιροῦ· πότε μία κρήνη, ποὺ ἐκουράσθη νὰ χύνῃ τὸ νερόν της ἐπὶ δύο αἰώνας· καὶ πότε ὁ κορμὸς ἑνὸς δένδρου ποὺ ἀπέθανε, ἢ τὰ ἐρείπια ἀπλῶς μιᾶς βρύσης ποὺ ἐστείρευσε... «Ἄλλ᾽ αὐτὴ εἰναι ἡ Ζάκυνθος ἡ ἀληθινή, ἡ γνησία, ἡ δμοιάζουσα μὲ «μικρὰν μεσημβρινὴν ἵταλικὴν πόλιν», κατὰ τὸν χαρακτηρισμὸν ἑνὸς ἐπισήμου περιηγητοῦ, τοῦ ἀρχιδουκὸς Ροδόλφου τῆς Αὐστρίας.

Αἱ προσθῆκαι, τὰ νέα κτίρια, οἱ νέοι δρόμοι καὶ αἱ νέαι πλατεῖαι, δὲν ἔχουν ἀκόμη τίποτε τὸ ἰδιαίτερον καὶ δὲν δμοιάζουν μὲ τίποτε. Εἰναι Ζάκυνθος καὶ δὲν εἰναι· κάτι τι ξένον καὶ νόθον, ποὺ δὲν ἐνεκλιματίσθη ἀκόμη καὶ ἵσως δὲν θὰ ἐγκλιματίσθῃ παρὰ μετὰ ἔνα αἰώνα.

Κάτι τέτοιο εἰναι καὶ τὸ ἥλεκτρικὸν φῶς, μὲ τὸ δποῖον ἐφώτισε τὴν πόλιν ἡ πρόνοια ἑνὸς ἀληθινὰ φιλοπόλιδος δημάρχου. «Ω! δὲν φαντάζεσθε πόσον δὲν γονιάς ταιριάζει εἰς τὰ μυστηριώδη καντούνια ἡ βάρβαρος ἀκτίς! Τὰς ἀμυνράς, τὰς εὔγενετς ἐκείνας προσόψεις τῶν παλαιῶν σπιτιῶν, ποὺ μερικαὶ ἐπῆραν πλέον τὸ χάλκινον χρῶμα, μοῦ ἀρέσει νὰ τὰς ἀναπολῶ, δπως τὰς ἔθιλεπα κατὰ τὰς παιδικάς μου νύκτας, δπὸ τὸ ἐρυθρωπὸν φῶς τοῦ νυσταλέου φανοῦ μὲ τὸ λάδι... Καὶ ἀκόμη περισσότερον μοῦ ἀρέσει νὰ τὰς φαντάζωμαι δπὸ τὴν ἔξαφνικὴν ἀκτίνα τοῦ κλεπτοφάναρου, τὸ δποῖον περιέφεραν εἰς τὴν ζοφερὰν καὶ ποιητικήν των νύκτων, τὴν ρωμαντικήν, μιὰ φορά κι' ἔναν καιρό, οἱ Βενετοὶ Ζακυνθινοὶ μὲ τὶς περοῦκες καὶ τὰ κοντὰ παντάλόνια...

«Άλλ᾽ ὁ δρομίσκος δπου κατοικεῖ ὁ κ. Δήμαρχος ἐπωνομάσθη πρὸς τιμὴν του «δόδος Προοδόου», καὶ ἡ πρόσδος δὲν σέβεται τίποτε, πολὺ δὲ δὲ λιγώτερον τὰ ποιητικὰ ἴνδαλματα. Ἡ Ζάκυνθος φθίνει, ἐκλείπει, καὶ... προσδεύει. Σιγά-σιγά, μὲ τὴν βραδύτητα τῆς ἀσφαλείας, τὸ ωραῖον, τὸ γραφικόν, τὸ ποιητικόν, τὸ δύσχρηστον, ἀντικαθίσταται κι' ἐδῶ, δπως παντοῦ, ἀπὸ τὸ ἀσχημόν, τὸ ἀντιποιητικόν, τὸ πρακτικόν, τὸ ώφέλιμόν. Τὶς «λεντίκες» λόγου χάριν, τὰ μεγαλοπρεπῆ ἐκείνα φορεῖα τῶν ἀρχοντιστῶν, ποὺ δὲν

νηπάρχουν τώρα παρὰ ώς ἀρχαιότητες εἰς τὰ οἰκογενειακὰ μουσεῖα
μερικῶν εὐγενῶν, διεδέχθησαν αἱ πεζόταται ἄμαξαι αἱ συρόμεναι
ἀπὸ κοινούς ἵππους, δπως θὰ διαδεχθοῦν καὶ αὗτάς μίλαν ἡμέραν—
καὶ εἰς τὴν Ζάκυνθον ἀκόμη—τὰ τερατώδη αὐτοκίνητα. Οὕτω καὶ
εἰς τὰς πλατείας μὲ τοὺς παλαιοὺς ἀπερίττους στολισμούς, -μία βρύ-
ση, ἔνα δένδρον, ἔνα ἄγαλμα τοῦ Μαίτλανδ*, μία προτομὴ τοῦ Σελω-
μοῦ,—γίνονται τώρα ἀπόπειραι νεωτεριστικῶν πάρκων καὶ ἀλσυλ-
λίων. Ὁ «Ἀμμος» π. χ., ἡ πεοιλάλητος λαϊκή συνοικία, ἐστολ-
ισθη καὶ αὗτὴ μὲ ἔνα κομματάκι προσκυμαίας καὶ τώρα ἐσχάτως
μὲ μίλαν ἀπόπειραν δάσους. Ὁ πρῶτος ἀφελῆς κυματοθραύστης,
μὲ τοὺς ἀπεράντους ὅγκοις θίους, τοὺς ὅποιους ἐπρασίνιζαν τὰ θα-
λάσσια χόρτα καὶ ἐπὶ τῶν ὅποιων ἥρογοντο νὰ καθίσουν ῥεμδώδεις
γέροντες καὶ νέοι, ἐφράχθη τώρα μὲ μακρὰ τείχη καὶ κατέλη-
ξεν εἰς σωστὴν πλατείαν ἐπιθαλάσσιον, ἐπίσημον, δπου οἱ κουρα-
σμένοι περιπατηταὶ ἔρχονται νὰ καθίσουν εἰς πάγκους τοῦ συρ-
μοῦ. Ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἀγίου Διονυσίου, ἡ τόσον μεγαλοπρεπής
εἰς τὴν ἀπλότητά της, μὲ τὴν περίφημην ἑκείνην ζωγραφιὰν τῆς
παλαιᾶς λιτανείας τοῦ Ἀγίου Δειψάνου ἐπὶ τοῦ στηθαλίου τοῦ γυ-
ναικωνίτου, θ' ἀντικατασταθῇ ἐντὸς ὀλίγου ἀπὸ ἔνα μεγάλον βυ-
ζαντινοῦ ρυθμοῦ ναόν, ποὺ θὰ στοιχίσῃ ἑκατομμύριον, ἀλλὰ ποὺ
δὲν θὰ ταιριάζῃ καθόλου μὲ τὸ περιιδάλλον,—πρὸ πάντων μὲ τὸ
ὑψηλὸν ἑκεῖνο κωδωνοστάσιον, μικρογραφιὰν τοῦ Ἀγίου Μάρκου
τῆς Βενετίας,—καὶ ποὺ δὲν θὰ ἔχῃ καμμίαν ζωγραφιὰν λιτανείας
εἰς τὸ στηθαλίον τοῦ γυναικωνίτου του... Καὶ παραπλεύρως τῶν γη-
ραιῶν καὶ ὠραίων παλατίων μὲ τὰ οἰκόσημα, τὰ ὅποια ἐνθυμί-
ζουν ἑκεῖνα ποὺ καθρεπτίζονται εἰς τὰ νερά τοῦ Ἀδρία, δὲν παύ-
ουν ν' ἀνεγείρωνται νέα, πλούσια, φαντακτερὰ καὶ πρόστυχα.
Εὔτυχῶς ποὺ εἶναι ὀλίγα. Διότι οἱ καλοὶ Ζακυνθινοὶ δὲν ἔχουν
cύτε τὰ μέσα σύτε τὴν μανίαν νὰ κτίζουν. Αὐτὸς τὸ ἀποφεύγουν
δσον ἡμιποροῦν, δσον τοὺς τὸ ἐπιτρέπει τούλαχιστον δ ὑποχθόνιος
καὶ ἀμελίκτος Πλούτων μὲ τοὺς αἴωνίους σεισμούς του.

Κατὰ τὴν ἐπίσημον τψόντι διαβεβαίωσιν τοῦ Ἀστεροσκοπείου
μας, ἀπὸ ὅλας τὰς ἐλληνικὰς χώρας ἡ μᾶλλον εὔσειστος εἶναι
ἡ Ζάκυνθος. Καὶ σχεδὸν ἐκ πρώτης ὅψεως ἡμπορεῖτ κανεὶς νὰ
ἐννοήσῃ, δτι ἔχει ἐμπρός του μίλαν πόλιν σεισμόπληκτον. Οὕτε
εἶναι ἀνάγκη νὰ βλέπης ἐρείπια ἡ ῥήγματα· διότι καὶ τὰ γερώ-
τερα σπίτια παρουσιάζουν ἐδῶ κάτι τι, σχεδὸν ἀδιόρατον—μίλαν

έλαφροτάτην ἔξαφνα, ἀνεπαίσθητον κλίσιν τοῦ γείσου τῆς στέγης,—ποὺ σὲ κάμνει νὰ νομίζῃς δτὶ πρὸ μιᾶς στιγμῆς τὰ γῆρεμα αὐτὰ σπίτια ἔπαισσαν τὸν τρελλόν των χορόν.

Ἄλλὰ ποῖος σεισμός, ποία συμφορά, ποία καταστροφὴ θὰ ἥτο ἵκανή νὰ θίξῃ τὴν παροιμιώδη φαιδρότητα τοῦ Ζάκυνθιοῦ; Πλούσιος ἡ ἀπένταρος, εὔτυχὴς ἡ κακομοίρης, μὲ βροχερὸν Αὔγουστον ἡ μὲ Μάην ἀδροχόν, ὁ Ζάκυνθιὸς εἰναι πάντα ὁ ἔδιος,—γελαστός, εὕθυμος, εἰρων, εὐφυολόγος, ἀμέριμνος, γγωρίζων ν' ἀπολαμβάνῃ τὸ πολὺ ἡ τὸ δλίγον ποὺ τοῦ παρέχει ἡ ζωή.

Ίσως νὰ εἰναι αὐτὸ διποτέλεσμα καὶ δεῖγμα τοῦ μακροχρονίου πολιτισμοῦ του· ίσως καὶ νὰ μὴν ἔχῃ σχέσιν.

Άλλ' δτὶς ἡ Ζάκυνθος εἰναι τόπος πολιτισμένος, δὲν πιστεύω νὰ τὸ ἀμφισβητῇ κανεὶς. Μίαν φορὰν γῆρώτησαν ἔνα ξένον, παρεπιδήμον ἐκεῖ, πῶς τοῦ φαίνεται ἡ πόλις. Ὁ ξένος ὑπενθύμισε τὸ ἀνέκδοτον τοῦ ἀρχαίου φιλοσόφου, διόποτος ἐναυάγησε κάποτε εἰς ἄγνωστον γῆν, καὶ εἶδε γεωμετρικὰ σχήματα χαραγμένα εἰς τὴν ἄμμον τῆς ἐρήμου ἀκρογιαλίας. «Καλοὶ ἀνθρώποι θὰ κατοικοῦν ἐδῶ», ἐσυλλογίσθη δ ναυαγὸς ἀναθαρρήσας. Καὶ ὁ ξένος προσέθεσε: «ἔτσι κι' ἔγώ, δταν ἔφθασα στὴ Ζάκυνθον καὶ μοῦ εἴπαν πῶς ἔχεις Ἀρχεῖον καὶ Βιβλιοθήκην, ἐσυλλογίσθηκα: καλὰ θὰ εἰμαι εἰδῶ».

Ἡ Ζάκυνθος ἔχει τῷόντι πολύτιμον Ἀρχεῖον μὲ ἔγγραφα πεντακοσίων ἑτῶν· Δημοσίειν Βιβλιοθήκην μὲ τριάντα χιλιάδας τόμους· Λέσχας μὲ πολυτελεῖς αἱθούσας χοροῦ καὶ πλούσια ἀναγνωστήρια· Δημοτικὸν Θέατρον, εὑρύχωρον καὶ κομψόν, δπου, πρὶν ἐκπέσῃ ὁ τόπος οἰκονομικῶς, ἐδόθησαν αἱ τελειότεραι ἐν Ἑλλάδι παραστάσεις ιταλικοῦ μελοδράματος· φιλανθρωπικὰ καταστήματα—Γηροκομεῖον, Νοσοκομεῖα, κλπ.—ἐν πρότυπον Ἐνεχυροδανειστήριον, τὸν «Μόντε», ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἴδρυματα, τὰ χαρακτηρίζοντα μίαν κοινωνίαν προηγμένην, λειτουργοῦντα δὲ ἀκόμη καὶ τώρα μὲ πολλὴν εύσυνειδησίαν καὶ τιμιότητα.

Μεταξὺ τῶν ιστορικῶν κειμηλίων, τὰ ὅποτα ἡ Ζάκυνθος ἐπιδεικνύει μὲ ὑπερηφάνειαν, εἰναι μερικὰ ποὺ ἀναδίδουν αἰγλην δόξης ἀληθινῆς.

Εἰναι τὸ σπίτι ὅπου ἐγεννήθη ὁ μέγας Σωλωμός. Εἰναι ἀκόμη τὸ σπίτι ὅπου ἐγεννήθη ὁ μέγας Φώσκολος*. Μίαν ήμέραν, κατὰ

τὴν εὔτυχη̄ ἔκφρασιν ἐνὸς Ζακυνθίνοῦ ποιητοῦ, εἰς τὸ ταπεινὸν αὐτὸ σπιτάκι, ἡ Ἐλλὰς ἀλλαξε φιλὶ μὲ τὴν ἀδελφὴν τῆς Ἰταλίαν. Καὶ ὁ Δῆμος— πολιτισμένος Δῆμος—, ἡγόρασε τὸ σπιτάκι, ἐνετέλχισεν ἀπ' ἔξω μίαν ἀναμνηστικὴν πλάκα καὶ ἐγκαθίδρυσε μέστα μικρὰν «Φωσκολιανὴν» Βιβλιοθήκην. Εὐγνώμων, βλέπετε, ἡ πόλις πρὸς τὰ τέκνα ποὺ τὴν ἐδόξασαν.

Τὸ κέντρον τῆς μεγαλυτέρας της πλατείας κατέχει ὁ ἀνδριάς του ϕάλτου τῆς Ἐλευθερίας· καὶ παρακάτω ὑψώνεται μία στήλη ἐνεπίγραφος μὲ τὰ δύνοματα τῶν Ζακυνθίων ποὺ ἐσκοτώθησαν εἰς τὸν τελευταῖον πόλεμον.

Δὲν εἰναι μόνον ποιητῶν γεννήτρια, ἀλλὰ καὶ ἡρώων καὶ πατριωτῶν ἐνθέρμων ἡ ώραία καὶ εὕφορος γῆ. Κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν, ἡ ἀγγλοκρατουμένη Ζάκυνθος, ἡ «έλληνικωτάτη», εἶχε γίνει ἡ ἑστία τῶν Φιλικῶν καὶ τὸ δρμητήριον τοῦ Κολοκοτρώνη. Υπάρχει ἀκόμη ὁ χρυφὸς ναΐσκος, ὃπου ὠρκίζοντο οἱ μύσται τῆς ἐθνικῆς ἰδέας, μεταξὺ τῶν κειμηλίων τοῦ τόπου.

Ἡ Ζάκυνθος φημίζεται διὰ τὰς ὀνειρώδεις ἐξοχάς της, τὰ ἀνθη της—«Ἀνθος τῆς Ἀνατολῆς» μόνη αὐτή,— τοὺς ποιητάς της, τὶς καντάδες της, τὰ πήλινα κανάτια της, τὰ σαπούνια της, τὰ μαντολάτα* της, τὴν πούδρα της, καὶ τὴν φιλοξενίαν της.

Ἡ ζωή, εἰς τὴν ἐπαρχικὴν αὐτὴν πόλιν, εἶναι ἀκόμη εὐχάριστη. Μία μικρὰ ἐκδρομὴ μὲ τὴν βάρκαν ώς τὸ Κρύο Νερό—τὸ Ζακυνθίνην αὐτὸ Φάληρον*—εἰναι ἴκανή ν ἀφήσῃ ἀνεξχεί πτους ἐντυπώσεις· ἀλλὰ μία μεγάλη ἐκδρομὴ εἰς τὸ ἐσωτερικόν, εἰς τὰς θαυμασίας, τὰς βαθυπρασίνους ἐκείνας ἐξοχάς, τὰς γεμάτας μυστήριον, εἰναι κάτι ποὺ ὁ ξένος δὲν λησμονεῖ ποτέ.

Μίαν φορὰν ἡσαν ἀξιοθέατα καὶ τὰ Ζακυνθίνα Καρναβάλια, κατὰ τὸ πρότυπον τῶν βενετικῶν, μοναδικὰ καὶ φημισμένα εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολήν. Καὶ τὰ λαϊκὰ πανηγύρια εἰς τὰ Ἑωκκλήσια, ἐπίσης χαρακτηριστικά.

Πολλὰ ἔχουν γραφῆ περὶ Ζακύνθου. Ἐντόπιοι καὶ ξένοι δὲν ἀποκάμνουν νὰ τὴν μελετοῦν, νὰ τὴν περιγράφουν, νὰ τὴν ἐξυινοῦν. Υπάρχουν θησαυρισμέναι εἰς τὰς βιβλιοθήκας ὀλόκληροι σειραὶ σχετικαὶ μὲ τὴν Ζάκυνθον. Ἀλλὰ τὸ τελειότερον, τὸ πληρέστερον σύγγραμμα εἰναι ἡ Ζάκυνθος τοῦ ἀρχιδουκὸς τῆς Αὐστρίας Σαλβατίρο. Δύο τόμοι μεγάλοι, δύγκωδεις, πολυτελέστατοι, εἰκονογραφη-

μένοις πυκνώς, μελετώντες λεπτομερέστατα τὴν νῆσον ὥφ' ἔλας
τὰς ἐπόψεις.

1906.

Β'. ΟΡΓΑΝΟΥ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ.

Τὸ ἔργον τῆς καρδίας.

Παύλου Νιοβάνα.

Δὲν ὑπάρχει θαυμαστότερον ὅργανον εἰς τὸν ὅργανοιςμὸν τοῦ
ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν καρδίαν, θαυμαστότερον διὰ τὴν εὐσυνειδῆσίαν
του καὶ διὰ τὴν ὑψηλὴν συναίσθησιν τῶν καθηγόντων του πρὸς
τὴν ζωήν. Οἱ ποιηταὶ, ποὺ τὸ ὕμνησαν, δὲν μᾶς εἰπαν ποτὲ οὕτε
τὸ ἐν χιλιοστὸν τῆς δόξῃς του. Καὶ οἱ φυσιολόγοι, ποὺ θὰ γηπο-
ροῦσσαν νὰ μᾶς εἰποῦν περισσότερα, εἰναι συνήθως τόσον δλίγον
ποιηταὶ. Καὶ ὅμως ὁ ὕμνος τῆς καρδίας ἀνήκει περισσότερον εἰς
αὐτοὺς, ποὺ γγωρίζουν ὅλα τὰ μυστικά της, ὅπως ὁ διθύραμβός
της ἀνήκει εἰς τοὺς παθολόγους, ποὺ παρακολουθοῦν τοὺς ἀγῶνας
της, εἰς αὐτοὺς ποὺ ἀντικρύζουν τοὺς ἡρωισμούς της, ἡρωισμοὺς
ἀφαντάστους κάποτε, εἰς αὐτοὺς ποὺ χειροκροτοῦν τοὺς θριάμ-
βους της, θριάμβους καταπληκτικοὺς πάντοτε.

Κέντρον τῆς ζωῆς τὴν ὠνόμασαν. Ἀλλὰ κέντρον μόνον; Εἰναι
ό ἀκοίμητος τροφοδότης της. Αὐτὴ ἐξαποστέλλει ἀενάως πρὸς τὰς
ἐσχατιὰς τοῦ ἀνθρωπίνου κράτους τὸ ζωογόνον ἐρυθρὸν νᾶμα, τὸ
ὅποιον τρέφει, ἀνακαινίζει, συγχρατεῖ τὴν ζωήν. Διότι αὐτὴ
φροντίζει νὰ παραλάβῃ τὸ σκοτεινὸν καὶ ἀκατάλληλον αἷμα τῶν
φλεδῶν καὶ νὰ τὸ διαβιβάσῃ εἰς τοὺς πνεύμονας, οἱ ὅποιοι θὰ τὸ
δξυγονώσουν καὶ θὰ τὸ μεταβάλουν εἰς πορφυρᾶν ἀμφροσίαν.
Αὐτὴ πάλιν μεριμνᾷ νὰ τὸ παραλάβῃ ἀπὸ τοὺς πνεύμονας καὶ νὰ
τὸ ἐξακοντίσῃ πρὸς τὰ πέρατα τοῦ ὅργανοισμοῦ, πρὸς τὸ τελευ-
ταῖον κύτταρον, τὸ ὅποιον θ' ἀπέθηκεν ἀνευ αὐτοῦ. Αὐτὴ εἰναι
ό σορὸς ὄδραυλικὸς καὶ ὁ μέγας τροφοδότης.

"Ἄς λέγουν ὅ,τι θέλουν διὰ τὴν εὐγένειαν τοῦ ἐγκεφάλου!
Ἄλλὰ τὶ θὰ ἐγίνετο τὸ ὑπερευγενικὸν αὐτὸ ὅργανον, χωρὶς τὴν
καρδίαν; Μίαν στιγμὴν νὰ τοῦ λείψῃ τὸ νᾶμα τοῦ αἵματος ποὺ
τοῦ στέλλει ἐκείνη, μίαν στιγμὴν νὰ κοιμηθῇ ἡ πιστὴ τροφοδότις
του, καὶ χαῖρε σκέψις, χαῖρε φαντασία, χαῖρε ψυχή, χαῖρε ὄλό-

κληρον τὸ θαῦμα τοῦ ἐγκεφάλου. Ὁ ἀνθρωπος, ποὺ κατάκειται λιπόθυμος, σῆμοις μὲ νεκρόν, εἰναι ὁ ἀνθρωπος ἀπὸ τὸν ἐγκέφαλον τοῦ διοίου ἔλειψε μίαν στιγμὴν τὸ αἷμα τῆς καρδίας. Μία στιγμὴ ἀκόμη χωρὶς τὰς ὑπηρεσίας της, καὶ εἰναι νεκρός, μὲ δῆλην τὴν δόξαν τοῦ ἐγκεφάλου του.

Ἡμπορεῖτε νὰ φαντασθῆτε λοιπὸν εὐθύνην μεγαλυτέραν ἀπέναντι τῆς ζωῆς ἀπὸ τὴν εὐθύνην τοῦ δργάνου αὐτοῦ, τὸ ὅποιον οἱ ποιηταὶ ἐφαντάσθησαν προωρισμένον μόνον νὰ ὑπηρετῇ τὰς ὑποθέσεις τῆς ἀγάπης; Ἡμπορεῖτε νὰ φαντασθῆτε καθήκοντα ὑψηλότερα καὶ βαρύτερα ἀπὸ τὰ καθήκοντα τῆς πτωχῆς αὐτῆς καρδίας; Ἀλλὰ εἴδατε ποτὲ καὶ εὐορκοτέραν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων αὐτῶν; Ὅλα τὰ ἄλλα δργανα ἔχουν τὰς στιγμὰς τῆς σχετικῆς ἀναπαύσεως των, τὸν ὕπνον των ἢ τὸν λήθαργόν των. Καὶ αὐτὸς ὁ ἀριστοκράτης ἐγκέφαλος φθάνουν στιγμαὶ ποὺ μᾶς ἀρνεῖται κατηγορηματικῶς τὰς ὑπηρεσίας του. Ἐχει ἀνάγκην νὰ ἔκεινται στηθορασθῇ. Ἡ καρδία δὲν γνωρίζει στιγμὴν ἀναπαύσεως. Ἐργάζεται νυχθημερόν, ἐργάζεται χωρὶς διάλειμμα, ἀγρυπνεῖ μόνη αὐτὴ μὲ στοργὴν μητέρας εἰς τὴν ἀνάπαυσιν ὅλων τῶν ἀλλων δργάνων. Καὶ εἰναι καταπληκτικὸν νὰ σκέπτεται κανεὶς, ἀντικρύζων ἔνα αἰωνόδιον, ὅτι τὸν αἰῶνα του αὐτὸν τὸν ἐμέτρησε δευτερόλεπτον πρὸς δευτερόλεπτον μία πτωχὴ καρδία.

Καὶ ὅμως πόσον ἐσυκοφαντήθη καὶ πόσον περεγγωρίσθη ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους! Τὴν φανταζόμεθα ἔνα δργανον ἀσθενὲς καὶ εὔθραυστον, ὡς κρύσταλλον. Εἰναι γίγας ἀντοχῆς! Πληγωμένη κάποτε, σακατεμένη, συντετριμένη, δηλητηριασμένη, ἔξακολουθεῖ νὰ κάμνῃ τὸ καθήκον τῆς, δπως ὁ πληγωμένος ἥρως, μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς τῆς ἀντοχῆς της. Παραπατεῖ ἀπὸ τὸν κόπον καὶ τὴν ἔξαντλησιν, ἔχει διαλείψεις, καὶ ὅμως, ἐνῷ τὴν φανταζεται κανεὶς ἑτοιμαζομένην νὰ ὑποκύψῃ, ἔξαφνα ἀναλαμβάνει πάλιν σταθερὸν τὸ βῆμά της καὶ προχωρεῖ. Καὶ πρέπει νὰ γνωρίζῃ κανεὶς τὸ συμβαίνει: εἰς ὥρισμένας καρδιακὰς παθήσεις, νὰ ἔχῃ κάποιαν ἰδέαν τοῦ μηχανισμοῦ μὲ τὸν διοίον ἡ καρδία ὑπερνικῆ τὰ ἐμπόδια ποὺ τῆς προσβάλλουν αἱ ἀνεπάρκειαι ἢ αἱ στενώσεις τῶν βαλβίδων της, ὑπερτροφοῦσα ἡ ἴδια διὰ νὰ ἐπιτύχῃ μίαν ποιητὴν ἀντιρρόπησιν, πρέπει: νὰ ἔχῃ μίαν ἀμυδρὰν ἰδέαν ὅλων αὐτῶν τῶν πραγμάτων, διὰ νὰ ἐκτιμήσῃ ἐπαξίως τὴν με-

γάλην αὐτὴν παρεξηγημένην καὶ τὰ ἀπίστευτα κάποτε, καὶ διὸ
αὐτοὺς τοὺς λατροὺς ἀκόμη, θαύματά της.

Μία ἐποποία ὀλόκληρος εἶναι οἱ ἀγῶνες τῆς καρδίας εἰς τοὺς
κινδύνους τῆς ζωῆς, ἀγῶνες ὅλων τῶν εἰδῶν καὶ ὅλων τῶν μορφῶν.

1920.

Γ'. ΑΡΧΑΙΩΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΗΜΑΤΩΝ.

•Ο •Ἐρμῆς τοῦ Πραξιτέλους.

N. Γ. Πολίτου.

“Οτε ἀπεκαθάρθη τὸ Ἡραῖον ἐκ τῆς ἐπιχώσεως, γῆν ἐποίησεν
οὐχὶ ὅγκος γῆς ἐκ τοῦ Κρονίου* ὅρους ἀποσπασθεὶς, ὃς κατ’ ἀρ-
χὰς ἐπιστεύθη, ἀλλὰ πρὸ πάντων τῶν καταρρυέντων πλινθίνων
τοίχων τὰ χώματα, εὑρέθη, τὸ βάθρον τιμαλφοῦς ἀναθήματος, τοῦ
ἐκ παρίου λίθου πραξιτελέους Ἐρμοῦ, διστις εύρεθη πρηγνής κατακε-
μενος πρὸ τοῦ βάθρου ὅπόθεν κατέπεσεν, ἀποκεκρουμένην μὲν ἔχων
τὴν δεξιὰν χειραν καὶ τοὺς πόδας ἀπὸ τῶν γονάτων καὶ κάτω, σχεδὸν
δὲ παντελῶς ἀλύμαντα διατηρῶν τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ λοιπὸν σῶμα.

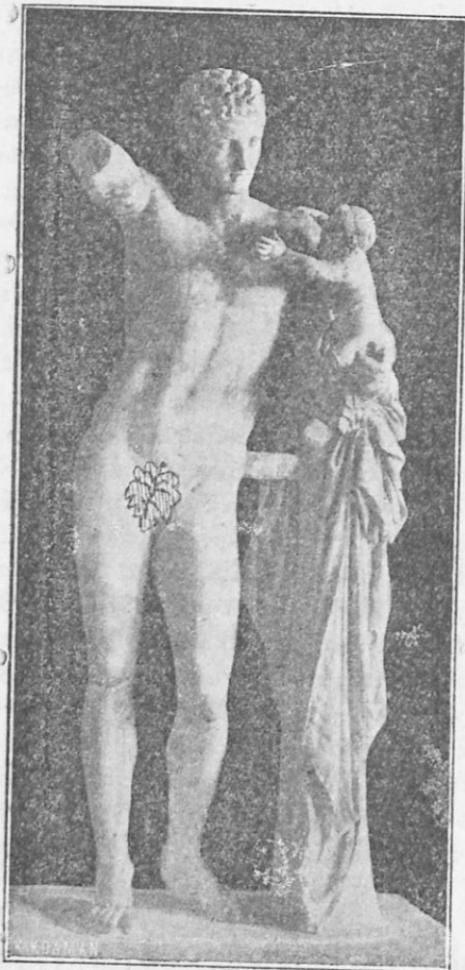
“Οτε ἐπεσκέψθη τὸν ναὸν ὁ Παυσανίας*, εἰδεν ἴσταμενον ἐπὶ¹
τοῦ βάθρου του τὸ ἄγαλμα τοῦτο, ἀλλὰ ξηρῶς ἀναφέρει αὐτό, ἐν
βιραχυλογίᾳ, ἡτις ἀνοίκειος ἀντικρυς καὶ παράδοξος φαίνεται νῦν
εἰς ἡμᾶς, μὴ ἐκτεθαμβημένους ὡς ἐκεῖνος ἐκ τῆς ἄλλης πληθύσος
τῶν ἐν Ὁλυμπίᾳ ἀνακειμένων ἀριστουργημάτων. «Χρόνῳ δὲ
ὕστερον καὶ ἄλλα ἀνέθεσαν εἰς τὸ Ἡραῖον, Ἐρμῆν λίθου, Διό-
νυσον δὲ φέρει νήπιον, τέχνη δὲ ἔστι Πραξιτέλους». Δὲν ἐκδη-
λοῦται ἐν ταῖς δλίγαις ταύταις λέξεσιν οὔτε ὁ θαυμασμός, ὁ
ὑπερφαινόμενος ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ χρυσελεφαντίνου Διός τοῦ
Φειδίου, οὔτε δὲ τῆς πολιαρίας ἀρχαιότητος σεβασμός, ὁ παρορμή-
σας τὸν περιηγητὴν εἰς λεπτομερῆ ἔξήγησιν τῶν ἐν τῇ λάρνακῃ
τῶν Κυψελιδῶν* προστύπων* ζωδίων. Οὐδὲ περὶ τοῦ χρόνου,
καθ’ ὃν ἀνετέθη τὸ ἄγαλμα, διδασκόμεθά τι ἀκριθέες. Ἀλλ’ ἀρκετ
ἡμῖν δτι μανθάνομεν τὸ σπουδαιότατον τοῦτο, δτι ἔχομεν πρὸ
ἡμῶν ἔργον πρωτότυπον ἐπιφανεστάτου τεχνίτου τῆς ἀρχαιότη-
τος, τὸ πρῶτον, ἀν μὴ τὸ μόνον, εὑρεθὲν ἔργον αὐτοῦ, τὸ πρῶτον
καὶ τὸ κάλλιστον πάντων τῶν ἐν Ὁλυμπίᾳ εὑρεθέντων πρωτοτύ-
πων ἔργων ἀλλων διασήμων ἀρχαίων τεχνιτῶν.

Τὸν δὲ χρόνον, καθ’ ὃν ἐποιήθη, δυνάμεθα μετά τινος πιθανό-

τηγος νὰ δρίσωμεν. Ὁ πατρῷος θεὸς τῶν Ἀρκάδων Ἐρμῆς φέρει τὸν ἐν Ἡλιδὶ μέγιστα τιμώμενον Διόνυσον, ἰδρύθη δ' ἐξ ἀρχῆς τὸ ἄγαλμα ἐν τῷ Ἡραίῳ καὶ δὲν ἔκομίσθη ἀλλοθεν, ὡς δεικνύουσι καὶ τὰ νῦτα αὐτοῦ, ἀτινα ἀφείθησαν ἀνεπίξεστα, ὡς σχεδὸν ἀποκρυπτόμενα ὑπὸ τοῦ τοίχου τοῦ ναοῦ. Εὔλογον λοιπὸν εἰναι νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἀνετέθη εἰς μνήμην κοινοῦ τινος ἀγῶνος τῶν Ἡλείων καὶ Ἀρκάδων. Τοιαύτη δὲ κοινὴ συμμαχία ἀναφέρεται ἐν ἔτει 343 π. Χ., ὅτε οἱ Ἡλεῖοι, συμμαχούντων τῶν Ἀρκάδων, κατετρόπωσαν τοὺς ἐπελθόντας εἰς Ἡλιν δημοκρατικοὺς φυγάδας, ζωγρήσαντες καὶ τετραχισχιλίους τῶν συμμαχούντων αὐτοῖς μισθοφόρων. Τῆς λαμπρᾶς δὲ ταύτης νίκης καὶ τῆς πρὸς τοὺς Ἀρκάδας συμμαχίας, ἥτις μακρὰ καὶ διαρκής προεμήνετο διὰ τὴν προσχώρησιν ἀμφοτέρων εἰς τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Φίλιππον, μνημεῖον ἥτο ἵσως τὸ ἐν τῷ Ἡραίῳ ἀνάθημα, ὅπερ κατὰ ταῦτα δὲ Πραξιτέλης ἐποίησεν ἐν ὁρίῳ ἥλικια, ὁνομαστὸς ἥδη ὁν καὶ ἐξ ἀλλων ἔργων αὐτοῦ. Καὶ εἰναι ἀληθῶς τὸ ἄγαλμα ἔργον μεγάλου τεχνίτου τεμόντος ἰδίας ὁδούς ἐν τῇ τέχνῃ, οὐχὶ δ' ὡς πολλοὶ λαχυρίζονται νεανίου, μὴ κατορθώσαντος ἀκόμη ν' ἀποσείσῃ τὸν ζυγὸν τῆς μιμήσεως τῶν πρὸ αὐτοῦ καὶ ν' ἀποδεῖξῃ καταφανῶς τὴν ἰδίαν εὑρυτῶν καὶ δεινότητα. Ἀνευρίσκομεν ἐν αὐτῷ τοὺς διακρίνοντας τὰ δημιουργήματα τοῦ Πραξιτέλους χαρακτήρας, σὺς ἐγινώσκομεν ἐκ μαρτυριῶν τῶν παλαιῶν καὶ ἐκ σωζομένων ἀπεικασμάτων ἔργων αὐτοῦ. Καὶ βλέποντες τὸν Ἐρμῆν ἀναγνωρίζομεν ὅτι ἐποίηθη ὑπὸ τοῦ τεχνίτου, τοῦ «καταμείξαντος ἄκρως τοῖς λιθίνοις ἔργοις τὰ τῆς ψυχῆς πάθη», τοῦ δεξιωτάτου τῶν μαρμάρογλύφων, τοῦ προσδόντος εἰς τὰ πλάσματα τῶν χειρῶν τοὺς ἀπαράμιλλον χάριν καὶ δυνηθέντος νὰ δημιουργήσῃ τύπους τελειωτάτους τοῦ ἰδεώδους καλοῦ, χωρὶς κατ' ἐλάχιστον ν' ἀπομακρυνθῇ τῆς ἀληθείας.

Ο θεὸς ἀπεικονίζεται εἰς φυσικὸν μέγεθος, ὡς ἀνθηρὸς ἔφηβος καλλιστος τὸ εἶδος, πλήρης ζωῆς καὶ δυνάμεως, γυμνὸς στηριζόμενος ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ποδὸς ὑπὸδεδεμένου σανδάλῳ. Τὸ βάρος δημώς τοῦ σώματος δὲν πίπτει δόλον ἐπὶ τοῦ ἑνὸς πεδός, κατὰ τὸν πολυκλείτειον* τρόπον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ κορμοῦ δένδρου, ἐφ' σὺ ἐπερθείδει τὴν ἀριστερὰν ὁ θεός, ἀποθείεις ἐπ' αὐτοῦ τὴν χλαμύδα, γραφικωτάτας σχηματίζουσαν πτυχὰς καὶ κατὰ τὸ πλειστὸν κα-

λύπτουσαν τὸ στήριγμα. Οὕτως γὴ στάσις τοῦ Ἐρμοῦ παρίσταται ἀγετος, γῆρεμος καὶ ἀδίαστος, ὡς προσήκει εἰς τοὺς ἀπόνως

καὶ ἀφροντίστως, εἰς τοὺς «ἥεια^{καὶ}ώοντας» θεοὺς τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Ἐπικάμπτων δὲ τὸ γόνυ εἶχεν ἐλεύθερον διὰ τῶν ἀκρων δακτύλων φαύσιτα τὸ ἔδαφος τὸν ἀριστερὸν πόδα. Τούτων δ' ἔνεκα καὶ τὸ περίγραμμα τοῦ σώματος, μάλιστα τῆς ὁσφύος καὶ τῶν μηρῶν, σχηματίζεται ἀρρότατον καὶ χαριέστατον. Ὁπως δὲ μὴ τοῦ τοιεύτου περιγράμματος μειώσῃ τὸ κάλλος, δὲν ἐδίστασεν δὲ τεχνίτης πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἀναγκαῖας στερεότητος νὰ συνδέσῃ τὴν ὁσφύν μετὰ τοῦ δένδρου δι᾽ ὑπερείσματος μὴ δικαιιολογουμένου ὑπὸ τῆς παραστάσεως, δι᾽ ἀπλοῦ δηλαδὴ παραληγεπιπέδου. Ἡδύνα-

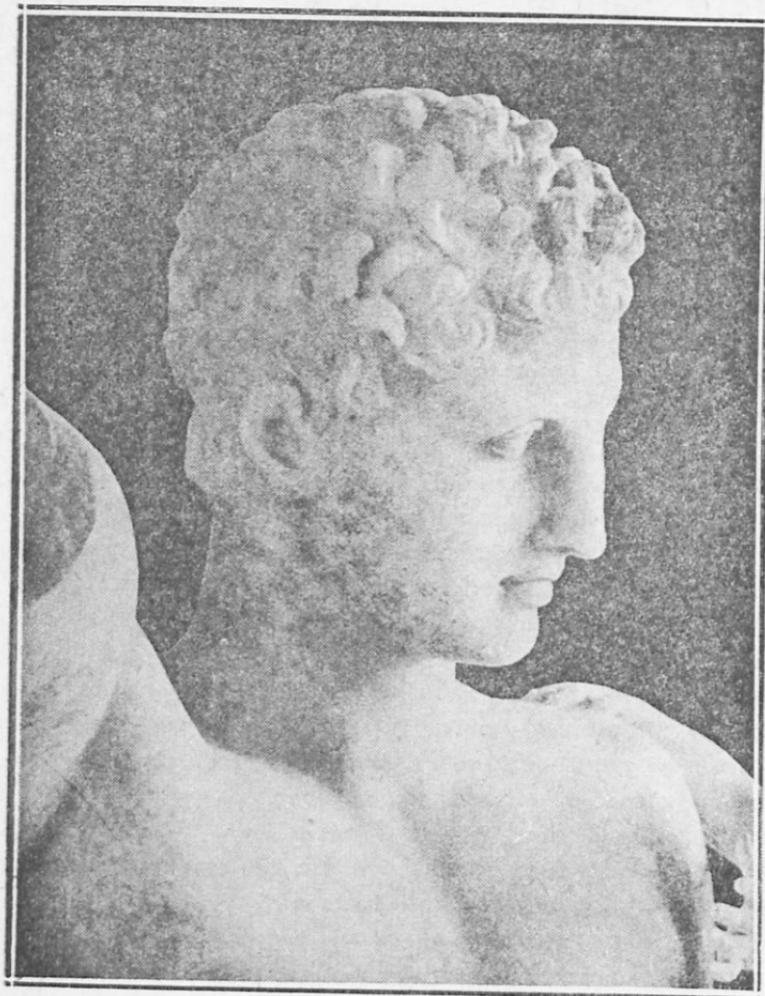
το μὲν εὐχερῶς νὰ δώσῃ εἰς τὸ ὑπέρεισμα τοῦτο σχῆμα κλάδου τοῦ δένδρου, προσαρμόζων αὐτὸ πρὸς την παράστασιν, ἀλλ' ἐγίνωσκεν δτι καὶ μὲ τοιεύτο σχῆμα δὲν θὰ ἔπαιε παρέχον αἴσθησιν βεβιασμένου παραπληρώματος. Ὅθεν προέκρινε τῆς μηχανικῆς δυσχερείας καθαρῶς μηχανικὸν ἐπικούρημα, βέβαιος δτι οὐδεὶς θὰ ἔψεγεν αὐτὸν

διότι οὕτως ἔσωσεν ὅλην τοῦ περιγράμματος τὴν χάριν, ὡς οὐδεὶς ἔψεξε τὸν Φειδίαν, ἀναγκασθέντα νὰ στηρίξῃ εἰς κίονα τὴν προτεταμένην δεξιὰν τῆς χρυσελεφαντίνης Παρθένου.

"Ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τοῦ Ἐρμοῦ κάθηται ὁ μικρὸς Διόνυσος, ὃν ὁ «παιδοκόρος»* ὑπὸ τῶν Ἀρκάδων ἐπικαλούμενος θεὸς ὑποτίθεται φέρων πρὸς τὰς τροφοὺς Νύμφας. Τὸ θεῖον βρέφος, περιβεβλημένα τὰ κάτω τοῦ σώματος ἔχον δι' ἴματίου, στηρίζει τὴν δεξιὰν ἐπὶ τοῦ ὄμου τοῦ Ἐρμοῦ, τὴν δὲ λείπουσαν ἀριστερὰν φαίνεται ὅτι προέτεινε, ζητοῦν τι μετὰ πολλῆς ἐπιθυμίας τοῦτο δ' ἐκφράζει τὸ αἰσθήμα καὶ ἡ πρὸς τὰ ἔμπροσθεν φορὰ τοῦ σώματος του. Καὶ εἰκάζουσι μὲν πολλοί, ὅτι διὰ τῆς ἀριστερᾶς ὁ Ἐρμῆς ἔμετεώριζε βότρυν, καὶ τὸν ἀγαπητὸν αὐτῷ καρπὸν ἔκήτει νὰ λάβῃ ὁ Διόνυσος, καταλληλότατον ἀλλως ὅντα ως γνώρισμα πρὸς δήλωσιν αὐτοῦ, ἐλλείποντος ἀλλου συμβόλου πρὸς ἀναγνώρισιν. "Αλλοι δ' ὅμως παρατηροῦσιν ὅτι ὁ Ἐρμῆς δὲν ἔχει ἐστραμμένα τὰ βλέμματα πρὸς τὸν παῖδα, καὶ κλίνει μέν πως πρὸς τοῦτον, καὶ τὴν κεφαλὴν κύπτει μικρὸν πρὸς τὰ κάτω, ἀλλὰ τὸ ἀπλανὲς αὐτοῦ βλέμμα καὶ ἡ στάσις καθόλου ἀμφοτέρων δεικνύουσιν, ὅτι δὲν ἔχουσι ποι προσηλωμένην τὴν δρασιν, ἀλλὰ τὴν ἀκοήν μᾶλλον ἐντείνουσιν, ἀκούοντες ἥχον τινα. Καὶ λέγουσιν ὅτι ὁ Ἐρμῆς ἐκροτάλιζε κρόταλα*, ἢ ἔσειε βαλάντιον ἔχον νομίσματα, θέλγων διὰ τοῦ κρότου τὸν Διόνυσον, ἀλλοι δὲ πάλιν ὅτι κρατῶν δυτὸν* ἐπλήρους οἴνου τὸν κάνθαρον, τὸ ἀγγεῖον, διπερ εἰχεν ἐν τῇ ἀριστερᾷ δ' πατεῖ. "Οπως δὲν ἦ, εὐχρεστος λίαν εἶναι ἡ ἀντίθεσις τῆς ἡρεμίας τοῦ Ἐρμοῦ καὶ τοῦ ὑπὸ σφοδρᾶς ἐπιθυμίας ταρασσομένου σώματος τοῦ Διονύσου.

"Η ἡρεμία δ' αὗτὴ τοῦ θεοῦ ἀποτυποῦται θαυμασίως ἐν τῇ κεφαλῇ μάλιστα αὐτοῦ, ἐκφράζουσῃ δῆμα καὶ ἄρρητόν τινα εὐμένειαν καὶ ἀγαθότητα. Παρέχει δ' ἡ κεφαλὴ τοῦ ἀγάλματος ἀπαράμιλλον τύπον νεανικοῦ κάλλους. Πρόσωπον ὠσειδές, μικρὸν πρὸς τὰ κάτω ἀποστενούμενον, ὀφθαλμοὶ γοργοὶ καὶ ἐπέραστοι ἀπογεισούμενοι ὑπὸ δρύων, αἰτινες ἡρέμα καμπυλοῦνται πρὸς τὰ ἄκρα, ρίς εὐθυτενής, χείλη ἐπίμεστα, μέτωπον, οὖ τὸ σαρκῶδες δέρμα δἰς κολπούμενον σχηματίζει κατὰ τὸ μέσον στολίδα*. Περιστέψει δὲ τὸ κρανίον κόμη βραχεῖα καὶ οὐλη, ἦν δὲ τεχνίτης ἀφῆκεν ἐπίτηδες τραχεῖαν, ἔξαίρων οὕτω τὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν λείαν καὶ ἀπαλήγην σάρκα.

‘Η ἐξεργασία δὲ τοῦ σώματος καὶ τῆς ἐσθῆτος καταδεικνύει
ὅτι εὐλόγως ἐξεθείαζον οἱ ἀρχαῖοι τὸν Πραξιτέλη ώς ἀριστοτέ-

χνην ἐν τῇ μαρμαρογλυφίᾳ. Ἡ εὐχνθής σὰρξ καταφαίνεται, ώς προσφυῶς ἐρρήθη, ὅτι εἰναι θεοῦ δι᾽ ἀμύροστας καὶ νέκταρος τραφέντος, οὐδέποτε δ᾽ αἰσθανθέντος ἀλγηδόνα. Ἡ λεια καὶ στιλβουσα ἐπιδερμίς δὲν ἀποκρύπτει τὸ σφρίγος τοῦ ἀκμαίου σώματος, προσλαμβάνει δ' ὁ λίθος ἐπίφασιν ἵωης καὶ αἰσθήσεως. Ἡ δ' ἐσθή-

είναι μετ' ἐπιμελείας ἄκρας καὶ ἀλγήθειας ἐν ταῦτῷ ἔξειργα-
σμένη, οὕτως ὥστε καὶ σαφῶς διακρίνεται ἡ ἀδρομερής χλαμὺς
τοῦ Ἐρμοῦ τοῦ λεπτοφυοῦς χιτώνος τοῦ Διογύσου. Ἔδοήθει δὲ τῆς
παραστάσεως τὴν ἀλγήθειαν καὶ ἡ χρωματισμὸς τοῦ ἀγάλματος.
Διότι χρωματισμένα δὲν ἦσαν μόνον τὰ μετάλλια προσαρτήματα,
οἷον οἱ ἴμαντες/τῶν σανδάλων καὶ τὸ κηρύκειον*, ὅπερ ἔφερεν ἐν
τῇ ἀριστερᾷ ὁ θεός, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐσθῆτος καὶ ἡ κόμη καὶ αὐτὸς τὸ
σῶμα, ὡς γίνεται φανερὸν ἐκ τινῶν σφῦρομένων ἵχνῶν τοῦ χρωμα-
τισμοῦ. Γνωστὸν δ' είναι ἐκ μαρτυριῶν συγγραφέων ὅτι ὁ Πρα-
ξιτέλης ἔχρωμάτιζε τὰ ἔργα του, καὶ κάλιστα αὐτῶν ἔκρινεν
ἔκετνα, εἰς τὰ ὄποια συνειργάσθη καὶ ὁ ζωγράφος Νικίας.

1896.

Αἱ στήλαι τοῦ Δεξίλεω καὶ τῆς Ἡγησοῦς.

Χρίστου Τσούντα.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες δὲν εἶχον χωριστὰ κοινὰ νεκροταφεῖα,
ὅπως συνηθίζονται σήμερον, ἀλλὰ κατεσκεύαζον τοὺς τάφους των
ἔξια τῶν πόλεων παρὰ τὰς δημοσίας ὁδούς, αἱ ὄποιαι ἡρχίζον
ἀπὸ τὰς πύλας αὐτῶν καὶ ἔφερον εἰς τὰ χωρία ἡ ἀλλας πόλεις·
ὅσον δὲ περισσότερον ἐσυγχνάζετο μία ὁδός, τόσον πυκνότερα καὶ
τόσον πολυτελέστερα ἦσαν καὶ τὰ μνημεῖα, τὰ ὄποια ἀνηγείροντο
δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ αὐτῆς, μέχρι μεγάλης πολλάκις ἀποστάσεως
ἀπὸ τὴν πόλιν. Τοιουτοτρόπως οἱ νεκροὶ καὶ μετὰ θάνατον δὲν
ἀπεκλείοντο τελείως ἀπὸ τὴν κίνησιν τῆς ζωῆς, καὶ δὲν περιω-
ρίζοντο εἰς ιδίους περιφράκτους συνοικισμούς, τοὺς ὄποιους οἱ
ζῶντες μόνον κατ' ἀραιὰ διαλείμματα ἐπισκέπτονται. Διότι τότε
καὶ δταν ἔξηρχοντο οἱ ἀνθρώποι ἐκ τῆς πόλεως χάριν ἐργα-
σίας ἡ περιπάτου καὶ δταν ἐπέστρεψον εἰς αὐτήν, διέδαινον με-
ταξὺ τῶν τάφων καὶ ἐχαιρέτιζον τοὺς συγγενεῖς καὶ γνωρίμους,
τῶν ὄποιων ἀλλοτε μόνον τὰ ὄνόματα, ἀλλοτε δὲ καὶ αἱ μορφαὶ
όλόκληροι ἦσαν ἐσκαλισμέναι ἐπὶ στηλῶν, ἢτοι λιθίνων πλακῶν
ἐστημένων ἐπὶ τῶν τάφων.

Μία τοιαύτη ὁδὸς μὲ τάφους εἰς τὰ πλάγια ἀπεκαλύφθη εἰς τὰς
Ἀθήνας κατὰ τὸ βορειοδυτικὸν ἄκρον τῆς πόλεως ὅχι μακρὰν τῆς

κυριωτέρας πύλης αὐτῆς, ἥτις ὠνομάζετο Δίπυλον· κατὰ καλὴν δὲ τύχην πολλοὶ ἐκ τῶν τάφων διέσωσαν σχετικῶς καλῶς τὴν παλαιὰν ἑξατερικήν μορφήν των, καθὼς καὶ τὰς ἐπικειμένας στήλας, ὡς τε δίδουν σαφῇ ἰδέαν περὶ τῶν ἑλληνικῶν νεκροταφείων καθόλου.

Ἐκ τῶν στηλῶν προσελκύουν τὴν προσοχὴν τοῦ ἐπισκέπτου δύο μάλιστα, ἡ τοῦ Δεξιλεω καὶ ἡ τῆς Ἡγησοῦς, καὶ αὐταὶ εἰναι ἀξιαι ἰδιαιτέρας μνεῖας.

Τὸ ἵππικὸν τῶν Ἀθηναίων συνεκροτεῖτο ἐκ τῶν δυνατωτέρων καὶ εὐπορωτέρων νέων τῆς πόλεως, διότι καὶ εἰς ἀσκήσεις ἐπι-

ρον χείμενον πρόστειον τοῦ Ἐξω Κεραμεικοῦ, παρὰ τὴν ὁδὸν τὴν φέρουσαν πρὸς τοὺς κήπους καὶ τὸ γυμνάσιον τῆς Ἀκαδημίας, ὅπου οἱ Ἀθηναῖοι ἔθαπτον τιμῆς χάριν δημοσίᾳ τοὺς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀποθνήσκοντας· ἐκεῖ ὑπῆρχε κοινὸν μνημεῖον τοῦ Δεξιλεω καὶ δέκα ἄλλων συντρόφων του ὡς καὶ ἐνὸς ἀξιωματικοῦ, οἵτινες πάντες ἐφονεύθησαν εἰς τὴν Κόρινθον.

Τὸ ἀνάγλυφον τοῦ Δεξιλεω εἰκονίζει τὸν νεαρὸν ἵππεα ἐπελαύνοντα ἐναντίον τῶν ἔχθρῶν καὶ ἀνατρέποντα ἔνα ὄπλιτην, τὸν ὃποιον ἔτοιμάζεται νὰ διατρυπήσῃ μὲ τὴν λόγχην. Τὴν σφοδρό-

πόνους ὑπεβάλλοντο οἱ ἵππεῖς καὶ δυπάνας πολλὰς ἔπρεπε νὰ καταβάλλουν ἐξ ἰδίων. Ἡτο ὅρα τὸ ἵππικὸν ἐπίλεκτον σώμα, τὸ λαμπρότερον καὶ ἀριστοκρατικώτερον τοῦ ἀθηναϊκοῦ στρατοῦ, εἰς αὐτὸ δὲ ἀνήκειν δεξιλεως, διστις τῷ 394 π.Χ., εἰκοσαετής μόλις, ἔπεισε μαχόμενος εἰς τὴν Κόρινθον. Ἡ στήλη του ἐστήθη εἰς τὸ μέρος, διπου ειγατοῖς τάφοις τῆς οἰκογενείας του, δ' ἰδιος ὅμως ἐτάφη, ὡς φαίνεται, εἰς τὸ διλίγον ἀνατολικώτε-

τηγα τῆς ὄρμῆς αὐτοῦ φανερώνει σαφῶς ή χλαμύς, τὴν ὁποίαν φορεῖ ἐπὶ τοῦ χιτῶνος, καὶ γῆτις ἀνεμίζεται πρὸς τὰ δόπιστα εἰς ὥραίας πτυχάς, ή λόγχη δέ, τὴν ὁποίαν ἔκρατει εἰς τὴν ὑψωμένην δεξιὰν χειρα, ἐδηλώνετο διὰ χρώματος. Ὁ ἀντίπαλος τοῦ Δεξίλεω ἔφερεν εἰς τὴν ἀριστερὰν χειρα τὴν ἀσπίδα καὶ εἰς τὴν ἄλλην τὸ ξίφος, μὲ τὸ διποίον προσπαθεῖ ν' ἀμυνθῆ, ἀλλὰ ματαίως· διθάνατός του εἶναι ἀναπόφευκτος. Ὅτι καὶ δινικητής ἔπεισε κατὰ τὴν ἔφοδον ταύτην ἡ διλίγον ὑστερώτερον, τὸ λέγει ή ἐπιγραφή, ή διποία εἶναι χαραγμένη εἰς τὸ κάτω ἄκρον τῆς στήλης, τὸ ἐμαρτύρει δὲ καὶ διτόπος, διπού ή στήλη ἐστέκετο. Ὁ καλλιτέχνης διμως, διτις ἐλάξευσεν αὐτήν, ἀπέφυγε νὰ παραστήσῃ τὸν Δεξίλεων τραυματιζόμενον ἡ ἀποθνήσκοντα· αὐτὸς ἦθελε νὰ παραδώσῃ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους εἰκόνα τοῦ ὥραίου ἐφήδου ὅχι κατὰ τὰς στιγμὰς τῆς ἀδυναμίας του, ἀλλ' ἵσχυρον καὶ ἀκμαίου ὡς ἡμιθέου ἥρωος, μόνον δὲ διὰ τῆς ἐλαφρῶς θλιβερᾶς ἐκφράσεως, τὴν ὁποίαν προσέδωκεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, ὑπηγνίχθη τὸ ἔνδοξον τέλος του.

¶ Περὶ τοὺς χρόνους τοῦ θανάτου τοῦ Δεξίλεω ἀπέθανε καὶ ἡ θυγάτηρ τοῦ Προξένου Ἡγησὼ καὶ ἐτάφη παρὰ τὴν αὐτήν δόδον πλησίον ἄλλων συγγενῶν τῆς· ἐστήθη δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτῆς ἀνάγλυπτος στήλη. Ἡ Ἡγησὼ εἰκονίζεται εἰς αὐτήν καθημένη ἐντὸς τοῦ οἴκου, της ἐπὶ ἔδρας καὶ φοροῦσα πλούσια ἐνδύματα, πρὸ αὐτῆς δὲ κρατεῖ μία δούλη ἀνοικτὴν πυξίδα, ἐκ τῆς ὁποίας ἔλαβεν ἡ νεαρὰ γυνὴ ἐν περιδέραιον καὶ φαίνεται νὰ τὸ παρατηρῇ μὲ προσοχήν¹. ¶ Τὸ βλέμμα τῆς διμως δὲν εἶναι βλέμμα χαρᾶς καὶ εὐχαριστήσεως διὰ τὸ ὥρατον κόσμημα· ἡ μελαγχολία, γῆτις σκιάζει καὶ αὐτῆς τὸ γλυκὺ πρόσωπον μὲ τὰ λεπτὰ χαρακτηριστικά, δεικνύει σαφῶς διτις πρόκειται περὶ χωρισμοῦ, περὶ τοῦ αἰωνίου χωρισμοῦ, τὸν διποίον προξενεῖ ὁ θάνατος· τὸ περιδέραιον εἶναι σύμβολον ὅλων τῶν ἀγαπητῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου τού-

1. Τὸ περιδέραιον τῆς Ἡγησοῦς δὲν διακρίνεται σήμερον ἐπὶ τοῦ μαρμάρου, διότι διποιος τὸ ἀκόντιον τοῦ Δεξίλεω, ἢτο καὶ αὐτὸς ἀπλῶς ἐξωγραφημένον· ἐν γένει δὲ συνήθιζον οἱ ἀρχαῖοι νὰ χρωματίζουν τὰ λιθινὰ ἀγάλματα καὶ ἀνάγλυφά των, καὶ πολλὰς λεπτομερείας δὲν τὰς ἐλάξευσον, ἀλλὰ τὰς ἐδήλωνον μόνον διὰ τῶν χρωμάτων. Σημ. τοῦ συγγραφέως.

Αλεξ. Γ. Σαρδην. Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Α' Γυμνασίου.

του καὶ δλων τῶν ἀθύων αὐτοῦ ἀπολαύσεων, τὰς ὄποιας ἀποχαιρετίζει διὰ παντὸς ή Ἡγησὼ εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας της. Ἐξ

εἰς τὴν στήλην τοῦ Δεξίλεω εὑρομενόν θαυμασίαν παράστασιν τοῦ ἡρωϊκοῦ στρατιώτου, διτις ἀποθνήσκει διὰ τὴν πατρίδα του, εἰς ταύτην ἔχομεν τὴν συγκινητικωτέραν ἔκφρασιν τοῦ τόσον ἀνθρωπίνου συναισθήματος τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν ζωὴν καὶ τὰς χαρὰς αὐτῆς. Λύπη καὶ πένθος κατέχει τὴν Ἡγησὼ διὰ τὴν στέργησιν αὐτῶν· ἀλλὰ δὲν ἐκδηλώνει τὸ συναίσθημά της μὲ βιαίας ἐκρήξεις πάθους, μὲ θρήνους καὶ ὀδυρμούς· συγκρατεῖ-

ται εὐγενῶς καὶ σωφρόνως, η ἐγκαρπέρησις δ' αὐτῇ καὶ ὑποταγὴ εἰς τὸ πεπρωμένον αὐξάνει τὴν βαθεῖταν συμπάθειαν, τὴν ὄποιαν αἰσθάνεται ὁ θεατής, καὶ χωρὶς νὰ θέλῃ, πρὸ τῆς εἰκόνος τῆς κόρης τοῦ Προξένου.

Τὰ δύο αὐτὰ παραδείγματα ὑποδεικνύουν εἰς ἡμᾶς τὸ πνεῦμα, σπερ διήκει εἰς τὰς παραστάσεις τῶν ἀρχαίων ἐπιτυμβίων ἀναγλύφων. Τὸ πνεῦμα τοῦτο θὰ κατανοήσωμεν καλύτερον, ἐὰν ἐνθυμηθῶμεν δημοτικά τινα ἀσματα ἡμῶν· διότι δπως καὶ εἰς αὐτὰ ὁ κλέφτης παραγγέλλει εἰς τοὺς συντρόφους του ν' ἀφήσουν εἰς τὸν τάφον του ἐν παράθυρον, διὰ νὰ βλέπῃ τὴν ἄνοιξιν ἀνθοῦσαν καὶ ν' ἀκούῃ τὸν κρότον τῶν τουφεκιῶν, οὕτω καὶ τὰ ἀρχαῖα ἀνάγλυφα τῶν τάφων δεικνύουν βιθὺ αἰσθημα πρὸς τὸν κόσμον τούτον. Ὁ ἀνθρωπὸς ἀπερχόμενος εἰς τὸν Ἀδην στρέφεται καὶ ῥίπτει

βλέμμα μεγαγχολικὸν πρὸς πᾶν διὰ τοὺς οἵτινας γῆναγκασμένος νὰ καταληπῃ· ἡ ἀσπὶς καὶ τὸ δόρυ ἐλκύουν τὸν ἄνδρα, διπλὰς τὸ βουνὸν καὶ τὸ καριοφίλι τὸν κλέφτην, ἡ γυνὴ ἐπιθυμεῖ νὰ μείνῃ ἀκόμη ἐδῶ ἐπάνω καὶ νὰ χαρῇ τὰ τέκνα τῆς (διπλὰς ἀπεικονίζονται ταῦτα εἰς ἄλλας ἐπιτυμφόους στήλας) καὶ τὰ κοσμήματά της. Τὰ αἰσθήματα ταῦτα εἶναι ἀνθρώπινα καὶ ποτὲ δὲν ἐφαντάσθησαν οἱ ἀρχαῖοι: "Ἐλληνες νὰ τ' ἀποκρύψουν. Ἀντὶς δημος νὰ παριστάνουν εἰς τὰ ἐπιτύμβια ἀνάγλυφα τοὺς φόδους καὶ τὴν θλιψίν των διὰ τὸν θάνατον, παρίστανον τὴν χαρὰν τῆς ἐδῶ ζωῆς. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι τὸ αὐτό. Οἱ θεατήες, βλέπων τὸν Δεξιλεων ἀγωνιζόμενον κατὰ τοῦ ἔχθρου ἢ τὴν Ἡγησὼ κοσμουμένην, αἰσθάνεται οἰκτον πρὸς τὰς νεαρὰς αὐτὰς ὑπάρξεις καὶ λυπεῖται διὰ τὸ προώρως κοπέν νῆμα τῆς ζωῆς των, ἥτις ἔρρεε μεταξύ τόσων γενναίων πράξεων ἢ ἀθύων γέδονῶν· ἐὰν τὰ πρόσωπα ταῦτα εἰκονίζοντο κοπτόμενα καὶ δύρρημενα διὰ τὸν θάνατόν των, δὲν θὰ τὸν συνεκίνουν πλειότερον, ζωές μάλιστα θὰ τοῦ ἐνέπνεον καὶ ἀποστροφήν.

1922.

V. III ποιητὴ τῶν Παναθηναέων.

Χρίστου Τσούντα.

Τὰ Παναθηναῖα γῆσαν ἡ μεγίστη ἑορτὴ τῶν Ἀθηνῶν, διεκρίνοντο δὲ εἰς μεγάλα καὶ μικρά· καὶ τὰ μὲν μικρὰ ἐωρτάζοντο κατ' ἔτος, τὰ δὲ μεγάλα κατὰ πᾶν τέταρτον ἔτος καὶ διήρκουν περισσοτέρας γῆμέρας ἀπὸ τὰ μικρά.

Τὰς πρώτας γῆμέρας τῆς ἑορτῆς τῶν μεγάλων Παναθηναίων ἐγίνοντο διάφοροι μουσικοί, γυμνικοί καὶ ἵππικοι ἀγῶνες. Εἰς τοὺς μουσικοὺς ἀπηγγέλλοντο ὑπὸ ῥάψῳδῶν τὰ ποιήματα τοῦ Ὁμήρου καὶ γῆγωνίζοντο μεταξύ των αὐληταί, κιθαρισταί καὶ ἀσιδοί φάλλοντες μὲν συνοδείαν αὐλοῦς ἢ κιθάρας. Οἱ γυμνικοὶ ἀγῶνες περιελάμβανον τὰ συνήθη ἀγωνίσματα, ἥτοι τὸν δρόμον, τὴν πάλην, τὸ παγκράτιον*, τὸ πένταθλον*. Γῆγωνίζοντο δὲ εἰς αὐτοὺς χωριστὰ οἱ ἄνδρες, οἱ ἔφηδοι καὶ οἱ παῖδες. Οἱ ἵππικοι συνίσταντο εἰς ἀγῶνας ἵππων μετ' ἀναβάτου ἢ ἵππων συρόντων ἀρματα (δργήματα ἐλαφρά), ἀλλ' ὑπῆρχον καὶ αὐτῶν διάφορα εἰδή. Παρεκτὸς δὲ τούτων ἀναφέρονται ἀκόμη καὶ οἱ ἔξης ἀγῶνες: ἡ πυρρίχη, ἥτοι ὅρχησις μὲ σπλα, ἡ λαμπαδηδρομία*, ἥτοι δρόμος

ἀνδρῶν κρατούντων ἀνημμένας λαμπάδας, καὶ δὲ ἀγῶν εὐανδρίας, κατὰ τὸν ὄποιον ἔκάστη ἐκ τῶν δέκα φυλῶν, εἰς τὰς ὄποιας ἦσαν διηγημένοις οἱ Ἀθηναῖοι, παρουσίᾳς γέροντάς τινας, ἐνίκα δὲ ἡ ἐπιδείξασα τοὺς μᾶλλον θαλεροὺς καὶ ἀκμαίους. Τέλος, πιθανώτατα ἐτελοῦντο καὶ λεμβοδρομίαι ἡ ἀγῶνες μεγαλυτέρων πλοίων. Τὰ βραβεῖα δέ, τὰ ὄποια ἐλάμβανον οἱ νικηταί, ἦσαν στέφανοι, χρήματα καὶ ἔλαιον ἀπὸ τὰς Ἱερὰς ἐλαίας τῆς Ἀθηνᾶς, αἱ δόποιαι ἦσαν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν πλησίον τοῦ Κολωνοῦ. Οἱ ποικίλοι οὗτοι ἀγῶνες ἐγίνοντο εἰς διάφορα μέρη καὶ διήρκουν, ὡς εἴπομεν, ἀρκετὰς ἡμέρας, ἐτελείωνον δὲ διὰ τῆς «παννυχίδος», κατὰ τὴν ὄποιαν ἐτελεῖτο ἡ λαμπαδηρομία.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν προσέφερον οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν θεάν των ἐν μεγάλῃ πομπῇ τὸν πέπλον, τὸν ὄποιον ὅρχινον εὐγενεῖς παρθένοις τῶν Ἀθηνῶν, ἐργαστῖναι δνομαζόμεναι. Ἡ προσφορὰ αὐτοῦ ἦτο δικύριος σκοπὸς τῆς ἑορτῆς τῶν Παναθηναίων καὶ διὰ τοῦτο ἐκομίζετο εἰς τὴν Ἀκρόπολιν μὲν μεγάλην τελετήν. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην οἱ Ἀθηναῖοι δλοι καὶ πλειστοις ξένοις συνηθροίζοντο εἰς τὸν Ἐξω Κεραμεικὸν καὶ ἐκεῖ ἐτίθεντο εἰς τάξιν. Τὴν πομπὴν διηγύθυνον Ιδιαίτεροι ἀρχοντες, ἵεροποιοὶ δνομαζόμενοι, ἐλάμβανον δὲ μέρος εἰς αὐτὴν καὶ οἱ λοιποὶ ἀρχοντες τῶν Ἀθηνῶν καὶ Ἱερεῖς καὶ ἱέρειαι καὶ μάντεις διὰ τὰς θυσίας καὶ κήρυκες φροντίζοντες περὶ τῆς τάξεως. Οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν πολιτῶν ἡκολούθουν ὡς διπλῖται, φέροντες δηλαδὴ ἀσπίδας καὶ λόγχην, οἱ δὲ πλουσιώτεροι ἔφιπποι, καὶ μεταξὺ τούτων ἦσαν οἱ λαμπρότεροι καὶ ἀριστοκρατικώτεροι νέοι τῶν Ἀθηνῶν, ἐκ τῶν ὄποιων συνεκροτεῖτο τὸ ἴππικὸν τῆς πόλεως. Ωδήγουν δὲ τοὺς μὲν πεζοὺς οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ταξιαρχοὶ, τοὺς δὲ ἴππεις οἱ φύλαρχοι καὶ οἱ ἵππαρχοι. Ἀλλοι τέλος ἥρχοντο δχούμενοι ἐπὶ τῶν λεγομένων πομπικῶν ζευγῶν, ἀρμάτων δηλαδὴ ἐκ τῶν ὄποιων πολλὰ τούλαχιστον είχον διαγωνισθῆ εἰς τοὺς ἴππικοὺς ἀγῶνας τῶν προηγουμένων ἡμερῶν.

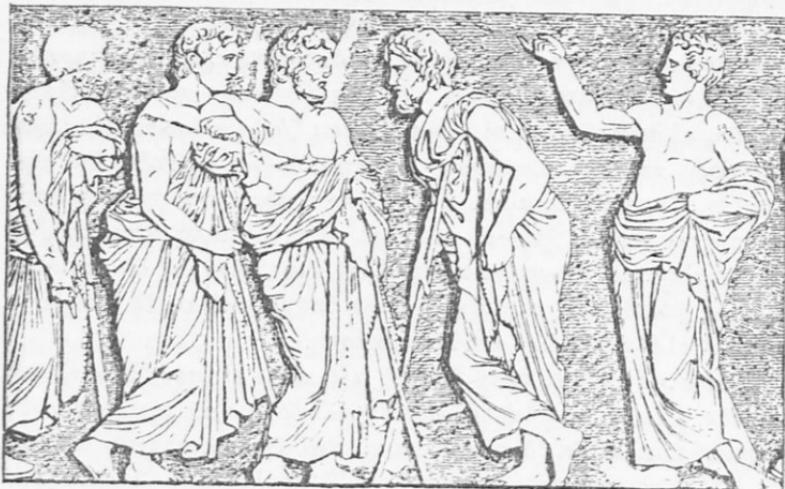
Ἄρματα θάται (ἀναπαράστασις μέρους τῆς Ν. πλευρᾶς τῆς ζωφόρου τοῦ Παρθενῶνος).

Εἰς τὴν πομπὴν ἐλάμβανον μέρος καὶ αἱ κανηφόροι, εὐγενεῖς Ἀθηναῖαι παρθένοι, φέρουσαι κάνιστρα καὶ ἄλλα σκεύη χρήσιμα εἰς τὰς θυσίας· ἐκ τῶν ξένων δὲ ἡκολούθουν, πλὴν τῶν διαρκῶν ἐν Ἀθήναις ἐγκατεστημένων καὶ τῶν γυναικῶν καὶ θυγατέρων αὐτῶν, οἱ θεωροί, ἥτοι οἱ ἀντιπρόσωποι ξένων πόλεων, ἰδίως τῶν ἀποικιῶν καὶ τῶν συμμάχων, ἀποστελλόμενοι ἐπιτηδεῖς διὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων. Τέλος, μέγα μέρος τῆς πομπῆς ἀπετέλουν τὰ ἱερεῖα, ἥτοι οἱ βόες καὶ τὰ πρόβατα τὰ προωρισμένα εἰς θυσίαν· οἱ Ἀθηναῖοι προσέφερον ἑκατόμβην, αἱ δὲ ἀποικίαι καὶ αἱ πόλεις τῶν συμμάχων ἦσαν ὑποχρεωμέναι νὰ στέλλουν μίαν ἀγελάδα καὶ δύο πρόβατα ἑκάστη.

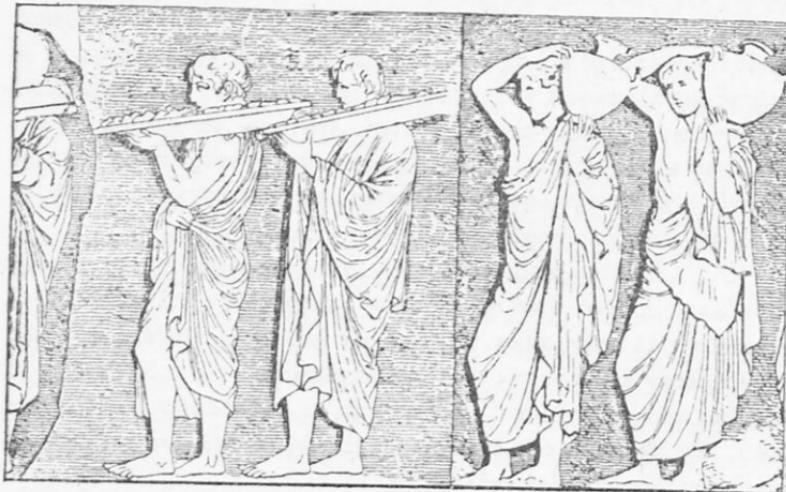
Ἡ πομπὴ αὕτη, ἀφοῦ ἐτίθετο εἰς τάξιν εἰς τὸν Ἐξω Κεραμεικόν, ἐξεκίνει, καὶ διὰ τοῦ Διπύλου εἰσήρχετο εἰς τὸν «Δρόμον», δστις ἡτο πλατεῖα ἡδὸς φέρουσα εἰς τὴν ἀγοράν, ἀπὸ τὴν ἀγορὰν δὲ ἀνέβαινον εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Ὁ πέπλος τῆς Ἀθηνᾶς ἔως ἐκεῖ ἐφέρετο κρεμάμενος ὡς ἴστιον ἀπὸ τὰς κεραίας πλοίου κινουμένου ἐπὶ τροχῶν, πρὸ τῆς εἰσόδου δὲ τῆς Ἀκροπόλεως κατεβιάζετο καὶ ἐκομίζετο εἰς τὸν ναόν. Τὰ ζῷα (βόες καὶ πρόβατα) ἀνέβαινον ἐπίστης εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἐκεῖ ἐθυιάζοντο, ὁ δὲ κῆρυξ μεγαλοφύνως ἥρχετο ὑπὲρ τῆς σωτηρίας καὶ ὑγείας τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων των. Κατόπιν τὰ κρέατα διεμοιράζοντο εἰς τοὺς πολίτας καὶ ἡ ἑορτὴ ἐπεσφραγίζετο διὰ γενικῆς εὐωχίας, κατὰ τὴν ὅποιαν ἐπινοούντο πολιτικά, τὰ ὅποια ἀπὸ τὴν ἑορτὴν ὠνομάζοντο παναθηναϊκά.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐφιλοτιμήθησαν νὰ καταστήσουν τὴν ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων δυνατὸν λαμπροτέραν καὶ μεγαλοπρεπεστέραν· τὸ πρόγραμμα τῶν ἀγώνων ἡτο ποικιλώτατον, κατὰ δὲ τὴν γῆμέραν τῆς πομπῆς ἡ πόλις ἐπεδείκνυεν εἰς τοὺς ξένους τὸ πλῆθος τῶν ὄπλιτῶν καὶ ἵππεων της, τὸ πλῆθος τῶν ἄλλων πολιτῶν, τὸν πλοῦτον τοῦ δημοσίου καὶ τῶν ἰδιωτῶν καὶ τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν ὑπηκόων πόλεων.

Τὴν λαμπρὰν αὐτὴν πομπὴν ἥθελησεν ὁ Φειδίας νὰ παραστήσῃ ἐπὶ τῆς ζωφόρου τοῦ Παρθενώνος καὶ τὴν παρέστησε μὲ τέχνην καὶ δεξιότητα ἀξίαν τῆς μεγαλοφύΐας του· διότι δὲν προσεπάθησε νὰ ἀπεικονίσῃ δλας ἐκείνας τὰς χιλιάδας λαοῦ παρελαύνοντος μὲ τάξιν καὶ ὁμοίόμορφον σχῆμα—ἡ εἰκὼν θὰ ἡτο τότε μικροπρεπής καὶ μονότονος—, ἀλλὰ παρέθεσεν ἐκ τῆς ὅλης πομπῆς

Τυπος της ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς ζωφόρου.

Τυπος τῆς βορείας πλευρᾶς τῆς ζωφόρου.

διαφόρους χαρακτηριστικὰς σχηνὰς πλήρεις ζωῆς καὶ κάλλους. Εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευράν, ὅπου ἡτοῦ ἡ εἰσόδος τοῦ ναοῦ, παριστάνοντο ἡ Ἀθηνᾶ, ὁ Ζεύς, ἡ Ἡρα καὶ ἄλλοι θεοί, ἐλθόντες νὰ λάδουν μέρος εἰς τὴν ἑορτὴν καὶ τὴν θυσίαν, ἐν τῷ μέσῳ δὲ αὐτῶν

Τυπομα της βορείας πλευρᾶς τῆς ζωφόρου.

εἰκονιζετο ἡ παράδοσις τοῦ πέπλου. Τὰς ἀλλας πλευρὰς ἐπλήγουν ἀνδρες νέοι καὶ πρεσβύτεροι μὲν μαχρὰ ἴματια, στηριζόμενοι εἰς τὰς βακτηρίας τῶν καὶ συνδιαλεγόμενοι, ἄλλοι ἔφιπποι καλπάζοντες ἢ ἐπὶ ἀρμάτων ὁχούμενοι, ἄλλοι ὁδηγοῦντες τὰ θύματα, ἄλλοι τέροντες ἀγγεῖα πλήρη οἶνου καὶ ἄλλοι αὐλοῦντες πρὸς τούτοις παρθένοις φοροῦσαι πολυπτύχους χιτῶνας καὶ βαστάζουσαι σκεύη ἵερα ἢ ἡσύχως ἵσταμεναι. Ἡ μεγάλη αὐτὴ ποικιλία, ἡ θελκτικὴ σεμνότης τῶν παρθένων, ἡ ἐλευθέρα καὶ ἀδίαστος στάσις τῶν συνδιαλεγομένων ἀνδρῶν, ἡ ζωηρότης τῶν ἵππων, ἡ δύναμις τῶν δυστροπούντων βισών καὶ τέλος ἡ χάρις ὅλων τῶν μορφῶν καὶ τῶν κινήσεών αὐτῶν μαρτυροῦν δι: ἡ ζωφόρος εἶναι ἀληθῶς ἔργον μεγάλου καλλιτέχνου.

1901.

ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΑΙ

BIOU ANΘΡΩΠΩΝ.

Δεξιά, κακετάνε;

(Από τὴν μικρασιατικὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1921).

N. Καρβούνη.

Ἄπὸ τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου τῆς Κλού ἐκπλέει τὸ ἐπίτακτον διὰ τὰ Δαρδανέλλια. Τὰ κατάφυτα παραδεῖσια βουνά γίνονται ὀλονὲν γλαυκὰ ἀπὸ τὴν ἀπόστασιν καὶ τὰ νερά εἰναι ἥρεμα καὶ γαλανά.

Χίλιοι ἄνδρες συνωστίζονται εἰς τὸ κατάστρωμα ἀπὸ τὴν ἀκρανή τῆς πρώτας τοῦ ἀτμοπλοίου ἕως τὸ ἀκρότατον τῆς πρύμνης. Ὁ ἀντισυνταγματάρχης καὶ οἱ ἀξιωματικοὶ ἔχουν καταβῇ εἰς τὸ σαλονάκι τῆς πρύμνης, ἔξαιρετικῶς στενόχωρον διὰ τριάντα ἀτομά. Μέσα εἰς τὰ τρία ἀμπάρια εἰναι στοιχαγμένα τὰ ἀλογα τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τὰ μεταγωγικὰ τοῦ Σώματος. Οἱ φαντάροι εἰναι πολυάσχολοι εἰς τὸ κατάστρωμα. Κρεμοῦν τοὺς γυλιεύς, τὰ δπλα, τὰ παγούρια, ἀπὸ τὰ σόδερα τοῦ παραπέτου*, ἀπὸ τὰ σχοινιά, ἀπὸ τοὺς στύλους τῆς πρυμναίας τέντας, ἀπὸ παντοῦ. Ἀνοίγουν τ' ἀντίσκηνα καὶ τὰ κουμδώνουν ἀνὰ δύο, ἀνὰ τρία, ἀνὰ τέσσαρα καὶ αὐτοσχεδιάζουν τέντες καὶ σωρεύουν γυλιεύς καὶ οἰκοδομοῦν καταφύγια διὰ τὴν νύκταν. Εἰς τὰ κάρρα τῶν μεταγωγικῶν, τὰ ὅποια εἰναι παρατεταγμένα εἰς τὴν μίαν πλευρὰν τοῦ καταστρώματος, ἐτοποθετήθησαν διὰ τὸ ταξίδιον λοχίαι, ἀφοῦ ἐστρωσαν τὶς κουδέρτες τῶν. Καὶ οἱ φαντάροι, ἀφοῦ ἐτακτοποιήθησαν, ἔαπλώνονται δπως καθεὶς ἡμιπορεῖ, καὶ ἀρχίζει τὸ τραγούδι, τὸ πείραγμα, τὸ γέλιο τῆς ἀμεριμνησίας, τὸ ὅποιον ἐδόθη μόνον εἰς τὰ παιδιά καὶ τοὺς πολεμιστάς μας ώς εὔνοια τοῦ Θεοῦ.

Τὸ πλοίον προχωρεῖ. Πλησιάζει τῷ ωρα νὰ βγῇ ἀπὸ τὸν κόλπον τῆς Κλού. Δεξιά μας εὑρίσκεται τὸ ἀκρωτήριον τῆς γλώσσης, ἡ ὅποια τὸν χωρίζει ἀπὸ τὸν κόλπον τῆς Νικομηδείας. ¶

☒ Τὸ τμῆμα αὐτὸ τοῦ στρατοῦ, τὸ ὅποιον μεταφέρεται εἰς ἄλλο σημεῖον τοῦ μετώπου, ἀποτελεῖται ἀπὸ κράμα ὅλων τῶν ἑλληνικῶν στοιχείων. Μανιάτες, Ρουμελιώτες, Μυτιληναῖοι, Μακεδόνες, Κυκλαδῖοι, Θεσσαλοί, Μικρασιάται—χρειασμένοι εἰς τὸ χακί, συνάδελφοι εἰς τὸ βόλι—ὅλοι εὕθυμοι, ὅλοι ἔτοιμοι διὰ νέκς δάφνας, ὅλοι παιδιά τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὅποια ἐπανῆλθεν εἰς τὰ γνώ-

ριμα αὐτὰ ἀσιατικά της παράλια, που εἶδαν ἄλλοτε τὰς ἀττικὰς τριήρεις καὶ τὰ πλοῖα τῶν Ἑλλήνων αὐτοχρατόρων.

Τὸ πλοῖον παρέπλευσε τώρα τὸ βόρειον ἀκρωτήριον τοῦ κόλπου καὶ στρέφεται πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ διὰ νὰ περάσῃ ἔξω ἀπὸ τὴν Καλόλιμνον*. Πρὸς βορρᾶν διακρίνονται ἀγνότατα* μέσα εἰς τὸ μέγα διάστημα κάποιαι κορυφαῖ. Εἶναι τὰ Πριγκιπονήσια. Ἡ Πόλις εἶναι ἐκεῖ κάπου, δὲ λίγον βορειότερον, εἰς ἀπόστασιν τριῶν ώρῶν ἀπ' ἐδῶ. Οἱ φαντάροις τὸ γνωρίζουν, διότι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἔκαμπαν εἰς τὴν ἀσιατικὴν παραλίαν τοῦ Βοσπόρου¹.

Διὰ μιᾶς τὰ τραγούδια, αἱ φωναὶ, τὰ πειράγματα, τὰ γέλια, σταματοῦν. Ἐπίσημος σιγή ἀπλώνεται εἰς τὸ κατάστρωμα, Ἀκούεται μόνον ὁ ρυθμικὸς δοῦπος τῆς ἔλικος καὶ ὁ παρφλασμὸς τῶν νερῶν εἰς τὴς μάσκες* τοῦ ἀτμοπλοίου. Οἱ φαντάροις σηκώνονται ὅρθιοι. Μερικοὶ σκαρφαλώνουν εἰς τὴς σχοίνινες σκάλες τῶν καταρτιῶν. Ἀλλοι ἀναβαίνουν εἰς τὰ πλευρὰ τοῦ σκάφους καὶ κρεμοῦν τὰ πόδια τῶν πρὸς τὰ ἔξω. Ἀλλοι στέκονται ὅρθιοι στὶς κρεμασμένες βάρκες. Ὁλοι ἀτενίζουν πρὸς ἓν σημεῖον. Εἶναι τόσον πλησίον! Ὁλίγα λεπτά περνοῦν ἐν σιγῇ, ἀκινησίᾳ καὶ ἐν ἀτενισμῷ. Ποτος ἐσήμανε προσοχήν; Ποτος ἐσήμανε προσευχήν; Μόνον δοσι εἶδαν αὐτὸ τὸ θέαμα τὸ γνωρίζουν. Διότι ἥκουσαν δλοὶ τὸ μέγα σάλπισμα ἀπὸ τὴν φωτεινὴν ἀπεραντοσύνην τ' οὐρανοῦ, ἀπὸ τὰ γαλανὰ βάθη τοῦ πελάγους, ἀπὸ τὰ ἀδυτα τοῦ εἶναι τῶν. Ἡ ὅμιλη που θαμδώνει τὰ πέριξ δὲν εἶναι εἰς τὸν ἀέρα. Εἶναι εἰς τὰ μάτια. Εἶναι ὅμως παράξενη ὅμιλη, διότι βλέπει κανεὶς τώρα καθαρὰ ὅτι δὲν ἐφαίνετο πρίν. Ἐναν τρούλον χρυσόν.

Μία κίνησις, ωσδόντος ἔπινημικ πελάγους εἰς τὴν πρώτην τοῦ ἀνέμου ρίπην, ζωντανεύει ἔξαρνα τὸ ἀκίνητον ἐκεῖνο ἀνθρώπινον κακόν. Καὶ ἀπὸ χιλία στήθη ἀναπηδᾷ μία καὶ μόνη φωνή: —Δεξιά, καπετάνιε, δεξιά!

Ἄδιάφορον ἀν τὸ πλοῖον στρέφεται ἀργὰ πρὸς τ' ἀριστερά. Οἱ στρατιῶται γνωρίζουν δτι πλέουν τώρα πρὸς τὰ Δαρδανέλλια. Ἀλλ' ἀπὸ τὰ χελλὴ των, ἀλλ' ἀπὸ τὰ στήθη των, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ψυχὴν των προστάσσει ἡ Τούμελη καὶ ἡ Μωριάς καὶ τὰ Νησιά καὶ ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Μικρὰ Ασία. Όμιλετ ἡ ψυχὴ τῆς φυλῆς.

1. *Ἐν τάγμα τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ εύρισκετο ἐκεῖ ἀπὸ τοῦ Ιουλίου 1920 μέχρι τοῦ Μαρτίου 1921 ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῶν Ἀγγλων, τῶν κατεχόντων τὰ μέρη ἐκεῖνα. Ἐδρα του ἦτο τὸ χωρίον Μπέϊκος.

Απευθύνεται ή 'Ελλάς πρὸς τὸν ἑαυτόν της. Καὶ ώστε ἐκ συνθήματος ή μεγάλη φωνὴ ἐπαναλαμβάνει :

—Δεξιά, καπετάνιε !

Ο πλοιαρχος, σιωπηλός, παρατηρεῖ ἐπίμονα τὸ πέλαγος. Φαίνεται δτι δ λογισμός του πηγαίνει ἐπίσης «δεξιά», ἀδιάφορον ἀν ή ρότα του πλοίου είναι τώρα ἀριστερά. Καὶ δ γέρων τιμονιέρης, εἰς τὸ ὅπισθεν τῆς γεφύρας ὑελόφρακτον ὑπόστεγον, καθὼς γυρίζει τὴ ρόδα του πηγαλίου, μονολογεῖ :

—Δεξιά... δεξιά... γι' αὐτὸ τὸ «δεξιά» ἔσεις, βρὲ παιδιά, κρατᾶτε τὸ τιμόνι...
1921.

Τὸ δράμα τοῦ μικρού λη.

Σπυρ. Μελᾶ.

8 Ή γιαγιὰ ἐτινάχθη ἐπάνω.

—Μπᾶ, τροομάρα μου !...

Αἱ ρυτίδες, ποὺ κατεβαίνουν ἀπὸ τὰ πτερύγια τῆς μύτης πρὸς τὸ σαγόνι, διεστάλγησαν ἐκπληγτικῶς, εἰς τὰ βαθιά της γαλάξια μάτια, πίσω ἀπὸ τὰ γυαλιά τῶν αὐτιῶν, ἐξωγραφίσθη ἀνησυχία, γή πλάκα τὸ σαπούνι τῆς ἔπεσεν ἀπὸ τὰ χέρια, ἐπέταξε τὸ ρύμχο ποὺ ἔτριβε στὴ σκάφη, κι' ἐδγῆκε ώς ἄνεμος ἀπὸ τὴν πόρτα. Ο κόκορος τῆς αὐλῆς, μὲ τὸ λειρὶ πιπτὸν κουτσαδάκικα*, ώς φέσι ἀσίκη* εὐζώνου τῆς φρουρᾶς, καὶ δλους τοὺς θησαυροὺς τοῦ. Κροίσου εἰς τὴν οὐράν, ἐφαντάσθη δτι πρόκειται περὶ τοῦ αἰωνίου ζητήματος τῶν ἀκαθαρσιῶν του κι' ἐτράπη πάλιν εἰς φυγήν, μὲ κραυγὴν κινδύνου: Κότ-κότ-κότ-κότ!... Καθαρὰ παρεξήγησις. Δὲν ἐπρόκειτο τώρα περὶ αὐτοῦ. Ή γιαγιὰ εἶχε ρίξει πρῶτα τὴ ματιά της εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ισογείου κατοικίας, δπου στέκεται καμαρωτὸς ὁ παλαιὸς κομμός, ή λάμπα μὲ τὸ θαυμόδι ἀμπαζούρ, τὴ φουρκέττα καὶ τὸ χάρτινο τριαντάφυλλο (δὲν τὴν ἀνάδουν ποτέ, είναι ώς κάτι ἀπιστεύτως πολύτιμον, γιατὶ τὴν ἔχουν;) ἐκοίταξε κατόπιν τὴν θέσιν, δπου ἔπαιξε ὁ μικρὸς πρὸ δλίγουν, καὶ ὅταν ἔθγαινεν ἀπὸ τὴν πόρταν τῆς μάνδρας, ἐφώναξε : —Τὸ παιδί! !...

Τὰ πάντα ἡσαν πράγματι ἐν τάξει, κάτω ἀπὸ τὴ μικρὴ γαϊδα: τὰ περίεργα χωματένια κάστρα, τὰ παλαιὰ τενεκεδένια κουτιὰ σαρδελλῶν, μιὰ κουδαρίστρα καὶ μάλιστα ἔνα μικρὸ στεφάνι ἀπὸ

βαρέλι. Ὁ Δάκης δημως, ὁ τοσοδούλης, ὁ μπόμπιρας*, μὲ τὴν μεγάλη ξανθή κεφάλα, τὴν πλατσουδερὴ μύτη καὶ τὰ ἔξυπνα μάτια, εἰχεν ἔξαφανισθῆ.

Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορά. Ὁ διαβολάκος αὐτός, ἀπὸ τὴν ἡμέραν ποὺ ἥρχισε νὰ περιπατῇ, κατελήφθη κατ' ἐπανάληψιν ἀπὸ παραφροσύνην τῶν κάτω ἄκρων. Φεύγει διαρκῶς, φεύγει μὲ διαθέσεις νὰ φθάσῃ πεζῇ μέχρι Θεσσαλονίκης. Ἡ συνοικία στέλνει ὅπισθέν του ὄλόκληρον καταδιωκτικὸν ἀπόσπασμα. Τῆς δὲ γιατίας, τῆς καημένης, τῆς πηγαλίνει τὸ στόμα ἑκάστοτε στὸ αὐτό.

Διότι, στὸν κόσμο, δὲν ἔχει ἄλλον ἀπ' αὐτὸ τὸ παιδάκι. Καὶ δὸς Δάκης δόμοιῶς: δὲν ἔχει ἄλλον ἀπ' αὐτήν. Ἡ μητέρα του, κόρη τῆς γριᾶς, ἀπέθανε μόλις τὸν ἐγέννησεν· ὁ πατέρας του ἔπεσεν εἰς τὴν μάχην. Καὶ ὁ μικρὸς δὲν ἔχει ἄλλα χέρια νὰ τὸν χαϊδέψουν, ἀπ' αὐτὰ τ' ἀδύνατα καὶ δστεώδη, τὰ ὅποια ὅλην τὴν ἡμέραν ἔενοπλένουν, γιὰ νὰ τὸν θρέψουν. Ἡ γιαγιά του χρησιμεύει ως πατέρας, ὅχι μόνον ὅπ' αὐτήν τὴν ἔννοιαν, ἀλλὰ καὶ ὅπὸ τὴν ἄλλην: δτι τῆς τραυζὴ τὰ μουστάκια· (διότι ἔχει ὀλίγα). Μὲ μίαν λέξιν τὸν λατρεύει, μὲ τὴν τρυφερότητα ἑκείνην τῆς ζωῆς ποὺ σδήνει πρὸς τὴν ἄλλην ποὺ μόλις βλαστάνει. "Αν ὁ βίος τῆς δὲν εἶναι μαῦρος ως κατράμι, τὸ χρεωστεῖ σ' αὐτόν." Ενα χαμόγελο, ἔνα λογάκι δικό του καὶ ἔεχνῃ ἔλα τὰ πάθη της. Τὴν κόρη ποὺ ἔχασε, τὸ γαμβρό της, τὸν ἄνδρα της, τοὺς ἀφορήτους κόπους τοῦ καθημερινοῦ τῆς ἀγῶνος. Τὸν πλένει, τὸν κτενίζει, τὸν ταΐζει, τὸν ντύνει «σὰν πριγκιπόπουλο», τὸν χορεύει, τὸν τραγουδάει. "Ολα γίνονται θωπεία πέριξ του.

+ Καὶ αὐτὸς ὁ ἀθλιός φεύγει. Μὰ γιατί; Τὶ τὸν πιάνει; Σέρω κι' ἐγώ; Φαντασία: Πίσω ἀπὸ τὴν μάνδρα, μὲ τὴ σκάφη καὶ τὶς αἰλώνιες σαπουνάδες, εἶναι ὁ μέγας, ὁ ἀγανής κόσμος. Διατηρεῖτε τὰς ἀναμνήσεις τῶν παιδικῶν σας χρόνων; Ενθυμεῖσθε τὶς κολοσσιαῖον πρᾶγμα σᾶς ἐφαίνετο καὶ τὸ τελευταῖο παλιοσοκάκι; Καὶ τὶ ἐκπλήξεις, τὶ θελκτικά, τὶ νέα καὶ ἀγνωστα πράγματα!... Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ ὁ μικρὸς ἐπρόσβαλε τὴν κεφάλα του, ἀπὸ τὴν μεγάλην αὐλόπορταν, εἰς τὸν δρόμον, δὲν ἔχει μαζεμούς. Κατελήφθη ἀπὸ τὸν ἀποδημητικὸν πόθον του Μάρκου Πόλου* καὶ τοῦ Βάσκου δὲ Γάμα*. Ἔννοετ νὰ μεταναστεύῃ. Ἐχει τὸ αἰσθημα δεσμώτου, καταδίκου, ὁ δόποιος ἄλλην σκέψιν δὲν ἔχει ἀπὸ αὐτήν: νὰ διαφύγῃ τὴν προσοχὴν τῆς φρουρᾶς γιὰ νὰ δραπετεύσῃ. Ἄρ-

κεῖ νὰ λησμονῇ θῇ γιὰ μιὰ στιγμούλα ἡ γιαγιά, ἐκεῖ ποὺ ἀνεδοχατεβάζει ρυθμικῶς τοὺς ώμους, ἐπάνω στὴ σκάφη, καὶ ν' ἀρχίσῃ νὰ συλλογίζεται τὰ περασμένα, τὸ μακαρίτη μὲ τὶς μπότες, τὸ καμτσίκι, τοὺς θυμούς του, τὶς βρισιές του, τὸν ἀραμπᾶ ποὺ «τοὺς τὸν ἔκαναν κατάσκεση», τὸ σπιτάκι ποὺ «ἀποθήκεψαν» κι' ὑστερεῖ τὸ πούλησαν, γιὰ νὰ βρῆ ὁ Λάκης καιρὸ—φράστ!... νὰ τὸ στρίψῃ.

Τὴ μιὰ φορὰ τὸν ἔπιασαν πέντε δρόμους παρακάτω, ἐν μέσῳ παρέας ἐκ μικροσκοπικῶν, οἱ ὅποιοι τὸν ἔκαναν ἀλογο. Τὰ ὅπισθιά του δεινῶς ἐκακοποιήθησαν τότε ἀπὸ τὴν γιαγιάν. Ἄλλα δὲν εἶχαν σδήσει ἀκόμη τὰ τσιμπήματα καὶ ὁ φίλος ἐδευτέρωσεν. Αὐτὴ τὴ φορὰ εἶχεν ἀγκυροβολήσει ἐνώπιον ἐνὸς ταῦλα μὲ παστέλι. Τὰ τρυφερά του μέλη ἐγγάρισαν τώρα τὰ κεντήματα τῆς καρφίτσας. Δὲ! βαρειέσθε! Οὐδεὶς γῆρας μυθιστορήματος ἔχει δραπετεύσει τοσάκις.

‘Αλλ’ αὐτὴ του, ἡ τελευταία, μοῦ φαίνεται ἀπόδρασις κάπως δικαιολογημένη. Μὰ ἡτο ἡσὴρ αὐτὴ; Ἐκεῖ κάτω στὸν ἄλλο δρόμο, στὸ χαρτοπωλεῖον, τὶ πράγματα, σᾶς παρακαλῶ! Μίκ φούσκα τόσο μεγάλη, πιὸ μεγάλη κι’ ἀπὸ τὸ κεφάλι του Λάκη, γυαλιστερὴ καὶ πράσινη, γεμάτη ποιός ξέρεις μὲ τί, καραγκιοζάκια ποὺ κάνουν τοῦμπες, ἀλογάκια, τιδηρόδρομοι, σάλπιγγες, τούμπανα, στρατιωτάκια κι’ ἔνας φασουλῆς ποὺ κλείνει τὰ χέρια του καὶ κτυπάει δυὸ τενεκεδάκια. Κι’ αὐτὸν, τὸ Λάκη, δ ὅποιος τὰ εἰδεῖς ἀντιπροχθεις, ποὺ περάσανε μὲ τὴ γιαγιά, δὲν τὸν ἀφήνουν νὰ κάνῃ βῆμα! Δὲν τὸν ἀφήνουν οὕτε νὰ τὰ ιδῇ! Τὸ σκᾶξ ἡ δὲν τὸ σκᾶξ;

‘Ο φουκαρᾶς συνελήφθη, ἐνῷ ἔχαζευεν ἐμπρὸς εἰς αὐτὰ τὰ ἔξαίσια πράγματα. Πρὸιν βάλουν χέρι ἐπάνω του, γῆρχισε νὰ κλαίῃ σπαρακτικώτατα. Ἰκέτευε τὴ γιαγιά του νὰ τοῦ τ’ ἀγοράσῃ ὅλα. Τὸν ἀπήγαγεν ἐν σιωπῇ, ἐνῷ αὐτὸς κλωτσοῦσε τὸν δέρα. Τὰ μάγουλά του καὶ ἡ πλατσουδερή του μυτίτσα ἐμούσκευαν στὰ δάκρυα. ‘Ο προῦτολογισμὸς τῆς γριᾶς δὲν ἀντέχεις δυστυχῶς εἰς τὰς πολυτελείας αὐτάς. ’Αλλως τε δὲν ἔχεις ἀκόμη πληρωθῆ, αὐτὴ τὴν τελευταία πλύσῃ! Σας: παρακαλῶ, ἀν συναντήσετε μεθαύριο, στὸ χέρι της, αὐτὸν τὸν δρφανούλη, στὸ μεγάλο δρόμο μὲ τὰ παιγνίδια, πάρτε του ἔνα φασουλῆ—ἔνα μεγάλο φασουλῆ ποὺ νὰ κλείνῃ τὰ χέρια. Γιατὶ φοδοῦμαι πολὺ ὅτι θὰ δώσῃ γι’ αὐτὸν ἡ γριούλα τοὺς κόπους μιὰς ὁλοκλήρου μαρτυρικῆς ἑδομιάδως.

1921.

4. ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ ΔΙΗΓΗΜΑΤΙΚΑΙ.

Α' ΦΥΣΙΚΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ.

‘**Η** ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου ἀπὸ τῆς κορυφῆς
τοῦ **Κισσάθεου**.

‘Ανδρέου Καρκαβίτσα.

‘Η κορυφὴ τοῦ ὅρους δὲν ἔχει ἀπλωμα καθόλου, ἀλλὰ μικρὸν κατὰ μικρὸν δξύνεται μέχρις ἐλαχίστου. Ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου οἱ πέριξ χωρικοὶ ἥγειραν ἐκ πλακῶν μικρὸν τεῖχος, ἐκ τῶν συνήθων κατασκευασμάτων τῶν ποιμένων εἰς τὰ ὅρη. Χάμω δὲ τρία τέσσαρα σκαλοπάτια φέρουσιν εἰς δῦμα μέτρων τινῶν ἐντὸς τοῦ βουνοῦ, διπερ ἀφιεροῦται εἰς τὸν Ἀγίον Ἡλίαν.

‘Οτε ἀνήλθομεν ἐκεῖ, τὸ σκότος ἐδέσποζεν ἀκόμη εἰς τὸν αἰθέρα. ‘Αλλ’ ἐδέσποζε προσέτι καὶ ὁ ἄνεμος μανιώδης, ἀπειλῶν νὰ μᾶς ἐκσφενδονίσῃ εἰς τὸ χάος, ὥστε τάχιστα ἐζητήσαμεν φιλοξενίαν εἰς τὴν κατακόμβην τοῦ Ἀγίου. Ἐκτὸς τεμαχίων κηροῦ, ἐνὸς χαμηλοῦ κηροστάτου καὶ δύο τριῶν εἰκόνων, ἔξ ων ἡ μία τοῦ Προφήτου ἐπὶ πλακὸς τοῦ βουνοῦ, ζωγραφηθεῖσα ἐκεὶ ἐπάνω δύπο τινος ἐκ πλησιοχώρου κώμης ἀγίου γράφου, οὐδὲν ἀλλο εἴδομεν ἐν αὐτῷ. Ἀλλὰ καὶ δὲν ἤδυνάμεθα ἀλλο τι νὰ ξωμεν, διότι τὸ ψῦχος ἡτο δριμύτατον κι ἐμένομεν ἀκίνητοι ἐντὸς τῶν μανδυῶν μας, συνεσπειρωμένοι εἰς μίαν γωνίαν, μετὰ πόθου ἀγαλογιζόμενοι τὸν φοβερὸν καύσωνα τῆς Δαρίσης, δστιε, δσον καὶ ἀνείναι φοβερός, δὲν ἀπειλεῖ δύμας καὶ ἀπὸ πλευρίτιδα.

Μετ’ ὀλίγον ἀνεφάνη διὰ τῆς ὀπῆς τῆς εἰσόδου ἡ χαραυγὴ τῆς ἡμέρας καὶ ἀνεπηδήσαμεν δλοὶ ἔξω. ‘Ο παλαιὸς Ἐρως* κατήρχετο ν’ ἀναζωογονήσῃ τὴν ὅλην καὶ ν’ ἀναπλάσῃ τὸ Χάος. ‘Απ’ ἀνατολῶν κροκοδαφῆς πέπλος ἀνυψοῦτο ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν εἰς τὸν δρίζοντα· οἱ ἀστέρες ἔσθησαν ὁ εἰς μετὰ τὸν ἀλλον ἐν λευκῇ φεγγοβολῇ· κάτω ἀπὸ τῶν δασῶν ἥρχοντο εἰς χαρμόσυνον χαιρέτισμα τῶν πτηνῶν τὰ κελαδήματα, καὶ ἀνω τῆς κεφαλῆς μας, ἐν μεγαλοπρεπεῖ πτήσει ἔκραζεν ὁ μέγας ἀετός. ‘Οπισθέν μας αἱ εὑρεταὶ θεοσαλικαὶ πεδιάδες ἥρχιζον ν’ ἀποκαλύπτωνται καὶ νὰ μᾶς δεικνύωσιν ἐν ἀερώδει σκιᾷ ἀκόμη τὰς ἄκρας τῶν λόφων καὶ τοὺς μιναρέδες τῶν τζαμίων των· δεξιὰ ἐν βαθυπρασίνῳ ὅγκῳ, συνεχόμενον μετὰ τῶν προπόδων τοῦ Κισσάθεου καὶ τοῦ Μαυροδουνίου ἔξετείνετο μακρὺ τὸ Πήλιον, χανόμενον ἐν

τῇ ἀποστάσει· ἀριστερὰ ὥρθοῦτο δὲ θεῖος Ὀλυμπος, δύκανδης καὶ ἀπειλητικὸς μὲ τὴν δψίστην τριόδοντον κορυφήν του ἀκτινοβολοῦσαν εἰς τὴν αὔγήν, ὡς τὴν κορώνα τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ, ἢν κρατεῖ ἐπάνω του δικέφαλος χρυσοπλουμισμένος ἀετός ἐμπρός μας οἱ ἀτμοὶ τοῦ Θερμαϊκοῦ ἥπατοῦ εἰς ἔξαισιαν πυρκαϊάν νεφῶν.

Ἄλλὰ μεγαλυτέρα πυρκαϊά ἦναπτεν ἥδη μακράν μας εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης. Πυρκαϊά, τῆς ὄποιας ἡ αίματώδης ἀναλαμπὴ κατεφλόγιζεν εἰς ἡμικυκλικὴν ἕκτασιν ὅλον τὸν ἀνατολικὸν ὁρίζοντα, ὡς ἐκτίναξις ὠκεανῶν βορείου σέλαος. Καὶ τότε εἶδομεν κατὰ πρώτην φορὰν ἐνώπιον μας τὸ Ἀγιον Ὄρος, ἀναδύον ἐκ τῆς θαλάσσης, ὡς παμμεγίστην πυραμίδα ἰχνογραφουμένην πρὸ τοῦ φωτός· εἴτα δὲ ἀπεκαλύπτοντο διαδοχικῶς πρὸς τὸν ἀριστερὰ δόδοντωταν κορυφαὶ βυσσῶν λάμπουσαι καὶ κοιλάδες μεταξύ, ἐν λευκαζούσῃ ὁθόνῃ ὁμίχλης καὶ πεδιάδες βαθυκύανοι· μὲ φαιὰ ἐδῶ κι² ἐκεῖ στίγματα συνοικισμῶν καὶ ἀκτῶν μὲ τὸν ἀφρὸν τοῦ κύματος καὶ τῶν ἄμμων τοὺς σωρούς, εἰς ἀργυρᾶν ταινίαν συγχέομεναι, καὶ κάτω ἡμῶν, σχεδὸν πρὸ τῶν ποδῶν μας, αἱ γιγαντώδεις γλώσσαι τῆς Χαλκιδικῆς καὶ ἡ θάλασσα τῆς Κασσάνδρας, εἰς τῆς ὄποιας ὅμως τὰ μολυσθόχροα κύματα δὲν ἀρμένιζε πλέον ὁ φορερὸς στόλος τῶν καταδρομέων καὶ τὸ μκῦρον καράδι τοῦ Σταθᾶ*.

Αἴφνης ἀνέδυσε βαθμηδὸν καὶ κατ’ ὅλιγον μέσῳ φλογερῶν κυμάτων κατακόκκινος καὶ ἀλαμπίς, πεπιεσμένος τὰς δύο παρειὰς ὡς γιγαντιαία βαρβαρικὴ ἀσπίς, δὲ ήλιος. Τὸν ἐδλέπομεν ἀνερχόμενον εἰς τὸν ὁρίζοντα μεγαλοπρεπῶς, βραχέως, ἀτενίζοντα ἡμᾶς κατάματα, ὡς νὰ ἔθελε νὰ παίξῃ μὲ τὴν ἀνυπομονησίαν καὶ τὴν περιέργειάν μας. Καὶ ἡμεῖς ἐπίσης τὸν ἀτενίζομεν κατάματα, μ’ ἔκφρασιν ὑπερτάτης ἐκπλήξεως ἐπὶ τῷ θεάματι, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ θράσος ἐκετνο, τὸ ὄποιον προσλαμβάνει εὐθὺς δὲνθρωπος, μόλις ἵδη ἀνίσχυρον κι² ἐξηγυτελισμένον τὸν θεόν του. Ἀλλ’ ὥσει νὰ θύμωθη διὰ τοῦτο, αἴφνης ἐστρογγυλώθη κι² ἔδαλε ποταμὸν ἀκτίνων κατεπάνω μας, ὥστε οἱ ἀνίσχυροι δρθαλμοὶ μας ἐκλείσθησαν τυφλοὶ καὶ δυκρυσμένοι, ὡς νὰ ἐπάθομεν τὸ πάθημα τοῦ Τειρεσίου*.

Εὗτυχῶς δι² ἡμᾶς ἐ μέγας Ἀπόλλων δὲν εἶχε τὴν κακεντρέχειαν τῆς σεμνῆς Παρθένου. Οἱ ὄρθαλμοι μας ἀνέλαδον μετ’ ὀλίγον τὴν δύναμιν των καὶ εἶδομεν κάτω τὸν κόλπον ὅλον, ἐν μολυβίνη ἀκινησίᾳ, λάμποντα ἀπὸ τοῦ Αἴγαλου μέχρι τῆς Θεσσαλο-

νίκης. Οἱ σύντροφοι μου ἔλεγον δτι ἔθλεπον ἐκεῖ τὴν Ἱερὰν πόλιν τοῦ Ἀγίου Δημητρίου, ἐγὼ δὲ δὲν τὴν διέκρινα. Εἶδον δὲ μας εὐκρινῶς ἔθωθεν καὶ τὸν Ἀγιον Στέφανον καὶ τὸ Λιτόχωρον, καὶ τὴν Κατερίνα μὲ τοὺς κάμπους καὶ τὰς περισσάς των καὶ τὸ τεῖχος τῆς Πλαταμῶνος, τὸ ὅποιον ἀναθρώσκει ὅπισθεν τῆς μεθορίου γραμμῆς ἐπὶ λόφου, λευκὸν καὶ κομψόν, ώς μαρμάρινον μνημεῖον μεσαιωνικοῦ ἥρωας. Ἐδώθεν δὲ ἀκόμη διεκρίνομεν τὴν σχισμάδα τῶν Τεμπῶν, ἄνω τῆς ὁποίας, ἐπὶ τῷν καταφύτῳ πλευρῷ τοῦ κάτω Ὀλύμπου, ἐφαίνοντο ἡ Ραψάνη καὶ ἡ Καρυά, ὁ Πυργετὸς καὶ ἡ Αἴγανη καὶ μεθορίακοι τινες σταθμοί, μέχρις οὗ ὥρθοῦστο εἰς δυσανάστον Ὁψος τὸ ἱερὸν ὅρος, ζηλοτύπως ἀποκλειτον ἀπὸ τῶν ὁφθαλμῶν μας τὰ ἐνδότερα τῆς Μακεδονίας.

Εἶχομεν δὲ μας ἐκ δεξιῶν ἀλλα τερπνὰ θεάματα. Ἀπὸ τοῦ Αλγαίου, φεγγοδολούντος ἥδη, ἡ Σκάλας καὶ ἡ Σκόπελος ἔτεινον πρὸς τὸν ἥλιον τὰ δασέα στήθη τῶν, ώς φιλόκαλοι πέρδικες, κι' ἐν συναφείᾳ φαινομενικῇ ἥρχιζεν ἀπὸ τῶν ἀκρων τοῦ Πηλίου ἡ σειρὰ τῆς Γούρας, ἥρεμα προσαναβάνουσα εἰς εὗγραμμα Ὅψη, ἄνω τῶν ὅποιων ἐξείχε βαρὺς καὶ χιονισμένος ὁ Παρνασσός· ἔπειτα ἥρχοντο τὰ ὅρη τῶν Ἀγράφων ἐπιμήκη, ὁψηλά, δδοντωτὰ ώς σειρὰ φοβερῶν πύργων εἰς τεῖχος Κυκλώπειον· είτα ἀνεπαισθήτως τὰ ἥρωικὰ Χάσια καὶ διὰ τῶν στενῶν τῆς Σιάπκας κατέληγον εἰς τὸν Ὀλυμπὸν, σχηματίζοντα οὕτω παμμεγίστην λεκάνην, εἰς τὸ βάθος τῆς ὁποίας ἡ πλούσιον αἱ παχεῖται πεδιάδες τῆς Θεσσαλίας, μὲ τὴν λοφοτειρὰν τοῦ Ριθενίου ἐν τῷ μέσῳ ἀπὸ ἀκρου εἰς ἀκρον καὶ τὸν μέγαν Πηνειόν, λάμποντα μέσῳ καψαλῶν δχθῶν, μὲ τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία, τὰ τζαμιά καὶ τὰς ἐκκλησίας τῶν, τοὺς Ἑλληνας καὶ τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς Ἐβραίους κατοίκους τῶν, τοὺς ὅποιους δὲ ἥλιος ἐφώτιζεν ἥδη εἰς τὰ ἔργα τῶν καὶ κατεφλόγιζε διὰ τῶν ἀκτίνων τοῦ. Τούτους δὲ ἵσως θέλων νὰ προφυλάξῃς δὲ ἀγαθὸς Κισσαβὸς εἶδομεν νὰ ῥίπτῃ παχεῖταν τὴν σκιάν του μακράν, περιλαμβάνων σχεδὸν τὸ ἥμισυ τοῦ λαρισαίου πεδίου ὃπὸ τὴν προστασίαν του, ἐν φέτην κορυφὴν ἐξέτεινε μέχρι τῶν Χασίων.

Ποτὸς δὲ μας δύναται ν' ἀντιστρατευθῆ εἰς τὸν Ἀπόλλωνα; Τὶ δύναται νὰ κάμη τὸ ἀκίνητον ὅρος, δσον καὶ ἀν εἰναι μέγα, ἐμπρὸς εἰς τὸν ἐκατηρόλον θεόν, ἐστις ἐμάστιζε τοὺς λευκοὺς ἵππους κι' ἔφερε τὸ πυρφόρον ἄρμα του μετὰ τάχους εἰς τὰ Ὅψη; Μικρὸν κατὰ μικρὸν περιεμάζευσεν δὲ γηραιός τὴν σκιάν του καὶ συνε-

σπειρώθη περὶ ἑαυτόν, ὡς χελώνη εἰς τὰ βήματα τοῦ διαβάτου.

Ἡμεῖς δημοσίευμεν ἐκ τοῦ φύχους ἐκεῖ ἐπάνω κι' ἐκρατούμεθα ἵσχυρῶς ἀπὸ τῶν πλακῶν ἵν' ἀντιστῶμεν εἰς τὰς πνοὰς τοῦ ἀνέμου. Ἀφ' οὗ δ' ὁ γῆλιος ἔκρυψεν ὑπὸ τὰς ἀκτὰς τοῦ ὅλου τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον καὶ τὰς ἀπέναντι ἀκτὰς καὶ τὰς πόλεις κι' ἐχοτάσθημεν τοῦ θεάματος, τὸ διόποιον διολογῷ ὅτι μᾶς ἔκαμεν νὰ λησμονῆσωμεν πάντα κόπον καὶ κούρασιν, γηρχίσαμεν νὰ κατερχώμεθα.

1892.

Ο κορός τῶν ὥρων.

Γρηγορίου Ξενοπούλου.

Ἐις ἔνα κύκλον, ὅπου ἔτυχα παρών, συνεζήτειτο ποία ἀπὸ τὰς ὥρας τῆς ἀθηναϊκῆς ημέρας εἰναι ἡ πλέον εὐχάριστος, τώρα τὸ καλοκαίρι. Εἰναι περιττὸν νὰ εἴπω ὅτι ὁ κύκλος ἀπετελεῖτο ἀπὸ νέους διότι, ἀν ἡσαν γέροι ἡ γῆικιωμένοι, θὰ συνεζήτουν ἵσως περὶ τοῦ ποία ὥρα εἰναι ἡ πλέον δυσάρεστος καὶ ἀνυπόφορος. Οἱ γέροι ὅλα τὰ μουρμουρίζουν, οἱ νέοι ὅλα τὰ εδρίσκουν ὥρατα. Ποτοι εἰναι οἱ εύτυχεστεροι; Ἄλλ' οὐδὲ ἔλθωμεν εἰς τὴν συζήτησιν τῶν νέων.

— Ἐμένα μοσ ἀρέσει, εἴπεν ἔνας, ἡ ὥρα ποὺ ξυπνῶ. Εἰναι πολὺ πρωὶ ἀκόμη. Ὁ γῆλιος μόλις ἔχει ξεπροβάλει ἀπὸ τὸν Ύμητρόν. Μόνον οἱ ἀνατολικοὶ τοῖχοι τῶν σπιτιών φωτίζονται. Η ἄλλη πόλις εἰναι βυθισμένη εἰς μίαν ὥραταν καὶ ὅροσερὰν σκιάν. Ὁ δρόμος, καθαρός, σκιερός, φαίνεται καὶ αὐτὸς ὅτι μόλις ἐξύπνησε καὶ εἰναι φρέσκος-φρέσκος... Οἱ δλίγοι διαβάται, ἀνθρώποις τοῦ λαοῦ, παιδιά, κορίτσια, εἰναι εὕθυμοι, λέες καὶ ἀρχίζουν τὴν ημέραν τῶν μὲ δρεξιν. Γίνομαι κι' ἐγὼ εὕθυμος μαζὶ των. Τότε καὶ αὐτὸς δραχνὸν κουδοῦνι τοῦ σκουπιδιάρη μοσ φαίνεται σὰν μουσική. Ἄλλα δ φλοιογερὸς γῆλιος ἀνεβαίνει, ἡ δροσερὰ σκιὰ διποχωρεῖ, ἡ μαγεία λύεται. Δὲν διαρκεῖ τόσον πολὺ ἡ ὥρατα αὐτὴ ὥρα!

— Ἐγώ, εἴπεν ἔνας ἄλλος, δὲν ξυπνῶ τόσον πρωὶ, ἀλλὰ καὶ μένα ἡ ὥρα ποὺ ξυπνῶ μ' ἀρέσει. Ἐννοῶ τὸ ἀπόγευμα, μετὰ τὸν μεσημεριάτικον ὅπνον. Εἰναι μία ὥρα ποὺ δλοιοὶ οἱ κρότοι τοῦ δρόμου παύουν. Τὰ ἐργαλεῖα ἔγκατταλείπονται, τὰ χέρια ἀδραγοῦν, τὰ στόματα κλείσουν. Καὶ τὰ μάτια ἐπίσης. Η μεγάλη ζέστη ναρκώνει τοὺς ἀνθρώπους. Ἀκρα ἡσυχία, σιωπή... Ἐξαφνα, ἀπὸ

μακρυά, ἀκούονται οἵχοι κουδουνιών, ποὺ πλησιάζουν ἀργά. Περνᾶ δὲ γιδᾶς καὶ δίδει τὸ σύνθημα τῆς ἀφυπνίσεως. Ὁ μανάδης, νυσταλέος ἀκόμη, ἀρχίζει νὰ τραγουδῇ τὰ πεπόνια του. Σὲ λίγο νὰ καὶ ὁ γιατσοπώλης ποὺ φωνάζει «κρέμα-παγωτό!» Σηκώνομαις ἀπὸ τὸ κρεβῆται ἐλαφρὸς καὶ εὐθυμος. Μιὰ κουταλιὰ βύσσιγο κι' ἔνα ποτήρι κρύο νερὸ συμπληρώνουν τὴν εύτυχίαν μου.

—Ἐγὼ πάλι, εἶπε τρίτος, τρελλαίνομαι γιὰ τὴν ὥρα του δειλινοῦ. Τέ ηρεμία, τέ γαλήνη! Καὶ τί θαυμάσιο, δνειρευτὸ χρῶμα ποὺ παίρνουν τὰ βουνά, ἡ θάλασσα, ὁ ὄρεζων, τὰ δένδρα, τὰ σπίτια!.. Αὐτὴ τὴν ὥρα είμαι πάντα ἔξω. Πότε στὸ Ζάππειο*, πότε στὸ Φάληρο, πότε στὴν Κηφισιά. Ἀλλὰ παντοῦ τὴν θαυμάζω καὶ τὴν ἀπολαμβάνω. Βαστῷ τόσο λίγο, ποὺ μπορεῖ κανεὶς νὰ πῃ ὅτι είναι στιγμή. Ἀλλὰ τέ μεγάλη στιγμή! Πόσον εύτυχεῖς κάμνεις τοὺς ἀνθρώπους! Καὶ πόσο διαρκεῖ τὸ θέλγητρό της μέσα στὴν ψυχή!.. Ἡ ὥρα του δειλινοῦ μοῦ φαίνεται σὰν μάγισσα, ποὺ κρατεῖ ἔνα χρυσὸ ράβδο ἀπὸ τές τελευταῖς ἀκτίνες του ήλιου, καὶ μᾶς ἐγγίζει, καὶ μᾶς ξέκουράζει, καὶ μᾶς μεταμορφώνει. Οἱ κόποι, αἱ φροντίδες, αἱ ἐνοχλήσεις τῆς ήμέρας παύουν. Ἐρχεται ή ἀνάπτασις, ή δροσιά, ή γαλήνη καὶ ή εύτυχία τῆς νυκτός.

—Εύτυχία χωρὶς ήλιο δὲν ήμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ τελείᾳ! εἶπε τότε ἔνας ἄλλος. Ἐγὼ ἀγαπῶ τὸν ήλιο. Καὶ ή ὥραιοτέρα ὥρα τῆς ήμέρας μου είναι τὸ μεσημέρι, ποὺ κατεβαίνω στὸ Φάληρο καὶ κάνω τὸ λουτρό μου. Γῆ καὶ θάλασσα, ὅλη ἡ κτίσις πληγματισμένη ἀπὸ τὸ πιὸ θερμὸ χρυσάφι τούρανοῦ. Γδύνομαι, καὶ, πρὶν νὰ πέσω στὴ θάλασσα, στέκομαι στὸν ἔξωστη τῆς καμπίνας μου καὶ παίρνω τὸ ήλιολουτρό μου. Ἐπειτα στὴ θάλασσα τὴν ήλιοφωτισμένη, ποὺ λές καὶ είναι ήλιος καὶ νερὸ μαζί... Αὐτὴ είναι ή ὥρα μου. Αὐτὴ μὲ ζωιγονεῖ καὶ μὲ κάμνει εύτυχισμένο γιὰ ὅλη τὴν ήμέρα καὶ γιὰ ὅλη τὴν νύκτα. Καὶ βαστῷ πολὺ περισσότερο ἀπὸ τές δικές σας... στιγμές. Ὡρα δλάκερη, ποὺ ἀν θέλω τὴν παρατείνω ὡς τὴν ὥρα ποὺ ξυπνᾷ μετὰ τὸ μεσημέρι ὁ φίλος μας.

Δὲν ἔτσαν ἄλλοι εἰς τὸν κύκλον, εἰδεμὴ θὰ ἔκουα τὸν ὅμινον καὶ πολλῶν ἄλλων ὥρων... Διότι ποία ὥρα τῆς ήμέρας καὶ τῆς νυκτὸς δὲν είναι ὥραια, καὶ ποία δὲν ἔχει τοὺς θαυμαστάς της μεταξὺ τῶν νέων κι' εύτυχῶν ἀνθρώπων; Οἱ ἀρχαῖοι τὰς ἐφαντάζοντο ὡς περικαλλεῖς νεάνιδας, ξανθάς, πολυυθελγήτρους, θυγατρεῖς. Γ. Σαρᾶ Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Α'. Γυμνασίου.

τέρας τοῦ Ἡλίου. Καὶ ὅταν ἥχουσα τοὺς νέους ἐκείνους νὰ τὰς ἐκθειάζουν, μίαν μίαν, μοῦ ἐφάνη ὅτι εἰδα ἐμπρός μου τὸν ἀθάνατον χορόν των καὶ ἐνθυμήθην τοὺς στίχους τοῦ ποιητοῦ¹:

Μιὰ μιὰ προβαίνουν οἱ ξανθὲς
τοῦ ξανθοῦ Ἡλίου κόρες,
οἱ Ὡρες... P

1910.

B' ΠΟΛΕΩΣ.

Πρὸ τῆς Ρόδου.

N. Καρβούνη.

Μετὰ τὴν διάδοσιν τοῦ μεταξὺ Σύμης καὶ τῆς ἀσιατικῆς ἀκτῆς στενοῦ τὸ ἀτμόπλοιον στρέφεται πρὸς νότον. Δεξιὰ ἀπλοῦται ἡ βορεῖα τῆς Ρόδου ἀκτὴ εἰς ἔκτασιν ἀρκετήν. Ἀριστερὰ πυργοῦνται ἀπόκρημνα καὶ ἀγέρωχα τὰ μικρασιατικὰ βουνά, τῶν ὁποίων αἱ κορυφαὶ κατεκτήθησαν ἦδη ἀπὸ τὴν πυκνὴν στρατιὰν τῶν νεφών.

Ἡ Ρόδος ἔμως καταυγάζεται ἀκόμη ἀπὸ τὸν πρωινὸν ἥλιον. Ἡ κορυφὴ τοῦ Ἀταβυρίου, τοῦ ὑψηλοτέρου τῆς βουνοῦ, ἀχνίζει ώσταν ῥευστὴ ὑποκύανος σκιὰ ὑπεράνω τῶν πρὸς τὴν θάλασσαν χαμηλοτέρων βουνῶν τῆς βορεινῆς τῆς ἀκτῆς. Ἀπὸ τὸ σημεῖον αὐτὸν ἡ μείζων τῶν Δωδεκανήσων φαίνεται μᾶλλον χαμηλὴ καὶ τὰ ὑψώματά τῆς ἔχουν ἔντονον τραπεζοειδῆ χαρακτήρα. Τὰ κυανωπά αὐτὰ τραπέζια ὑπέρκεινται τῆς παραλίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἔξηπλώνετο ἀλλοτε ἡ Ἰάλυσος, ἡ πατρὶς τοῦ Τιμοκρέοντος*. Καὶ καθὼς τὸ ἀτμόπλοιον προσεγγίζει ὅλον τὸν πρὸς τὴν νῆσον, καὶ ἀρχίζουν νὰ διακρίνωνται λευκάζοντες συνοικισμοὶ εἰς τὰς πρὸς τὸ πέλαγος ποδιὰς τῶν λόφων, ἡ ἀνάμνησις τοῦ Ροδίου ποιητοῦ ζωντανεύει αὐτομάτως. Αὐτὴν τὴν γενέθλιον βοδιακὴν παραλίαν ἔνοσταλγοῦσεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ξένος τοῦ Θεμιστοκλέους, τὸν ὁποῖον εἰς ἱάμδους πικροὺς ἀπεκάλει «ψεύσταν, ἀδικον, προδόταν», διότι δὲν διηγούσανεν αὐτὸν «ξείνον ἐόντα» διὰ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ποιητήν του πατρίδα.

Ἐν τούτοις εἰς τὴν ἄκραν μιᾶς τραπεζοειδοῦς προεκτάσεως

1. Τοῦ Ἰ. Γρυπάρη.

τῆς παραλίας διακρίνονται τώρα πυκνότεροι συγοικισμοί καὶ μία οπερύψηλος κεραία. Τὸ λευκὸν ποίμνιον· τῶν σπιτιών, τὸ ὄποιον καταβαίνει πρὸς τὴν θάλασσαν, εἰναι, καθὼς μοῦ λέγει εὐγενικὸς συντάξιδιώτης, τὸ Νεοχώρι, ἔξωτερικὴ πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ προέκτασις τῆς περιτειχισμένης πρωτευούσης τῆς νήσου, καὶ ἡ κεραία εἶναι ἡ τοῦ ἵταλικοῦ ἀσυρμάτου. Ἰταλικοῦ... Άλι ἀναμνήσεις τῆς ωραίας μακρυνῆς ἐποχῆς, τῆς ἐποχῆς τῆς ἀνθήσεως τοῦ νησιωτικοῦ αὐτοῦ Ἑλληνισμοῦ διαλύνονται διὰ μιᾶς ἀπὸ τὴν ἐμφάνισιν τῆς κεραίας αὐτῆς, ἡ ὁποίᾳ ἐπαναφέρει βιαλώς τὸν νοῦν εἰς τὴν σημερινὴν πραγματικότητα...

Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ πλοῖον παρακάμπτει τὴν χθαμαλήν ἀμμώδη γλώσσαν, ὅπου κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας συρρέουν οἱ λουόμενοι, καὶ ἐμφανίζεται ἔξαφνα τὸ πανόραμα τῆς πόλεως μὲ τοὺς ἐναλίους πύργους καὶ τὴν ζώνην τῶν τειχῶν τῶν ἱπποτῶν τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου* τῆς Ἱερουσαλήμ, ωραίας καὶ ἀρχοντικῆς ὑπὸ τὸν ἥλιον τῆς φθινοπωρινῆς μεσημέριας.

Ἡ Ἄρδος ἔχει τρεῖς λιμένας, ἐκ τῶν ὁποίων δι μεσαῖος, κυκλικὸς σχεδόν, ἡτο ὁ περιώνυμος λιμὴν τῆς ἀρχαίας πόλεως. Εἰς τὴν εἰσοδόν του ὠρθοῦντο ὁ Κολοσσός. Εἶχεν ὅψις 70 πήγκεων καὶ κάτωθεν τῶν σκελῶν του διέρχοντο εἰσπλέουσαι αἱ τριήρεις. Ὁ Χάρης ὁ Δίνδιος ἐχρησιμοποιήσει διὰ τὴν κατασκευὴν του τὸν δρείχαλκον τῆς νοτίας ἄκρας τῆς νήσου. Ἐπὶ τριάκοντα ἔτη ὁ Κολοσσός αὐτὸς τοῦ Ἀπόλλωνος ἐθαυμάσθη ὡς ἐν τῶν ἑπτὰ θαυμάτων τοῦ κόσμου. Σεισμὸς τὸν κατέρριψε, συντριβέντα κατὰ τὰ γόνατα. Μετὰ χίλια ἔτη αἱ Ἀραβεῖς, κατακτήσαντες τὴν Ἄρδον, παρεχώρησαν τὰ συντρίμματα τοῦ δρείχαλκου, τὰ ὁποῖα ἔφραττον τὴν εἰσοδὸν τοῦ λιμένος, εἰς τοὺς Ἐδραίους τῆς νήσου. Οἱ Ἐδραῖοι ἀνέσυραν ἀπὸ τὸ πέλαγος ἐννεακόσια φορτώματα καμῆλου ἀπὸ τὸ μέταλλον τοῦ Κολοσσοῦ.

Εἰς κανένα ἀπὸ τοὺς τρεῖς αὐτοὺς λιμένας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἰσπλεύσῃ ἀτιμόπλοιον συνήθους μεγέθους. Ὁ μεσαῖος εἶναι γεμάτος ἀπὸ ἴστιοφόρα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εὑρίσκεται ἡγκυροστολγμένον ἔνα ἵταλικὸν ἀντιτορπιλικὸν καὶ μία μικρὰ ἔυλινη κανονιοφόρος. Εἰς τοὺς ἀλλούς δύο ἀγκυροστολοῦν ὀλίγιστα κατίκια. Βάρκες κινοῦνται πρὸς τὸ πέλαγος μόλις ἐνεφανίσθη καὶ ἡγκυροβόλησεν εἰς τὸν πρὸ τῶν παραλίων τειχῶν ἀναπεπταμένον ὅρμον τὸ ἀτμόπλοιον.

*

Ἡ λέμδος τοῦ λιμεναρχείου ἀργετ νὰ ἐμφανισθῇ. Ἐχομεν τοιουτοτρόπως καιρὸν νὰ θαυμάσωμεν τὸ πανόραμα τῆς πόλεως ἀπὸ τῆς θαλάσσης.

Ἡ δψις τῆς ἔχει χαρακτήρα καθαρῶς μεσαιωνικόν. Οἱ ἵπποι τοῦ τάγματος τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τῆς ἀφῆκαν βαθεῖαν τὴν σφραγίδαν διαβάσεως τῶν. Καὶ δμως, πρὶν ἀποδιέχασθαι μεν, ἀπὸ τὴν ἀπόστασιν, ἡ ὁποία μᾶς χωρίζει ἀκόμη ἀπὸ τὰ τεφρὰ τείχη καὶ τοὺς πολυγωνικοὺς ἢ στρογγύλους πύργους μὲ τοὺς διδύμους δδόντας τῶν ἐπάλξεων, αἰωρεῖται εἰς τὸ παλλόμενον μεσημβρινὸν φῶς ὑπεράνω τῆς νῆσου ἢ διπτασίᾳ τόσων αἰώνων ἀκμῆς ἐλληνικῆς.

Ἐπλαταγήσαν εἰς τὰ γλαυκὰ νερὰ ποὺ ζώνουν τὴν Ῥόδον αἱ κῶπαι τῶν νεῶν, αἱ ὄποιαι ἐξέπλευσαν διὰ τὸ Ἱλιον μὲ τοὺς μαχητὰς ἀπὸ τὴν «Λίνδον, Ἰλύνσόν τε καὶ ἀργινόντα^{*} Κάμειρον»¹.

Εἰδον τὰ ἀπέναντι σκιερὰ καὶ δασέα βουνά τῆς Καρίας τὸν διάπλουν τῶν τολμηρῶν ποντοπόρων Ῥοδίων, οἱ ὄποιοι ἐπλευσαν μέχρι τῆς Ἰδηρίας, δουσ ἔκτισαν τὴν Ῥόδην, κατακτηθεῖσαν βραδύτερον ἀπὸ τοὺς Μασσαλιώτας.

Καὶ ἀπὸ τὸν λιμένα τοῦτον ἐξεκίνησεν ἡ Καλλιπάτειρα^{*} διὰ τὴν Ὁλυμπίαν, ὅπου παρέστη εἰς τὸν θρίαμβον τοῦ βλαστοῦ τοῦ οἴκου τῆς, τοῦ Πεισιρρόθου—δλυμπιονίκου ἐξ ὀλυμπιονικῶν. Ἡ ἀνάμνησις τῆς Καλλιπάτειρας χειραγωγεῖ μίαν ἀλληγ... Εἰς τὴν χρυσὴν ἀχνην, τὴν ὄποιαν βρέχει ὁ ἥλιος ἐπάνω εἰς τὴν νῆσον, περνᾷ διὰ μίαν στιγμὴν ἡ σερδασμία μορφὴ τοῦ φάλτου τῆς Καλλιπάτειρας, τοῦ ἥρως τοῦ Δρέσκου, δλυμπιονίκου εἰς τὸ στάδιον τοῦ καθήκοντος καὶ αὐτοῦ.

Ἔτο δλεῖα καὶ ἴσχυρὰ ἡ Ῥόδος ἐπὶ αἰῶνας μακρούς. Αἱ τέχναι εἰχον ἐδῶ κοιτίδα φιλόστοργον. Τοῦ Λυσίππου^{*} οἱ τέσσαρες ἵπποι ἀπ' ἐδῶ ἐταξίδευσαν εἰς τὸ Βυζάντιον διὰ νὰ κοσμήσουν τὸν Ἱππόδρομον καὶ διὰ ν' ἀρπαγοῦν ἐκεῖθεν ἀπὸ τοὺς Ἐνετούς, οἱ ὄποιοι ἐλάμπρυναν μὲ τὸ ἔργον τοῦ Σικυωνίου καλλιτέχνου τὸν Ἀγίον Μάρκον τῆς ἀλιπαγοῦς πρωτευόντης τοῦ Ἀδρία. Πόσας, δμως, μεταβολὰς εἰς τὸ κύλισμα τῶν αἰώνων δὲν εἶδεν ὁ Ῥόδιος Ζεύς, ὁ «γάτοισιν Ἀταβυρίου μεδέων^{*}»!

1. Ομήρου Ἰλιάς Β, 656.

* * *

Ἡ σημερινὴ πόλις ἀπλώνεται εἰς τὴν πρὸς τὴν θάλασσαν ποδιὰν λόφου ἐπιμήκους τραπεζοειδοῦς. Τὰ τείχη της, διασχιζόμενα ἀπὸ πύργους, τὴν περιβάλλουν ἀπὸ θαλάσσης καὶ ἀπὸ ξηρᾶς. Μέσα εἰς τὸν περιβόλον συνωστίζονται τὰ σπίτια της, πολλὰ τῶν ὅποιων χρονολογοῦνται ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῶν ἱπποτῶν.

Πρὸς τὰ δεξιά τοῦ περιβόλου ἀπλώνεται ἡ νέα συνοικία τοῦ Νεοχώρου, μὲ λευκά, διώροφα κατὰ τὸ πλεῖστον σπίτια, μὲ ἐπαύλεις περιβαλλομένας ἀπὸ κήπους. Ἐχει τὸ Νεοχώρι ἐκτάκτως γραφικὸν καὶ χαροπόν χαρακτῆρα, μὲ τὰς ὁμοιομόρφως ἐρυθρᾶς στέγας του, σκεπασμένας ἀπὸ κεραμίδια τῆς Μασσαλίας. Ἄνα μέσον τῶν σπιτιῶν του δεσπόζει τὸ μέγαρον τῆς Διοικήσεως. Ο κτίτωρ τὸ προώριζε δοῦληνικὸν προξενεῖον. Σήμερον κυματίζει πρὸς τοῦ ἀετώματός του μία ὑπερμεγέθης σημαία ἵταλική.

Πρὸς τὸ ἀριστερὰ τοῦ περιβόλου τῶν τειχῶν ἐκτείνεται εἰς πράσινον πέλαγος φυτείας μία συνοικία ἑλληνική, ὅπου ἡ Μητρόπολις καὶ τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖται.

Δύο πύργοι εἰς τὰς ἀντιμετώπους ἄκρας τοῦ πετάλου τοῦ μεγαλυτέρου λιμένος περιβρέχονται ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Ἐπὶ τοῦ βορειοτέρου, τοῦ πρὸς τὰ δεξιά, εὑρίσκεται τώρα ὁ ἵταλικὸς σημαφορικὸς σταθμός. Ἡ βάσις τοῦ πύργου εἶναι τετράγωνος μὲ πλευρὰς διεσθαινούσας πρὸς τὴν θάλασσαν εἰς κλίσιν αἰσθητήν. Τὸ σῶμα τοῦ πύργου εἶναι πολύγωνον. Εἰς τὴν πρὸς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος πλευρὰν τῆς πυραμιδοειδοῦς βάσεώς του εἶναι ἐντειχισμένοι μαρμάρινοι θυρεοὶ ἱπποτῶν. Οἱ ἀλλοι πύργοι εἶναι ὑψηλότερος καὶ στρογγυλόρροι.

Μερικὰ κωδωνοστάσια, ἔνας ἡ δύο μιναρέδες ἀκοντίζονται ὑπεράνω τοῦ λόφου τῶν σπιτιῶν τοῦ δχυροῦ περιβόλου. Ἀριστερώτερα ἔνας φοῖνιξ σαλεύει τὸν θύσανον τῶν πτεροειδῶν του φύλλων ὑπεράνω μερικῶν στεγῶν. Παρὰ τὸ ἄκρον τῶν τειχῶν τῆς ἀκτῆς τρεῖς ἡ τέσσαρες παλαιοὶ ἀνεμόμυλοι λίθινοι ἀκινητοῦν, διότι εἶναι σκελετωμένα τὰ πτερά των.

Ἐπὶ τέλους ἐμφανίζεται ἡ λέμδος τοῦ λιμεναρχείου. Ἀναβαίνουν εἰς τὸ πλοῖον ὁ λιμενάρχης, ὁ ἀστυνόμος—ἀξιωματικὸς τῶν καραμπινιέρων*, μὲ παχύν, ἀρειμάνιον μύστακα,—καὶ τρεῖς νεαροὶ καραμπινιέροι, ἐκ τῶν ὅποιων ὁ ἔνας τοποθετεῖται εἰς τὸ ὄνω

ἀκρον τῆς κλίμακος του ἀτμοπλοίου. Επιθεωροῦνται τὰ διαβατήρια. Οἱ θέλοντες ν' ἀποδιέσθιον παραδίδουν τὰ λιθιά των εἰς τὸν ἀστυνόμον καὶ λαμβάνουν ἀντ' αὐτῶν μίλια ἀδειαν ἐξόδου, τὴν ὥποιαν ἐπανερχόμενοι εἰς τὸ πλοίον θὰ παραδώσουν εἰς τὸν ἐπὶ τῆς κλίμακος σκοπὸν καραμπινιέρον διὰ νὰ τοις ἀποδοθῇ τὸ διαβατήριον.

Ἄπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς Ιταλικῆς κατοχῆς οἱ βαρκάρηδες εἶναι Τούρκοι κατὰ τὸ πλεῖστον. Ζητοῦν Ιταλιστὶ μίλια τουρκικὴν λίραν ἢ δέκα λιρέττες διὰ νὰ ἀποδιέσθασουν καὶ ἐπιβιβάσουν καὶ πάλιν τοὺς ταξιδιώτας.

Ἄς ἐπιβιβάσθωμεν τῆς μόνης ἑλληνικῆς βάρκας, ἢ ὅποια προσήγγισε διὰ νὰ παραλάθῃ μερικοὺς Ρόδιους ἐπανερχομένους ἐκ Σμύρνης. Ο γέρων βαρκάρης, δταν ἀπεμακρύνθη τοῦ Ιταλικοῦ ἀτμοπλοίου, ἔσταμάτησε τὰ κουπιά του, ἐπεσκόπησε τοὺς ἐπιβάτας τοῦ καὶ εἶπεν :

— Εἶναι κανένας ξένος ἀπὸ σᾶς;

— "Οχι, δλοι: "Ελληνες.

"Γιτερα ἔσκυψε καὶ ἡρώτησε μὲ χαμηλοτέραν φωνήν, εἰς τὴν ὥποιαν ἐπάλλετο ἢ ἀνυπομονησία:

— Τί νέα, ἀδέρφια, ἀπὸ τὴν Σμύρνη; Τί γίνονται τὰ παιδιὰ στὸ μέτωπο;

Χαῖρε, ώ! Ρόδος! Ήκούσαμεν τὴν ἑλληνικήν σου φωνήν.

Νοέμβριος 1921.

Γ'. ΒΙΟΥ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

·Αλωνάρης·

·Αιεξάνδρου Μωραϊτίδου.

Αἱ θημωνιαὶ τοῦ θερισμοῦ ὑψοῦνται: ὄλόχρυσοι, γύρω - γύρω, ώς πύργοι, εἰς τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο δροπέδιον, πύργοι πάγκαρποι σίτου καὶ κριθῆς, ἔτοιμοι πρὸς ἀλώνισμα τὸν μῆνα τοῦτον τοῦ ἀλωνίσματος, τὸν μῆνα τὸν Ἀλωνάρην, ἐπάνω εἰς τὸ ὑψηλὸν ἐκεῖνο δροπέδιον, δου οὐλόληρον, θαρρεῖς, μετώκησε τὸ χωρίον, κάθε χωρικὸς μὲ τὴν θημωνιάν του, παρὰ τὴν ὥποιαν δλον τὸν μῆνα τοῦτον διαιτᾶται, παρ' αὐτὴν δειπνῶν, καὶ παρ' αὐτὴν καθεύδων. Αἱ ἀλωνες, ἔῳδ καὶ ἐκεῖται, λάμπουσι, σαρωμέναι, κυκλοτερεῖς, ώμα-

λισμέναι, πεπατημέναι, έτοιμοι νὰ ὑπαδεχθῶσι τὰ δειμάτια τῶν σπαρτῶν, μὲ τὴν αὐγήν, ν' ἀρχίσῃ τὸ ἀλώνισμα.

Καὶ μία παμμεγίστη πέραν ἐκεῖ, εἰς τὴν ἐσχατιάν, πετράλωνον μέγα καὶ πλακόστρωτον, τοῦ Γέρο-Δήμου τοῦ πρωτογεωργοῦ καὶ πρωτοκτηματίου, μὲ τὴν αὐγὴν πρωὶ-πρωὶ ἥρχισε τὸ ἀλώνισμα, πρώτη αὖτη μὲ ἵππους τέσσαρας, τέσσαρας πυρροξάνθους ἵππους, οἱ ὅποιοι χοροπηδοῦν ἐπὶ τῶν δειμάτων, διαλύοντες καὶ συντρίβοντες αὐτά, ἀλωνίζοντες. Ὁ Γέρο-Δήμος, κοντὸς καὶ παχύς, ὁ πρωτοκτηματίας καὶ πρωτογεωργός, μαστίζων ὅπισθεν φύετ τοὺς ἵππους εἰς τοὺς ἀτελευτήτους κύκλους των μέσα εἰς τὸ μέγα ἔκεινο πετράλωνον, κινῶν τὸν φθόνον καὶ τὰ βλέμματα πάντων, πνευστιῶν, ἀσθμαίνων, συνελκόμενος μετὰ τῶν ἵππων κύκλῳ, ἀλωνίζων, ἐνῷ οἱ παραγυιοὶ του παραστέκονται ὑπηρετοῦντες, «ὅτρηροι* θεράποντες». Ἐχει χωράφια καὶ ἀγροὺς ὁ Γέρο-Δήμος πανταχοῦ. Χωράφια εἰς τὴν Ἀμμουδιά, χωράφια εἰς τὸν Κάμπο, χωράφια στὸν Ἀσέληνον, χωράφια στὶς Κουνιστρες. Ἐχει καὶ ἕνα δίφορο*, στ' Ἀι-Γιαννιοῦ τὸ Ἄρεμα...

Τὴν αὐγήν, βαστοῦσεν ἀκόμα ὁ Αὔγερινός, ηλθεν ὁ ἀϊ-χαραλαμπίτης* ἡγούμενος, ὁ Παπᾶ-Μακάριος, καὶ ἔψαλεν ἀγιασμὸν καὶ ἤγιασε τὴν ἀλωνα τὴν μεγάλην τοῦ χωρίου, τὸ εὐρύχωρον κι' εὐρύκυκλον τοῦ Γέρο-Δήμου πετράλωνον, νὰ μὴ βασκάνουν τὸ ἄφθονόν του γέννημα τοῦ κόσμου τὰ βασκανοφόρα σμματα, νὰ εὐλογήσῃ ὁ ἀϊ-χαραλαμπίτης τὴν ἐσοδείαν του, νὰ ἐσοδευθῇ καλῶς εἰς τὸς ἀποθήκας τοῦ πλουσίου γεωργοῦ· νὰ φάγῃ αὖτὸς καὶ ὁ οἰκός του καὶ οἱ συγγενεῖς του ὅλοι, καὶ νὰ μιεράζῃ κάθε Σάββατον ὄλογροντες, ζεστὰ φυμάκια νὰ τρώγουν οἱ πιωχοί, νὰ συγχωροῦν, νὰ πάρῃ κι' ὁ ἀϊ-χαραλαμπίτης δύο κοιλά...

— "Α ! "Α !

Ἡ φωνὴ τοῦ Γέρο-Δήμου πρώτη πρώτη ἀκούεται ὅπισθεν τῶν τεσσάρων ἵππων, ἔξεγείρουσα τοὺς γεωργούς, ἐπάνω εἰς τὸ ὑψηλὸν ἔκεινο δροπέδιον, κοιμωμένους ὅλους ἀκόμη, παρὰ τὰς θημωνιάς των, αἴτινες ὡς πύργοις γύρω γύρω ὑψοῦνται, πύργοις ὄλοξανθοις, δλόχυρσοι πύργοις. Ὁμοίως καὶ ὁ Ἱερεὺς, βάλλων τὸν «Εὐλογητόν», κινετ τοὺς ἔνορίτας του εἰς προσευχήν, ἔγειρομένους ἀπὸ τὰ στασίδια. Ἡ Κυρὰ Δήμαινα, μὲ τὴν μανδήλαν της ἀναπεταρίκι* ἐπὶ τῆς κεφαλῆς της, μ' ἔνα φορκάλι, σάρωθρον ἀγροτικὸν ἀπὸ ἀκανθωτὴν στοιβήν*, σαρώνει τ' ἀστάχυα, τ' ἀστάχυα τὰ διασκορ-

πιζόμενα, αίκονόμος εἰς τὰς ἑσσοδείας, ώς καὶ εἰς τοὺς ἴματισμούς της, πάντοτε. Σχρώνει καὶ συνάμα μὲ τὸ φορκάλι της τὸ ἀκαγθωτὸν διώκει τὸ εἰσορμῶν κοπάδιον τῶν χηγῶν, αἴτιες μὲ τοὺς λαιμούς των τεντωμένους καὶ κινουμένους ὡς ὅφεις, μὲ τὰ ράμφη ώς πτύα, δλοκλήρους τοὺς διασπειρομένους ἀστάχυς καταπίνουσι, λαίμαργα καὶ ἀκάθαρτα ζῷα.

Μετ' ὅλιγον ὅλαι αἱ ἄλωνες ἐτέθησαν εἰς ἐνέργειαν. Ὅλον τὸ δροπέδιον ἀντηχεῖ ἀπὸ τὰς ζωηρὰς τῶν γεωργῶν ἀνακραυγάς, οἱ δόποιοι μαστίζουσι τοὺς ἵππους των ἀλωνίζοντες τοὺς θερισμούς των. — "Α! "Α!

"Αλλὰ πρῶτος εἰς ὅλα ὁ Γέρο-Δῆμος ὁ πρωτογεωργός, πρῶτος εἰς τὸ ἀλώνισμα, πρῶτος καὶ εἰς τὴν φωνήν. Αὐτὸς ἔξεχει ἐπάνω εἰς τὸ δύψηλὸν ἐκεῖνο δροπέδιον.

~~Α~~ "Α! Λενίτσα! "Α! Μαργίτσα! "Α! φοραδίτσες μου!

Κοντὸς καὶ παχύς, μ' ἐν πλατύγυρον σκιάδιον, κατακόκκινος, μὲ τὸν χιτῶνα τὸν γεράνιον, τὸν χειρίστιον*, μὲ ἀνοικτὰ τὰ στήθη, χωμένος μέσα εἰς τὰ συντριβόμενα δέματα τῶν ἀσταχύων μέχρι τῶν γονάτων, παραπατῶν καὶ πίπτων κι' ἐγειρόμενος καὶ ξαναπίπτων καὶ πάλιν ἐγειρόμενος, μόλις ἥμιπορει νὰ παρακολουθήσῃ τοὺς πτερωτοὺς τῶν τεσσάρων ἵππων του κύκλους, τοὺς ὄποιους δῆμως καταρθάνει ἡ βαρετὰ καὶ μακρὰ μάστιξ κι' ἐρεθίζει αὐστηρὰ ἡ φωνή του. Διασκελίζων μὲ τοὺς κοντούς του πόδας τ' ἀστάχυα, βαρετὲς ἀπὸ τὸ βύθισμα ἐν τῷ ἀχύρῳ, ἀργά-ἀργά, πίπτων κι' ἐγειρόμενος, ώς διασκελίζει τις παχὺ χιόνος στρώματα, τεντώνων τὰς χειρας, κραδαίνει τὴν μάστιγα, ἥχοδροντοῦσαν δεινῶς, ἐπάνω εἰς τὸ βουνὸν ἔκει, ώς νὰ θραύωνται συγχρόνως στελέχη δένδρων, ἐν κρότῳ, ὅπὸ τὴν βιαίαν τοῦ βορρᾶ πνοήν, τεντώνει τὸν λαιμόν του κι' ἐκβάλλει συνεχεῖς τὰς ἀπειλητικὰς ἀνακραυγάς του, ώς στεναγμούς χαρᾶς, τὴν ὄποιαν ἀπαντλεῖ ἀπὸ τῆς καλῆς τῶν ἀγρῶν του ἑσσοδείας, ὡν τρετες θηγμωνιαὶ μεγάλαι καὶ παχεῖαι ώς πύργοις ἵστανται ἔκει πρὸς ἀλώνισμα..

Οἱ ἵπποι, καὶ οἱ τέτσαρες, δειδεμένοι ἀπὸ τοῦ στύλου τῆς ἀλωνοῦ, συμπληροῦσιν ἀδιακόπως τοὺς ἀτελευτήτους κύκλους. Ἀνατινάσσονται ἔντρομοι αἴφνης· ἀνυψοῦσι τὰς κεφαλάς των, ὑπερήφανοι τώρα, ώς ἐπαλλόμενοι ἐλεύθεροι ἐν τῷ πεδίῳ· καὶ τινάσσουσι τὴν χαίτην των τὴν πυρρόξανθον ἰδού, εὐφραινόμενοι διὰ

τὴν πτέρωσίν των ἐκείνην, ὑπολογίζοντες μὲ τὸ μεγαλόφθαλμον βλέμμα τὸ διάστημα, τὸ ὅποιον ὡς πνοὴ ἀνέμου θὰ διατρέξωσι μέχρι τῆς παραλίας κάτω, νὰ βυθισθῶσιν εἰς τὰ κύματα, θαρροῦν, νὰ κολυμβήσουν, νὰ δροσισθοῦν, ν' ἀλωνίσουν καὶ τὸ κῦμα... Ἀλλ' ἵδον τὸ σχοινίον συγκρατεῖ αὐτοὺς στερρῷς ἐπὶ τῆς ἄλωνος. Κλίνοντες τὴν ὑπερήφανον κεφαλήν των εἰς κλίσιν εὔμορφον θλίψεως ἥ καὶ ὀργῆς σθεναρᾶς, ὑπόκλισιν ἀληθινοῦ αἰχμαλώτου ἐν δεσμοῖς ἀρρήκτοις, καὶ βυθίζοντες τοὺς πόδας των μέχρι γονάτων μέσα εἰς τὰ διαλυθέντα ἥδη τοῦ θερισμοῦ δεμάτια, ἔξακολουθοῦσι τοὺς ἀλεπαλλήλους κύκλους των, περιστρεφόμενοι, καὶ οἱ τέσσαρες ὄμοι, ἐν τῇ ἄλωνι, κροαίγοντες* τοὺς πόδας, συνθλῶντες τὴν ἀργυρᾶν τοῦ σπαρτοῦ καλάμην, συντρίβοντες τοὺς χρυσοῦς ἀστάχους, καταπατοῦντες, βρυχυποδίζοντες, ἀλωνίζοντες, τροχὸς ὄφολογίου ὑπτίως κινούμενος, ὑπὸ τὸν χαρμόσυνον τοῦ Γέρο-Δήμου ἀλαλαγμὸν καὶ τοὺς κραταιοὺς τῆς μάστιγός του κροταλισμούς.

—Τὰ ἐλέη τοῦ Θεοῦ, γυιέ μ'

*Ἀκούεται παρέκει φωνὴ τρέμουσα ὑποτρεμούσης γραίας, ἥτις βοηθεῖ τὸν οἶόν της τὸν Θανατόν, ὅποιον μόνος, μὲνα κατεσκληκότα ἵππον, ἀλωνίσας τὴν μικράν των θημωνιάν, καταπατῶν καὶ ὁ ἵδιος μὲ τοὺς βαρεῖς του πόδας τ' ἀστάχυα, ὅπισθεν τοῦ ἵππου, ἥδη σωρεύει τὸ ἀλώνισμα εἰς σωρὸν ὑψηλόν, ἀκόμη ὑψηλότερον φαινόμενον εἰς τοὺς ὄρθαλμοὺς τῆς γραίας, ἥ ὅποια δνειρεύεται τὸν φρέσκον ἄρτον, ποὺ θὰ φάγῃ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀπὸ φετινὸν σιτάρι, ἄρτον μὲ τὸν ἰδρωτα τοῦ οἴον της ποτισμένον, ἄρτον μὲ τὰς μητρικάς της ἐύλογίας ἐψημένον, τὸν ἄρτον ὅποιον εἰπεν δ Θεὸς «ἐν ἰδρῷ τι τοῦ προσώπου σου φαγεῖ τὸν ἄρτον σου».

—Τὰ ἐλέη τοῦ Θεοῦ, γυιέ μ'

Ὑψώθη ὁ ἥλιος ἔως δύο κωντάρια εἰς τὸν ὅριζοντα τὸ ἀλωγκριοῦ, τὸν καταφλέγοντα μὲ φλόγας καυστικωτέρας τῆς βαδυλωνίου καμίνου. Ἀλλ' ἵδον ἔξαρνα ἐπῆρε τὸ φρέσκο, ὅποιον τόσον ζωογονεῖ τὰς καρδίας τῶν γεωργῶν, ὃσον δροσίζει τὰ στήθη των. Ζέφυρος, πνεύσας ἴσχυρός, προδάλλει καμαρωτός, ἵδού, ἀπὸ πέραν, μὲ ψαλτήρια ἀστράτει τῶν οὐρανῶν, τὸν ὅποιον ὑποδέχονται τὰ βουνά, πρῶτα-πρώτα, ἀλλόμενα, ἐπαγαλλόμενα. Βάρθιτοι καὶ λύραι πνευμάτων ἥ νυμφῶν, θαρρεῖς, συνοδεύουσι τὴν δροσού-

λον του πνοήν, καὶ αὐλοί τὴν προπέμπουσι γλυκύλαλοι, αὐλοί παρθένων, αὐλοί ποιμένων. Αἱ κορυφαὶ τῆς πεύκης τῆς εὐώδους ἐσείσθησαν εἰς χαιρετισμόν, πρῶται-πρῶται, καλημερίζουσαι τὸν εῦχαριν αὐτῶν ὄμιλητήν, τὸν θαλερὸν καὶ εὔζωνα συμπαίκτορα, ἀπ' τὰ μικρά τῶν χρόνια:

Χαίρετ⁷ ὁ πεύκος, χαίρεται,
χαίρεται τὸν ἀέρα.....

Κι' ἵδοις ἀρχίζει τὸ ξανέμισμα, μ' ἐν πεντάχαλον* ξύλινον ἐκλικμητήριον*, ἡ Γριὰ-Ζήσαινα, μὲ μιὰ κατάμαυρη μανδήλα σκεπασμένη, κήρα πρόσφατος, προσφάτως ἀπολέσασα τὸν Γέρο-Ζήσον, τὸν ἄνδρα τῆς, ἔνα καλὸν καὶ ρωμαλέον ἀκόμη γεωργόν, δηγχθέντα ὑπὸ δψεως, κατὰ τὸ θέρισμα, φαρμακερᾶς ἐχίδνης, καὶ ἀποθανόντα.

Καὶ τώρα ἡ Γριὰ ἡ Ζήσαινα βασανίζεται μόνη τῆς, ξανεμίζουσα μ' ἐν πεντάχαλον ξύλινον ἐκλικμητήριον, τὸν σωρὸν τοῦ ἀλωνισθέντος γεννήματος, μόλις ἔπινευσεν ὁ ζέφυρος, νὰ προλάβῃ νὰ λιχνίσῃ ὡς τὸ μετημέρι, δτε τὸ ἀγεράκι ψοφῷ. Μόνη τῆς ἐκουβάλησε τὰ δεμάτια, μισθώσασα λέμδιον, διέτι ὁ ἀγρός τῆς εἶναι παράλιος, καὶ ἐπιστατοῦσα μόνη, τὸ ἀλώνισε, καὶ τώρα μόνη τὸ λιχνίζει τὸ γέννημα, ἀποχωρίζουσα τὸν καρπὸν ἀπὸ τὴν κάρφην. Ο καρπός, σῖτος ώραίος πυρρόξενθος, σωρεύεται παρὰ τοὺς πόδις τῆς, τὴν δὲ κάρφην λαμβάνων ὁ ζέφυρος συσσωρεύει παραπέρα εἰς ἄχυρον. Ξωμένη μέσα εἰς τὸ ἀλωνισθέντα στάχυα ἡ μαύρη ἡ Ζήσαινα, ἐν μέσῳ τῆς ἀλωνος, βυθίζει καὶ μὲ τὰς δύο χειράς τῆς τὸ πεντάχαλον ἐκλικμητήριον μέσα εἰς τὸν ἀπαλὸν σωρόν, εἰτα μὲ δύο χειράς σθεναρὰς ἀναρρίπτει κατέναντι τοῦ ἀνέμου τὸ λικμόμενον γέννημα, καλύπτουσα τοὺς δακρυσμένους δρθαλμούς τῆς μὲ τὴν μαύρην μανδήλαν τῆς, ἄμορφος, περιβαλλομένη ὑπὸ τῶν ριπιζομένων ἀχύρων, ἀχυροσδριθής, ξανεμίζουσα.

Ξνεμίζει ἡ κήρα ἡ Ζήσαινα καὶ κλαίει. Λιχνίζει καὶ μοιρολογεῖ τὸν Γέρο-Ζήσον τὸν ἄνδρα τῆς:

Σὲ κλαῖνε κάμποι καὶ βουνά,
σὲ κλαῖν τὰ λιβαδάκια.

Σὲ κλαῖν βρυσοῦλες μὲ νερά,
ἀμπέλια καὶ χωράφια . . .

Ζῆσο μ⁹, Ζῆσο μου!

*

Σὲ κλαίει καὶ τ' ἀλωνάκι σου,
τὸ μαρμαροστρωμένο,
ποὺ χόρευες κι' ἀλώνιξες
κριθάρια καὶ σιτάρια,
Ζῆσο μν, Ζῆσο μου!

Καὶ ξανεμίζει ὁλονὴν ἡ χήρα, ζλη ἀχυροδριθής, καὶ μοιρολογεῖ:

Σὲ κλαίει κι' ἡ χήρα ἡ Ζήσαινα
ποὺ ξανεμίζει ἔρμη,
πεντάρφανη, σὰν τ' ἄχυρο
ποὺ τὸ λιχνίζει δ' ἀγέρας.
Ζῆσο μν, Ζῆσο μου!

‘Ο γῆλιος ὑψοῦται — ὑψοῦται εἰς τὸ κατακόρυφον. Καὶ ὁ ζέ-
ψυρος, ὁλονὴν δυναμούμενος, ὅσον προσεγγίζει εἰς τὰς ἐκπνοὰς
του, διασκελίζει τὰ βουνά, χοροπηδῶν μὲ μουσικὰ χοροπηδήματα,
καὶ γλυκὺ ἀκούεται τῶν πεύκων τὸ μινύρισμα, ἀπὸ τὸ πέραν
μέρος, κελάδημα ὁλόδροσον, δροσίζον τὰς ψυχὰς τῶν γεωργῶν.

Χαίρετ' δ' πεῦκος, χαίρεται,
χαίρεται τὸν ἀέρα...

Ἐεράδυασεν.

‘Ο Γέρο-Δῆμος ἐξέζεψε τοὺς ἵππους του τοὺς τέσσαρας, οἵτι-
νες ἐλεύθεροι, λυμένοι, ξεζαλίζονται ἀπὸ τὸ κυκλικὸν ἀλώνισμα,
τρώγοντες ἥρεμα νεοπατημένην καλάμην, ἡ Λενίτσα καὶ ἡ Μαρ-
γίτσα κι' οἱ ἄλλες δύο ἀκόμη φοραδίτσες τού, παρὰ τὴν αίμασιάν*
τοῦ πετραλώνου, ἐνῷ δ' Γέρο-Δῆμος, ἐπακουμδήσας παρὰ μίαν
ἀπομείνασαν ἀκόμη θημωνιάν του, ξεκουράζεται, ἵνα μετ' δλίγον
φάγη τὸ δεῖπνόν του· τοῦτο παρασκευάζει ἡ Κυρά-Δήμαινα, ἐκεῖ
πλησίον, τηγανίζουσα νωπὰ δύφαρια, ποὺ ἔφερεν ὁ γρύπος, καὶ
διώκουσα συγχρόνως τὸ κοπάδιον τῶν χηνῶν ἀπὸ τὸ ἀλώνιόν
της τὸ παμμέγιστον, οίκονόμος πάντοτε εἰς τὰς ἐσοδείας της, ὡς
καὶ εἰς τοὺς ἴματισμούς της: — Ξοῦ, ξένες! Ξοῦ, ξένες!

‘Η χήρα πάλιν ἡ Ζήσαινα, παραπέρα, ἐπεράτωσεν γῆδη τὸ ξα-
νέμισμα καὶ κάθηται νῆστις παρὰ τὸν σωρὸν τὸν καθαρὸν τοῦ
γεννήματος, ὅπερ, εὐῶδες, πυρρόξανθον καὶ ἀρεστὸν ὡς πᾶν
νεογέννητον, λάμπει ἐκεῖ, ἐν μέσῳ τῆς ἀλωνος, ὑπὸ τὰς τελευ-
ταίας τῆς ημέρας αὔγας, κινοῦν εἰς δάκρυα ἀτέλευτα τὴν χήραν,

ήτις, μαύρη, δικλάδουσα, παρακάθηται σιωπηλή, ως νύκτειον πτηνόν, άγευστος, κατάκοπος. Καὶ οὕτε ἀνοίγει τὸ στόμα τῆς ν' ἀποδιέξῃ τὸ κοπάδιον τῶν χηνῶν, δπερ, κυνηγγηθὲν παρὰ τῆς Κυρά-Δήμαινας, εἰσώρμησεν εἰς τὸν σωρὸν τῆς χήρας, μὲ τοὺς λαιμούς του τοὺς μακροὺς κι' ἐλισσομένους ως ὅφεις, μὲ τὰ δράμφη του ὥσπερ πτύα.—Φάτε, καημένες, φάτε!...»

Εἶναι δὲ μὴν τοῦ ἀλωνίσματος, δὲ μὴν δὲ Ἀλωνάρης. Παρὰ τὰς θημωνιάς τὰς χρυσᾶς, αἱ ὄποιαι ως πύργοι διψοῦνται ἐπάνω εἰς τὸ δύφηλὸν ἐκεῖνο ὁροπέδιον, τὰ φυναράκια λάμπουν τὴν νύκτα, φεγγοδολοῦντα τοὺς δειπνοῦντας ἐκεῖ γεωργούς.

Γέλωτες ἐδῶ, γέλωτες ἐκεῖ. Ἄστεται ἀναφωνήσεις κύκλῳ, ἀπὸ τὴν μίαν εἰς τὴν ἄλλην θημωνιάν, παρὰ τὴν ὄποιαν συγκεντροῦνται ἡδη δλη τοῦ χωρικοῦ ἡ καλύθη: τὰ παιδία του, ἡ σύζυγός του, τὸ λίκνον του, τὸ κτήνος, τὸ κυνάριόν του, αἱ δρυίθες, κλῶσσαι μὲ τόσους λαιμάργους νεοσσούς.

Καὶ ὅταν ἀνατείλῃ πλέον ἡ σελήνη, ὀλόχρυσος, χρυσίζουσα τὰς ὄλοχρύσους τῶν σπορίμων θημωνιάς, ἔπειτα, μετὰ τὸ δεῖπνον, χοροὶ συγκροτοῦνται πρόχειροι, ἐπάνω εἰς τὰ πέτρινα ἀλώνια, καὶ τὰ παιδία, ἀπολέσαντα τὸν ὄπον εἰς τὴν δρόσον ἐκείνην τὴν νυκτερινήν, ἀναβαίνουσιν εἰς τὰς θημωνιάς ως φύλακες ὀλόξανθοις ἐπάνω εἰς χρυσᾶς ἐπάλξεις, τραγουδῶσι, παίζουσι, κρύπτονται ἐντὸς τῶν δεμάτων τοῦ σίτου· ἐνῷ οἱ ἵπποι, ἔκεινορχόμενοι, περιφέρονται ἐλεύθεροι, χρεμετίζοντες ἀπὸ τῆς ἀναπαύσεως, καὶ διώκοντες τὰ κοπάδια τῶν χηνῶν, αἴτινες, ἐξεγερθεῖσαι μὲ τὴν σελήνην, εἰσῆλλουσι μὲ τοὺς μακροὺς λαιμούς των εἰς τὰς θημωνιάς, καταπίνουσαι τὰ στάχυα, δὲ τὰς μαριδίας οἱ γλάροι.

Ἄλλα τὰ ζωηρότερα γέλια, τὰ φυιδρότερα φύματα ἀκούνονται ἀπὸ τὸ μέγα τοῦ Γέρο-Δήμου πετράλωνον, δπου δὲ πλούσιος γέρων δειπνεῖ μὲ τὴν Κυρά-Δήμαινα καὶ μὲ τοὺς παραγυιούς του, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀλωνος, κρεμάσας μέγα φυνάριον ἀπὸ τὸν στῦλόν της, ἐνῷ ἡ Δενίτσα καὶ ἡ Μαργίτσα καὶ οἱ ἄλλες δύο ἀκόμη φοραδίσεις του θυμηματίζουν, ἡρέμα τρώγουσαι, τὴν ἀργυρᾶν τοῦ ἀλωνίσματος καλάμην, ἐκεῖ πλησίον, ὅμοτράπεζοι, πρὸς μεγάλην στενοχωρίαν τῆς Κυρά-Δήμαινας, φοδουμένης μὴ φάγωσιν αἱ φοράδες καὶ κανένα στάχυν.

Καὶ ὁ Θανασάδης μὲ τὸ κατεσκληρὸς τὸ ἄλογον, τῆς γραίας τῆς

πτωχῆς ὁ μοναχογυιός, ποὺ μόνος του ὁ πτωχὸς σχεδὸν ἀλώγιζε, μὴ ἔχων ἄρτον καὶ προσφάγιον, περιέρχεται τ' ἀλώνια ἐστεμμένος τοὺς χροτάφους μὲ παχέα στάχυα, τῆς ἐσοδείας τὸ φαιδρὸν δαιμόνιον, νὰ πῃ τίποτε, μὲ μίαν λύραν τρίχορδον, ἀγροτικήν, τοιᾶς τὴν εὐχὴν τὴν πρέπουσαν:

—Καὶ στὸ μύλο, μὲ τὸ καλό!...

1901.

Οἱ ἐμπρησμοὶ τῶν Δασῶν.

Μιχ. Μητσάκη.

Πρόλογος. Ὁ συγγραφεὺς ἐκφράζει ἐν ἀρχῇ τὴν σφοδρὰν ἀγανάκτησιν αὐτοῦ διὰ τὴν βαρβαρότητα μερικῶν ἐκ τῶν χωρίκων καὶ ποιμένων μας, οἵτινες, χάριν προσκαλοῦν κέρδους, ἀνασθητοὶ πρὸς τὴν ὡραιότητα τῆς φύσεως καὶ τὸ γενικώτερον συμφέρον τοῦ τόπου, πυρπολοῦσι τὰ δάση. Καθ' ἐκαστον θέρος, γράφει, δὲν ἀπομένει σχεδὸν κλιτύς, δὲν ἀπομένει σχεδὸν ῥάχις, δὲν ἀπομένει σχεδὸν δειράς, ἐφ' ἣς ἡ πυρκαϊὰ νὰ μὴ ἀπλώνῃ τὴν ἀπαισίαν πορφύραν της... Πρὸν προφθάσῃ νὰ σθήσῃ ἡ μία φλόξι βλέπεις ἀμέσως ἀναλάμπουσαν ἀλλην, καὶ πρὶν ἀμαυρωθῆ ἔτι ἡ ἀστραπὴ ταύτης, βλέπεις ἀλλας δύο φεγγοδολούσας καὶ τέσσαρας ἔπειτα σπινθηρίζούσας παρέκει, καὶ δέκα δλίγῳ παραπέραν, ὡς τόσας κεφαλὰς Δερναίας. "Γέρας ἀναφαινομένας πολλαπλασίας προτοῦ ἔξαφανισθῶσιν ἀκόμη ἐντελῶς αἱ προϋπάρξασαι..."

Πῶς ἔθαλλε πρὸ δλίγων ἀκόμη μηγῶν ἡ θαυμασία αὐτὴ Πεντέλη! Ἡπόρει κανεὶς τῇ ἀληθείᾳ πῶς τόσον ἐγγὺς τῶν Ἀθηνῶν εἰχε κατορθωθῆ νὰ εὑρίσκεται τοιοῦτος βαθὺς δρυμός, τοιαύτη σπαργῶσα βλάστησις, τοιαύτης ῥωμάκλεις φύσεως ἐκπλήττεστα μεγαλοπρέπεια. "Οχις ὡς παραχθεῖσα βιθυμηθόν, μετὰ αἰώνων πάροδον καὶ δημιουργίαν, ἀλλ' ὡς διὰ μιᾶς, ἀπὸ κοινῆς ὁρμῆς, ἀναπηδήσασα ἐκ τοῦ ἑδάφους, θραύσασα τὸν φλοιὸν τῆς γῆς, ἀνέτεινεν ὅπο τὸν οὐρανὸν τὰς πρατίνικες λόγχας τῶν ἀλάδων της, τὰς φυλλώδεις αἰχμὰς τῶν καρμῶν της, τὰς δξείας τῶν στελεχῶν της προσοιλάς, στρατιὰ δλόχληρῶν δρυῶν, πλατάνων, ἐλαιῶν, πευκῶν, ἥτις ἀνερριχᾶτο ἐφ' ὅλων τῶν ὄφωμάτων τοῦ βουνοῦ, κατέκλυσε τὰ πρανή αὐτοῦ, ὑπερεφαλάγγιζε τὸν γυμνὸν Ὅμηττόν, καὶ ἐξεχύνετο ἐν μακρᾷ παρατάξει εἰς τὴν ὅπισθεν αὐτοῦ πεδιάδα, κα-

λύπτουσα πᾶσαν τὴν ἔκτασιν ἐπὶ ἀπόστασιν ώρῶν ὑπὸ τὴν συνηρεφῆ αὐτῆς θολίαν. Βαθεῖαι ἔθυμοντο αἱ ῥέαι αὐτῶν εἰς τὸ ἔδαφος, ἔπως βριχεῖς στηρίζονται οἱ πόδες τῶν ἀθλητῶν εἰς τὴν γῆν προκαλούντων τὸν δυνάμενον γὰρ τοὺς μετακινήσῃ ἔκειθεν. Γιγαντώδη ὡροῦσσοντο τὰ σώματά των, ὡς κολοσσῶν ἵσχυος καὶ εὐρωπίτιας. Ἀκμῇα ἡγείροντο τὰ φυλλώματα αὐτῶν ἐν διηγεκτεῖ πρὸς τὸν ὄντα πάλη, ἐν τῇ σπανίως ἔμενεν εἰς τοῦτον τῇ νίκῃ. Ὑπὸ τὸν παχὺν αὐτῶν φλοιὸν ἐμάντευες — ἥκουες σχεδὸν — κυκλοφοροῦντα τὸν χυμὸν τῆς ζωῆς, ὡς πλούσιον αἷμα κοχλάζον ἐντὸς νεανικῶν φλεβῶν.

Πλανώμενος μεταξὺ τῶν ἀτραπῶν αὐτῶν ἐπὶ μαχρὸν δὲν συνήντας κανὲν ἀνθρώπινον σὸν, κανὲν δίπουν τῇ κανὲν τετράπουν. Καὶ ἐν τούτοις δὲν ἔδοκιμαζες ποσῶς τὸ συναίσθημα τῆς ἐρημίας. Ἡ μοναξίᾳ δὲν σ' ἐπίειν, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας σ' εὐηρέστει. Ὁλος ὁ δρυμὸς αὐτὸς ἐφαίνετο ζῶν. Εἰς τὰ βάθη αὐτοῦ, μεταξὺ τῶν στοῖχων τῶν δένδρων του, ὑπὸ τὰς θαλλούσας στοάς του, ἔβασιλευεν ἀτάραχος σιγῇ, ἦν δὲν διέσπα τίποτε. Ἀλλ' ἡ σιγὴ αὗτη δὲν ἤτο νεκρά. Ὁλοι οἱ κολοσσοι αὐτοὶ ἐφαίνοντο ὡς γὰρ ησαν ἔμψυχοι καὶ ὡς νὰ ἐσίγων ἀπολαμβάνοντες καθ' ἔχυτούς ἐν ἡρέμῳ μακαριότητι τὴν ἥδονὴν τῆς ὑπέρβεας. Ἀλλ' ἐπάνω ἔκει, ἀπὸ τῆς ὑπερνεφέλου κορυφῆς των, ἔδαλον πάντοτε ἀδιάκοπον βούνη, ὡς βαρύγχον καὶ ἐναρμόνιον ὅμονον πρὸς τὸ ἀπειρον.

Σχεδὸν γωνία, εἴτε τῶν ἀνάντων πλευρῶν, εἴτε τῶν διαστηρῶν ἀποκαλίσεων, εἴτε τῶν σχιζτῶν κοιλάδων, εἴτε τῶν δγκωδῶν νώτων τοῦ ὄρους, δὲν ἔμενε ἕηρὰ καὶ ἄγρονος. Ὡς καταληφθὲν ὑπὸ ἀνεξηγήτου ἐξάψεως δημιουργικῆς, τὸ ἔδαφος ἀνέδειδε κατὰ μυριάδας τὰ θαλερὰ τέκνα του. Ἄλλοι παρήγε δένδρα μετέωρα καὶ ἀλλοι θαμνίδια χαμαίπετη, ἀλλοι ἐγέννα στελέχη, ἀτινα δὲν θὰ γῆδύγαντο νὰ περιπτυχθῶσι τρεῖς ἀνδρες καὶ ἀλλοῦ τρυφερούς κλωνας, ἀλλοῦ ἐξώθει εἰς τὸ φῶς στιβαρούς ξυλίγους ὅγκους καὶ ἀλλοῦ ταπεινὰ ἀνθύλλαι. Ἀλλ' ὅλα ἔφερον ἐν ἔχυτοῖς ἀφθονον τὸ σπέρμα τοῦ κάλλους καὶ τῆς δύνατος, ὅλα ησαν βιώσιμα, ὅλα ησαν εὔχροα, ὅλα περιεπλέκοντο εἰς σφιγκτὸν ἐναγκαλισμόν, ὅλα περιεπύσσοντο ἀλληλα, ὅλα ἀπετέλουν μίαν μεγάλην καὶ συμπαγῆ οἰκογένειαν, ἀνελφά ἐν εὐμορφίᾳ καὶ ἐν ρώμῃ, ἔκεινα προστατεύοντα αὐτὰ καὶ αὐτὰ θωπεύοντα ἔκεινα, ἔκεινα παρέχοντα εἰς αὐτά τὴν σκιάν των καὶ αὐτὰ τὴν εὐωδίαν των εἰς ἔκεινα. Ἡ γῇ

ἐφαίνετο ιδιαιτέρων καταβάλλουσα ἐπιμέλειαν δπως τ' ἀναπτύξῃ καὶ τρέφουσα αὐτὰ δι' ὅλης τῆς ἵκμάδος τῶν σπλάχνων της καὶ ἐγκύνουσα εἰς τὰς ἀρτηρίας αὐτῶν ὅλην της τίγη δύναμιν, ἀληθής μήτηρ γῆ.

«Θὰ ἡδύνασθο νὰ μείνῃς ἡμέρας», ώς λέγει ὁ Ταΐν*, περιγράφων ἔκεινος τὸ δάσος τοῦ Φονταινεθλώ*, «νὰ μείνῃς ἡμέρας, χανόμενος ὑπὸ τὰ φυλλώματα αὐτῶν, χωρὶς νὰ σκέπτεσαι τίποτε, χωρὶς νὰ ἐπιθυμῇς τίποτε, εὐχαριστημένος μόνον διότι βλέπεις, εύτυχής ώς οἱ ἀρχαῖοι θεοί, οἱ θεοί τοῦ Ὄμηρου. Ὑπὸ τὴν σκέπην αὐτῶν ἥτιάνεστο ἔχυτὸν γινόμενον μεγαλύτερον καὶ καλύτερον ἀφ' ὅτι εἰσαι. Ἐνόμιζες δὲ τὰ μεγάλα αὐτὰ δένδρα εἰναι ἥτιας εὐδαίμονες καὶ γαλήνιοι. Καὶ ἐγίνεσθο ἐπίσης εὐδαίμων καὶ ἐπίσης γαλήνιοι θεώμενος αὐτά. Σχεδὸν σοῦ ἥρχετο ὅρεξις νὰ τοῖς κραυγάσῃς θαυμάζων: «πόσον ὠραία καὶ ἴσχυρὰ εἰσαι, ωδροῦς, πόσον ῥωμαλέα, καὶ πόσον πρέπει νὰ σ' εὐχαριστῇ ἡ Λιχύς σου αὕτη καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια τοῦ φυλλώματός σου!». Μεταφερόμενος ἐκεὶ ἀπὸ τοῦ κονιορτοῦ καὶ τῆς πλήξεως τῶν Ἀθηγῶν κατελαμβάνετο ὑπὸ παραδόξου τινὸς συναισθήματος, ώς οἱ πνεύμονές σου νὰ ηρύθνοντο, νὰ ὠγκωθοῦντο, νὰ ἐμεγεθύνοντο, διὰ ν' ἀπορροφήσουν ὅλην δικὰ μιᾶς τὴν ζωογόνον πνοήν, ἥτις διηγήλαυνε διὰ τῶν φύλλων ἔκεινων. Οἱ δηλητηριώδεις ἀτμοί, οὓς ἀπεκόμιζες ἐκ τῆς πόλεως ἐντός σου, καταστροφεῖς τῶν σπλάχνων σου καὶ διλοφόνους τοῦ πνεύματός σου, διελύοντο καὶ ἔδιδον τόπον εἰς τὰ ἄյλα καὶ εὐεργετικά μόρια τοῦ αἰθέρος ἀτινα σοὶ ἔφερε, δροσίζοντα τὸ κατὸν στηθός σου καὶ ἀνακούφιζοντα τὸ καταπεκονημένον μέτωπόν σου, ἡ αὔρα. Ἐρρόφας μεθ' ἡδυνής, ὅχι πλέον τὴν ἀηδὴν ἀναπνοὴν τῶν ὅμοιων σου, ἀλλὰ τοῦ ὑπερηφάνου αὐτοῦ πλατάνου ἡ τῆς ἀγερώχου αὐτῆς ἐλάτης. Καὶ ἀνεξήγητός τις εὐξέίᾳ σὲ κατελάμβανε βαθμηδόν, ώς ἀσρατος χειρὶς νὰ ἔνεχυνεν ἀνεπαισθήτως κατευναστικόν τι ὑγρὸν ἐντός τῶν ἱνῶν σου...»

Εἰς πᾶσαν ἡμέραν καὶ εἰς πᾶσαν ὥραν, εἴτε ὑπὸ τὸν ἀνηλεγήλιον τοῦ θέρους, εἴτε ὑπὸ τὸν βαρὺν ἀνεμὸν τοῦ χειμῶνος, εἴτε ὑπὸ τὴν αἰγλὴν τοῦ φωτός, εἴτε ὑπὸ τὸν μανδύαν τοῦ ἐρέθους, τὸ μέγα δάσος ἥτο πάντοτε τὸ αὐτό: μεγαλοπρεπὲς καὶ ἐπιβάλλον καὶ θαυμάσιον.

*Αγ. ἡ ἀτμόσφαιρα ἥτο ἡσυχος, οἱ κλάδοι αὐτοῦ μόλις ἔκι-

νοῦ ντο ἡρέμα, ὃς νὰ ἥθελον νὰ προσεγγίσουν μικρὸν μόνον πρὸ ἀλλήλους, δσον ἥρκει διὰ ν' ἀνταλλάξουν ἐλαφράς τινας θωπείας. Κανεὶς ἄρρυθμος θόρυβος, κανεὶς παράτονος ἥχος δὲν ὑψοῦτο. Ὡς μαγευθεὶς ὑπὸ μυστηριώδους δυνάμεως, ἀοράτου νύμφης κατοικούσης τὰ ἔγκατα αὐτοῦ, δικολοσσαῖος δρυμὸς ἐφαίνετο ὑπώτιων. Ἀκίνητος ἐξαπλούμενος καθ' ὅλην τὴν ἔκτασίν του, ἀνεπαύετο. Οἱ γηραιοὶ πλάτανοι καὶ αἱ αἰωνόδιοι πεῦκαι ἔδυθίζοντο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον εἰς τοὺς στοκασμούς των. Ἡ χλόγη ἐξετείνετο ἀπαλή—τάπης δὲν ὁ ποὺς ἥρεσκετο πατῶν, ἐνῷ ἅμα ἐφοδεῖτο μῆρας βλάψῃ τὸν χνοῦν του. Μακρὰν ἥκουες τὸ ἥδυν κελάρυσμα μικρᾶς πηγῆς, χωρὶς νὰ τὴν βλέπῃς, δπως ἀκούει τις, χωρὶς νὰ βλέπῃ τὸν ὄμιλοῦντα αὐτὴν πρὸς αὐτόν, τὴν γλυκεῖταιν ἐνδόμυχον φωνὴν ἥτις ἐν ταῖς στιγμαῖς τῆς θλίψεως, τῆς ἀποθαρρύνσεως, τοῦ καμάτου, τῷ λαλετ πόρρωθεν καὶ σιγά, ἀλλ' εὐδιακριτοτέρᾳ πασῶν, καὶ τὸν παρηγορεῖ καὶ τὸν ἀνακουφίζει καὶ τὸν ἐγκαρδιώνει καὶ τὸν ἐμψυχώνει. Κατήγτα τις ν' ἀποπλανᾶται ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ κάμην ὑπὸ τὰ δένδρα αὐτὰ βίου ἀπηλλαγμένου φροντίδων καὶ παθῶν ὄνειρα—τὰ μωρότερα τῶν ὄνειρων.

Ἄλλ' ὅταν ὁ ὄρεζων ἐζοφοῦτο καὶ ἐξαπελύετο ἀπὸ τῆς Πάρνηθος ὁ βρορᾶς καὶ συνεσκοτάζετο ὁ οὐρανός, ἡ ὄψις αὐτοῦ παρήλλασσεν ἐντελῶς.¹ Απὸ τῶν ἀνωτάτων αὐτοῦ κορυφῶν μέχρι τῆς κάτω πόας, ἥτις τὸ ἐστρώνυμε, τὸ δάσος ὅλον ἐξηγείρετο, ἔφρισσεν, ἔπαλλεν, ἀνεκινεῖτο, συνεταράσσετο, ἔδρεμεν. Ἄγριος καὶ ἀχαλίνωτος καταφερόμενος ἀνωθεν ὁ ἄνεμος, ὅταν ἔφθανεν εἰς τὰ ὅριά του εὑρίσκει τὸν ἰσχυρὸν δενδρώδη προμαχῶνα ἀνακόπτοντα τὸν δρόμον αὐτοῦ. Οἱ κορμοὶ τῶν μεγάλων δρυῶν ὥρθιοῦντο—προπύργια διχυρὰ δτινα δὲν ἥδυνατο ν' ἀνατρέψῃ ἡ δρυμὴ του, καὶ τὰ ὄψηλὰ φυλλώματα ἀνηγγείροντο—ἐπάλξεις καθ' ὅν ἥγωντίζετο ἀσκοπος ἡ ἴσχυς του. Ἀδύνατον νὰ διέλθῃ, ἀδύνατον νὰ διασπάσῃ, ἀδύνατον νὰ καταβάλῃ τὸν συνασπισμὸν τοῦτον τῶν γιγάντων. Αἱ ἔφοδοι αὐτοῦ ἐπήρχοντο δσον ἀλλεπάλληλοι καὶ μάταιαι, καὶ ἔφευγε πρὸς τὰ διπίσω, καὶ ἀπεισῆρετο ἐξηντλημένος, καὶ πάλιν ἐπανήρχετο ἀνακτῶν δυνάμεις ἔπειτα μετὰ μεζονος λύσσης. Καὶ διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ κατορθώσῃ τὸ θέλημά του, καὶ καὶ ν' ἀνοίξῃ διὰ παντὸς τρόπου διόδον, ἐνῷ ἐπεφέρετο συμπαγῆς καὶ βαρύς, μὲ δλας τὰς φάλαγγας τῶν πνοῶν του, ἐπὶ τῶν φυλλωμάτων, καὶ προσεπάθει νὰ διερδῇ αὐτὰ ἐν μανιώδεις καλ-

πασμῷ, κάτω ἐλεπτύνετο, ἐμηκύνετο, διεχωρίζετο καὶ προσεπάθει νὰ εἰσδύσῃ μεταξὺ τῶν στελεχῶν καὶ νὰ περάσῃ ἀπέναντις κατὰς ὅξειας σφῆνας μεμονωμένων ἀπὸ ἀλλήλων φυσημάτων. Καὶ ἦν τότε ἀπερίγραπτος λαχῆ, ἀναπεμπομένη πανταχόθεν, ἐν ἣ διέκρινες πάντας τοὺς ἥγους, καὶ τῆς βροντῆς τὸν πάταγον καὶ τοῦ ἀλαλαχμοῦ τὸν θόρυβον καὶ τοῦ ποδοδιολητοῦ τὴν ταραχὴν καὶ τοῦ τυμπάνου τὸν κρότον καὶ τοῦ συριγμοῦ τὴν ὁξεῖτητα καὶ μουσικῆς φθόγγους καὶ ἀπελπισίας στοναχάς καὶ σπλανχναγγῆν καὶ κοχλασμούς γελώτων. 'Αλλ' ὑπεράνω πάντων, δεσπόζων πάντων, ἔκράτει ὁ διηγεικής φλοιόσδος καὶ παφλασμὸς κυμάτων θραυσμένων ἐπὶ ἀπορρῶγος ἀκτῆς ἐν τρικυμίᾳ, θαλάσσης ἐν δρυγῇ, πόντου ἐν μανίᾳ μαστιζομένου ὑπὸ τῆς καταιγίδος, καὶ ἐνόμιζες ὅτι εὑρίσκεσσι: ἐν μέσῳ χειμαζομένῳ πελάγει, καὶ ἔτεινες σχεδὸν τὸ οὖς ἀναμένων ν' ἀκούσῃς συμπληροῦντας τὴν δληγηνήν ριπταζομένων ἐπὶ τῶν βράχων πλοίων κριγμούς καὶ καταδύτιζομένων ναυαγῶν οἰμωγάς..

'Επέπρωτο ὅμως νὰ τὴν ἵδωμεν καὶ ὑπὸ ἀλλην μορφήν, τὴν ὁραιοτέραν, ἀλλ' ὑπὸ ἐποψίων ἀγριότητος καὶ ἀπαισιότητος δυστυχῶς, πασῶν, κρατῆρα ἔρευγόμενον φλόγας, ἡφαίστειον ἀναπέμπον μέλανα καπνόν, Αἴτναν ἐν ἔκρηξει.

Εἰς τὴν θέσιν ὅπου ὑπῆρχε τὸ θαλερὸν δάσος δὲν εὑρίσκεται πλέον παρὰ τέφρα καὶ σποδός. 'Ο ἄνεμος δὲν ἐμποδίζεται νῦν ἀπὸ τίποτε καὶ μαστίζει τὸ σρος ἀκράτητος καὶ ἐπιφέρεται ἐπὶ τῆς κάτω πεδιάδος ἐλεύθερος. Γυμνὰ ἥδη ἔκτείνονται τὰ πλευρᾶ τοῦ βουνοῦ, φαλακρὰ καὶ πένθιμα. 'Ως ἀπορφανευθεῖσα ἡ γῆ ἀπλοῦται σκυθρωπὴ καὶ στυγνή. Καὶ ὁ ἥλιος τυραννεῖ τώρα ἀκάλυπτον τὸ ἀποφιλωθὲν ἔδαφος, καὶ ἡ δρόσος τῆς νυκτὸς δὲν σταλάζει πλέον ἀργυρᾶ ἐπὶ τῶν φύλλων, ἀλλὰ ριφάται ὑπὸ τοῦ διψῶντος χώματος, καὶ ἐπὶ τοῦ τέως καταπρασίνου χλοεροῦ τάπητος στρώνυται φαιὰ καὶ πελιδνή κόνις.

Πέντε μόνον ἡμέραι ἥρκεσαν διὰ νὰ συμπληρωθῇ τῆς οἰκτρᾶς μεταβολῆς τὸ ἀνόσιον ἔργον, πέντε ἡμέραι, τῶν ὅποιων ἡ ἀναλαμπὴ ἔφθανε μέχρι τῆς πρωτευούσης φέρουσα αἰσθητὸν κι' ἐν αὐτῇ τὸ καῦμα τῆς πυρκαϊᾶς.

'Ολοι ἡδυνήθημεν νὰ γίνωμεν ἐν πάσῃ ἀνέσει θεαταὶ καὶ μάρτυρες τῆς αὐτόπταις ἐντεῦθεν. Καὶ ἀπεθαυμάσαμεν, μολονάτι λυπού-'Αλέξ. Γ. Σαρᾶ Νεοελλ. 'Αναγνώσματα Α' Γυμνασίου. 3

μενοι, τὸ ἔκπαγλον δραμα τοῦ ἀποτεφρουμένου δρους. Θλιβερώτερον δημως καὶ συγκινητικώτερον θέαμα ἐμπρησμοῦ δάσους δταν παρίστασθε εἰς αὐτὸν ἐκ τοῦ σύνεγγυς βεβαιωθῆτε δὲν ὑπάρχει.

Ενθυμοῦμας μίαν τοιαύτην πυρκαϊὰν μεγάλου δάσους ἐξ ἐλατῶν ἐπὶ τοῦ Ταῦγέτου. Θὰ κατελάμβανεν ἀναμφιστόλως πλέον ἡ πεντάωρον περίμετρον τὸ εὔρὺ λήιον τῶν φλογῶν. Τὸ πῦρ, ἀρχόμενον ἀπὸ μιᾶς τῶν ὑψηλοτέρων κορυφῶν, ἐφ' ἣς ἐτίνασσεν δρυγίλον τὴν ἐρυθρὰν χαλτην του, κατήρχετο βίαιον καὶ ἀκάθετον τὰς κλιτοῦς αὐτῆς, ἐκυλινδεῖτο, ἐκυμαίνετο, ὥγκοστο ἀλλοῦ μέχρις οὐρανοῦ ἐν πάσῃ τῇ ἀκμῇ καὶ τῇ δυνάμει αὐτοῦ, ἀλλοῦ κατέπιπτεν εἰς θυγήσκουσαν λάθαν, ἀνέλαμπε πάλιν μετ' ὀλίγον παρέκει φοβερώτερον, ἐσπινθήριζεν, ἐσύριζεν, ἐβόα, καὶ ἐδαραθροῦστο τέλος εἰς τὸν μυχὸν παρακειμένης χαράδρας, εἰς τὰ ἔγκατα τῆς ὁποίας ἀνέδραζε λυσσῶν. *Ολόκληρος γὰρ πλευρὰ τοῦ δρους, ἐφ' ἣς είχεν ἐκραγῆ, ἐφαίνετο φωταγωγημένη, φανταστικῶς πορφυρᾶ. *Ἐνόμιζες δτι τὸ γηραιὸν βουνὸν εἴχε περιθληθῆ παλλομένην βασιλικὴν ἀλουργίδα* βαφεῖσαν εἰς τὸ αἷμα.

Τὸ στερέωμα κατηγγλαῖται ἐπάνω ὑπὸ τῆς ἀνταυγείας, ἐρυθρὸν καὶ αὐτό, κατέρυθρον, καθημαγμένον, ώς δέκα γῆιοι νὰ ἐπρόκειτο γ' ἀνέλθουν ἀπὸ τοῦ ὅριζοντος ἐπ' αὐτοῦ γὰρ ἔδυον ὀπίσω του. *Ἐπὶ τῆς κάτω πεδιάδος μακρὰ σινδόνη φωτὸς ἐξετίνετο καλύπτουσα τὴν ἐγειρομένην ἀποτόμως ἐκ τοῦ ὅπνου τῆς φύσιν, ἡπλοῦτο, συνεστέλλετο, διεστέλλετο, καὶ ἔξικνουμένη μέχρι τοῦ ῥείθρου τοῦ διαιυλακούντος τὴν χώραν ποταμοῦ ἐρρίπτετο ἐντὸς αὐτοῦ ἀντανακλωμένη καὶ μαρμαίρουσα οὕτως, ὥστε ἐκινεῖσο νὰ ὑποθέσῃς δτι δευτέρα πυρκαϊὰν ἀνέθρωσκεν ἀπὸ τῶν διδάτων τούτου.

Καὶ ἀνήρχοντο πρὸς τὸν οὐρανὸν ἔξανεμούμενα εἰς φλέγοντα σύννεφα τὰ καιόμενα φυλλώματα, καὶ ἔτριζον καὶ ἔκριζον καὶ ἐστένακζον οἱ πυρακτούμενοι κλάδοι, καὶ ἐδούπουν καταβαλλόμενοι ὑπὸ τοῦ ἀκαταγωνίστου στοιχείου οἱ γηραιοὶ κορμοί. *Ἀπὸ τῆς μιᾶς μέχρι τῆς ἄλλης ἄκρας τοῦ ἔξοντουμένου δάσους ἀντίχεια βαθεῖα οἰμωγή, δύποκαφος μυκηθμός, σπαρακτικὸς γόος. *Ἐλεγγες δτι ἀπέθινγκον ψυχαῖ. *Αδύνατον νὰ μὴ ἐπόνουν τὴν στιγμὴν ἔκεινην οἱ τρυφεροὶ αὐτοὶ κλωνίσκοι, οἵτινες συνεστρέφοντο, ἐδιπλοῦντο, ἐλυγίζοντο ὑπὸ τὴν ἐπαφὴν τοῦ πυρός, ώς νὰ ἥγωνται, καὶ κατέπιπτον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ώς νὰ τοὺς ἔξήντλει

ἡ δύνατον νὰ μὴ γῆσθάνοντο τίποτε τὰ ρωμαλέα αὐτὰ στελέχη, ἀτινα, ἀψηφήσαντα πάροδον αἰώνων, ἀντιστάντα εἰς ὅρμας καταιγίδων, δερόμενα ἀφ' ὅτου ἐγεννήθησαν ὑπὸ ἀνέμων καὶ λαλάπων, συνηθίσαντα νὰ ἐγείρουν πάντοτε ἀκατάβλητον τὴν κεφαλήν, εὔρισκον τοιοῦτον ἀναπόφευκτον καὶ μοιραῖον τέλος.

Οἱ ἀνηλεῖης ἐχθρὸς δὲν ἔχρειάζετο πολὺν καιρὸν οὕτε πολὺν κόπον διὰ νὰ ἔξαφανται τὰ νεαρὰ δενδρύλλια ἢ τὰ φύλλα ἢ τοὺς κλάδους. Ἀλλὰ τὸ ἔξοχον καὶ τὸ μᾶλλον λυπηρὸν τοῦ θεάματος ἦτο ὅταν προσέδιαλλε τοὺς γηραιοὺς κορμούς, οὓς ἐσεδάσθησαν οἱ ἐνιαυτοί. Αἱ φλόγες περιεπτύσσοντο αὐτοὺς κατὰ μικρὸν ὡς διὰ νὰ τοὺς θωπεύσουν καὶ νὰ τοὺς ἐναγκαλισθοῦν ἐν στοργῇ· ἀποκλαί καὶ μειλίχιοι ἔξετεινον ἐν ἀρχῇ τὰς δέξειας γλώσσας των κατὰ μῆκος τοῦ δένδρου, ἀραιάς καὶ λεπτάς· ἀλλὰ βαθυμηδόν, ἐν διαστήματι στιγμῆς, προέδαινον, προέδαινον, ἐμγκύοντο ὡς ἐρπετὰ ἔξειλισσοντα τὰς σπειρας αὐτῶν, συνηγοῦντο, ἐπύκνουν τὰς γλώσσας των, ἀντὶ τῶν ἥσυχων καὶ συνεσταλμένων θωπειῶν, δι' ὃν ἥρχιζον, ἐτύλισσον ἄγριας αὐτὸν ὡς ἐν μανιώδει περισφίγξει, τὸ ἐκάλυπτον παχεῖαι ὡς γευρώδεις βραχίονες, οἵτινες ἐφανοῦντο θέλοντες νὰ τὸ ἀποπνέωσι, περιεδινοῦντο παταγοῦσαι ἀκατάσχετοι· καὶ ἔλειχον αὐτὸν πανταχόθεν, καὶ ἔδακνον αὐτὸν λαιμάργως, καὶ ἔξήραντο εἰς ὅψος οὐρανομήκειτ, καὶ κατεβίβρωσκον τὰ σπλάγχνα του, θρασεῖαι πλέον καὶ τραγικῶς ἀνηλεεῖς ἐν τῇ βεβαιότητι τῆς ὑπεροχῆς των· ἀλλ' ἀμα, ὡς πρὸς εἰρωνείαν, τὸ ἐστόλιζον δσον ἥδυναντο, καὶ ἐνέδυον αὐτὸν δι' αἰγλῆς ἀπαραμήλου, καὶ ἐπέθετον τῆς κορυφῆς του φέγγον διάδημα, καὶ τῷ προσέδιδον ἀκτινοθολίαν θαμβοῦσαν εἶαν χαρᾶς· καὶ θριάμβου· καὶ μετ' ὀλίγον δὲν ἤτο πλέον ἡ παμμεγέθης λαμπάς καὶ ἔπαινε κἄν νὰ παλαίη καὶ ἐγκατελείπετο εἰς τὴν διάθεσίν των καὶ ἡναλίσκετο προφανῶς, βορὰ τοῦ ἀδηφάγου ἐπιδρομέως. Καὶ ὅταν καὶ ἡ τελευταία αὐτοῦ ἵς ἀπεξηραίνετο, καὶ ὅταν ὁ χυμὸς ἀπορροφηθεὶς δὲν ἔζωσγόνει τὰ διεχρωθέντα στήθη του, καὶ ὅταν δὲν ἀπέμενεν ἔξ αὐτοῦ ἡ ἄμορφος κατακόκκινος δγκος, Ἡρακλῆς μάτην ἀγνωισθεὶς ν' ἀπαλλαγῇ τοῦ περιβάλλοντος αὐτὸν πυρίνου χιτῶνος, κατέπιπτε βαρὺ καὶ αἱ πέριξ ἥχοι ἀντελάλουν ἐπὶ ὥραν τῆς πιώσεώς του τὸ δούπηγμα...

Οἱ τοιοῦτοι ἐμπρησμοὶ ὑπῆρξαν ἔξαιρεταικῶς πολυπληθεῖς κατὰ

τὸ ἐφετεινὸν ιδίως θέρος. Καὶ ή κυβέρνησις ἡ σθάνθη τὴν ἀνάγκην νὰ φροντίσῃ πως περὶ αὐτῶν ἄλλως ἥ μέχρι τοῦδε. 'Αλλ' ἡμεῖς ἀντὶ παντὸς ἄλλου θὰ προετείνομεν νὰ ληφθῇ ἐν μόνον καὶ ἀπλούστατον μέτρον διὰ τὸ μέλλον: ὁ καταστρέψων ἀνευ λόγου καὶ ἀναποφεύκτου τινὸς αἰτίας δένδρα, νὰ τιμωρήται ἀπαραλλάκτως ὅπως καὶ ὁ φονεὺς ἐμψύχου ὅντος. Καὶ εἴμεθα βέθαιοι δι: μόνον ἔκεινοι δσοι, εἴτε τοσοῦτον ἔηροι καὶ ἀκαλλιέργητοι τὸ πνεῦμα, εἴτε τοσοῦτον ψυχροὶ τὴν καρδίαν ὕστε νὰ μὴ αἰσθανθῶσι ποτὲ οἰανδήποτε συγκίνησιν ἐν αὐτῇ, ἡδυνήθησαν νὰ περιπατήσωσιν ἐντὸς δάσους χωρὶς τὸ δάσος νὰ τοις «ὅμιλήσῃ», ὅπως λέγει ὁ Βαλζάκ*, μόνον ἔκεινοι δὲν θὰ εὕρωσι τὴν πρότασιν ἀρκούντως δικαιολογημένην.

1888.

III Μεγάλη 'Εβδομάδας εἰς τὰ ἔξωκκλησίκια τῆς 'Αττικῆς.

'Αναστασίου Πεζοπόρου.

Ἐις τὰς ἔρημίας τῆς 'Αττικῆς λαμπυρίζουν αὐτὰς τὰς ἑσπέρας χρυσᾶς ἀστεράκια. Εἶναι μερικὰ ἔξωκκλησάκια, ὅπου φάλλονται αἱ ἀκολουθίαι τῆς Μεγάλης 'Εβδομάδος. Συνοικισμοὶ ἀγροτῶν, οἱ ὅποτοι συνήθως μένουν ἀλειτούργητοι καθ' ὅλον τὸν χρόνον, συναθροίζονται ἔκειτο κάθε βράδυ καὶ ἀκούσουν σκυφτοὶ καὶ ἀφωτιωμένοι πῶς ἐμαρτύρησεν ὁ Χριστὸς διὰ τοὺς ἀνθρώπους.

"Οσοι αἰσθάνονται ἀδυνατισμένην τὴν πίστιν των θά τὴν τογύσουν ἀσφαλῶς, ἀν εἰσέλθουν ἀπὸ τὴν μικρούλαν θύραν τοῦ παλαιοῦ ναΐσκου εἰς τὸν μισοφωτισμένον χῶρόν του. Θ' ἀντικρύσουν δὲ ἔκειτο κάτι συγκινητικόν. Τὴν πίστιν ἀπλούκων ἀνθρώπων, ἐκφραζομένην μὲ ελλικρινῆ ταπεινοφροσύνην.

Δὲν θὰ ἀτενίσουν χρυσοφορεμένους κληρικούς, πομπώδεις διακόσμους, χριστιανοὺς καὶ χριστιανὰς μὲ πολύτιμον ἐνδυμασίαν, δὲν θὰ ἀκούσουν ρυθμικὰς τετραφωνίας, δὲν θὰ ἐνατενίσουν ἀπαστράπτοντας πολυελαῖους, λαμπερὰς χρυσᾶς κανδήλας, ἀκτινοδολοῦντα ἔξαπτέρυγα, μεγαλοπρεπῆ μανουάλια, λαμπρὰς καινουργεῖς εἰκόνας ἀγίων, ὑψηλοὺς φοίνικας θάλλοντας ὑπὸ ἀνέφελον οὐρανού. "Ανθρωποι τοῦ ἀγροῦ, πτωχικὰ ντυμένοι, μὲ ἐνωρὶς ρυτιδωμένον τὸ πρόσωπον καὶ ἀσπρισμένους τοὺς κροτάφους, σταυρώνουν τὰ χέρια καὶ εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦ θείου λόγου ἔχουν τὴν

έκστασιν εἰς τὰ μάτια. Σθησμέναι, ώχραὶ καὶ ἀγαιμικαὶ μορφαὶ ἀγίων, καπνισμέναι ἀπὸ τὸν χρόνον, ἀκαμπτοὶ καὶ ἀπαθεῖς, παρακολουθοῦσιν εἰς τοὺς τοίχους τὴν μακρὰν ἀκολουθίαν, αἰῶνας τώρα. Ἐσθενής εἶναι ή φωνὴ τοῦ γέροντος ἱερέως καὶ φαίνεται ὡσὰν νὰ προέρχεται ἀπὸ βαθὺ σπῆλαιον,—τόσον μυστηριώδες φαντάζεις τὸ χαμηλὸν ἱερόν, διπού λειτουργεῖ. Εἰς τὸ παλαιὸν τέμπλον του μόλις διακρίνονται αἱ ἄγιαι εἰκόνες εἰς τὸν ἀόριστον φωτισμὸν δύο τριῶν κρεμασμένων πτωχικῶν κανδηλιῶν καὶ ὀλίγων λεπτῶν κηρίων. Τραγισμένη εἶναι ή φωνὴ τοῦ ψάλτου καὶ τὸ κερί ποῦ κρατεῖ, διὰ νὰ φωτίζῃ τὰ κιτρινισμένα φύλλα τοῦ παλαιοῦ σκοροφαγωμένου βιβλίου, ἀφήνει τρεμουλιαστὸν φῶς. Ἐνας μικρούλακος τὸν βοηθεῖ εἰς τὴν φαλτικὴν καὶ ή δροσερή, φρέσκη, γεμάτη ἀπὸ νεαρὸν παλμὸν φωνὴ τοῦ παιδιοῦ ἀποτελεῖ τόσον ζωηρὰν ἀντίθεσιν μέσα εἰς δληγη ἐκείνην τὴν παιλαιοσύνην, καθὼς τὸ λευκὸν καὶ φωτεινὸν χεράκι μιᾶς ἐγγονῆς, ποῦ ἀγαδιφῆται τὸ σεντούκι τῆς γιαγιάς μὲ τὸ θαμβὸν περιεχόμενόν του.

Ανθρωποι ἐπὶ αἰῶνας ἐλειτουργήθησαν εἰς τὰ παλαιὰ αὐτὰ ἐρημοκαλησάκια, τὰ ὄποια, καθὼς ἀπομένουν ἡμιερειπωμένα ἀνάμεσα εἰς τοὺς πρασίνους ἀγροὺς μὲ μίαν ἀγριοσυκιὰν εἰς τὸ ἱερόν των ὅπισθεν, μὲ μίαν γηραιὰν δρῦν εἰς τὸ πλευρόν των, μὲ ἔνα κυπαρίσσιο πρὸ τῆς θύρας των ἔχον πυκνούς, χονδροὺς τοὺς ἀκλαδεύτους κλάνους του σχεδὸν ἀπὸ τὴν βίζαν του, ἀποτελοῦν ἔνα σκοτεινὸν αἰνιγμα τοῦ παρελθόντος. Ἀπὸ ποτοῖς ἀρχοντα τῆς περιφερείας των προσηλθον, εἰς πολαν ἐκλιποῦσαν κοινότητα ἀνήκουν, πολαν ἐποχὴν ἀκριθῶς ἐκτίσθησαν, ποτοῖς μελαγχολικὸς τεχνίτης ἔζωγράφισε τὰς θλιβεράς, σκιερὰς τοιχογραφίας των, ποτοῖς θαλερὰς συνοικισμὸς νὰ τὰ περιέβαλλε, πόσας ἀνθρωπίνας ίστορίας τοῦ αἰωνίου πόνου καὶ τῆς αἰωνίας χαρᾶς εἰδαν, πόσαι θερμαὶ πνοαὶ ἔψυχασαν τὰς παλαιὰς εἰκόνας των, πόσα γόνατα ἥγγισαν τὰς ψυχρὰς πλάκας των καὶ πόσαι εἰλικρινεῖς δεήσεις ἀνηλθον πρὸς τὸν χαμηλὸν μικρὸν θόλον των. Δὲν ἀπομένει τίποτε ἀπὸ τὴν ζωὴν αὐτὴν τοῦ παρελθόντος, η ὅποια ἔφερε τὰ δάκρυά της καὶ τὴν εὔγνωμοσύνην της εἰς τὸ ὑπέρτατον ὄν.

Τὰ μνημεῖα, ποῦ ἐπιξόδῳ τῶν ὧς ἀνεμος παρερχομένων γενεῶν καὶ αἰώνων, οἱ ναοὶ τοῦ παρελθόντος, εἴτε εἴγαι γιγαντιαῖαι μητροπόλεις τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων μὲ τὴν θαυμαστὴν ἀρχιτε-

κτονικήν των, είτε ταπεινά έκκλησιδάκια, γοητευτικά μικρογραφία, παιγνιώδη ἀρχιτεκτονικά πονήματα, κλείοντα μέγα αἰσθηματάδων καὶ δύματων, μᾶς ύποδάλλουν τὸν σεβασμὸν καὶ μᾶς συγκινοῦν. Τὸ δὲ ἄνθρωποι ὅπως ἡμεῖς ἔκλιναν τὴν κεφαλὴν εἰς τὸ ἥγιασμένον ἐσωτερικόν των εἰνε τόσον ἀπλοῦν εἰς τὴν ἔννοιάν του, ἀλλὰ εἰναι ἐπιδηλητικὴ ἡ ἀνάμνησίς του, συγκινητικὸν τὸ γεγονός πᾶς αὐτὴ ἡ ζωὴ φεύγει καθὼς ὁ καπνὸς ἀπὸ τὸ ἴσχυν ἀγιοκέρι. Εἰς τὰ παλαιὰ αὐτὰ ἐρημοκλησάκια παρομοίᾳ ἐντύπωσις εἰναι ζωηροτέρα, διότι παρουσιάζεται μὲν ἀπλότητα.

Μίαν ἀπὸ τὰς παρούσας ἑσπέρας, καθὼς ἀκουμδοῦσα εἰς τὸν κιτρινισμένον στῦλον παλαιοῦ ἔξωκλησίου, μαρμάρινον στῦλον, ποῦ ὁ χρόνος τοῦ ἔχει προσδώσει ἀπόχροιαν ἐλεφαντοστοῦ, καὶ ἦκουα τὴν μουρμουρίστην φωνὴν τοῦ πολιοῦ Ιερέως, ἀνάμεσα εἰς ἀπλοϊκοὺς χωρικοὺς χριστιανούς, λησμονήσαντας ἐκεῖ κάθε γητῆνην σκέψιν μὲ τὴν θερμούργηδην δύναμιν τῆς πίστεως, διὸ τὴν μυστικοπάθειαν τοῦ ἀσαφοῦς φωτισμοῦ, μοῦ ἐφάνη δτὶ ἡ παροῦσα ζωὴ ἔξηφανίζετο σιγὰ - σιγὰ καὶ ὑπὸ διαφανῆ πέπλον ἀνεπρόβαλλε ἡ ζωὴ περασμένων αἰώνων. Τὴν θέσιν τῶν πιστῶν τοῦ εἰκοστοῦ αἰώνος κατελάμβανον οἱ πιστοὶ τοῦ δεκάτου διγδόου. Ἀρχοντες τῆς Ἀττικῆς μὲ τὴν βαθυκύανον στολήν των, περιστοιχιζόμενοι ἀπὸ τοὺς χωρικοὺς των προσγύγχοντο εἰς τὸν ναῖσκον. Σεμνὸς καὶ ἐπιδηλητικὸς ὁ Ιερεὺς μὲ τὰ χρυσοκέντητα ἀμφιά του ἐνεφανίζετο εἰς τὴν μικρὰν Ὡραίαν Πύλην, κρατῶν τὸ χρυσοδεμένον μὲ τὸ κόκκινον βελοῦδο του εὐαγγέλιον, ἐνῷ αἱ τοιχογραφίαι εἰχαν ζωηρούς τοὺς χρωματισμούς των. Τὸ πλήρωμα συνέδεεν ἡ εὐλάβεια καὶ ἡ κοινὴ πίστις, ἀλλὰ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἐκκλησιαζούμενων, ἀπὸ τὸν ἀρχοντα ἔως τὸν ταπεινὸν ξυλοκόπον, ἔλαμπεν ἡ ἀσθεστη ἐλπὶς τῆς ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος καὶ τοῦ Ἐθνους. Εἰς τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ οἱ χριστιανοὶ ἔδιεπαν τὰ ἰδιαῖα των καὶ τὸ προσκύνημά των ἥτο διευπόστατον, βαθύτερον, ψυχικώτερον.

Ἄλλα ἡ βραχνὴ καὶ βραχισμένη φωνὴ τοῦ ἀγρότου ψάλτου ὑψωθεῖσα ἔσχισε τὸν πέπλον καὶ ὑπὸ αὐτὸν ἐπανεφάνη ἡ πίστις τῶν συγχρόνων. Ἐνῷ ἔνας χωρικὸς ἢναπτε τὸ κερί του πρὸ μιᾶς εἰκόνος ἐπὶ τοῦ σκοτεινοῦ τοίχου, διερήφανος καβαλλάρης ἐφωτίσθη. Ἐκφραστικὰ ἥσαν αἱ γραμμαὶ τοῦ Ἀγίου καὶ τοῦ Ἱπποῦ του. Οἱ ἥρωες, πλήρετων τὸν δράκοντα μὲ τὸ ἀκόντιόν του, διὸ τὰς

όπλας τοῦ ἵππου του, ἡτο ώραιος, θαυμαστός, λισχυρός. Ἀλλὰ δὲν εἶχεν δρυθαλμούς. Ἡ φανατικὴ λύσσα τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος τοὺς ἔξωρυξε. Καταφανεῖς ἡσαν οἱ μάχαιριές τῶν ἀλλοδόξων. Αἱ ἴδιαι μάχαιραι προηγουμένως θὰ εἶχαν βυθισθῆ εἰς τὰς σάρκας ἐκκλησιαζομένων πιστῶν. Ἐκεῖ εἰς τὸ βάθος τῆς μικρᾶς Ἀγίας Τραπέζης, ὅπου σκύβει τώρα ὁ γηραιός παπᾶς, ἄλλος συνάδελφός του θὰ εἴχε προσφέρει ως τελευταλαν θυσίαν τὸ αἷμά του... Εἰς τὰ ταπεινὰ παλαιὰ αὐτὰ ἐκκλησιδάκια ποτα μαρτύρια καὶ ποτοὶ ἀγῶνες! Ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἀπέμεινε τίποτε ἐκεῖ εἰς τὴν ἐρημίαν σήμερα καὶ η ἐστινή πρασινάδα τὰ περιβάλλει μὲν νέα χαμόγελα. Ἀλλὰ η ἐσωτερική των μελαγχολία εἶναι ἀπειρος. Ο ταπεινὸς χριστιανὸς ἐνώνει τὴν προσευχήν του μὲ τὴν τελευταλαν προσευχὴν μαρτύρων.

Μάρτιος 1920.

Δ'. ΒΙΟΥ ΖΩΩΝ.

Τὰ ἄσματα τῶν τεττέγων.

Σπυρο. Μελᾶ.

Ἄπὸ τὴν φουντωτὴν καὶ σκονισμένην πιπεριάν δψώθη τὸ καταμεσήμερον, εἰς τὴν λάθραν, ἵνα θριαμβευτικὸν τζιτζίσμα, ἵνας πιδαξ λισχρόνων, στριμμένων ἥχων, μονοτόνων, ἐπιμόνων, ἐκνευριστικῶν, ως νὰ εἶχεν αἴφνης ἀποκτήσει φωνὴν η ζέστη κι' ἔφθανε μέχρι τοῦ ἀπιστεύτου θράσους νὰ κελαδήσῃ.

—Σᾶς ἔγνωρίσαμε: Εἴσθε αὐτὸ τὸ βάσανον, δ τζιτζίκας. Ἀλλὰ σᾶς τὰ εἶπαμεν καὶ ἄλλοτε. "Αν ἐτέρψατε τὸν 'Ανακρέόντα*", δστις η δὲν εἶχεν ἀκούσει βασιλεῖς νὰ τραγουδοῦν η αὐτοί, τοὺς ὄποιους εἶχεν ἀκούσει, ἐτραγουδοῦσαν αἰσχρά, εἰς ήματς φέρετε ἀπλῶς πονοκέφαλον.

Ταῦτα εἶπον. "Ο φίλος δμως ἔξηρκολούθεις τὸν δαιμονισμένον χαδῶν του, εἰς τρόπον ὥστε μὲ ηγάκηκασε, διὰ νὰ διασκεδάσω τὴν μεσημβρινὴν ἀυπνίαν μου, νὰ καταφύγω εἰς τὴν δρόσον τῶν σελίδων τοῦ Ἰωάννου Φάμπρ*, τοῦ ἀριστοτεχνικοῦ φυσιοδίφου, ἐντομολόγου καὶ τζιτζικολόγου εἰδίκου, δστις ἔχει τὴν δξυτάτην παρατήρησιν τοῦ Δάρδιν* καὶ τοῦ Λαμάρχ*, τὸ Ὀφος τοῦ Ἀριστοτέλους* καὶ τὴν χάριν εἰδυλλιακοῦ ποιητοῦ.

‘Ο ἄνθρωπος αὐτός, τὸν ὅποιον νομίζει κανεὶς ὅτι περιέγραψε, χαρακτηριστικὸν πρὸς χαρακτηριστικόν, δ’ Ἰούλιος Βέργ* εἰς τὸν τύπον τοῦ σοφοῦ ἐντομοθήρα τοῦ γλαφυρωτάτου μυθιστορήματός του «‘Ο δεκαπενταετῆς πλοίαρχος», ἔδασαν οἱ σθητά πάρα πολὺ ἀπὸ τὰ τζιτζίκια. Ἀπέναντι ἀπὸ τὸ σπίτι ποὺ ἔμενεν, εἰς τὴν Προβηγγκίαν, νομίζω, ὑπῆρχαν δύο πελώριοι πλάτανοι, οἵ ὅποιοι ἔχορησίμευαν ώς ἔξεδραι διὰ τὰς δωδεκαώρους συγκαυλίας τῶν φαضλατάδων τούτων. ‘Ο ἄνθρωπος δὲν εὑρίσκει στιγμὴν ἡσυχίας. Ἡ ἐπιστημονικὴ περιέργεια, ἡ ὅποια ἦτο τὸ μέγα πάθος τῆς ζωῆς του, εὑρῆκεν εἰς αὐτὴν τὴν ἐνόχλησιν ἕναν ἀκόμη λόγον ἐγρηγόρσεως. Μὲ τὴν ἀπόχην καὶ τὸν φακὸν εἰς τὸ χέρι ἐσπούδαζε τὴν ζωὴν των, ὅλους τοὺς μῆνας, κατὰ τοὺς ὅποιους τοῦ ἐτριβέλιζαν τὸν ἐγκέφαλον. Κι’ ἔγινεν ὁ καλύτερος ἴστορικός των, ὁ βαθύτερος τῶν βιογράφων των, ὁ ἐμπνευσμένος ζωγράφος των, καὶ τέλος ὁ θερμότερος ἀπολογητής των! Τόσον είναι διατεθειμένος κανεὶς νὰ συγχωρῇ, δταν δύναται νὰ ἔννοιῃ!

Εἰς τὴν ἀπαράμιλλον μελέτην τοῦ Φάμπρ, ἡ ὅποια δὲν ἔχει τὴν ὁμοίαν τῆς εἰς δληγη τὴν ἐντομολογίαν, ποίημα ὁμοῦ καὶ θαῦμα λεπτῆς παρατηρήσεως, μεθόδου, ἐπιμονῆς, ἐργασίας ἀλγηθῶς ἐπιστημονικῆς, τὸ ἀσμα τῶν τεττίγων ἀποτελεῖ κεφάλαιον χωριστόν, ὃπου μὲ τὸ συγηθισμένον χαμόγελό του, τὸ χαμόγελο ἐνὸς σοφοῦ, διδει τόπον καὶ εἰς τὸ προσωπικὸν παράπονό του διὰ τὰς μεσημβρινάς του ἀγρυπνίας ὑπὸ τὸν καίοντα γήλιον τῆς Προβηγγκίας.

Ἐν πρώποις ἔξηγετ τὸν μηχανισμὸν τῶν φωνητικῶν ὀργάνων των. Είναι μία κιτρινωπή μεμβράνη, διαστιζόμενη ἀπὸ φαιδνεῦρα. Συστέλλεται καὶ διαστέλλεται εἰς μίαν μικρὰν κοιλότητα, ὅπως ἔκεινα τὰ παλαιὰ παιγνιδάκια τῆς πρώτης τοῦ ἔτους, τὰ ὅποια ἔχουν μία φλουδίτσα ἀτσάλι καὶ δταν τὴν πιέζετε μὲ τὸν ἀντίχειρα κάνει τρίκ-τράκ, τρίκ-τράκ. Μὲ αὐτὸν τὸ ἀπλούν μηχανῆμα χαλάει τὸν κόσμον δ’ θορυβοποίει τοῦ θέρους.

‘Αλλὰ τί σημαίνει τὸ ἀσμά του; ‘Ο Γάλλος ἐντομολόγος, μετὰ πολλὰς παρατηρήσεις, κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι αὐτὸς ὁ ἀτελεύτητος ὅμνος τοῦ τζιτζίκια είναι μία ἐκδήλωσις χαρᾶς, τῆς μεγάλης χαρᾶς τῆς ζωῆς. ‘Ο τζιτζίκιας ἀγαπᾷ τὴν θερμότητα. ‘Οταν δὲν δευτέρου δεκαπεντημέρου τοῦ Ἰουνίου ἀρχίσῃ νὰ τοῦ καίη τὴν ράχιν, δὲν θουσιασμός του είναι ἀπερίγραπτος. Καὶ ἀπολύει, εὐγνώμων πρὸς τὸν Πλάστην, τοὺς κρουουνὸς τῆς δια-

χύσεώς του, εἰς τὸ ἴσχυρὸν καὶ μονότονον τέτιζειςμά του.

"Αν δὲν ἔννοη πάσον αὐτὸς ὁ τρόπος εἶναι βάρθαρος καὶ ἀκαλαίσθητος, δὲν πταίει διόλου ὁ δυστυχής. Διότι ὁ τέτιζεις εἶναι θεόκουφος. Τοῦτο εἶναι μία ἐκ τῶν μεγαλυτέρων ἀνακαλύψεων τοῦ Φάμπρ σχετικῶς μὲ τὸν φάλτην τοῦ θέρους. "Ο ἀξιολύπητος αὐτὸς μουσικὸς εὑρίσκεται εἰς τὴν αὐτὴν τραγικὴν θέσιν μὲ τὸν Μπετόθεν*. οὐδέποτε ἥκουσε καὶ οὐδέποτε θ' ἀκούσῃ τὰς συνθέσεις του! Εἰς τὴν ἀνακαλύψιν αὐτὴν ἔφθασεν ὁ Φάμπρ, ὁ δηγηγηθεὶς ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ τέτιζεις εὐχόλως συλλαμβάνεται ἐκ τῶν ὅπισθεν. Ήμπορεῖτε νὰ περπατᾶτε δυσον θέλετε δυνατά. "Αν δὲν ἰδῃ τὸ χέρι σας, ἀν δὲν προσέξῃ τὴν σκιάν σας, τὸν πιάνετε μὲ τὴν μεγαλυτέρων εὐκολίαν. 'Αλλ' ὁ σοφὸς ἐπιστοποίησε τελείως τὸ πρᾶγμα μ' ἔνα εὐφύες πειραμα. 'Τπῆρχον εἰς τὸ δημαρχεῖον δύο παλαιὰ κανόνια ἑμπροσθογεμῆ. Τὰ ἐπῆρε, μαζὶ μὲ ἄλλους Ἑξ περιέργους, μάρτυρας τοῦ πειράματος, τὰ ἐγέμισεν εἰς βαθμὸν ἀπελπιστικὸν καὶ τὰ ἐτοποθέτησε κάτω ἀπὸ τοὺς δύο πλατάνους, ἀκριθῶς τὸ μεσημέρι, ὅταν ἡ συναυλία τῶν τέτιζεικων ἥτο εἰς τὸ κορύφωμά της. "Εστρεψε τὰ στόμια ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ἐπάνω:

—Πῦρ!....

Δύο φοβεραὶ ἐκπυρτοκροτήσεις ἐδόνησαν ἔδαφος καὶ ἀέρα, γι μία κατόπιν τῆς ἀλλης. Τίποτε! Οὕτε ἔνας τέτιζεις δὲν ἔκινήθη ἀπὸ τὴν θέσιν του. Καὶ τὰ κύμβαλά των—ἔτσι λέγεται ἡ μεμδράνη— ἔξηκολούθουν νὰ ἐργάζωνται, νὰ πλημμυροῦν τὸν οὐρανὸν ἀπὸ τοὺς ὄμαδικούς, τοὺς ἐπιμόνους, τοὺς ἐκνευριστικούς των ἥχους.

Δὲν δυνάμεθα λοιπὸν οὕτε νὰ τὸν ἐκδικηθῶμεν, τὸν κλέπτην αὐτὸν τῆς ἡσυχίας μας: δὲν ἡμποροῦμεν νὰ τοῦ φωνάξωμεν:

—Α νὰ χαθῆς, κουφούλιακα!

Δὲν ὑπάρχει καμμία ἐλπὶς νὰ τὸ ἀκούσῃ καὶ νὰ διορθωθῇ. "Οπως δλοι οἱ κουφοί, φωνάζει μέχρι διαρρήξεως. Φοβεῖται ἀκριθῶς δτι δὲν τὸν ἀκούσομεν ἀρκετά!

1920.

Α ἐ σχέσεις τοῦ τέττεγος μὲ τὸν μένριμηκα.

Σπυρ. Μελᾶ.

Ποτος δὲν γγωρίζει τὸν μῦθον τοῦ τέτιζεια μὲ τὸ μυρμήγκι; "Γποθέτω, κανείς. Γενεαὶ ἀνθρώπων ἐπὶ αἰῶνας τὸν ἐδιδάχθησαν,

τὸν ἔμαθαν ἀπ' ἔξω, ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ Αἰσώπου ἔως τὰ τωρειά, ἀφοῦ οἱ μυθογράφοις διλων τῶν λαῶν ἐφιλοτιμήθησαν ποτοῖς νὰ τὸν πρωτοπλέξῃ εἰς στίχους διὰ νὰ μᾶς δώσῃ τὸ περίφημον ἐπιμύθιόν του, τὸν ἔπαινον τῆς ἐργασίας.

Ἄλλ' ἐὰν ἐπροσέξετε, ὁ μῦθος αὐτός, ὁ ὄποιος φαίνεται δημιουργημα πανάργαιον τῶν ἀνατολικῶν λαῶν, ἐπιθυμούντων ν' ἀντιδράσωσι κατὰ τῆς φυσικῆς των ὀχυροτήτων, εἶναι, ἐπως μᾶς παρεδόθη ἀπὸ αὐτούς, δλ!γον ἀγήθικος καὶ ἀρκετὰ ἀντικοινωνικός, διότι τέλος πάντων, θέλων νὰ διεδάξῃ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἐργασίαν, διδάσκει συγχρόνως τὴν σκληρότητα, τὴν ἀπανθρωπίαν καὶ τὸν στεῖρον ἐγωισμόν.

Τοῦτο δῆμος εἶναι τὸ δλιγώτερον. Τὸ σπουδαῖον εἶναι ὅτι ὁ μῦθος ἀδικεῖ φοβερὰ τὸν δυστυχῆ τζίτζικαν. Αἱ σχέσεις τοῦ ἐντόμου αὐτοῦ πρὸς τὸ μυρμήγκι δὲν ἔχουν ἀπολύτως καμμίαν ἀναλογίαν μὲ διπλασενή λαϊκή φαντασία. Ὁ τζίτζικας οὕτε τεμπέλης εἶναι, οὕτε κατεδέχθη ποτὲ νὰ ζητιανέψῃ. Αὐτὰ δλα εἶναι καθαρὰ συκοφαντία. Ὁ τζίτζικας εἶναι ἀπὸ τὰ πλέον ὑπερήφανα πλάσματα. Πρὸς δὲ τὸ μυρμήγκι φέρεται μὲ τὴν περιφρόνησιν ἐνὸς ἐντίμου ἀνθρώπου πρὸς τὸν ἔσχατον τῶν λωποδυτῶν.

Ὅτι ὁ τζίτζικας ἐργάζεται διαρκῶς, ἀπὸ τῆς στιγμῆς ποὺ θὰ γεννηθῇ μέχρι τῆς στιγμῆς ποὺ θὰ ἐκπνεύσῃ, δὲν ὑπάρχει σήμερον ἡ παραμικρὰ ἀμφιδοίλια. Ὅταν ἀπὸ τὸ στέλεχος τοῦ ἀσφοδέλου, δπου ἡ θήλεια καταθέτει τὰ φά της, ἐκκολαφθῇ καὶ πέσῃ κάτω τὸ μικροσκοπικὸν σκουληκάκι, τὸ ὄποιον πρόκειται νὰ γίνῃ τζίτζικας, ἀρχίζει φοβερὸς ἀγών. Αὐτὸ τὸ ἀσύλληπτον ζωάριον εἶναι ὀλόκληρον γεωτρύπανον. Ἐκσκάπτει σήραγγα, βυθίζεται βραδέως καὶ μετὰ μόχθουεις τὴν γῆν, ἀναζητεῖ ἥζες φυτῶν διὰ τὴν τροφήν του καὶ αὐξάνει μὲ βάσανα καὶ περιπετείας. Ὅταν πάλιν ἀνδρωθῇ καὶ ὠριμάσῃ καὶ ἡ φωνὴ τοῦ ἐνστίκτου τὸ εἰδοποιήσῃ, ἔκειτ κάτω, εἰς τὰ σκοτεινὰ βάθη ποὺ εὑρίσκεται, ὅτι ἐπάνω ἔφθασε τὸ ρωμαλέον θέρος, μὲ τοὺς χρυσοὺς στάχυς, τὰ δρέπανα, τὸν ἰδρώτα τῶν γεωργῶν καὶ τοὺς θριάμβους τοῦ ἥλιου, ὁ ὑποφήφιος τζίτζικας θὰ κατασκευάσῃ κατάμονος ἀλλην σήραγγα καθ' ὅλους τοὺς κανόνας τῆς μηχανικῆς, θ' ἀναρριχηθῇ μέχρι τῆς ἐπιφανείας, θὰ ἐκλέξῃ ἔνα γειτονικὸν θάμνον, θ' ἀνεβῇ ἐπάνω, θὰ ἔκτεθῇ δλιγον εἰς τὸ φῶς καὶ τὸ θάλπος, θὰ τελειοποιήσῃ, θὰ χρωματισθῇ, θὰ λάβῃ τὸ δριστικόν του σχῆμα καὶ θὰ πετάξῃ κα-

ρούμενος εἰς τὸν χυμώδη κορμὸν τοῦ αἰωνοθέου πλατάνου, τῆς ἐλιᾶς ἢ τῆς λεύκας.

Ὑπλανάται οἰκτρῶς ὁ φανταζόμενος ὅτι ἔκει ἐπάνω ἡ ζωὴ του εἰναι: εἰδύλλιον καὶ ὅτι ἄλλο δὲν κάνει παρὰ νὰ γυμνάζῃ τὴν φωνήν του καὶ νὰ δίδῃ συναυλίας. Ἐν πρώτοις διατρέχει φοβεροὺς κινδύνους. Ἐχει ἔνα ἔχθρὸν θανάσιμον, τὴν μεγάλην πράσινην ἀκρίδα. Αὐτὴ δρμῷ καὶ τοῦ κάνει δ, τι ὁ ἵσπανικὸς ταῦρος εἰς τὰ ἄλογα τῶν ταυρομάχων: τοῦ ξεσχίζει μὲ τὸ βύγχος τὴν κοιλιὰ καὶ τὸν κατασπαράσσει. Ἀπέναντι τοιούτου ἔχθροῦ ὁ δύστυχὸς ἔπρεπε νὰ είναι πάνοπλος· καὶ δὲν ἔχει ἐπάνω του οὕτε στραβοσούγια! Ἡ φύσις, ἡ σποια τὸν ἐστέργησεν ἀκοῆς, τοῦ ἔδωσε, κατὰ τὸν νόμον τῶν ἀντισταθμισμάτων, δύο πελώρια ἐμδριθῆ μάτια δόκτωρος, διὰ νὰ βλέπῃ τὸν κίνδυνον, κι' εὐκινησίαν μεγάλην διὰ νὰ φεύγῃ. Καὶ δσάκις ἡμπορεῖ, τὸ στρίδει μὲ ταχύτητα ἱλιγγιώδη. Ἡ ἀκρίδα ὅμως ἀφήνει συνήθως ν' ἀρχίσῃ νὰ σουρουπώνῃ, παραφύλαξις καὶ τοῦ ἐπιτίθεται αἰφνιδιαστικῶς. Τότε, ὁ φουκαρᾶς, ἀφοῦ ἀγωνισθῇ ματαίως ὀλίγα λεπτά τὴν ἀπεγνωσμένην πάλην τῆς διπάρξεως, παραδίδει τὸ πνεῦμα καὶ τὴν κοιλιὰν του.

Ἄλλα καὶ διὰ νὰ ζήσῃ ἀπλῶς χρειάζεται ἐργασία. Ὁ Ἀνακρέων δὲν εἶχεν ἀκριθεῖς πληροφορίας, ὅταν ἔγραψεν ὅτι τοῦ ἀρκοῦν διὰ νὰ ζήσῃ δλιγαῖ σταγόνες δρόσου. Μὲ τὴν δρόσον τοῦ οὐρανοῦ δὲν τρέφεται, ώς γνωστόν, ὁ τζίτζικας, οὕτε καὶ κανὲν ἄλλο ζῷον. Ἐχει ἀνάγκην ἀπὸ τὸν χυμὸν τῶν κλάδων καὶ βλαστῶν τῶν δένδρων. Καὶ διὰ νὰ τὸν ἐπιτύχῃ, πρέπει βέδαια νὰ κοπιάσῃ. Ἄλλ' εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο ὁ τζίτζικας πλεονεκτεῖ ἀπὸ τοὺς ἄλλους συγγενεῖς του. Κατὰ τὰ ἀπογεύματα τοῦ Ἰουλίου, ὅταν ὁ ἀπέραντος λαὸς τῶν ἐντόμων, ἔξηγντλημένος, ἀλλὰ πρὸ πάντων διψασμένος ἀπὸ τὴν ζέστην, ματαίως ζητεῖ μίαν βοήθειαν ἀπὸ τὰ μαραμένα λουλούδια, μόνον ὁ τζίτζικας είναι αὐτάρκης. Ἐχει ἐνώπιόν του τὸν χυμώδη φλοιὸν τοῦ δένδρου. Ἐχει ἐπίσης καὶ ἔνα ἐκμυζητήρα. Κατὰ τὰ διαλείμματα τοῦ τραγουδιοῦ του ἐργάζεται: ἀνοίγει μιὰ τρύπα, βάζει τὴν μικράν του προσθιδιὰ μέσα, καὶ ἀρχίζει νὰ φορᾷ ἥδονικῶς τὴν γρανίταν του.

Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην καταφθάνει τὸ μυρμήγκι. Ἀδιάντροπον, ἐνοχλητικόν, ἐπίμονον, λωποδυτικώτατον. Θέλεις γὰρ ἐπωφεληθῆ τῆς ἐργασίας τοῦ ἄλλου. Θέλεις γὰρ πιῇ ἀπὸ τὴν τρυπίτσα ποὺ κατεσκεύασεν ὁ τζίτζικας. Καὶ ἀρχίζει νὰ τοῦ τραυμᾶτὸν πόδι,

νὰ τοῦ δαγκάνη τὸ πτερό, νὰ τοῦ γαργαλίζῃ τὴν κοιλιά, νὰ μὴ τὸν ἀφήγη ἔνα λεπτὸ εἰς ἡσυχίαν. Ἐπὶ τέλους ἔρχεται μία στιγμή, κατὰ τὴν ὄποιαν ὁ τζιτζικᾶς ἐκνευρίζεται· κάνει εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ μυρμηγκιοῦ, δ.τι συμπολῖταί τινες εἰς τοὺς ἀπεριφράκτους χώρους — τοῦτο εἶναι γεγονός. Τὴν πρᾶξιν ταύτην τῆς ἑσχάτης περιφρονήσεως οὐδέποτε παραλείπει ὁ τζιτζικᾶς — ἀφήνει τὴν γρανίταν του εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἐνοχλητικοῦ σφετερίστος καὶ πετῷ εἰς ἄλλο δένδρον.

Αὐτὴν εἶναι η ἀλήθεια διὰ τὰς σχέσεις τῶν δύο τούτων ἐντόμων. Δὲν εἶναι περιεργον ὅτι δλόκληροι αἰῶνες καὶ δλόκληροι λαοὶ ἥθελησαν νὰ ἐμφανίσουν εἰς τὸν τζιτζικᾶν ώς πρότυπον ἀρετῆς τὸν λωποδυτάκον τοῦ ἰδρωτάς του; Φεῦ! Τί νὰ γίνη! Δὲν εἶναι ὁ πρῶτος ἀδικημένος εἰς τὸν κόσμον τοῦτον τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς προλήψεως...

1920.

5. ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ.

♪ Ιστορία ἐνὸς σκύλου.

Ἐμμ. Ῥοΐδου.

Ως νὰ ἥτο χθεσινή ἐνθυμοῦμαι τὴν ἥδη τεσσαρακονταετὴν τοῦ σκύλου ἔκεινου ἴστορίαν.

Ήμην τότε μαθητὴς τῆς πρώτης τάξεως τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου εἰς τὸ ἑλληνοαμερικανικὸν λύκειον τοῦ μακαρίτου Χρίστου Εὐαγγελίδου.

Ἐρχόμενος ἐξ Ἰταλίας δὲν εύρεθην ὅσον ἐφοδούμην εἰς τὴν Σύρουν ξενιτευμένος. Πολλοὶ τῷ ὅντι ἀπέμενον ἀκόμη εἰς τὴν ὑμνηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ὁρφανίδου* ἔγραψαν Ἱταλοὶ πατριώται ἐκ τῶν φιλοξενηθέντων μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1848¹. Οἱ Ἱταλοὶ ἦσαν οἱ πλεῖστοι ἀκονηταὶ ξυραφίων, καθαρισταὶ κηλίδων, συγκολληταὶ σπασμένων πινακίων, ἀνακαινισταὶ παλαιῶν ὑποδημάτων, διακοσμηταὶ τῶν νεκρικῶν φερέτρων, ὑπαίθριοι τηγανισταὶ σμαρίδων καὶ πάντες ἀνεξαιρέτως ζωγράφοι, λιθοξόοι, χοροδιδάσκαλοι καὶ μουσικοί[†]. Αἱ ἀξιώσεις τῶν καλλιτεχνῶν τούτων περιωρίζετο εἰς τὸ νὰ μὴ ἀποθάνωσι τῆς πείνης, ὁ δὲ βίος

1. Ἡδε τὸ Β' Παράρτημα τὴν λέξιν Ῥαδέσκης.

δὲν ἦτο τότε δπως σήμερον ἀκριβός: Ἀντὶ εἰκοσιπέντε τὸν μῆνα δραχμῶν ἥδυνατό τις νὰ εῦρῃ ὀλόκληρον μονώροφον οἰκίσκον εἰς τὰ Βαπτόρια* καὶ ἀκόμη εὐθηνότερον, ἂν εἴχεν ἀμβλεῖαν τὴν ὅσφρησιν, παρὰ τὰ Βυρσοδέψεια, καὶ μὲ ἐν μόνον σφάντζικον* γὰρ χορτάση κεφτέδες, στουφάδον καὶ καπαμᾶ εἰς τὰ αὐτοκαλούμενα «εὔρωπαικὰ» ἔνοδοχεῖτα.

Ανάλογος τῆς τοιαύτης τοῦ βίου εὐθηγίας καὶ τῆς πληθώρας διδασκάλων ἦτο τῶν μουσικῶν μαθημάτων ἡ τιμή, οἱ δὲ φιλόμουσοι πάσης κοινωνικῆς τάξεως Ἐρμουπολίται ὠφελοῦντο τῆς εὐκαιρίας, δπως διδαχθώσιν ἔκαστος ἀντὶ μικρᾶς θυσίας τὸ ὄργανον τῆς ἑκλογῆς του. Οὐδέποτε οὐδαμοῦ ἀντήχησαν ὅσα τότε εἰς τὴν Σύραν βιολία, φλάσιτα, τρόμπαι, πιφερά, μανδολίνα, κόργα καὶ κλαρινέττα. Ο περιερχόμενος τὰς στενωποὺς τῆς πόλεως, καὶ μάλιστα τὰς Κυριακάς, ἐπνίγετο εἰς κύματα μελῳδίας ἔξορμῶντα ἐκ παντὸς παραθύρου. Οὐδὲ ἥδυνατο νὰ καθίσῃ εἰς τὴν ξύραν κουρείου ἢ τὴν τράπεζαν καφενείου χωρὶς νὰ εὑρεθῇ ἀντιμέτωπος πατριώτου τοῦ Μιχαὴλ Ἀγγέλου καὶ τοῦ Κορεγίου* ζητοῦντος τὴν ἀδειαν νὰ εἰκονίσῃ ἀντὶ τριδράχμου «τὴν εὐγενῆ καὶ ἐκφραστικὴν κεφαλήν του», ἢ νὰ ψοφήσῃ ὁ σκύλος, ὁ γάτος ἢ ὁ ψιτταχός του, χωρὶς νὰ δεχθῇ αὐθημερὸν τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ προτείνοντος νὰ βαλσαμώσῃ τὸ λείφανον τοῦ «ἀξιεράστου ζώου». Αν δὲ ἔκινδυνευε νὰ μεταθῇ εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς διακεκριμένον τῆς συριανῆς κοινωνίας μέλος, τότε σχι νὰ κρυώσῃ, ἀλλ᾽ οὐδὲ καὶ νὰ ξεψυχήσῃ ἐπερίμεναν οἱ προσφερόμενοι νὰ διαιωνίσωσι διὰ γυψίνου ἐκμάγματος τὴν ὅψιν «τοῦ ἐπιφανοῦς μεταστάντος» ἢ νὰ διηγήσωσι τὰ ἀλησμόνητα ἔργα του εἰς τὰ ἔγκριτα τῆς Ιταλίας φύλλα...

Ἐξ ὅλων τῶν Ιταλῶν ἀποίκων διασκεδαστικώτατος ἦτο βεβαίως ὁ πρώην γαριβαλδηνός λοχίας Γιαμβατίστας, ὁ προτιμήσας παντὸς ἄλλου τὸ ἐπάγγελμα σαλτιβάγκου ἢ θαυματοποιοῦ, τὸ ὅποιον μετήρχετο ἐπὶ τῆς πλατείας, ἀκριβῶς ἀντικρὺ τοῦ λυκείου, πρὸς μεγάλην τῶν ὑποτρόφων χαράν. Τὸν θίασον ἀπετέλουν ὁ ἡγθεὶς Γιαμβατίστας, ὁ δωδεκατῆς οὗός του Κάρλος καὶ μεγαλόσωμος σγουρόσκυλος, φέρων τὸ ὄνομα Πλούτων.

Τὰ θαύματα τοῦ θιασάρχου, αἱ λαθροχειρίαι πεσσῶν, αἱ σφαιροβολίαι, αἱ πυραμίδες καὶ αἱ καταπόσεις φλεγόντων ἀνθράκων

ησαν ἐκ τῶν συνηθεστάτων, καὶ ἔτι κοινότερα τοῦ οὐρανοῦ τὰ «θανάσιμα πηδήματα», ὁ χορὸς μεταξὺ αὐγῶν καὶ αἱ ἑξαρθρώσεις. Πολὺ μᾶλλον τούτων εἶλκε τὴν περιέργειαν καὶ τὰ πεντάλεπτα τῶν Συριανῶν ὁ σκύλος, ζητωχραυγάζων ἢ μᾶλλον ζητωγαυγίζων ὅπερ τοῦ Γαριβαλδη*, ἥτοι πρὸ πασσάλου ἐνδυθέντος κόκκινον χιτῶνα, ἢ δρμῶν νὰ σπαράξῃ τὸν Ἰησοῦτην*, ἢ τὸν Ραδέσκην*, τὸν αὐτὸν δηλαδὴ πάσσαλον φέροντα μαῦρον ράσσον ἢ ἀσπρόχυρον στολὴν καὶ πὶ λον πτερωτὸν αὐστριακοῦ στρατάρχου. Ἀκόμη νοστιμώτερος ἦτον δταν δρυθιος ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ ἔχων ἐπὶ κεφαλῆς ἀρχιερατικὸν διάδημα ἐκ χρυσοχάρτου ἐμιμεῖτο τὸν Πάπαν Πιον*. Νόνον, εὐλογῶν διὰ τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν του τὰ πλήγη τῶν πιστῶν, καὶ ἔξισου διέπρεπεν εἰς τὴν λεγομένην «κρίσιν τοῦ Πάριδος», ἀπονέμων ἀλαυθάστως τὸ μῆλον ἢ μᾶλλον πορτοκάλιον εἰς τὴν ὄραιοτέραν ἐκ τῶν προσαγομένων πλύστρων ἢ παραμάναν.

Ἄλλα πρὸ πάντων ἀληθινότερος ἦτο δταν, βαδίζων ἐπὶ τῶν σπισθίων ποδῶν καὶ κρατῶν μεταξὺ τῶν ὀδόντων μικρὸν δίσκον, περιήρχετο μετὰ τὸ τέλος τῆς παραστάσεως τὰς τάξεις τῶν θεατῶν, ταπεινῶς ὑποκλινόμενος πρὸ ἐκάστου καὶ ἔπειτα προσηλώγων ἐπ’ αὐτοῦ ἀνεκφράστου γλυκυτητος ἐπαιτικὸν βλέμμα. Κάλλιστα δὲ γνωρίζων πόσον ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἡγαπᾶτο, εὐθὺς μετὰ τὴν περιφορὰν τοῦ δίσκου εἰς τὴν πλατείαν, εἰσώρμα εἰς τὸ λύκειον, εὕθυμος καὶ θορυβώδης ἀν διεσκεδάζομεν εἰς τὴν αὐλὴν ἢ τοὺς διαδρόμους, ἄφωνος, αἰδήμων καὶ συνεσταλμένος ἀν εὑρισκόμεθα εἰς τῶν παραδόσεων τὰς αἰθούσας. Ἡμέραν ἐν τούτοις τινὰ διδάσκαλος τῆς κατηγήσεως, δ τότε ἀπλοῦς ἰερέως καὶ ἔπειτα ἐπίσκοπος Χαλκίδος ἀοιδίμος Δαβίδ Μολοχάδης, μὴ γνωρίζων τὸν εἰσερχόμενον, ἥγειρε τὴν ράβδον του νὰ τὸν ἀποδιψάῃ. Ἀλλὰ πρὶν ἢ ράβδος καταπέσῃ συνηγνηθῆσαν τοῦ καλοῦ ἰερέως καὶ τοῦ καλοῦ σκύλου οἱ ὄφθαλμοι καὶ ἀποτέλεσμα τῆς συναντήσεως ἔκεινης ἦσαν ἢ ἀπόθεσις τῆς ράβδου καὶ ἢ προσθήκη πενταλέπτου εἰς τὸν ἔρανον τῶν μαθητῶν.

Οὗτοι διεσκέδαζον ἐνίστε τὸν ποδάλιοντες τὴν ἀκεραιότητα τοῦ Πλούτωνος εἰς δεινὴν ἀληθιῶς δικιμασίαν. Ἀντὶ χαλκίνου κέρματος εἰς τὸν δίσκον ἐπρόσφερον εἰς αὐτὸν κατὰ γῆς τεμάχιον ἀρτου, κουλούραν, ἢ καὶ κατηγμέρι*. Ἄλλ’ εἰς ποτογιά ἀρά ἀνήκε τὸ οὔτω προσφερόμενον, εἰς τὸν θίασον ως τὰ πεντάλεπτα ἔταιρικῶς,

η τὸν εἰςπράκτορα προσωπικῶς; Τοῦτο γῆτο τοῦλάχιστον ἀμφίδολον. Τὸ τίμιον δμως τετράποδον, ἀντὶ νὰ λύσῃ αὐθαιρέτως τὸ ζῆτημα ὑπὲρ ἔαυτοῦ, καταδροχθῖζον τὸ προσφερόμενον, ἔθετε κατὰ γῆς τὸν δίσκον, ἐπρόσθετεν εἰς τὰ νομίσματα τὴν εἰς εἶδος προσφοράν, ἐλάμβανε καὶ πάλιν εἰς τὸ στόμα τὸν δίσκον καὶ ἔτρεχε νὰ παραδώσῃ ἀκέραιον τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ εἰς τοὺς κυρίους του. Ἡ τοιαύτη διαγωγὴ γῆτο τόσον μᾶλλον ἀξιοθαύμαστος, καθόσον οὐδεμίᾳ ὑπῆρχε βεβαιότης, διτὶ θὰ ἡμείνετο λαμδάνον δλα τὰ φαγώσιμα. Οἱ θαυματοποιοὶ ὑπερηγγάπων βεβαίως τὸν σκύλον των, ἀλλὰ καὶ δὲν ἔτρωγαν γῆτολάχιστον δὲν ἐχόρταιναν εἰδοις καθ' ἥμέραν.

Ὑπῆρχον ἐν τούτοις καὶ τινες κατ' ἔτος ἥμέραι, κατὰ τὰς ὄποιας ὅχι μόνον ἔτρωγαν, ἀλλὰ καὶ ἔπιναν οἱ Ἰταλοί, μέχρι κόρου, πανηγυρίζοντες διὰ συμποσίου τὴν ἐπέτειον ἐπαναστατικοῦ τινος κατορθώματος. Ἀφθόνως τότε ἔρρεεν ὁ οἶνος τῆς Σαντορίνης, ὃ μόνος ἐκ τῶν ἑλληνικῶν ἐνθυμιζόων εἰς τοὺς ἔξοριστους τῆς πατρίδος των τὸ γλυκὺ Δάκρυον τοῦ Χριστοῦ^{*} γῆ τὸ βαρύ νέκταρ τῆς Μαρσάλας[†].

Ἐκ τοιαύτης ἐπιστρέψων ἥμέραν τινὰ ὑπερεύθυμος εὐωχίας ἀπεδύθη εἰς τὴν συνήθη ἐπὶ τῆς πλατείας παράστασιν ὁ Γιαμβατίστας, καὶ κατὰ κακήν του τύχην δὲν παρέλειψε τὴν πυραμίδα. Αὕτη ἀποτελεῖται, ως πάντες γνωρίζουσιν, ἐκ στιβάδος παντοίων ἀλεπαλλήλων σκευών, τραπεζίων, καθισμάτων, βαρελίων, σταμνίων καὶ φιαλῶν καὶ τίγην ἐπὶ τῆς κορυφῆς πάντων τούτων ἀνύψωσιν ὡς ἀγάλματος τοῦ θαυματοποιοῦ. Τῶν πυραμίδων τούτων γῆ στερεότης δὲν είναι ἀκριβῶς[‡]ση καὶ γῆ τῶν αἰγυπτιακῶν, καὶ πολλὴ ἀπαιτεῖται παρὰ τοῦ ἀναδάτου ἀσφάλεια πατήματος καὶ προσοχὴ πρὸς διατήρησιν τῆς ἀσταθοῦς αὐτοῦ ἰσορροπίας. Ταύτην καθίσταντον τὴν ἥμέραν ἐκείνην οἱ ἀτικοὶ τοῦ θηραϊκοῦ οἴνου ἔτι ἀσταθεστέραν. Καὶ κατώρθωσε μὲν ὁ Γιαμβατίστας ν' ἀκινητήσῃ ἐπὶ τινας στιγμὰς ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ αὐτοῦ βάθρου, ἀλλ' αἰφνῆς, ἐνῷ ἐσταύρωνεν ἐπὶ τοῦ στήθους τὰς χειρας πρὸς ἀπομίμησιν τοῦ Βοναπάρτε^{*}, τὸ δλον οἰκοδόμημα ἐσείσθη καὶ κατέπεσε μετὰ φοιδεροῦ πατάγου, τοῦ ὅποιου ὑπερετχεν ὁ δξύτερος γῆχος τῶν συντριβομένων ὄχλων.

Οἱ θεαταὶ ἐπίστευσαν κατ' ἀρχὰς διτὶ περιείχετο καὶ ὁ σεισμὸς οὗτος εἰς τὸ πρόγραμμα τῆς παραστάσεως. Ἡ ζημία δυστυχῶς

ήτο πραγματική καὶ πολὺ ἀνωτέρα τῆς ἐν ἀρχῇ ὑπολογισθείσης. Πλὴν τῶν σταμνίων καὶ φιαλῶν εἰχον σπάσει κατὰ τὴν πτῶσιν καὶ ἀμφότερα τὰ δστᾶ τῆς κυήμης τοῦ δυστυχοῦς σχοινοδάτου, τὸν δποῖον θέσαντες οἱ προσδραμόντες κλητῆρες ἐντὸς φορείου μετεκόμισαν εἰς τὸ νοσοκομεῖον, ἀκολουθούμενον ὑπὸ τοῦ δύρομένου Κάρλου καὶ τοῦ Πλούτωνος, τοῦ δποῖου δὲν ἐφαίνετο μικροτέρα ἡ ἀφωνία λύπη.

Ο τότε ἀρχιατρος τοῦ συριανοῦ νοσοκομείου ήτο ὅχι μόνον καλὸς χειρουργός, ἀλλὰ καὶ κάλλιστος ἀνθρωπος. Εὔσπλαχνισθεὶς τοὺς ἀθλίους ἔκεινους ἐφιλοξένησε πλὴν τοῦ παθόντος εἰς τὸ κατάστημα τὸν υἱόν του καὶ τὸν σκύλον.

Τὸ διπλοῦν κάταγμα τοῦ θαυματοποιοῦ ἀπεδείχθη ἀνεπιδεκτὸν συγκολλήσεως καὶ ἐπεδάλλετο ἀναποδράστως τῆς κυήμης ἡ ἀποκοπή. Ο αἰθήρ, τὸ χλωροφόρμιον καὶ αὐτὴ ἡ διὰ τοῦ ψύχους τοπικὴ ἀναισθησία δὲν ἤσαν ἀκόμη συνήθη ἐν Σύρῳ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἔκεινην, ὁ δὲ παθών ἔπρεπε νὰ διαμείνῃ ἀμειώτον τῆς ἐγχειρήσεως τὴν δύνην. Πρὶν ἡ προδῆ εἰς ταύτην, διέταξεν διατρὸς ἐκ φόβου συγκινήσεως τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀκρωτηριαζομένου, κατὰ τὴν παράκλησιν ὅμως αὐτοῦ ἐστερέξε νὰ μείνῃ δ σκύλος.

Ο σχοινοδάτης, περιβαλλὼν διὰ τοῦ βραχίονος τὴν οὐλάτριχα κεφαλὴν τοῦ πιστοῦ συντρόφου του, ἐστήριξεν αὐτὴν εἰς τὴν Ιδικήν του, καὶ εὐθὺς ἐπειτα ἥρχισε τῆς μαχαίρας καὶ τοῦ πρίονος ἡ ἐργασία.

Οι ἐκ τῆς δξύτητος τοῦ πόνου στεναγμοὶ τοῦ ἀκρωτηριαζομένου ἥρεθιζον τὸν Πλούτωνα, μὴ δυνάμενον νὰ μαντεύῃ διὰ τίνα λόγον ἐδασάντιζαν τὸν αὐθέντην του τάσον σκληρῶς. "Οτε δὲ κατὰ τὸ τέλος τῆς ἐγχειρήσεως ἐλιποθύμησεν οὗτος ἐκ τῆς ἀφθόνου τοῦ αἷματος ἥρης, ἀπομείνας ὁ σκύλος ἐλεύθερος ὥρμησε νὰ τὸν ἐκδικήσῃ, διαγκάνων τὸν γυμνὸν βραχίονα τοῦ χειρουργοῦ. "Αλλὰ οὗτος ἦτο, ὡς εἰπομέν, ἀγαθώτατος ἀνθρωπος. "Αντὶ νὰ θυμώσῃ, ἐσπεύσε ν' ἀναχαιτίσῃ τοὺς πρὸς ἐπίδειξιν ζῆλου κακοποιοῦντας τὸν Πλούτωνα νοσοκόμους, διατάξας ν' ἀφεθῇ ἀνενόχλητος παρὰ τὴν κλίνην τοῦ κυρίου του.

Εἰς τὴν αὐτὴν τοῦ νοσοκομείου αἴθουσαν ἔτυχε νὰ παραμένῃ

πρὸς τελείαν ἀνάρρωσιν καὶ ἄλλος Ἰταλός, πλανόδιος ἐκριζωτής δδόντων καὶ πωλητὴς μαγικῶν φίλτρων, μετερχόμενος τὸ ἐμπόριόν του εἰς τὰ χωρία, ὅπου εὐκολωτέρα ἦτο ἡ εὑρεσίς ἀγοραστῶν.

Ο ἀγύρτης οὗτος, κάλλιστα γνωρίζων τὴν δεκαρισυλλεκτικὴν τοῦ Πλούτωνος ἴκανότητα, ἐσκέφθη ἐν τῷ πλήθει τῆς ἀσυνειδησίας του νὰ στερήσῃ τῆς μόνης του παρηγορίας τὸν ἡκρωτηριασμένον αὐτοῦ συμπατριώτην. Ὁ φελούμενος ἐκ τῆς ἀπουσίας τοῦ νέου Κάρλου, τοποθετηθέντος διὰ συστάσεως τοῦ ἱατροῦ εἰς ἴκανῶς ἀπέχον βαφεῖον, ἡ σχολήθη διὰ παντοίων περιποιήσεων νὰ ἔλκυσῃ τοῦ σκύλου τὴν ἐμπιστοσύνην, τὴν δὲ ἡμέραν τῆς ἔξοδου του ἐκ τοῦ νοσοκομείου κατώρθωσε νὰ προπεμφθῇ παρ' αὐτοῦ μέχρι τῆς ἄκρας τῆς ὁδοῦ. Ἐκεῖ ἐμβαίνειν ὁ Πλούτων νὰ τὸν ἀποχαιρετίσῃ, οὔτε διὰ θωπειῶν, οὔτε διὰ τῆς ἐπιδείξεως δρεκτικοῦ ἀλλάντος πειθόμενος νὰ προσθῇ περαιτέρω. Ἀποτυχούσης τῆς ἀποπείρας διαφθορᾶς, ἡ ναγκάσθη δὲρπαξ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν χρῆσιν σχοινίου, διὰ τοῦ ὄποιου παρέσυρε τὸ ταλαιπωρὸν ζῷον, ὅτε μὲν θορυβωδῶς διαμαρτυρόμενον, ὅτε δὲ κινδυνεύον διὰ τῆς ἀντιστάσεως αὐτοῦ νὰ πνιγῇ. Καθ' ὅδὸν ἔτυχε νὰ συναντήσῃ νοσοκόμον, εἰς τὸν ὄποιον διηγήθη δτι, ἀγοράσας παρὰ τοῦ κυρίου του τὸν σκύλον, εἶχε δικαίωμα νὰ τὸν συμπαραλάβῃ καὶ ἄκοντα εἰς τὰ Χροῦσα*.

Ἡ ἐκ τῆς στερήσεως τοῦ συντρόφου του λύπη καὶ ἡ ἐκ τῆς πρώην κακῆς διαίτης δυσκρασία τοσοῦτον ἐδείνωσαν τὴν κατάστασιν τοῦ δυστυχοῦς θαυματοπόιου, ὥστε, ἐρχόμενος πρωίαν τινὰ ὁ υἱός του νὰ τὸν ἐπισκεφθῇ, εὔρε τὴν κλίνην κενήν καὶ τὸν πατέρα του ἐντὸς φερέτρου ἔτοιμον πρὸς μετακόμισιν εἰς τὴν τελευταίαν του κατοικίαν.

Οκτὼ μετὰ τὴν ἀπαγωγὴν του ἡμέρας καὶ δύο ὥρας μετὰ τὴν ἐκφορὰν τοῦ νεκροῦ ὁ Πλούτων, δστις εἶχε κατορθώσει νὰ δραπετεύσῃ ἀπὸ τὰ Χροῦσα, ἔξεεν ἐπιμόνως τὴν ἔξωθυραν τοῦ νοσοκομείου.

Ταύτην ἥνοιξε δυστυχῶς εἰς αὐτὸν ἀντὶ τοῦ θυρωροῦ τελειόφοιτος τῆς ἱατρικῆς σχολῆς, προσληφθεὶς ὡς βοηθὸς τοῦ χειρουργοῦ. Ὁ ἀποτρόπαιος ἐκεῖνος ἀνθρωπὸς ἡσχολεῖτο πρὸς διαβόητιν τοῦ δυόμιτός του εἰς πειράματα ζωντοτομίας, τῆς συνισταμένης, ὡς γνωστόν, εἰς τὴν ἀντὶ πτώματος ἀνατομήν ζωντανοῦ θύματος. Σ. Σαρᾶς Νεοελλ. Ἀναγγώσματα Α'. Γυμνασίου.

ματος πρὸς ἐπισκόπησιν τῆς λειτουργίας τῶν ἑσωτερικῶν του δργάνων, τῆς κινήσεως τῶν μυώνων καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς τομῆς τοῦ νεύρου ἢ τῆς ἔξαιρέσεως ἐγκεφαλικοῦ λοδοῦ. Αἱ θηριωδίαι αὗται ἐνδέχεται μὲν νὰ εἰναι χρήσιμοι εἰς τοὺς σπουδαστάς, ἀλλ’ ἐξ ἀρχῆς ἐπροκάλεσαν καὶ ἔξακολουθοῦσι προκαλοῦσαι τὴν ἀγανάκτησιν καὶ τὰς διαμαρτυρήσεις πάντων τῶν ἔχόντων σπλάγχνα.

Ἡ θέα τοῦ καλοῦ ἐκείνου ζόφου, ἀσθμακίνοντος ἐκ τοῦ μακροῦ δρόμου, τοῦ σείοντος τὴν οὐρὰν καὶ μὲ ἀνθρώπινον βλέμμα ἵκετεύοντος νὰ τοῦ ἀνοιχθῇ ἡ θύρα τῆς αἰθουσῆς, ὅπου ὑπέθετεν ἀκόμη εὑρισκόμενον τὸν αὐθέντην του, δὲν ζήχυσε νὰ μαλάχῃ τὴν λιθίνην τοῦ ζωτόμου καρδίαν. Συλλαβὼν τὸν ἀνύποπτον Πλούτωνα καὶ δέσας αὐτὸν ἐπὶ τῆς ἀνατομικῆς τραπέζης ἤρχισε νὰ κρεούργῃ τὰς σάρκας του ἀνηλεῶς.

Ἐνῷ εἰς τοιαύτην παρεδίδετο διασκέδασιν, ἐπέστρεψεν ὁ Κάρλος εἰς τὸ νοσοκομεῖον πρὸς παραλαβὴν τῆς πενιχρᾶς πατρικῆς κληρονομίας, ἢτοι δέματος θεατρικῶν ἐνδυμάτων. Ὁ ἐκ τῆς μαχαίρας πόνος καὶ ἡ αἰσθησις τῆς προσεγγίσεως τοῦ νεαροῦ κυρίου του μετέδωκαν εἰς τὸν Πλούτωνα δυνάμεις ἵκανάς νὰ συτρίψῃ τὰ δεσμά του καὶ νὰ προσάληγ κάτωθεν τῆς θύρας τὸν δασύμαλλον αὐτοῦ πόδα καταιματωμένον. Σπαραξικάρδιος ἀντήχησε τότε ἡ διψδία τοῦ πρὸ τῆς κλειστῆς θύρας κλαίοντος παιδίου καὶ τοῦ ὅπισθεν αὐτῆς γοερώς θλακτοῦντος σκύλου. Ὁ θόρυβος ἐκεῖνος προσείλκυσε τὸν Ιατρόν, εἰς τοῦ ὄποιου τὸ βροντοφώνημα ἦναγκάσθη ὁ ζωτόμος νὰ ὑπακούσῃ, ἀνοίγων τὴν θύραν. Ὁ Πλούτων ἐχύθη εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ ὀρφανοῦ, ὃ δὲ Ιατρὸς ἐπέδειξε καὶ πάλιν τὴν ἀγαθότητα τῆς ψυχῆς του, διε πτύσας εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ βδελυροῦ δημίου καὶ ἔπειτα περιδέσας μετὰ πάσης ἐπιμελείας τὰς χαινούσας τοῦ θύματος πληγάς, εἰς τὸ ὄποιον διέταξε νὰ προσφέρωσι πινάκιον γάλακτος καὶ νὰ τὸ ἀφήσωσιν ἔπειτα νὰ ἥσυχάσῃ.

¶ Ἄδυνατον ἔμως ἦτο νὰ εὕρῃ ὁ Πλούτων ἥσυχίαν πρὸ τῆς ἀνεύρεσεως καὶ τοῦ πρεσβυτέρου του κυρίου. Εὔθὺς ὡς ἔμεινε μόνος, ὥρθιθη ἐπὶ τῶν κλονουμένων ποδῶν του καὶ ἔσπευσεν εἰς τὸ θεραπευτήριον καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν μικρὰν ὑπόστεγον αὐλήν, ὅπου ἀπεθέτοντο μέχρι τῆς ἐκφορᾶς των οἱ ἀποθανόντες. Οδηγὸν ἔχων τὴν ἀλάνθαστον ρίνα του καὶ ὅτε μὲν τὴν γῆην, ὅτε δὲ τὸν ἀγεμον

δσφραινόμενος κατώρθωσε ν' ἀνεύρη καὶ ν^ο ἀκολουθήσῃ τὴν ὁδὸν πρὸς τὸ νεκροταφεῖον.

‘Η ἐλεεινὴ ἐν τούτοις καὶ ἀλλόχοτος ὅψις τοῦ τυλιγμένου εἰς αἵμοδαφῆ πανία ἐκείνου σκύλου ἐκίνει τὴν περιέργειαν τῶν διαβατῶν καὶ ἔξήγειρε τὴν ἀσυνελήητον παιδικὴν ὥμοτητα τῶν ἀγυιοπαίδων, οἵτινες ἔτρεχον κατόπιν αὐτοῦ κραυγάζοντες καὶ λιθοβολοῦντες.

¶ Τὴν ὥραν ἐκείνην ἔξελθόντες οἱ μαθηταὶ τοῦ λυκείου εἰς τὸν συνήθη ἑσπερινὸν περίπατον ἀνήρχοντο ἐν στρατιωτικῇ παρατάξει τὸν ἀνήφορον τῆς Ἀγω Σύρου. Αἱ τάξεις διεσπάσθησαν ἀμέσως καὶ πάντες ἐτρέξαμεν εἰς βοήθειαν τοῦ κινδυνεύοντος φίλου μας, ἐνῷ ἐπρόβλε πνευστιῶν ὁ Κάρλος ἔξι ἀλλης ὁδοῦ. Ἀλλ' ἦτο πλέον ἀργά. ‘Ο Πλούτων, τοῦ ὄποιου ἔξήγνητλησαν τὰς τελευταίας δυνάμεις ἡ ὄρμη τοῦ δρόμου, ὁ τρόμος καὶ οἱ λιθοδολισμοί, κατέπεσε πλησίον τῆς πύλης τοῦ νεκροταφείου, μόλις προφθάσας νὰ γλείψῃ τὰς χεῖρας τοῦ παιδίου πρὶν ἡ ἐκπνεύσῃ πρὸ τῶν γονάτων του.]

Συλλέξαντες δι' ἐράνου τρεῖς δραχμὰς κατεπείσαμεν δι' αὐτῶν τὸν νεκροθάπτην ν' ἀποθέσῃ τὸ λείψανον τοῦ Πλούτωνος εἰς λάκκον σκαρφέντα πλησίον τοῦ νεκροταφείου, ἀφοῦ ἀδύνατον ἦτο νὰ ταφῇ ἐντὸς αὐτοῦ, διὰ τὸν λόγον ὅτι εἶχε τέσσαρας πόδας.

1893.

Στὸ Χριστό, στὸ Κάστρο.

‘Αλεξάνδρου Παπαδιαμάντη.

—Τὸ Γιάννη τὸ Νυφιώτη καὶ τὸν Ἀργύρη τῆς Μυλωνοῦς, τοὺς ἔκλεισε τὸ χιόνι ἀπάν’ στὸ Κάστρο, τ’ μὲν πέρα πάντα, στὸ Στοιβωτὸ τὸν ἀνήφορο· τ’ ἀκούσατε;

Οὕτως ὡμβλησεν ὁ παπᾶς Φραγκούλης ὁ Σακελλάριος*, ἀφ' οὗ ἔκαμε τὴν εὐχαριστίαν τοῦ ἐξ ὀσπρίων καὶ ἐλαῖῶν οἰκογενειακοῦ δειπνοῦ, τὴν ἑσπέραν τῆς 23ης Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 186... Παρόντες ἡσαν, πλὴν τῆς παπαδιᾶς, τῶν δύο ἀγάμων θυγατέρων καὶ τοῦ δωδεκαετοῦς οὗος, δι γειτονας ὁ Πανάγος ὁ μαραγκός, πεντηγκοντούτης, οἰκογενειάρχης, ἀναδάς διὰ νὰ εἴπῃ μίαν καλησπέραν καὶ νὰ πίῃ μίαν ράκιά, κατὰ τὸ σύνηθες, εἰς τὸ παπαδόσπιτο· κι' ἡ θειὰ τὸ Μαλαμώ ἡ Καναλάκαινα, μεμακρυσμένη συγ-

γενής, ἐλθοῦσα διὰ νὰ φέρῃ τὴν προσφοράν της, χήρα ἑξηκοντούτις, εὐλαβής, πρόθυμος νὰ τρέχῃ εἰς ὅλας τὰς λειτουργίας καὶ νὰ ὑπηρετῇ δωρεάν εἰς τοὺς ναούς καὶ τὰ ἔξωκκλήσια.

—Τ' ἀκούσαμε κι' ἡμεῖς, παπᾶ, ἀπήντησεν ὁ γείτονας ὁ Πανάγος· ἔτος εἶπανε.

—Τι, εἶπανε; Εἶναι σίγουρο, σᾶς λέω, ἐπανέλαβεν ὁ παπᾶς Φραγκούλης. Οἱ βλογημένοι, δὲ θὰ βάλουν ποτὲ γνώση. Ἐπῆγαν μὲ τέτοιον καιρὸν νὰ κατεβάσουν ξύλα, ἀπάντη πού δὲν μπορεῖ γίδι νὰ πατήσῃ. Καλὰ νὰ τὰ παθαίνουν!

—Μυαλὸ δὲν ἔχουν, αὐτὸς οὐ κόσμοις, θὰ πῶ, εἶπεν ἡ θειὰ τὸ Μαλαμώ. Τώρα οἱ ἀθρῷποι γινήκαν ἀπόχοτοι*.

—Νὰ εἴχανε τάχα τίποτε κ' μπάνια* μαζὶ τις; εἶπεν ἡ παπαδιά.

—Ποιός τοὺς ξέρει; εἶπεν ἡ θειὰ τὸ Μαλαμώ.

—Θὰ εἴχανε, θὰ εἴχανε κουμπάνια, ὑπέλαβεν ὁ Πανάγος ὁ μαραγκός. Ἀλλοιως δὲ γένεται. Πήγανε μὲ τὰ ζεμπίλια* τους γεμάτα. Καὶ τουφέκι θὰ εἴχαν, καὶ θηλειές σταίνουν γιὰ τὰ κοτύφια. Εἴχαν πάρει κι' ἀλάτι μπόλικο μαζὶ τους, γιὰ νὰ τ' ἀλατίσουν γιὰ τὰ Χριστούγεννα.

—Τώρα Χριστούγεννα θὰ κάμουν ἀπάντη στὸ Στοιβωτὸ τάχα; εἶπε μετ' οἴκτου ἡ παπαδιά.

—Νὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ τοὺς ἔφερνε βοήθεια; ἐψιθύρισεν ὁ Ιερεὺς, δστις ἐφαίνετο κάτι μελετῶν μέσα του. Ἡτον ἔως πενήνταπέντε ἑτῶν ὁ Ιερεὺς, μεσαιπόλιος, ὑψηλός, ἀκματος καὶ μὲ ἀγαθωτάτην φυσιογνωμίαν. Εἰς τὴν νεότητά του ὑπῆρξε ναυτικός, καὶ ἐφαίνετο διατηρῶν ἀκόμη λανθανούσας δυνάμεις, ἥτο δὲ τολμηρὸς καὶ ἀκάματος.

—Τι βοήθεια νὰ τοὺς κάμουνε; εἶπεν ὁ Πανάγος ὁ μαραγκός. Ἀπὸ τὴ στεριὰ ὁ τόπος δὲν πατιέται. Ἐρριξε, ἔρριξε χιόνι κι' ἀκόμα ρίχνει. Χρόνια εἶχε νὰ κάμη τέτοια βαρυχειμωνιά. Ὁ "Αἰς Θανάσης ἔγιν" ἔνα μὲ τὰ Καμπιά. Ἡ Μυγδαλὶα δὲν ξεχωρίζει ἀπὸ τοῦ Κουρούπη.

Ο Πανάγος ὠνόμαζε τέσσαρας ἀπεχούσας ἀλλήλων κορυφὰς τῆς νήσου. Ο παπᾶς Φραγκούλης ἐπανέλαβεν ἐρωτηματικῶς:

—Κι' ἀπὸ τὴ θάλασσα, μαστρο-Πανάγο;

—Ἀπὸ τὴ θάλασσα, παπᾶ, τὰ ἴδια καὶ χειρότερα. Γραιολεβάντες* δυνατός, φουρτούγα, κυαμέτ*. "Ολο καὶ φρεσκάρει. Ξείδι

μοναχό. Που μπορείς νὰ ξεμυτίσῃς σξ^ο ἀπ' τὸ λιμάνι κατὰ τὸ Ἀσπρόνησο!

—'Απὸ σοφράν τὸ ξέρω, Πανάγο, μὰ ἀπὸ σταθέτ;

‘Ο ιερεὺς ἐπρόφερεν οὕτω τοὺς ὅρους sopra vento καὶ sotto vento, ἵτοι τὸ ὑπερήνεμον καὶ ὑπήνεμον, ἐννοῶν εἰδικώτερον τὸ βορειανατολικὸν καὶ τὸ μεσημβρινοδυτικόν.

—'Απὸ σταθέτ, παπᾶ... μὰ εἶναι φόβος μήν τονε γυρίσῃ στὸ μαῖστρο.*

—Μά... τότε πρέπει νὰ πέσουμε νὰ πεθάνουμε, εἰπεν ὡς ἐν συμπεράσματι ὁ ιερεὺς. Δὲν εἶναι λόγια αὐτά, Πανάγο.

—'Ε! παπᾶ μ^ο, ὁ καθένας τώρα ἔχει τὸ λογαριασμό τ^ο. Δὲν πάει ἄλλος νὰ βάλῃ τὸ κεφάλι του στὸν τρουβᾶ, κατάλαβες, γιὰ νὰ γλυτώσῃς^ο ἐσένα.

‘Ο παπᾶ Φραγκούλης ἐστέναξεν, ώς νὰ φκτίρε τὴν Ἰδιοτέλειαν καὶ μικροψυχίαν, ἡς ζῶσα ἡγώ ἐγίνετο ὁ Πανάγος.

—Καὶ τί θὰ πάθουνε, τὸ κάτω κάτω; ἐπανέλαβεν, ώς διὰ ν^ο ἀναπαύσῃ τὴν συνείδησίν του ὁ μαραγκός. Νά, θὰ εἶναι χωμένοι σὲ καμμιὰ σπηλιά, τσακμάκι θάχουν μαζὲ τους, ξύλα μπόλικα. Μακάρι νὰ μοῦχε κι^ο ἐμὲ ἡ Πανάγιανα ἀπόψε στὴν παραστιά* μου τὴν φωτιὰ ποὺ θεν^ο ἔχουν αὐτοί. Γιὰ μιὰ θδομάδα, πάντα θὰ εἶχανε κουμπάνια, καὶ δὲν εἶναι παραπάν^ο ἀπὸ πέντε μέρες ποὺ ἀγρίεψε ὁ κειμῆνας.

—Νὰ πήγαινε τώρα κανένας νὰ λειτουργήσῃ τὸ Χριστό, στὸ Κάστρο, ἐπανέλαβεν ὁ ιερεὺς, θὰ εἶχε διπλὸ μισθό, ποὺ θὰ τοὺς ἔφερεν κι^ο αὐτοὺς βοήθεια. Πέρσι ποὺ ἥταν ἐλαφρότερος ὁ χειμῶνας, δὲν πήγαμε... Φέτος ποὺ εἶναι βαρύς...»

Καὶ διεκόπη, ώς νὰ εἴπε πολλά. ‘Ο ἀγαθὸς ιερεὺς εἶχεν ἥθιος ἀνθρώπου λέγοντος οἶονει κατὰ δόσεις δ^ο, τι εἶχε νὰ εἴπῃ· ἐκ τῶν διστέρων θὰ φανη^θει εἶχε τὴν ἀπόφασίν του καὶ δτι δλα τὰ προσήμια ταῦτα ἥσαν μεμελετηγμένα.

—Καὶ γιατί δὲν κάνει καλὸν καιρὸν ὁ Χριστός, παπᾶ, ἀν θέλῃ νὰ πάνε νὰ τὸν λειτουργήσουνε στὴν ἑορτὴ του; εἰπεν αὐθαδῶς ὁ μάστρο-Πανάγος.

‘Ο ιερεὺς τὸν ἐκοίταξε μὲ λοξὸν βλέμμα, καὶ εἶτα ἡπίως τοῦ εἴπε;

—'Ε! Πανάγο, γείτονα, δὲν ξέρουμε, βλέπω, τι λέμε... Ποὺ εμαστε νήμεις ίκανοι νὰ τὰ καταλάδουμε αὐτά!... *Άλλο τὸ γενικὸ

καὶ ἄλλο τὸ μερικὸν καὶ τὸ τοπικόν, Πανάγο.., Ὡς βαρυχειμωνιὰ γίνεται γιὰ τὸ καλόν, καὶ γιὰ τὴν εὐφορίαν τῆς γῆς καὶ γιὰ τὴν ὑγείαν ἀκόμα. Ἀνάγκη ὁ Χριστὸς δὲν ἔχει νὰ πᾶνε νὰ τὸν λειτουργήσουνε... Μὰ δημοσιεύει μία μερικὴ προσαίρεσις καλή, κι' ἔχει κανεὶς καὶ χρέος νὰ πληρώσῃ, ἀς εἰναι καὶ τόλμη ἀκόμα, καὶ δημοσιεύει πρόκειται νὰ βοηθήσῃ κανεὶς ἀνθρώπους, καθὼς ἐδῶ, ἐκεῖ ὁ Θεὸς ἔρχεται βοηθός, καὶ ἐναντίον τοῦ καιροῦ, καὶ μὲ χίλια ἐμπόδια... Ἐκεῖ ὁ Θεὸς συντρέχει καὶ μὲ εὔκολιάς πολλὰς καὶ μὲ θαῦμα ἀκόμα, τι νομίζεις, Πανάγο; Ἐπειτα, πῶς θέλεις νὰ κάμη ὁ Χριστὸς καλὸν καιρό, ἀφοῦ ἄλλες χρονιὲς ἔκαμε κι' ἐμεὶς ἀπὸ ἀμέλεια δὲν πήγαμε νὰ τὸν λειτουργήσωμε;

“Ολοὶ οἱ παρόντες ἡχροάσθησαν ἐν σιωπῇ τὴν σύντομον καὶ αὐτοσχέδιον ταύτην διδαχὴν τοῦ παπᾶ! Ὡς θεὶὰ τὸ Μαλαμά τσιπεύει νὰ εἰπῃ:

— Ἀλήθεια, παπᾶ μ', δὲν εἰναι καλὸ πρᾶμα αὐτοδά, θὰ πῷ, ν' ἀφήνουν τόσα χρόνια τώρα τὸ Χριστὸν ἀλειτουργητο, τὴν ἡμέρα τῆς Γέννας του... Γιὰ ταῦτο θὰ μᾶς χαλάσ’ κι’ οὐ Θεός!

— Κι' εἴχαμε κάμει κι' ἔνα τάξιμο πέρυσι τὸ Δωδεκάμερο... ἀλήθεια, παπαδιά; εἰπεν αἴρηνης στραφεὶς πρὸς τὴν συμβίᾳν του ὁ Ιερεὺς. Ὡς παπαδιὰ τὸν ἔκοιταξεν ὡς νὰ μὴν ἔννοει.

— Ὁποὺ ήταν ἀρρωστος αὐτὸς ὁ Λαμπράκης, ἐπανέλαθεν ὁ Ιερεὺς, δεικνύων τὸν δωδεκαετῆ οὖν του. Θυμᾶσαι τὸ τάμα ποὺ κάναμε; Ὡς παπαδιὰ ἔστιώπα.

— Ἔταξες, ἀν γλυτώσῃ, νὰ πᾶμε, σὰ-μπροστά, νὰ λειτουργήσωμε τὸ Χριστό, τὴν ἡμέρα τῆς ἑορτῆς του.

— Τὸ θυμοῦμα, εἶπε σείουσα τὴν κεφαλὴν ἡ παπαδιά. Τῷ σοντι, ὁ μόνος οὗδες τοῦ παπᾶ, ὁ δωδεκαετῆς Σπύρος, ὃν αὐτὸς ἀπεκάλεις εἰρωνικῶς καὶ θωπευτικῶς Λαμπράκην, ἔνεκα τῆς ἀκρας ἵσχυντητος καὶ ἀδυναμίας, ἐξ ἣς ἔφεγγεν οἰνοει τὸ προσωπάκι του, εἶχε κινδυνεύεις ν' ἀποθάνῃ πέρυσι τὰς ἡμέρας τῶν Χριστουγέννων. Ὡς παπαδιά, ἥτις ἥγγιζεν ἥδη τὸ πεντηκοστόν, καὶ τὸν εἶχε μόνον καὶ ὑστερόγονον, κατόπιν τεσσάρων ἐπιζώντων κορασίων, ών αἱ δύο πρῶται ἥσαν ὑπανδρευμέναις ἥδη, ἡ παπαδιὰ εἶχε τάξει, ἀν ἐγλύτωνε τὸ ἀγόρι της, νὰ ὑπάγῃ τοῦ χρόνου νὰ λειτουργήσῃ τὸν Χριστόν.

Τὸ ἐνεθυμεῖτο καὶ τὸ ἐσυλλογίζετο πρὸ ἡμερῶν, καὶ ἀπ' ἀρχῆς τῆς διμιλίας τοῦ παπᾶ αὐτὸ μόνον ἐσκέπτετο. Ἄλλος εἴδεπεν

ὅτι ἐφέτος θὰ ἥτο δυσκολώτατον, φοβερόν, ἀνήκουστον τόλμημα, ἔνεκα τοῦ βαρέος χειμῶνος, καὶ ἐφρόνει ὅτι ὁ Χριστὸς θὰ ἥτο συγγνώμων καὶ θὰ παρεχώρει νέαν προθεσμίαν.

Ἐν τούτοις, γνωρίζουσα τὴν συνήθη τακτικὴν τοῦ παπᾶ, ὡς καὶ τὴν ἴσχυρογνωμοσύνην τού, ἀπεφάσισεν ἐνδομύχως νὰ μὴν ἀντιλέξῃ. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἄλλο τις ἡρωικώτερον καὶ εἰς πολλοὺς ἀπίστευτον ὅπου ἀποφασίσῃ νὰ ὑπάγῃ ὁ παπᾶς, νὰ ὑπάγῃ κι' αὐτὴ μαζὶ του. Ὡτο γυνὴ δειλοτάτη, ἀλλὰ μόνον ἐν δοσῷ εὑρίσκετο μακρὰν τοῦ παπᾶ. "Οταν ἥτο πλησίον τοῦ παπᾶ της ἐλάμδανε θάρρος, ή καρδία της ἔξεσταίνετο, καὶ δὲν ἐφοβεῖτο τοὺς κινδύνους. Ἐὰν τυχὸν ἀνεχώρει ὁ παπᾶς, χωρὶς αὐτῆς, νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ Κάστρον, ή καρδοσολά της θὰ ἔτρεμεν ὡς τὸ πουλάκι τὸ κυνηγημένον. "Αλλ" ἐὰν τὴν ἔπαιρνε μαζὶ του, θὰ ἥτο ἡσυχωτάτη.

Ἡ μεγάλη κόρη, ή εἰκοσαέτις τὸ Μυγδαλιώ, ἐννόησεν ἀμέσως τὰ τρέχοντα καὶ ἤρχισε, παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς μητρός της καθημένη, πλησίον τῆς ἑστίας, νὰ ὀλολύζῃ ταπεινῇ τῇ φωνῇ εἰς τὸ οὖς τῆς μητρός της:

—Ποῦ θὰ πάτε, θὰ πῶ; Παλαιόθωσετε, θὰ πῶ;... Μὲ τέτοιον καιρό!... Νὰ πάτε στὸ Κάστρο! Ὡχ, καημένη... Τί νὰ γίνω; Ἡ νεωτέρα κόρη, ή δεκαεξαέτις τὸ Βασώ, ἀρχίσασα καὶ αὐτὴ νὰ ἐνυοῆ, ὑπεψιθύρισε:

—Τί λέει;... Θὰ πᾶνε στὸ Κάστρο;... Κι' ἀρχισεις τὰ κλάματα! Μουρλάθηκες! Σιώπα, θὰ μὲ πάρουν κι' ἐμὲ μαζὶ... θὰ μὲ πάρετε, μᾶς*;

—Σούτ! Δ' φάξτε*! εἰπεν αὖστηρῶς ή παπαδιά.

—Τί τρέχει; εἰπεν ή θειά τὸ Μαλαμώ, ἀκούσασα τοὺς ψιθυρισμοὺς ἐκεῖθεν τῆς ἑστίας.

—Τίποτε, Μαλαμώ, εἰπε μὲ αὖστηρὸν βλέμμα ὁ παπᾶς· ἡσύχασε. Πανάγο, εἰπε στραφεὶς πρὸς τὸν γείτονα τὸν μαραγκόν, εὑρὼν εὔσχημον τρόπον νὰ τὸν ἀποπέμψῃ, δὲν πᾶς, νᾶχης τὴν εὐχήν, νὰ πῆς τοῦ μπάρμπα-Στεφανῆ τοῦ Μπέρκα νάρθη ἀπὸ δῶ, τόνε θέλω νὰ τ' πῶ;...

Ο Πανάγος ὁ μαραγκὸς ἦγέρθη ὑψηλός, μεγαλόσωμος, ὀλίγον κυρτός, τινάξας τὰ σκέλη του.

—Πηγαίνω, παπᾶ, εἰπε. Θέλω κι' ἐγώ νὰ πάω νὰ ἰδω μὴ μօχη τίποτα ή Πανάγαινα γιὰ νὰ φᾶμ' ἀπόψε.

Η ΝΗΣΟΣ ΣΚΙΑΘΟΣ

Κλίμαξ 1:75000

Έχηγησις επιμειούν:

K = Καραβιτζανάνα

Σ = Σταυρός

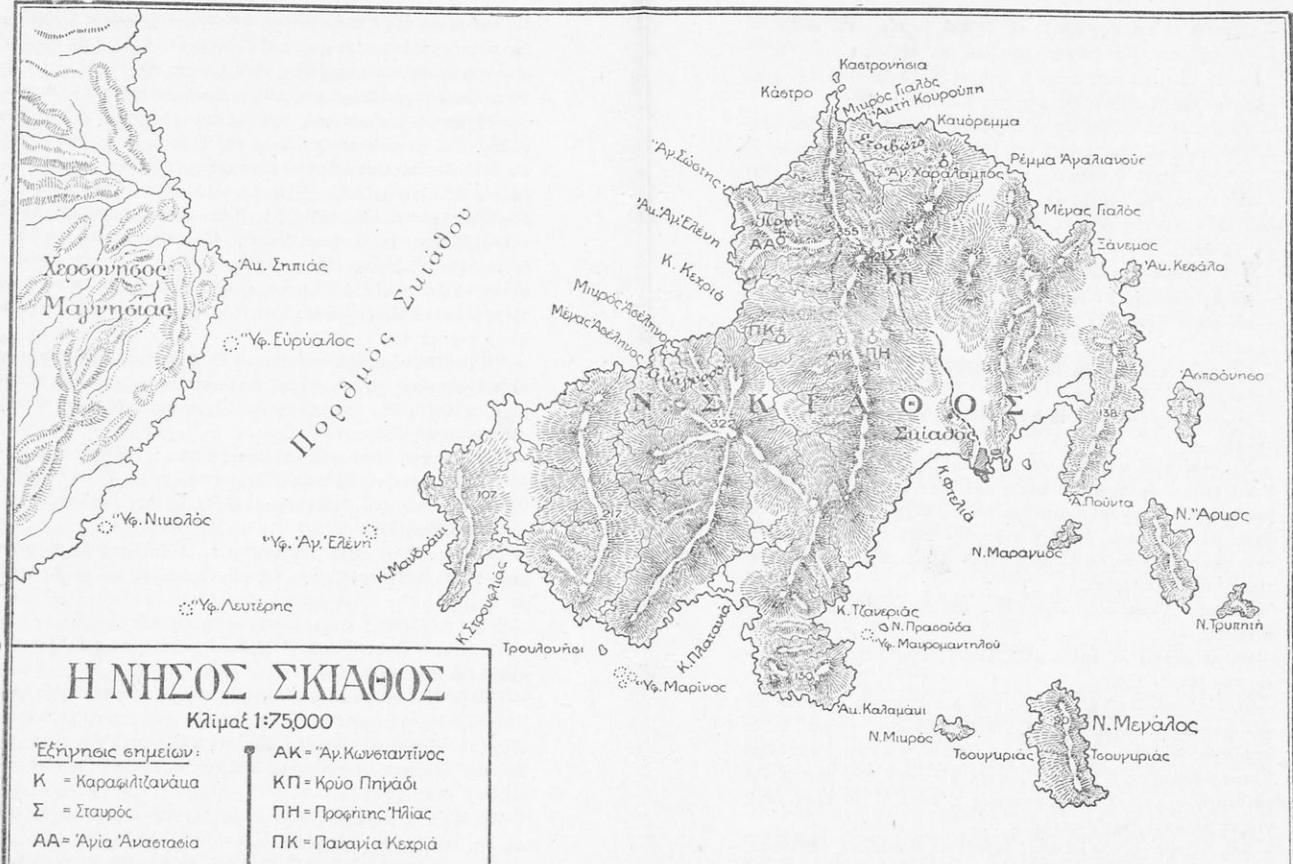
AA = Άγια Αναστασία

AK = Άγιο Κωνσταντίνος

ΚΠ = Κρύο Πηγάδι

ΠΗ = Προφήτης Ηλίας

ΠΚ = Παναγία Κεχριά

—Πήγαινε νὰ τοῦ πῆς πρῶτα κι' ὅστερα γυρίζεις καὶ τρῶτε.

—Ἡ εὐχῆ σου. Καληγόχτα, παπαδιά. Κι' ἔξηλθε. ¶

—Τι λέει, θὰ πῶ, εἰπεν ἡ θειὰ τὸ Μαλαμώ, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Πανάγου. Θὰ πᾶς στὸ Κάστρο, παπᾶ;

—Νὰ ίδουμε τι θὰ μᾶς πῆ κι' ὁ μπάρμπα Στεφανῆς ὁ Μπέρκας.

—Ἔγώ, ἔνας·ιμ, εἰπε ἡ θειὰ τὸ Μαλαμώ, ἡ θὲ πᾶς, ἔρχουμι.

—Κι' ἵγώ, εἰπεν ἡ παπαδιά.

—Δὲν είναι γιὰ νέρθης ἑσύ, παπαδιά, εἰπεν ὁ Λερεύς. Φτάνει ποὺ θὰ κακοπαθήσω ἔγώ. Δὲν πρέπει νὰ λείψουμε κι' οἱ δυοὶ ἀπ' τὸ σπίτι.

—Ἔγώ τόκαμα τὸ τάμα, εἰπεν ἡ παπαδιά.

—Μὰ ἀν πάω ἔγώ τὸ ἵδιο είναι.

—Δὲν είμαι γῆσυχη ἀν δὲν είμαι κουντά σου, παπᾶ, μ', εἰπεν ἡ παπαδιά.

—Κι' γῆμας ποῦ θὰ μᾶς ἀφήσετε! ἔκραξε μὲν δάκρυα εἰς τοὺς δρυθαλμοὺς τὸ Μυγδαλιώ.

—Σιώπα, καημένη, εἰπε τὸ Βασώ. Θὰ μὲν πάρ'ε κι' ἐμένα μαζί, σιώπα!

—Ναι!, ἐσένα σ' φαίνεται πῶς εἰσ' ἀκόμα μικρή, χαδούλα* μ'. Γίατλ έτσ' σ' ἐμάθανε. Δὲ φταῖς ἑσύ, εἰπε τὸ Μυγδαλιώ, ἐκχύνουσα τὴν ἐνδόμυχον ζήλειαν της ἐπὶ τῇ τύχῃ τῆς ἀδελφῆς της, γῆτις, ὡς μικροτέρα, δὲ εἰχε «κρυφθῆ» ἀκόμη, γῆτοι δὲν ἀπειργετο τῆς κοινωνίας, ὡς αἱ πρὸς γάμον ὥριμοι, καὶ ἀπέλαυς σχετικῆς τινος ἔλευθερίας.

“Ο μικρὸς Δαμπράκης εἰχε πέσει ἐπὶ τὸν τράχηλον τῆς μητρός του.

—Θὰ μὲν πάρετε κι' ἐμένα μαζί, μάννα; ἐψιθύρισε περιπτυσσόνος τὸν λαιμόν της.

—Τι λέει, χαδούλη* μ'! τι λέει, πιδέ μ'! ἀπήγνησε φιλοῦσα αὗτὸν ἡ παπαδιά. Ἔγώ, ἀν πάω, γιὰ σένα θὰ πάω, γυιέ μ', κι' ἀν ἀπομείνω, γιὰ σένα θ' ἀπομείνω, γυιόκα μ', γιὰ νὰ μὴν κρυψαγγε.

“Οπως ἀποφασίσῃ ὁ παπᾶς σ', μικρό μ'. Τώρα σῦρ' νὰ πῆς τὴν προσευχή σ' καὶ νὰ κάμης μετάνοια τ' παπᾶ σ', νὰ πλαγιάσῃς, γιὰ νὰ μὴ μαργύρωνης*, κανάρι μ'!

—Ναι!, θὰ πᾶς· ἀμ' δὲ θὰ πᾶς! ἔκραξε τὸ Μυγδαλιώ, ἀπαντῶσα, εἰς ἓν ῥῆμα τῆς μητρός της.

—Σιωπᾶτε! ἀκόμη δὲν ἀποφασίσαμε τίποτε, κι' ἐσγκώσατ' ἐπα-

νάσταση, είπεν ό παπᾶς. Νὰ ίδουμε τι θὰ μᾶς πῇ κι' ό μπάρμπα Στεφανής...

॥ Βῆμα ήκούσθη εἰς τὸν πρόδομον. Ὡνοίχθη ἡ θύρα καὶ εἰσῆλθεν ό μπάρμπα Στεφανῆς ό Μπέρκας, ὑψηλός, στιβαρός, σχεδὸν ἔξηγκυτούτης, μὲ παχὺν φαιὸν μύστακα, μὲ σκληρὸν καὶ γήλοκακὲς δέρμα, φορῶν πλατὺν κοῦκκον καὶ καμιζόλαν* μαλλίνην βαθυκύανον, μὲ τὸ ζωνάρι κόκκινον δύο πιθαμές πλατύ. Κατόπιν τούτου ἐφάνη καὶ ἄλλη μορφή, δρθή ἵσταμένη παρὰ τὴν θύραν. Ὅτο ό Πανάγος ό μαραγκός, δστις, ἀν καὶ εἰχεν ἀφῆσει τὴν καλὴν νύκτα, εἰπὼν δτι θὰ μετέθαινεν οἰκαδε, νὰ δειπνήσῃ, οὐχ ἥττον, κεντηθείσης, φαίνεται, τῆς περιεργείας του νὰ μάθῃ τι τὸν ἥθελαν τὸν μπάρμπα Στεφανή τὸν Μπέρκαν, ἀνέθη καὶ πάλιν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ παπᾶ.

—Καπετάν Στεφανή, είπεν ό ιερεύς, τι λέει, μ' αὐτὸν τὸν καιρό, μπορεῖ κανεὶς νὰ πάγη στὸ Κάστρο, μὲ τ' βάρκα, ἀπὸ σταθέτ;

—Ἄπὸ σταθέτ;... μὲ τ' βάρκα;... στὸ Κάστρο;... ήκούσθη ἀπὸ τῆς θύρας ώς καινή τις πρωθύστερος καὶ ἀνάστροφος ἐρώτηγματική ἤχω. Ὅτο ό μαστρο-Πανάγος ό μαραγκός, μὲ τὴν κεφαλὴν προέχουσαν ώς τὸ ἀνώφλιον, μὲ τὴν μίαν πλευρὰν οίονει κολλημένην ἐπὶ τοῦ παραστάτου.

Αλλά* ό μπάρμπα Στεφανῆς, μόλις ἤκουσε τὴν ἐρώτησιν τοῦ ιερέως, καὶ χωρὶς νὰ σκεφθῇ πλέον τοῦ δευτερολέπτου, μὲ τὴν χονδρήν, ταχεῖαν κι' ἐμπερδευμένην προφοράν του ἀνέκραξε:

—Μπράδο! μπράδο! ἀκοῦς! ἀκοῦς! Στὸ Κάστρο; μετὰ χαρᾶς! δρεξην νάχης, δρεξην νάχης, παπᾶ!

—Νὰ ἀνθρωπος, είπεν ό παπᾶς. Ἐτσι: σὲ θέλω, Στεφανή! Τι λέει, εἶναι: κλινδυνος;

—Κλινδυνος, λέει; Ντίπ*, καταντίπ, καθόλ*. Ἐγὼ σᾶς παίρνω ἀπάνου μ', παπᾶ. Μονάχα πὼς μπορεῖ νὰ κρυώσετε, τίποτε ἄλλο. Θάρθῃ, θάρθῃ κι' ἡ παπαδιά, θάρθῃ κι' ἄλλος κόσμος, πολὺς κόσμος; Ἡ βάρκα εἶναι μεγάλη, κατάλαθες, παίρνει κι τριάντα νομάτοι, κι σαράντα νομάτοι, κι μ' οὖλες τὶς κουμπάνιες σας, μὲ τὰ σέγια* σας, μὲ τὰ πράματά σας. Κι' ἡ φουρτούνα τώρα, κατάλαθες, έσο πάει κι πέφτ. Ταχιὰ θάχουμε καλωσύνη, μπονάτσα, κάλμα. Ὁλο κι καλοσ' νεύει, νὰ τώρα καλοσύνεψε! /

✓Ως διὰ νὰ φεύσῃ τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ γέροντος πορθμέως, δξὺς

συριγμὸς παγεροῦ βορρᾶ ἡγούσθη σείων τὰ δένδρα τοῦ κῆπου καὶ τοὺς ἔυλοτοίχους τοῦ μαγειρέου ἐπὶ τοῦ σκεπαστοῦ ἐξώστου τῆς οἰκίας, αἱ διελοὶ δὲ καὶ τὰ παράθυρα ἀπήντησαν διὰ γοεροῦ στεναγμοῦ.

—Νά! ἀκοῦς; καλοσύνεψε! εἶπε καγχάζων θριαμβευτικῶς ὁ μαστρο- Πανάγος.

—Σιώπα ἐσύ, δὲν ξέρ’ σ’ ἐσύ, ἀνέκραξεν ὁ Στεφανῆς. Ἐσὺ ξέρ’ σ’ νὰ πελεκᾶς στραβόξυλα* καὶ νὰ καρφώνῃς μαδέρια*. Αὐτὴ εἶναι ἡ στερνὴ δύναμη τῆς φουρτούνας, εἶναι ἀέρας ποὺ φ’ χομαχάει. Αὔριο θὰ μαλακώσ’ ὁ καιρός, σᾶς λέω ἐγώ. Μπορεῖ νάχουμε ἀκόμα καὶ καμμιά μικρὴ χιονιά, δὲ σᾶς λέω, μὰ ήμετε, ἀπὸ σταθέτ, ἀνάγκη δὲν ἔχουμε.

—Καὶ σὰν τόνε γυρίσῃ στὸ μαῖστρο; ἐπέμεινεν ὁ μαραγκός.

—Κι χωρὶς νὰ τόνε γυρίσῃ στὸ μαῖστρο, ἐγὼ σ’ λέω πῶς ἀπ’ τὴν Κεχριὰ κι’ ἔκει θεν’ ἔχουμε θαλασσίτσα, εἶπε τρίθων τὰς χειρας ὁ Στεφανῆς. Αὐτὰ εἶναι ἀποθαλασσίες* καὶ δὲ λείπουν, κατάλαβες, κι’ ὁ κόρφος μπουκάρει* ὀλόένα, κι’ οὐλο στρίβει*. Μὰ δὲ μᾶς πειράζει ημᾶς αὐτό. Ἐγὼ σᾶς παίρνω ἀπάνου μ’, ὁ Στεφανῆς σᾶς παίρνει ἀπάνου τ’!

—Μπράδο, Στεφανῆ, τώρα μ’ ἔκαμες ν’ ἀποφασίσω. Ἡπιες ρακί; Τραύμα κι’ ἄλλο ἔνα, εἶπεν ὁ παπᾶς.

—Ἐχω πιῇ πέντ’ ἔξιώς τώρα, ἔτσι νάχω τὴν εὐχή σ’, παπᾶ.
—Πιέ κι’ ἄλλο ἔνα, νὰ γίνουν ἔφτά.

‘Ο μπάρμπα Στεφανῆς ἐρόφησε γενναίαν δύσιν ἐκ τῆς μικρᾶς φιάλης, τῆς πάντοτε κενουμένης καὶ οὐδέποτε στειρεούσης τοῦ ιερατικοῦ μελάθρου.

—Εἰσαστ’ ἔτοιμοι, εἰσαστ’ ἔτοιμοι; εἶπεν ἀκολούθως. Πήρες τὰ ίερά σ’, παπᾶ, τὰ χαρτιά σ’ οὐλα, τάχεις ἔτοιμα; Ἐχετε τέποτα πράματα νὰ σᾶς κουβαλήσω, γιὰ νάμαστ’ ἀσένιο*;

—Απὸ τώρα; εἶπεν ὁ παπᾶ Φραγκούλης.

—Απὸ τώρα! Τί λές; Νὰ είμαστ’ ἀπρόντο*, παπᾶ. Ἐγὼ στὲς δύσι διάρθω νὰ σᾶς φωνάξω, κι’ ἐσεῖς νὰ εἰσαστ’ ἀλέστα*. Διάβασε τί θὰ διαβάσῃς, παπᾶ, κι’ στὲς τρεῖς νὰ μπαρκάρουμε.

—Ἐγὼ θὰ είμαι ξυπνητὸς ἀπ’ τὴ μιά, εἶπεν ὁ ίερεύς, γιατὶ ἔχω τὸ ξυπνητήρι μου... κι’ ἔπειτα είμαι καὶ μοναχός μου ξυπνητήρι. Μὰ στὲς τρεῖς εἶναι πολὺ νωρίς. Νὰ χαράξῃ, Στεφανῆ, καὶ νὰ μπαρκάρουμε.

—Στές τρεῖς, στές τέσσερες, παπᾶ, γιὰ νὰ μήν πέσῃ ὁ ἀέρας, νὰ τὸν ἔχομε πρίμα ώς τὲς Κουκ'ναριές, νάχουμε μέρα μπροστά μας, Ἀπὸ κεῖ ώς τὸ Μανδράκι κι' ώς τὸν Ἀσέληγο, τραυοῦμε σιγά-σιγά μὲ τὸ κουπί. Ἀπὸ κεῖ ώς τὶς Κεχριές κι' ώς τὴν Ἀγία Ἐλένη, θὰ μᾶς παίρνῃ ἀγάλια-ἀγάλια μὲ τὸ πανάκι. Κι' ἀπ' τὴν Ἀγία Ἐλένη κι' ἐκεῖ, ἀν δὲν μπορέσουμε τὰ μ'ντάρουμε*... —”Ε, Ὀστερα;

—”Εγὼ θαλασσώνω* καὶ βγαίνω στὴ στεριά, καὶ σᾶς τραυῶ μὲ τὴ μπαρούμα* ώς τὸν Ἄι Σώστη.

Ἐκάγγασαν ἔλοι πρὸς τὸν ἀστεῖσμὸν τοῦ ἀπλοῦκοῦ ναύτου, ὁ δὲ παπᾶς, δστις ἐφοδεῖτο καὶ αὐτὸς τὴν τροπὴν τοῦ ἀνέμου εἰς τὸ μέρος, περὶ οὗ ὁ λόγος, παρετήρησε πρὸς παραμυθίαν τῶν ἀκρο-ατῶν:

—Μὰ ἐγὼ λέω ὅτι θὰ μπορέσουμε στεριὰ νὰ τραυῆξουμε στὴν ἀκρογιαλιά, τὸν κρεμνὸ τὸν ἀνήφορο. “Οσο φηλὰ κι' ἀν τὸ στολβᾶξε τὸ χιόνι στὰ βουνά, στὲς ἀκρογιαλιές ὁ τόπος πατιέται.

Ἐμειναν σύμφωνοι νὰ ἔλθῃ ὁ λειμοῦχος νὰ τοὺς δώσῃ εἰδῆσιν εἰς τὰς τρεῖς, διὰ νὰ ἑτοιμασθοῦν, καὶ εἰς τὰς τέσσαρας νὰ ἐκ-κινήσωσιν.

Ο παπᾶ Φραγκούλης διέταξε τότε νὰ τεθῶσιν εἰς σάκκους αἱ προσφοραὶ δσας εἰχε, καὶ τινὰ δίπυρα, καὶ εἰς δύο μεγάλα κλειδο-πινάκια* ζήεσεν ἐλαῖς καὶ χαδιάρι. Ἐγέμισε δύο ἑπτακοάδους φλάσκας* μὲ οἶνον ἀπὸ τὴν ἐσοδείαν τοῦ. Ἐτύλιξεν εἰς χαρτία δύο ἡ τρία ξηροχτάποδα, καὶ μικρὸν κυτίον τὸ ἐγέμισεν ἰσχάδας* καὶ μεγαλόρραγας σταφίδας. Τὰ δύο παπαδοκόριτσα, μὲ τὰ παράπονα καὶ τοὺς γογγυσμούς της ἡμία, μὲ τοὺς κρυφίους γέλωτας καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς συμμετοχῆς τοῦ ταξίδεου ἡ ἄλλη, ἔδρασαν δσα αὐγὰ εἰχαν, ἔως τέσσαρας δωδεκάδας, καὶ τὰ ζήεσαν εἰς τὸν πάτον ἐνὸς καλαθίου, τὸ δόποιον ἀπεγέμισαν εἴτα μὲ δύο πρόσφορα τυλιγμένα εἰς δθόνας μὲ κηρία καὶ μὲ λίθανον. Προσέτι ὁ παπᾶ Φραγκούλης εἰχε παρακαλέσει τὸν μπάρμπα-Στεφανῆν νὰ περάσῃ ἀπὸ τὰ σπίτια δύο ἐμποροπλοιάρχων φίλων του, ἐκ τῶν παραχει-μαζόντων μὲ τὰ πλοῖά των εἰς τὸν λιμένα, νὰ τοὺς παρακαλέσῃ ἐκ μέρους του νὰ τοῦ στείλουν, ἀν τοὺς εὑρίσκετο, δλίγον κρέας σαλάδο*, ἐξ ἐκείνου τὸ δόποιον μαγειρεύουν εἰς τὰ πλοῖα τὰ ἐκτε-λοῦντα μακροὺς πλοῦς. Ἐκείνοι φιλοτιμηθέντες ἔστειλαν δύο με-γάλα τεμάχια, ἔως πέντε δκάδας τὰ δύο. ”Ολας ταύτας τὰς

προμηθείας ἔκχυμνεν ὁ παπᾶς προσθεπτικῶς διὰ τοὺς ἀποκλεισθέντας εἰς τὸ βουνὸν ἀπὸ τὴν χιόνα, περὶ ὧν ἔγινε λόγος ἐν ἀρχῇ, καθὼς καὶ δι' ἑαυτὸν καὶ τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ συνεκδημήσοντας προσκυνητάς, καθ' ὅσον ἐνδεχόμενον ἡτο νὰ θυμώσῃ καὶ πάλιν ὁ καιρὸς καὶ νὰ τοὺς κλείσῃ ὁ χειμὼν εἰς τὸ Κάστρον, ἀν ἐν τοσούτῳ ἔμελλον νὰ φθάσωσιν εἰς τὸ Κάστρο σῶοι καὶ ὄγιεται.

Πρὶν κατακλιθῇ ὁ Παπᾶς Φραγκούλης ἔστειλε μήνυμα εἰς τὸν συνεφημέριον του τὸν παπ' Ἀλέξην, δστις ἄλλως ἡτο καὶ δὲφημέριος τῆς ἑδομάδος, δτι δὲν θὰ ἡτο συλλειτουργὸς τὴν ἐπιούσαν, παραμονὴν τῷν Χριστουγέννων, ἐν τῷ ἐνοριακῷ ναῷ, καθ' ὅσον ἀπεφάσισε, σύν Θεῷ βοηθῷ, νὰ ὑπάγῃ νὰ λειτουργήσῃ τὸν ναὸν τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ Κάστρον.

Ἐιχαν πάρει εἰδησιν ἀφ' ἐσπέρας δύο τρεῖς ἐνορίτισσαι γειτόνισσαι τοῦ παπᾶ, διότις ὁ Πανάγος ἔξελθων ἀνεκοίγωσε τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν γυναικά του, καὶ αὐτὴ τὸ διηγήθη εἰς τὰς γειτονίσσας. Ἐπίσης καὶ ἡ θειὰ τὸ Μαλαμώ ἐστάλη νὰ φέρῃ εἰδησιν εἰς τὸν κύρῳ Ἀλεξανδρῆν τὸν ϕάλτην, μεθ' ὁ ἔξελθοῦσα ἔσπευσε νὰ προσηλυτίσῃ δύο ἡ τρεῖς πανηγυριστὰς καὶ ἄλλας τόσας προσκυνητρίας... Ὁταν ἔμελλον νὰ ἐπιδιδασθωσιν, εὑρέθησαν δεκαπέντε ἀτομα. Ἡ ἀπόφασις τοῦ παπᾶ καὶ ἡ γενναιότης τοῦ μπάρμπα Στεφανῆ, μετὰ τὴν πρώτην ἔκπληξιν, ἐνέδαλε θάρρος εἰς ἀνδρας καὶ γυναικας. Ἡσαν δὲ ὅλοι ἔξ ἔκεινων, οἵτινες συχνὰ τρέχουσιν, ἀρρητον εύρισκοντες ἡδονήν, εἰς πανηγύρεις καὶ εἰς ἑωκκλήσια. Ἡσαν ὁ παπᾶς Φραγκούλης μετὰ τῆς παπαδιᾶς, τῆς Βασώς καὶ τοῦ Σπύρου, ὁ μπάρμπα Στεφανῆς μετὰ τοῦ δεκαεπταετοῦ υἱοῦ, δστις ἡτο καὶ δὲν ναύτης του, ἡ θειὰ τὸ Μαλαμώ, ὁ κύρῳ Ἀλεξανδρῆς ὁ ϕάλτης, τρεῖς ἄλλοι πανηγυρισταὶ καὶ τέσσαρες προσκυνήτριαι.

Τὴν τελευταίαν στιγμὴν προσετέθη καὶ δέκατος ἔκτος. Οὗτος ἡτο ὁ Βασίλης τῆς Μυλωνοῦς, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἀργύρη, τοῦ ἀποκλεισμένου ἀπὸ τὰς χιόνας. Ἡλθεν εἰς τὴν ἀποθάθραν μὲ σάκχον πλήρη τροφίμων καὶ μὲ ἄλλα τινὰ ἐφέδια διὰ τὴν ἐκδρομήν. Ἰδών αὐτὸν ὁ ἕρευς:

—Πῶς τὸ ἔμαθες, Βασίλη; τοῦ λέγει.

—Τὸ ἔμαθα, παπᾶ, ἀπ' τὸ μάστρο-Πανάγο τὸ μαραγκό.

—Τι ὥρα καὶ ποῦ τὸν εἶδες;

— Κατὰ τὰς δέκα τὸν ηὔρα εἰς τὸ καπηλεὶδ τοῦ Γιάννη τοῦ Μπούμπουνα. Εἶχε φάει ψωμὶ κι' ἐβγῆκε νὰ πιῇ δυὸ τρία κρασιὰ μὲ τὸ λισάνφι*. "Ελεγε πὼς ἀποφασίσατε νὰ πάτε στὸ Κάστρο, καὶ σᾶς ἐκατάκρινε γιὰ τὴν τόλμη. Μὰ ἔγώ τὸ χάρηκα, γιατὶ ἀνησυχῶ γιὰ κεῖνον τὸν ἀδερφό μου, καὶ θέλω νάρθω μαζὶ σας, ὃν μὲ παίρνετε,

— "Ας εἰναι, καλῶς νάρθης, εἰπεν ὁ λερεύς.

"Εξέπλευσαν. Έστράφησαν πρὸς τὸ μεσημέριον δυτικὸν τοῦ λιμένος, ἔθαλαν πλώρη τὸ ἀκρωτήριον Καλαμάκι. Ὁ ἄνεμος ἦτο βιογήθητικός, καὶ ὁ πλοῦς εὐσίωνος ἥρχιζε. Ναὶ μέν, ἐκρύωναν πολύ, ἀλλ' ἥσαν ὅλοι βαρέως ἐνδεδυμένοι. Ὁ παπᾶς ἐκάθισεν εἰς τὸ πηγάδιον φορῶν τὴν γούναν του. Ἡ πρεσβυτέρα εἶχε τὸ σάλι της τὸ διπλό, ἡ θειὰ Μαλαμάδη εἶχε τὸ βαρὺ γουνάκι καὶ τὴν κουζούκα* της. Ὁ μπάρμπα Στεφανῆς ἦτο μὲ τὴν νιτσεράδα* του, μὲ τὸν κηρωτὸν πιλόν του μὲ τὸν ἴμαντα δεδεμένον ὑπὸ τὸν πώγωνα, μὲ τὰ μακρὰ πτερύγια σκεπάζοντα τὰ ὄτα, καὶ ὁ υἱός του Σπύρος, ὁ καλούμενος κοινῶς τὸ Μπερκάκι, μὲ τὰς πρεκνάδεις* καὶ μὲ τὰς βούλλας εἰς τὸ πρόσωπον, ἦτο μὲ τὰ μανίκια τῆς μαλλινῆς καμιζόλας του ἀνασφουγγωμένος ώς τοὺς ἀγκῶνας. Εὔτυχως δὲν ἔχιόνιζεν, ἀλλ' ὁ ἄνεμος ἤτο παγερός. Αἴθριος ὁ οὐρανός, σαρωμένος ἀπὸ τὸν βορρᾶν. Ἡ σελήνη ἤτο εἰς τὸ πρῶτον τέταρτον καὶ εἶχε δύσις πρὸ πολλοῦ. Τὰ ἀστρα ἔτρεμαν εἰς τὸ στερέωμα, ἡ πούλια ἐμεσουράνει, ὁ γαλαξίας ἔζωνε τὸν οὐρανόν. Ὁ πήχυς* καὶ ἡ ἀρκτος καὶ ὁ ἀστήρ τοῦ πόλου ἔλαμπον μὲ βαθεῖαν λάμψιν ἐκεῖ ἐπάνω. Ἡ θάλασσα ἔφρισεν ὑπὸ τὴν πνοήν του βορρᾶ, καὶ ἡκούωντο τὰ κύματα πλήττοντα μετὰ δόχθου τὴν ἀκτήν, εἰς ἣν μελαγχολικῶς ἀπήντα ὁ φλοισθος τοῦ θάλατος περὶ τὴν πρῷαν τῆς μεγάλης καὶ δυνατῆς βάρκας.

|| Ἐκαμψκαν τὸ Καλαμάκι, καὶ ἀκόμη δὲν εἶχε χαράξει. "Ηρχισε μόλις νὰ γλυκοχαράζῃ πέραν τῆς ἀγκάλης τοῦ Πλατανιά. "Ἐρεξαν εἰς τὸν Στρουφλιά, ἀντικρὺ τοῦ τερπνοῦ καὶ συνηρεφοῦς δάσους τῶν πιτύων, ἐξ οὐ ἡ θέσις δύνομάζεται Κουκ'ναριές. Τότε οἱ ἐπιβάται εἰδον ἀλλήλους ὑπὸ τὸ πρῶτον λυκαυγὲς τῆς ἥμερας, ώς νὰ ἔσλιεπαν ἀλλήλους πρώτην φοράν. Πρόσωπα ὠχρὰ καὶ χείλη μελανά, ρίνες ἐρυθραὶ καὶ χειρες κοκκαλιασμέναι. Ἡ θειὰ τὸ Μαλαμάδη εἶχεν ἀποκοιμηθῆ δις ἥδη ὑπὸ τὴν πρύμνην, δηπου ἔσκεπε τὸ πρόσωπόν της μὲ τὴν μαύρην μανδήλαν ώς τὴν ρίνα,

μὲ τὴν ῥῖνα σχεδὸν ὡς τὰ γόνατα. Ὁ κύρος Ἀλεξανδρῆς εἶχε πάρει δύο τροπάρια παραπλεύρως αὐτῆς, διειρευόμενος δτι ητο ἀκόμη εἰς τὴν κλίνηγε του, καὶ ἀπορῶν πῶς αὕτη ἐκινεῖτο εὑρύθμως ὡς βρεφικὸν λίκνον. Ὁ υἱὸς τοῦ παπᾶ ὁ Σπύρος ἔκαμψε συγχέεις μετάνοιες, καὶ δυσανάστηκε εἰχειν, εἶχε συρρεύσει δλον εἰς τὴν ῥῖνά του, ητις ητο καὶ τὸ μόνον δρατὸν μέλος τοῦ σώματός του. Ἡ παπαδιὰ ἐν τῇ εὔσεβει φιλοστοργίᾳ της εἶχε κρίνει δτι ὕφειλε νὰ τὸν πάρῃ μαζί, ἀφ' οὗ δι' αὐτὸν ητο τὸ τάξιμον. Τὸν ἀπέσπασεν ἀποτόμως τῆς κλίνης, τὸν ἔνιψε καὶ τὸν ἐνέδυσε μὲ διπλὰ διποκάμισα, δύο φανέλλας, χονδρὸν μάλλινον γελέκιον, διπλοῦν σακκάκι κι' ἐπανωφόρι, καὶ περιετύλιξε τὸν λαιμόν του μὲ χνοῦδες διλοιμάλλινον μανδήλιον ποικιλόχρουν. καὶ ῥαδδωτόν, μικρὸν καταπίπτον ἐπὶ τὸ στέρνον καὶ τὰ νῶτα. Τώρα παρὰ τὴν πρόμυνην, ἀριστερόθεν τοῦ παπᾶ καθημένη, ἀριστερά της εἶχε τὸν Σπύρον, καὶ, ζητοῦσα αὐτομάτως νὰ ψηλαφήσῃ τὸν βραχίονας καὶ τὸ στήθος του, δὲν εὑρίσκει σχεδὸν σάρκα ὑπὸ τὴν βαρεῖαν σκευήν, δι' οὓς εἶχε περιχαρακώσει τὸν υἱόν της.

‘Ο παπᾶς, δτις δὲν εἶχεν ἀποβάλει τὴν φαιδρότητά του, οὐδὲ ἔπαυε ν' ἀνταλλάσσει ἀστεῖσμοὺς καὶ σκώμματα μὲ τὸν μπάρμπα Στεφανῆν, στρεφόμενος πρὸς αὐτὴν ἐνίστε τῆς ἔλεγε:

—Νά, γι' αὐτόνε τὸ Δαμπράκη, τὸ γυιό σου, τὰ παθαίνουμε αὐτά, παπαδιά.

—Καὶ τὸ πάθαμε μὲ τ' δύναμ' τ' Θεοῦ; ἀπήγντα ή παπαδιά, ητις, κατὰ βάθος, πολὺ ἀγησύχει μὲ αὐτὸν τὸ παράτολμον ταξίδιον. Εὐτυχῶς, ή παρουσία τοῦ παπᾶ τῆς ἔδιδε θάρρος...

‘Ο παπᾶς δὲν ἔπαυε νὰ ἀστεῖζεται καὶ μὲ δλας τὰς ἐν τῷ πλοιαρίῳ. ἐνοριτίσσας του... Ἀλλὰ τὸ κυριώτερον θῦμά του ητον ὁ Ἀλεξανδρῆς ὁ φάλτης. Ἔξαφνα τὸν γῆράτα:

—Δὲν μοῦ λέεις, Ἀλεξανδρῆ, τὸ θὰ πῇ τώρα στὴν καταβασία* τῶν Χριστούγεννων, δ ἀνυψώσας τὸ κέρας* ήμῶν;... Ποιός εἶν' αὐτός, δ ἀνυψώσας;

—Νά, δ ἀνηψώσας σας, ἀπήγντα ὁ κύρος Ἀλεξανδρῆς, μὴ ἐννοῶν ἄλλως τὴν λέξιν.

—Καὶ τὸ θὰ πῇ σκῦλα* Βαβυλὼν τῆς βασιλίδος Σιών; γῆράτα πάλιν δ παπᾶς.

—Νά, σκύλλα Βαβυλών, ἀπήγντα ὁ φάλτης, νομίζων δτι περὶ σκύλλας πράγματι ἐπρόκειτο.

Ταῦτα ἐλέγοντο ἐν ὅσῳ ἦτο ὑπήνεμος ἡ βάρκα, μὲ τὰς κώπιας βραδυποροῦσα, δεξιόθεν παραπλέουσα τὸν Ἀνάγυρον καὶ τὸν Ἀσέληνον, ἀριστερόθεν πελαγωμένη ἀντικρὺ [τῶν βουνῶν] τῶν Τρικέρων καὶ τοῦ Ἀρτεμισίου¹. Ὁ παπᾶς Φραγκούλης ἐκάθητο κυθερῶν εἰς τὸ πηδάλιον, οἱ ἄλλοι ἔδοήθουν εἰς τὴν κωπηλασίαν. Καὶ αὐτὸς ὁ κύρ² Ἀλεξανδρῆς, ἀν καὶ «Ἄταξαμῆς³» περὶ τὰ ναυτικὰ πράγματα, ἡσθάνθη τὴν ἀνάγκην νὰ κωπηλατήσῃ διὰ νὰ ζεσταθῇ. Κι’ ἡ θειὰ τὸ Μαλαμώ ἐκωπηλάτησε σχεδὸν ἐπὶ ήμέσειαν ὥραν. Εὔτυχως, ἀν κι’ ἐκρύωναν δλοι, καὶ αἱ ψυχραὶ δριπαὶ αἱ κατερχόμεναι ἀπὸ τῶν χιονοφόρων ὀρέων ἐξύριζον τὰ ὄτα καὶ τοὺς λαιμούς των, εἰχον ὅμως τοὺς πόδας θερμούς, τὸ εὐεργετικὸν τοῦτο ἀποτέλεσμα τῆς γειτνιάσεως τοῦ πόντου. Ὁ ἥλιος εἶχε προβάλει ἀπὸ τὰ σύννεφα ἐπ’ ὀλίγας στιγμὰς (ἥλιος μὲ τὰ δόντια, γριὰ μὲ τὰ χταπόδια! ἀνέκραξεν ὁ Δαμπράκης), διότι, ἐνῷ τὴν νύκτα ἥθριαζε κι’ ἐγίνετο «ὅ οὐρανὸς καντήλι», τὴν ἡμέραν συνήγοντο πάλιν τὰ νέφη, καὶ ὁ βορρᾶς ἐφαίνετο ὑποχωρῶν εἰς τὸν ἀπηλιώτην⁴, ώς νὰ ἥπειλετο βροχή· ἀλλὰ μόλις ἐπρόβαλε, κι’ ἐφάνη ώς νὰ ἔθλεπε ποία ἦτο ἡ ὑψηλοτέρα καὶ ἐγγυτέρα κορυφὴ ἐκ τῶν καταλεύκων ὀρέων ὅλογυρα, ἡ τοῦ Πηγλίου ἡ ἡ τοῦ Ὅθυρος, διὰ νὰ σπεύσῃ τὸ ταχύτερον νὰ κρυφθῇ. Ἀλλὰ τὰ νέφη, σωρευθέντα πάλιν, τὸν ἀπήλλαξαν τοῦ κόπου τούτου.

Ἡ ἀκριθής ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ μεσημβριγοῦ λιμένος ἔως τὸ βορειότερον ἄκρον τῆς νήσου, ὅπου ἔπλεον, θὰ ἦτο ὡς δέκα ναυτικῶν μιλίων. Ὁ παπᾶς ἔθλεπεν ὅτι ἥθελον νυκτώσει, πρὶν φθάσωσιν εἰς τὸ Κάστρον. Ἡτο μεσημβρία ἥδη, καὶ δὲν ἐφθασαν ἀκόμη εἰς τὴν Κεχρεάν, τὴν ώραίαν μελαγχολικὴν κοιλάδα, μὲ τὰς ἐλαιοφύτους κλιτῖς, μὲ τὸν Ἀραδίαν, τὸν πυκνὸν δρυμῶνά της, μὲ τὸ ρεῦμα καὶ τοὺς πλατάνους καὶ τοὺς νερομύλους της. Ὅταν ἐφθασαν εἰς τὴν Κεχρεάν, συνέβη ἐκεῖνο τὸ ὄποιον ὁ μὲν κακόμαντις Πανάγος προέλεγεν, ὁ δὲ Στεφανῆς δὲν ἥγγόει καὶ ὁ παπᾶς Φραγκούλης προέβλεπεν. Εἴτε τροπὴ εἰς τὸν μαζίστρον ἦτο, εἴτε ἀποθαλασσιὰ καὶ «μπουκάρισμα τοῦ κόρφου», τὰ κύματα ἥρχισαν νὰ ὀγκοῦνται κατάπρωρα τοῦ μικροῦ σκάφους, καὶ ἡ

1. Ἐκ παραδρομῆς φαίνεται ἔγραψεν οὗτο ὁ συγγραφεὺς ἀντὶ τῆς Σηπιάδος. — Σημείωσις τοῦ συλλογέως.

2. ΑΘ.Ξ. Γ. Σαρῆ Νεοελλ.. Ἀναγνώσματα Α' Γυμνασίου.

7

θάρκα, μὲ τὸ λευκὸν πανίον τῆς καὶ μὲ τὸν φλόκον* καὶ τὴν ἀντένα* της, ἥρχισε νὰ σκιρτᾷ ἐπὶ τῶν κυμάτων, ὅμοια μὲ ἐλληνοαλβανὸν χορεύοντα ἥρωικοὺς χοροὺς μὲ τὸν λευκὸν χιτῶνα ἀνεμιζόντα, μὲ τὸν ἔνα βραχίονα τριγωνοειδῆ εἰς τὴν μέσην, μὲ τὸν ἄλλον ὑψιτενῆ καὶ παιζόντα τὰ δάκτυλα.

Αἱ γυναῖκες ἥρχισαν νὰ δειλιώσιν. Ἡ θειὰ τὸ Μαλαμώ ἡρώτα τὸν παπᾶν ἀν δὲν ἦτο καλὸν ν' ἀποδιδασθεῖσι καὶ ἀνέλθωσιν εἰς τὴν Παναγίαν τὴν Κεχρεάν νὰ λειτουργήσωσιν, ὅπως ἑορτάσωσιν ἐκεῖ τὰ Χριστούγεννα. Οἱ κύριοι Ἀλεξανδρῆς ζαλισθεῖς ἐξάρωσεν εἰς μίαν γωνίαν, οἱ ἄλλοι ἐπιβάται μεγάλως ἀνησύχουν. Μόνον δύο ἄνδρες δὲν ἐδειλίασαν, οἱ μπάρμπα Στεφανῆς καὶ οἱ παπᾶ Φραγκούλης.

Εἰς τῶν ἐπιβάτων ἐπρότεινε ν' ἀράξωσι προσωρινῶς εἰς τὴν Κεχρεάν, ἔως ὅτου κοπάσῃ ὁ ἀνεμός. Οἱ Στεφανῆς καὶ οἱ ιερεὺς συνεννοοῦντο διὰ νευμάτων. Ἀπετήσαν ἀκόμη ἀπὸ τὸ Κάστρον ὑπὲρ τὰ τρία μίλια. Δύο μέσα γῆδύναντο νὰ δοκιμάσωσιν, ἀν τὰ εὗρισκον τελεσφόρα· ἢ νὰ συστελωσι τὰ ἴστια καὶ νὰ προχωρήσωσι μὲ τὰς κώπας, καταφρονοῦντες τὸν ἀφόρητον διὰ τὰς γυναῖκας μάλιστα σάλον, πειριθεχόμενοι ἀπὸ τὰ θραυσμένα καὶ εἰσπιγδῶντα εἰς τὸ σκάφος κύματα, ῥιγοῦντες καὶ δεινῶς πάσχοντες, ἢ ν' ἀποδιδασθῶσιν εἰς τὴν Ἑράκλην καὶ νὰ δοκιμάσωσιν ἀν θάες εὕρισκον δρομίσκον τινά, ὅχι πολὺ πλακωμένον ἀπὸ τὴν χιόνα, ὥστε νὰ εἰναι βατός εἰς ἀνθρώπους. Πτυάρια καὶ ἀξίνας δύο-τρεῖς εἶχε πάρει μαζί του ὁ Βασίλης τῆς Μυλωνοῦς, προσθέπων δτι ἵσως θάες ἔχρησιμευον διὰ ν' ἀνοιξῃ δρόμον πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ ἀποκλεισμένου ἀδελφοῦ του. Οἱ παπᾶ Φραγκούλης ἀπεφάνθη ἔτι, ἀφοῦ ἔξ απαντος θάες ἐνύχτωναν, καλλιον θάες ἦτο νὰ δοκιμάσωσι τὸ πρῶτον, διότι κέρδος θάες ἦτο, εἰπεν, δύον δλίγον καὶ ἀν γῆδύναντο νὰ προχωρήσωσι διὰ θαλάσσης, καὶ δύτερον θάες εἶχον καιρὸν γὰρ καταφύγωσι καὶ εἰς τὴν δευτέραν μέθοδον.

*Ηδη ὁ ἥλιος, ἐπιφανεὶς ἀκόμη μίαν φοράν, ἔκλινε πρὸς τὴν δύσιν. Ἡτο τρίτη καὶ ἡμίσεια ὥρα. Καὶ ὁ ἥλιος ἐχαμήλωνεν, ἐχαμήλωνεν. Καὶ ἡ βραχούλα τοῦ μπάρμπα Στεφανῆ μὲ τὸ ἀνθρώπινον φορτίον τῆς ἐχόρευεν, ἐχόρευεν ἐπάνω εἰς τὸ κῦμα, πότε ἀνερχομένη εἰς ὄγρα ὅρη, πότε κατερχομένη εἰς ῥευστὰς κοιλάδας, νῦν μὲν εἰς τὴν ἀκμὴν νὰ καταποντισθῇ εἰς τὴν ἄδυσσον, νῦν δὲ ἔτοιμη νὰ κατασυντριβῇ κατὰ τῆς κρημνώδους ἀκτῆς.

Καὶ ὁ ἵερεὺς ἔλεγε μέσα του τὴν Παράκλησιν ὅλην ἀπὸ τὸ «Πολλοῖς συνεχόμενος» ἕως τὸ «πάντων προστατεύεις». Καὶ ὁ μπάρμπα Στεφανῆς ἐστενοχωρεῖτο μὴ δυνάμενος ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ παπᾶ νὰ ἐκχύσῃ ἐλευθέρως τὰς ἀφελεῖς βλασφημίας του, τὰς ὄποιας ἐμάστα κι' ἐπνιγε μέσα του, διποτονθορύζων «Σκύλιασε, ὁ διακολόκαιρος, λύσσαξε! Θὰ σκάσης, Ἀντίχριστε, Τοῦρκο!...» Κι' ἡ θειὰ τὸ Μαλαμώ, ποιοῦσα τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, ἔλεγε τὸ «Θεοτόκε Παρθένε», κι' ἐπανελάμβανεν, «Ἐλα, Κ' στέ μ! Βόληθα, Παναϊά μ!». Καὶ τὰ κύματα ἐπληγτον τὴν πρῷραν, ἐπληγτον τὰ πλευρὰ τοῦ σκάφους, καὶ εἰσορμῶντα εἰς τὸ κύτος ἐκτύπων τὰ νῶτα, ἐκτύπων τοὺς βραχίονας τῶν ἐπιβατῶν. Καὶ ὁ ἥλιος ἐχαμήλωνεν, ἐχαμήλωνε. Καὶ ἡ βρακούλα ἐκινδύνευε ν' ἀφανισθῇ. Καὶ ἡ ἀπορρὼξ βραχώδης ἀκτὴ ἐφαίνετο διαφιλονεικοῦσα τὴν λειαν πρὸς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης.

Τέλος ἥρχισε νὰ σκοτεινιάζῃ. Ἐνύκτωσεν ἀκριβῶς τὴν στιγμήν, καθ' ἥν θὰ ἔβλεπον ἀντικρὺ τὸ Κάστρον, οὗ ἀπετίχον τώρα δύο ἀκόμη μίλια. Νέφη, συσσωρευμένα πρὸς ἀνατολάς, ἡμιπόδιζον νὰ φανῇ τὸ παρήγορον φέγγος τῆς σελήνης. Ἀλλ' ὁ ἀνεμος, ἀντὶ νὰ πέσῃ, ἐδυνάμωνε, καὶ ἀγρίευε καὶ ἐθέριευε, καὶ ὁ πλοῦς κατέστη ἀδύνατος τοῦ λοιποῦ. Δὲν ἔδιλεπον πλέον οὕτε ἐμπρὸς οὕτε δεξιὰ τίποτε, εἰ μὴ δύο σγκους φαιούς, ἀμαυρούς.

Εὔτυχῶς ὁ μπάρμπα Στεφανῆς ἐγνώριζε καλά τὸ μέρος.
— 'Εδω, ἐδῶ, εἰν' ἔνα λιμανάκι, παπᾶ, κάτ' ἀπ' τὸ Πρυτ., ἀποκάτ' ἀπ' τὴν Ἀγία Ἀναστασιά, στὰ Μποστάνια.
— Θυμᾶσαι καλά, Στεφανῆ;
— "Οπως ξέρ' εὶς ἡ ἀγιωσύνη σ' τὰ γράμματα τις ἐκκλησιᾶς ἀπ' ὅξου, παπᾶ, ἔτσι κι' ἐγὼ τὰ ξέρω ἀπ' ὅξου, ὅλα τὰ λιμανάκια, τοὺς κάθους*, κι' τις ἀμμουδιές, ὅλες τις ξέρεις κι' τὰ γκρίφια* κι' τὰ θαλάμια*.

Καὶ προσήγγισαν μὲ πολὺν κόπον καὶ ἀγῶνα καὶ βάσανον, βρεγμένοι, θαλασσοπιγμένοι, μισοπαγμένοι.
— 'Εκεῖ, ἐκεῖ διαναστάει*.

'Γπῆρχεν ἐν θαλάσσιον μάρμαρον, ώς φυσικὴ ἀποθάθρα, πότε καλυπτόμενον ἀπὸ τὸ κῦμα, πότε ἀνέχον ύπεράνω τῆς θαλάσσης. Τὴν φορὰν ταύτην τὸ ἐκάλυπτε καὶ δὲν τὸ ἐκάλυπτε τὸ κῦμα. Ἐπλησίασαν καὶ ἡσθάνθησαν πάραυτα τὸ εὐάρεστον αἱ-

σθημα τῆς παύσεως τοῦ σάλου καὶ τῆς προσεγγίσεως εἰς σκεπαστὸν κι' εὐλίμενον μέρος.

—Πάντα κατευδόιο! εἶπε ποιῶν τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ ὁ κύρος Ἀλεξανδρῆς, ζστις τότε ἔξεξαλισθη κι' ἐστάθη εἰς τοὺς πόδας του. Ἐπήδησαν εἰς εἰς ἔξω· ἔξεφόρτωσαν τὰς ἀποσκευὰς καὶ ἥλαφρυναν τὴν βάρκαν.

Ἄναμεσα εἰς τὸ μάρμαρον καὶ εἰς τὴν κρημνώδη ἀκτὴν ἐσχηματίζετο μικρὰ ἀμμουδιά, δση θὰ ἥρκει διὰ νὰ σύρῃ ἀλιεὺς τὴν ψαροπούλαν του, γυρμένην ἐπὶ τὴν μίαν πλευρὰν ἐπὶ τῆς ἄμμου, καὶ νὰ ἔξαπλωθῇ καὶ αὐτὸς ὑπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰν νὰ κοιμηθῇ θεωρῶν τοὺς ἀστέρας.

—Τώρα νὰ σύρουμε τὴν βάρκα, παπᾶ, εἶπεν ὁ μπάρμπα Στεφανῆς, κι' ὅστερα οἱ ἀνδρες νὰ φορτωθοῦμε δλα τὰ πράγματα καὶ ν' ἀρχίσουμε σιγά-σιγά ν' ἀνεβαίνουμε. "Ἄς πάρουν κι' οἱ γυνατκες δ, τι μποροῦν.

—Νὰ τώρα τὶ ἀξιέει νᾶχα τὸ μ' λάρι μαζί μ', εἶπεν ὁ Βασίλης τῆς Μυλωνοῦς· σοῦ εἶπα, μπάρμπα Στεφανῆ, νὰ τὸ μπαρκάρουμε, δὲ θέλησες. ✓

—"Εσυράν τὴν λέμδον. "Ηναφαν τὰ δύο φανάρια ποὺ είχαν. Ὁ Βασίλης ἔλαβε τὰ πτυάρια καὶ τὰς ἀξιέινας του, καὶ ἀπομακρύνθεις προσωρινῶς ἥρχισε νὰ κατοπτεύῃ ποσθὰ εῦρισκε μονοπάτι δχι πολὺ πατημένον ἀπὸ τὴν χιόνα, ὃστε νὰ δύνανται ἀνθρωποι νὰ βαδίσωσιν. Ἀπὸ τὸ μέρος ἐκεῖνο ώς τὸ Κάστρον, τὸ δόποιον διεκρίνετο ώς πελώριος ἀμαυρὸς δγκος ὑψηλὰ πρὸς βορρᾶν, ἢ δόδις δὲν θὰ ἥτο πλέον τῆς ὥρας, ἀλλ' εἰς ἣν κατάστασιν ἥτο τώρα δὲ δρόμος ἀπὸ τὰς χιόνας, τις οἰδεν ἀν θὰ ἥρκει καὶ τὸ τριπλάσιον τοῦ χρόνου δπως φθάσωσιν. Ἐδείπνησαν δλοι: ἐπὶ ποδὸς μὲ δίπυρα καὶ μὲ ἐλαίας καὶ ἔπιον δλίγον οἶνον ἢ ράκην.

—"Ο Βασίλης ἐπανελθὼν ἀνήγγειλεν δτι ἀνεῦρε τὸ μονοπάτι, πλακωμένον πολὺ ἀπὸ τὴν χιόνα, ἀλλ' δτι μὲ πολὺν κόπον, ἀν προπορεύωνται δύο ἀνθρωποι καὶ ξεχιονίζουν, ἐλπίζει νὰ φθάσουν εἰς τὸ Κάστρον τὸ γρηγορώτερον... ἔως τὰ μεσάνυκτα. Ἐφορτώθησαν τὰς ἀποσκευάς. "Ο κύρος Ἀλεξανδρῆς ἔλαβε τὸ ἔνα φανάρι καὶ μία τῶν γυναικῶν τὸ ἄλλο. "Ο Βασίλης τῆς Μυλωνοῦς, ὁ μπάρμπα Στεφανῆς καὶ ὁ υἱός του ἔλαβον τὰ πτυάρια καὶ τὰς ἀξιέινας καὶ προπορεύομενοι ἥρχισαν νὰ ξεχιονίζωσιν. "Ο δρομίσκος ἀνήρχετο ἕρπων εἰς τὸν κρημνῶν κατ' ἀρχάς, εἴτα κατήρχετο εἰς

ἐν παραθαλάσσιον κοίλωμα. Ἐπάτουν πρόσεκτικῶς, ώς νὰ ἐμετροῦσαν τὰ βήματά των. Ἡ σελήνη εἶχεν ἀπαλλαγὴ τῶν νεφῶν καὶ προσεπάθει νὰ φέξῃ τὸν δρόμον μὲ τὸ κρυερὸν φῶς της. Ἔνιστε ἔχαναν τὸ χάραγμα τοῦ δρόμου, ἀπεπλανῶντο κι' εὑρίσκοντο αἰφνίς ἐπὶ τῆς κορυφῆς πελώρων βράχων, κάτω τῶν ὅποιων ἄδυσσος ἡνοιγε τὸ στόμα της, καὶ πάλιν κετέθαινον μὲ τρεμουλιαστὰ γύρνατα, κρατούμενοι ἐκ τῶν πετρῶν καὶ τῶν θάμνων. Ἀνειρπον εἰς τὸν κρημνὸν ώς μικρὸν κοπάδιον αἰγῶν ἀποπλανηθὲν καὶ ἀπαγόρευνον διπέσω εἰς τὴν μάνδραν ἀπὸ τοὺς δύο βοσκοὺς του, οἵτινες τὸ ἀνεζήτησαν κρατοῦντες φανάρια, καὶ μακρόθεν ἀν τοὺς ἔθλεπέ τις ἥδυνατο νὰ τοὺς ἐκλάθῃ ώς συστρεφόμενον κρικωτὸν τέρας, φωσφορίζον τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν οὐράν, μὲ τοὺς δύο φανούς. Μὲ δλον τὸ ξεχιάνισμα, τὸ δόποιον ἐννοεῖ τις πόσον ἀτελῶς ἐνηργεῖτο, ἐπάτουν ἐνίστε σφαλερῶς, κι' ἔχωνοντο ώς τὸ γόγυν καὶ ώς τὸν μηρὸν εἰς τὴν χιόνα.

Ἐπληγούμενοι μεσάνυκτα σταν ἔφθασαν ὑπὸ τὴν γέφυραν τοῦ Κάστρου, μισοπνιγμένοι, παγωμένοι, ἀλμυροὶ ἀπὸ θάλασσαν καὶ λευκοὶ ἀπὸ χιόνα, μελανιασμένοι τὰ χεῖλη, ἀλλὰ θερμοὶ τὴν καρδίαν. Ἐκεὶ ἐπάνω, πρὶν διέλθωσι τὴν γέφυραν, ἀπὸ τὴν σιδερόπορταν τοῦ Κάστρου, ἤκουσθησαν φωναῖ:

—Ποιοί εἰστε; ποιοί εἰστε;

Καὶ ἀντήγησε βαρὺς ὁ τριγμὸς τῶν ἐσκαριασμένων στροφέων, ώς νὰ ἐδοκίμαζέ τις ὑὰ κλεισῃ ἐσωθεν τὴν σιδηρᾶν πύλην. Ἦκούσθη δὲ καὶ μικρὸς κρότος, ώς ὁ τῆς ὑψώσεως σκανδάλης τουφεκίου.

—Καλοί! καλοί! πατριώτες! ἀπήγνησεν ὁ μπάρμπα Στεφανῆς. Μὰ ἐσεῖς, ποιοί εἰστε;

—Πέτε μας τὰ δνόματά σας!

—Ἡμεῖς εἴμαστε... ἥρχισεν ὁ μπάρμπα Στεφανῆς, καὶ συγχρόνως διὰ τοῦ βλέμματος ἐσυμβουλεύετο τὸν παπᾶν.

—Μπά! αὐτὴ εἰναι ἡ φωνὴ τ' ἀδερφοῦ μου, ἀνέχραξεν ὁ Βασιλῆς τῆς Μυλωνοῦς. Καὶ εἰτα, ἐντείνας τὴν φωνήν:

—Ἀργύρη! Ἐγώ είμαι!... ἐφώναξε.

—Τόσο καλύτερα... μᾶς ἔθγαλαν κι' ἀπὸ ἔναν κόπο, ἐψιθύρισεν ὁ Ιερέας.

Ἀνέδησαν εἰς τὸ Κάστρον, διοῦσαν τὸν Ἀργύρην τῆς Μυλωνοῦς καὶ τὸν σύντροφόν του τὸν Γιάννην τὸν Νυφιώτην. Οὕτοι ἐν δλίγοις διηγήθησαν πῶς τοὺς εἴχε κλείσει τὸ χιόνι

έπάνω στὸ Στοιθωτό, ὅπου ἐτρύπωσαν δύο γύκτας εἰς μίαν σπηλιάν, καὶ πῶς τὴν προχθές, ἡτοι εἰς τὰς 22 τοῦ μηνός, ἐλθόντες τοὺς ἀπηλευθέρωσαν ἐκεῖθεν, ἐκτοπίσαντες μεγάλους ὅγκους χιόνος δύο αἰγαδοσκοί, ὁ Γιαλῆς ὁ Κόνιζας καὶ ὁ Γιώργης ὁ Μπάντας, οἵτινες καὶ εὑρίσκοντο τὴν στιγμὴν ταύτην μὲ δλον τὸ αἰπόλιόν των εἰς τὸ φρούριον. |

Τὸ φρούριον τοῦτο, ὅπερ ἀλλαχοῦ περιεγράψαμεν, ἦτο γιγαντιαῖος βράχος φυτρωμένος ἐκεῖ παρὰ τὸ πέλαγος, προεκβολὴ τῆς γῆς πρὸς τὸν πόντον, ὃς νὰ ἔδειχνεν ἡ Ἑηρὰ τὸν γρόνθον εἰς τὴν θάλασσαν καὶ νὰ τὴν προεκάλει· φοβερὸς μονοκόμματος γρανίτης ἀλίκτυπος, ὅπου γλαυκες καὶ λάροι ἥριζον περὶ κατοχῆς, διαφιλονεικοῦντες ποῦ ἀρχίζει ἡ κυριότης τοῦ ἑνὸς καὶ ποῦ σταματᾷ ἡ δικαιοδοσία τοῦ ἄλλου. Προσφιλής σκοπὸς τοῦ Βορρᾶ καὶ τῶν γειτόνων του, τοῦ Καικίου* καὶ τοῦ Ἀργέστου*, ὃν τὸ στάδιον εὐρὺ ἐκτείνεται: ἀναμέσον τῆς Χαλκιδικῆς, τοῦ Θερμαϊκοῦ, τοῦ Ὀλύμπου καὶ τοῦ Ηγείου· μεμονωμένος ὑψιτενής βράχος, ἐφ' οὗ οἱ κάτοικοι ἐξ ἀνάγκης εἰχον κλεισθῆ διὰ φύλαξιν κατὰ τῶν πειρατῶν καὶ τῶν βαρδάρων, ἐγκαταλιπόντες αὐτὸν ἔρημον μετὰ τὸ 1821, ὅτε ἐκτίσθη ἡ σημερινὴ μεσημβρινὴ πολιχνη. Μέχρι πρὸ δλίγων ἐτῶν ἐσώζοντο ἀκόμη οἰκλαὶ τινὲς μὲ τὰς στέγας καὶ τὰ πατώματά των ἐντὸς τεῦ φρουρίου, ἀλλὰ τελευταῖον ἡ δλιγωρία τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν, ὁ ὄχνος τῶν ἀνθρώπων εἰς τὸ νὰ ἐπισκέπτωνται τὸ Κάστρον συχνότερα, καὶ ἡ ἀσυνειδησία δλίγων τιγῶν συλαγωγῶν, πλεονεκτῶν ἡ οἰκοδόμων, εἴχε καταστήσει ἔρειπίων σωρὸν τὸ Κάστρον. Ἐντεῦθεν ἀμελήσαντες καὶ οἱ ἐφημέριοι τῆς σημερινῆς πολιχνης ἀφηγαν ἀπὸ ἐτῶν ἥδη ἀλειτούργητον τὸν ναὸν τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως, κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς. |

Ο ναὸς τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως ἦτο ἡ παλαιὰ μητρόπολις τοῦ φρουρίου. Ο ναῖσκος, πρὸ ἐκατονταετηρίδων κτισθεὶς, ἵστατο ἀκόμη εὐπρεπῆς καὶ ὅχι πολὺ ἐφθαρμένος. Ο παπᾶς Φραγκούλης καὶ ἡ συνοδεία του φθάσαντες εἰσῆλθον τέλος εἰς τὸν ναὸν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ καρδία των ἡσθάνθη θάλπος καὶ γλυκύτητα ἀφάτον. Ο ἱερεὺς ἐψιθύρισε μετ' ἐνδομύχου συγκινήσεως τὸ «εἰσελεύσομαι εἰς τὸν οἰκόν σου», κι' ἡ θειὰ τὸ Μαλαμώ, ἀφ' οὗ ἥλαξε τὴν φ' στάνα τῆς τὴν βρεγμένην κι' ἐφόρεσεν ἀλλην στεγνὴν καὶ τὸ γ' γάκι τῆς τὸ καλό, τὸ ὄποια εὐτυχῶς εἶχεν εἰς ἀδασταγήν

καλῶς φυλαγμένα ὑπὸ τὴν πρῷραν τῆς βάρκας, ἔδεσε μέγα σάρωθρον ἐκ στοιδῶν καὶ χαμοκλάδων, καὶ ἡρχισε νὰ σαρώνῃ τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ, ἐν ᾧ αἱ γυναικεῖς αἱ ἀλλαι ἡγαπτον ἐπιμελῶς τὰ κανδήλια, καὶ ἡναφαν μέγα πλῆθος κηρίων εἰς δύο μανουάλια, καὶ παρεσκεύασαν μεγάλην πυράν μὲ Ἑηρὰ ξύλα καὶ κλάδους εἰς τὸ προαύλιον τοῦ ναοῦ, δπου ἐσχηματίζετο μακρὸν στένωμα παράλληλον τοῦ μεσημβρινοῦ τοίχου, κλεισμένον ὑπὸ σωζόμενου δρυθοῦ τοιχίου γείτονος οἰκοδομῆς, κι' ἐγέμισαν ἀνθρακας τὸ μέγα πύραυνον, τὸ σωζόμενον ἐντὸς τοῦ Ἱεροῦ βῆματος, κι' ἔθεσαν τὸ πύραυνον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ, ῥίψασαι ἀφθονον λίθανον εἰς τοὺς ἀνθρακας. Καὶ ὁσφράνθη Κύριος δ Θεὸς ὁσμὴν εὐωδίας.

Ἐλαμψε δὲ τότε ὁ ναὸς ὅλος, καὶ ἡστραψεν ἐπάνω εἰς τὸν θόλον δ Παντοκράτωρ μὲ τὴν μεγάλην κι' ἐπιβλητικὴν μορφήν, καὶ ἡκτινοβόλησε τὸ ἐπίχρυσον καὶ λεπτουργημένον μὲ μυρίας γλυφάς τέμπλον, μὲ τὰς περικαλλεῖς τῆς ἀρίστης βυζαντινῆς τέχνης εἰκόνας του, μὲ τὴν μεγάλην εἰκόνα τῆς Γεννήσεως, δπου «Παρθένος καθέζεται τὰ Χερούδειμ μιμούμένη», δπου θεσπεσίως μαρμαρουσιν αἱ μορφαι τοῦ θείου Βρέφους καὶ τῆς ἀμώμου Δεκχοῦς, δπου ζωνταναι παρίστανται αἱ ὄψεις τῶν ἀγγέλων, τῶν μάγων καὶ τῶν ποιμένων, δπου νομίζει τις δτι στίλβει ὁ χρυσός, εὐωδιάζει ὁ λίθανος καὶ βαλσαμώνει ἡ σμύρνα, καὶ δπου, ὡς ἐὰν ἡ γραφικὴ ἐλάλει, φαντάζεται τις ἐπὶ μίαν στιγμὴν δτι ἀκούει τὸ «Δόξα ἐν Ὑψίστοις Θεῷ!... Ἐν τῷ μέσῳ δὲ κρέμαται δ μέγας ὀρειχάλκινος καὶ πολύκλαδος πολυέλαιος, καὶ ὄλόγυρα δ κρεμαστὸς χορός, μὲ τὰς εἰκόνας τῶν Προφητῶν καὶ Ἀποστόλων, ὃς» δην ἐτελοῦντο τὸ πάλαι οἱ σεμνοὶ γάμοι τῶν χριστιανικῶν ἀνδρογύνων. Καὶ ὄλόγυρα αἱ μορφαι τῶν Μαρτύρων, Ὅσιων καὶ Ὄμολογητῶν. Ἰστανται ἐπὶ τῶν τοιχων ἡρεμοῦντες, ἀπαθεῖς, δποτοι ἐν τῷ Παραδείσῳ, εὐθὺ καὶ κατὰ πρόσωπον βλέποντες, ὡς βλέπουσι καθαρῶς τὴν Ἀγίαν Τριάδα... Καὶ εἰς τὴν χιβάδα τοῦ Ἱεροῦ βῆματος, δψηλά, ἐφανετο^{το} στεφανουμένη ὑπὸ ἀγγέλων ἡ τῶν Οὐράνων Πλατυτέρα. Καὶ κατωτέρω περὶ τὸ θυσιαστήριον ἰσταντο, ἀρρητον σεμνότητα ἀποπνέουσαι, αἱ μορφαι τῶν μεγάλων Πατέρων, τοῦ Ἀδελφοθέου*, τοῦ Βασιλείου*, τοῦ Χρυσοστόμου* καὶ τοῦ Διαλόγου*, καὶ ἐφαίνοντο ὡς νὰ ἔχαιρον διότι ἔμελον ν' ἀκούσωσι καὶ πάλιν τὰς εὐχὰς καὶ τοὺς ὅμνους τῆς Εὐχαριστίας, εὖς αὐτοὶ ἐν Πνεύματι συνέθεσαν. Πέριξ δὲ καὶ ἐντὸς

καὶ ἐκτός, ἐκονίζετο περιτέχνως δλον τὸ Δωδεκάορτον, καὶ τὰ τάγματα τῶν Ἀγγέλων, καὶ ἡ Βρεφοκτονία, καὶ οἱ κόλποι τοῦ Ἀθραδύ καὶ δ ληστής δ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ δμοιογήσας. ¶

“Οταν ἔφθασαν εἰς τὸ Κάστρον καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸν ναὸν τοῦ Χριστοῦ, τόσον θάλπος ἐθύπευσε τὴν ψυχήν των, ὥστε, ἀν καὶ ἡσαν κατάκοποι, καὶ ἀν ἐνύσταζόν τινες αὐτῶν, γῆσθάνθησαν τόσον τὴν χαρὰν τοῦ νὰ ζώσι καὶ τοῦ νὰ ἔχωσι φθάσει αἰσιώς εἰς τὸ τέρμα τῆς πορείας των, εἰς τὸν ναὸν τοῦ Κυρίου, ὥστε τοὺς ἔφυγε πᾶσα νύστα καὶ πᾶσα κόπωσις. Οἱ αἰπόλοι εἶχον ἀνάψει ἔξω δύο πυρσούς, τὸν ἕνα ἔμπροσθεν τοῦ ιεροῦ βῆματος, τὸν ἄλλον πρὸς τὸ βόρειον μέρος. Ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἡ θερμότης ἦτο λίαν εὐάρεστος, τῇ βοηθείᾳ τῶν ἑσπερίων καὶ ἔξωθεν πυρῶν. Καὶ εἶχον σωρεύσει παιμόλλας δέσμας ἕγρων ἔύλων καὶ κλάδων οἱ ἐκεῖ καταφυγόντες αἰπόλοι μὲ τὰς δλίγας αλγας καὶ τὰ ἐρίφιά των, δσα δὲν εἶχον φορήσει ἀκόμη ἀπὸ τὸν βαρύν χειμῶνα τοῦ ἔτους ἐκείνου, οἱ τραχεῖς αἰπόλοι, οἵτινες εἶχον σώσει καὶ τοὺς δύο διοτόμους ἐκ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς χιόνος. Καὶ είτα ὁ ιερεὺς ἔδαλεν εὐλογητὸν καὶ ἐψάλη ἡ «λιτή» τῆς μεγαλοπρεποῦς ἑορτῆς, μεθ' ὅ δι κύρῳ Ἀλεξανδρῆς ἥρχισε τὰς ἀναγνώσεις, καὶ δσοι ἡσαν νυστασμένοι ἀπεκοιμήθησαν σιγά εἰς τὰ στασιδιά των, (‘Α ! ἔμελλον ἀρα τοῦ προφητάνακτος οἱ θεσπέστις ὅμνοι ἀπὸ ψαλμῶν νὰ καταντήσωσιν ἀνάγνωσις νυστακτική, καὶ δις ἀνάγνωσις νὰ παραλείπωνται ὅλως ὡς φορτικόν τι καὶ παρέλκον !) βαυκαλίζόμενοι ἀπὸ τὴν ἔρριψην καὶ μονότονον ἀπαγγελίαν τοῦ κύρῳ Ἀλεξανδρῆ...

‘Αλλ’ ὅτε ὁ ιερεὺς ἔξελθων ἔψαλε τὸ «Δεῦτε Ὕδωμεν πιστοῖ, ποῦ ἔγεννήθη δ Χριστός», τότε αἱ μορφαὶ τῶν ἀγίων ἐφάνησαν ώς νὰ ἐφαιδρύνθησαν εἰς τοὺς τοίχους: «ἀκολουθήσωμεν λοιπόν, ἔνθα δεῖνει δ ἀστήρ», καὶ δι κύρῳ Ἀλεξανδρῆς ἐνθουσιῶν ἔλαβε τὴν ὑφηλήν καλάμην καὶ ἔστισε τὸν πολυέλαιον μὲ τὰς λαμπάδας ὅλας ἀνημμένας: «ἄγγελοι ὑμνοῦσιν, ἀκαταπαύστως ἔκει», κι ἐσείσθη δ ναὸς ὅλος ἀπὸ τὴν βροντώδη φωνὴν τοῦ παπᾶ Φραγκούλη μετὰ πάθους ψάλλοντος: «δόξα ἐν ψιλοτοῖς λέγοντες τῷ σήμερον ἐν σπηλαίῳ τεχθέντι»· καὶ οἱ ἄγγελοι οἱ ζωγραφιστόι, οἱ περικυκλοῦντες τὸν Ηαντοκράτορα ἀνω εἰς τὸν θόλον, ἔτειναν τὸ οὖς, ἀναγνωρίσαντες οἰκεῖον αὐτοῖς τὸν ὅμνον... Καὶ είτα ὁ ιερεὺς ἐπῆρε καιρόν*, καὶ ἥρχισε νὰ προσφέρῃ τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως*.

*

Αἰφνις γήκούσθησαν φωναι ἔξωθεν τοῦ ναοῦ. Ἐξῆλθόν τινες τῶν ἀνδρῶν νὰ ἰδωσι τί τρέχει. Ἐξῆλθε κι' ἡ θειὰ τὸ Μαλαμώ, κι' ὁ κύρῳ Ἀλεξανδρῆς ἔμεινε μὲ τὰ γυαλιά εἰς τὰ σμικτα, βλέπων πρὸς τὴν θύραν ἀριστερά του, καὶ διέκοψε τὴν ψαλμῳδίαν του. Ὁ παπᾶς ἔρριψεν αὐστηρὸν βλέμμα πρὸς τὸν ψάλτην καὶ τὸν ἐκάρφωσεν εἰς τὴν θέσιν του.

Τὰς φωνὰς εἰχον ῥήξει ὁ εἰς τῶν αἰπόλων καὶ ὁ εἰς τῶν ὄλοτόμων, οἵτινες ἔτυχον καθήμενοι παρὰ τὸν πυρσόν, ἀγατολικῶς τοῦ ναϊσκού. Διὰ τῶν φωνῶν τούτων εἰχον ἀπαντήσει εἰς τινας κραυγὰς ἐλθούσας ἀπ' ἀντικρύ, ἐκ τῆς θαλάσσης. Ἐκεῖ ἐν μέσῳ τοῦ Κάστρου καὶ τῆς βραχώδους ἀκτῆς τοῦ Κουρούπη ἐσχηματίζετο ἐπισφαλής δρμός, ὁ Μικρὸς Γιαλός. Αἱ κραυγαὶ ἤρχοντο ἀκριβῶς ἐκ τῆς γειτονίας τῶν ἀπεσπασμένων βράχων καὶ σκοπέλων ὅπὸ τὴν φοιερὰν ἀκτὴν τοῦ Κουρούπη.

Παρῆλθε πολλὴ ὅρα ἔως οὗ ἐννοήσωσι τί τρέχει. Ὄλοι σχεδὸν οἱ ἐκκλησιαζόμενοι εἰχον ἔξελθει τοῦ ναοῦ. Ἐμενον μόνοι ὁ Ἱερεύς, δστις ἐκρατετὸν ἀκλόνητος εἰς τὸ χρέος του, φορεμένος ἥδη τὰ ἱερὰ ἄμφια, ἔτοιμαζόμενος νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν προσκομιδήν, καὶ ὁ κύρῳ Ἀλεξανδρῆς, τὸν ὅποιον ἐκράτει τὸ βλέμμα τοῦ Ἱερέως. Ἐν τούτοις, κατ' εἰκασίαν μᾶλλον ἢ ἐκ βεβαίας πληροφορίας, ἐννόησαν δτι ἐκεῖ ὅπὸ τὸν Κουρούπη εἰχε προσαράξει πλοιον ἀπὸ τοῦ πελάγους ἐρχόμενον. Ἡ σελήνη εἰχε δύσει, καὶ ὁ πυρσὸς δὲν ἔρριπτε πόρρω τὸ φῶς. Ἐδλεπον ἀμυδρῶς ἐκεῖ ἀπέναντι, εἰς ἀπόστασιν μιλίου σχεδόν, ἐπὶ τοῦ μαυρισμένου ὅγκου τῶν ἀλικτύπων βράχων, ἔδλεπον σῶμά τι ἀμυδρῶς κινούμενον μελαγώτερον τῶν βράχων. Ἀντίχουν ἐν τῇ σιγῇ τῆς νυκτός, μεγεθυνόμεναι ὅπὸ τὰς ἡχούς, κραυγαὶ ἀγωνίας καὶ ταραχῆς, δμοιαὶ μ' ἐκείνας, τὰς ὅποιας ἐκχύνουσι κινδυνεύοντες ἀνθρώποις ἢ ναυαγοὶ σαστισμένοι.

Οἱ ἀνδρες ἔσπευσαν νὰ ῥίψωσιν ἐπὶ τῆς πυρᾶς ὅσα κλαδία εἰχον πρόχειρα ἀκόμη, σχηματίζοντες ὅγκωδεστέραν τὴν φλόγα. Ἀλλο μέσον βοηθείας δὲν εἰχον ταχύ. Ἐν τούτοις ὁ Στεφανῆς ὁ πορθμεὺς καὶ ὁ Μπάντας καὶ ὁ Νυφιώτης ὁ Γιάννης καὶ ὁ Ἀργύρης καὶ ὁ ἀδελφός του Ἑλαδον ἀνὰ ἔνα δαυλὸν καὶ τὰ δύο φανάρια, καὶ ἀπεφάσισαν νὰ κατέλθωσι τρέχοντες εἰς τὸν Μικρὸν Γιαλόν. Ἀλλ' ἐὰν ὁ κρημνώδης δρομίσκος δὲν ἦτο χιονισμένος,

θὰ ἔχρειάζετο σχεδὸν ήμίσεια ὥρα διὰ νὰ κατέληθῃ τις ἐκεῖ ἀπὸ τὸ Κάστρον, καὶ τώρα ὅπου ἡτο χιονισμένος, καὶ ἡτο νύξ, τρίτη ὥρα μετὰ τὰ μεσάνυκτα, οὕτε μία ὥρα δὲν θὰ ἥρχει. Εἰς μίαν δὲ ὥραν ἥδυναντο νὰ κατασυντριβῶσι δεκάδες πλοίων καὶ νὰ πνιγῶσιν ἔκατοντάδες ἀνθρώπων. Οὐχ ἡττον οἱ ἀξεστοι ἐκεῖνοι ἀνθρωποι, ἐκ τῆς αὐθορμήτου ἐκείνης φιλανθρωπίας, ἢτις εἶναι οἰονεὶ φυσικὴ ὄρμή, ὡς συμπάθεια τῆς σαρκὸς πρὸς τὴν σάρκα, καὶ εἶναι τὸ πρῶτον καὶ τελευταῖον αἴσθημα τὸ συγκινοῦν τὴν καρδίαν μετὰ τὴν πρώτην ἔκπληξιν, καὶ πρὶν προφθάσασα πνεύση ἡ παγερὰ πνοὴ τῆς φιλαυτίας καὶ ἀδιαφορίας, οἱ ἀνθρωποι, λέγω, ἐκεῖνοι ἔλαδον τοὺς δαυλούς των, κι ἔτρεξαν ἔξω τῆς πύλης καὶ τῆς γεφύρας, καὶ ἥρχισαν νὰ τρέχωσι τὸν κατήφορον. Οἱ λοιποὶ, μείναντες ἐπάνω, ἡσχολοῦντο γ' ἀνανεῶσιν ἐλονὴν τὴν φλόγα, μὴ παύοντες νὰ βίπτωσι ἔηρὰ κλαδία εἰς τὸ πῦρ.

'Ο ιερεὺς ἔδραδυνεν ἐπὶτηδες εἰς τὴν Πρόθεσιν, κι' ἐμηγμόνευσε τὴν πρωΐαν ἐκείνην ὅσα δνόμικα εἰχεν ἀποθαμένα, οὐ μόνον τὰ ἰδικά του καὶ τῶν ἐλθόντων πανηγυριστῶν, ἀλλὰ καὶ δλων τῶν ἐνοριτῶν του, οὐ μόνον ὅσα εἰχε γραπτά, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἐκ μνήμης ἐγνώριζεν· ἐγνώριζε δ' ἐκ μνήμης δλα τὰ δνόμιατα τῆς πολίχνης, ἀποθαμένα καὶ ζωντανά. Ἐδεήθη καὶ ὑπὲρ διασώσεως τοῦ κινδυνεύοντος πλοίου, περὶ οὖ, χωρὶς νὰ ζητήσῃ ἐξήγησιν, ἀμέσως εἰχεν ἐννοήσει τὰ συμβάντα. Τέλος αἱ κραυγαὶ κατὰ μικρὸν ἐπαυσαν, ησυχία ἐπηλθεν. Ἐφάνη ἔτι βαδή συμφορὰ εἰχεν ἐνσκήψει ἡ ὅτι ἡ δυσχέρεια ἔλαθε πέρας. Δύο ἀλλοι ἀνδρες, ἀνησυχήσαντες, ἐξῆλθον ἔως τὴν Ἀγίαν Κυριακήν, πέραν τῆς ξυλινῆς γεφύρας, μὲ δύο πυρσούς εἰς τὰς χειρας.

Παρηλθεν δλιγη ὥρα· ὁ ιερεὺς ἀργά-ἀργά ἐμβῆκεν εἰς τὴν λειτουργίαν, ἐλπίζων νὰ ἥρχοντο ἐν τῷ μεταξύ καὶ οἱ ἀπόντες. Ἄλλ' ἡ λειτουργία προυχώρει, καὶ ψυχὴ δὲν ἐφαίνετο. Τέλος, εἰς τὸ «Μετὰ φόβου Θεοῦ», ἐπέστρεψαν πρῶτοι οἱ τελευταῖοι ἐξελθόντες πρὸς ἐπισκόπησιν, εἰτα εἰσῆλθεν ὁ μπάριπα Στεφανῆς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ καταβάντες εἰς τὸν αἵγιαλόν, καὶ μετ' αὐτὸν τρεῖς ἀγνωστοι μὲ ναυτικὰ ἐνδύματα καὶ μὲ κηρωτούς ἐπενδύτας. Ἐφθασαν δλοις ἀκριβῶς δπως ἀσπασθῶσι τὰς εἰκόνας καὶ λάβωσι τὸ διάδωρον.

'Ἐν φ' ὁ κύριος Ἀλεξανδρῆς ἀνεγίνωσκε τὸ «Ἐθλογήσω τὸν Κύριον», οἱ ἀνδρες ἐξηγοῦντο ταπεινῇ τῇ φωνῇ τὰ συμβάντα. Τὸ

έξοχείλαν πλοῖον ήτο τὸ γολεττὶ* τοῦ καπετάν Κωνσταντῆ τοῦ Δημητραίου*, αὐτοπροσώπως παρόντος ἐκεῖ. Ὁ Ἰδιος, ἀνὴρ μεσῆλιξ, βραχὺς τὸ σῶμα, μὲ ἀδρὸν τὸν μύστακα, διηγείτο τὰ ἔξης: Πρὸ δύο ἡμερῶν ήτο προσωριμισμένος εἰς τὴν Δάφνην, τὸν μεσημέρινὸν δρμον τοῦ Ἀγίου Ὄρους, ἀλλ' ὁ βοριαῖς τὸν ἔξούριασε*, αἱ ἀλυσίδες τῶν ἀγκυρῶν του ἐκόπησαν ὑπὸ τῆς βίας τοῦ ἀνέμου, καὶ παρεσύρθη διὰ μιᾶς δέκα μίλια μακράν. Μάτην προσεπάθησε μὲ δλας τὰς δυνάμεις του νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὸν Κωφόν, τὸν γνωστὸν δρμον τῆς Συκιᾶς, τοῦ μεσαίου λαιμοῦ τῆς Χαλκιδικῆς, ὃπου ἅμα εἰσπλεύσῃ τις δὲν βλέπει πλέον πόθεν εἰσέπλευσεν, ἀλλ' ὃπου δυσκόλως εἰσπλέει τις. Ὁ δρμος δμοιάζει μὲ λίμνην μεσόγειον, μὴ ἔχουσαν ὄρατὸν στόμιον, τόσον εἰναι ἀσφαλής. Καὶ τὸ γολεττὶ ξυλάρμενον*, μετὰ ματαίας προσπαθείας, παρεσύρθη ὅπὸ τῆς τρικυμίας πρὸς τὰς νήσους, ὃπου τὴν νύκτα ἐκείνην τῶν Χριστουγέννων οἱ ἀγωνιῶντες ναυδάται εἰδον ἔξαφνα φῶς, ὡς φάρον ὀδηγοῦντα αὐτούς, τοὺς πυρσοὺς οὓς εἰχον ἀνάψει ἔμπροσθεν τοῦ ναυσικοῦ τοῦ Χριστοῦ οἱ τραχεῖς αἰπόλοι. Ὁ πυρσὸς ἐκείνος ἐφάνη πρὸς αὐτούς ὡς θετον πράγματι θαῦμα, ὡς νὰ ἐθερμαίνοντο περὶ αὐτὸν ἀγραυλοῦντες οἱ ποιμένες ἐκείνοι οἱ ἀκούσαντες τὸ Δόξα ἐν ὑψίστοις. Ἐπλησίασαν, φερόμενοι μᾶλλον ἢ πλέοντες πρὸς τὸ μέρος τοῦτο, καὶ τότε ἐκινδύνευσαν νὰ κατασυντριβῶσιν εἰς τοὺς βράχους τοῦ Κουρούπη. Εὔτυχῶς, δι' ἐπιτηδείου χειρισμοῦ ἀπέψυγον τὴν καταστροφήν, κι' ἐκάθισαν τὸ σκάφος εἰς τὰ ρήχα, ἐπὶ τῆς ἀμμοῦ, ὃπου τόσον καλὰ ήτο ἔξησφαλισμένον, δσον δὲν ἤδυνατο νὰ εἰναι μὲ τὰς δύο ἀγκύρας του, τὰς μεινάσας ὡς ὅμηρους εἰς τὸν βυθὸν τοῦ δρμοῦ τῆς Δάφνης.

Ἐφεξεν ὁ Θεὸς τὴν χαρμόσυνον ἡμέραν, καὶ οἱ αἰπόλοι ἐφιλοτιμήθησαν νὰ σφάξωσι καὶ Ψήσωσι δύο τρυφερὰ ἐρίφια, ἐν ὧ οἱ δύο ὄλοτόμοι εἶχαν φέρει ἀπὸ τὸ βουνὸν πολλὰς ὀωδεκάδας κοσσύφια ἀλατισμένα· καὶ ὁ καπετάν Κωνσταντῆς ἀνεβίβασεν ἀπὸ τὸ γολεττὶ, τὸ ὅποιον οὐδένα κίνδυνον διέτρεχεν, ὅπως ητο καθισμένον, ἵν δὲν ἔπνεε νότος ἀπὸ τῆς Ἑρας νὰ τὸ ἀπωθήσῃ πρὸς τὸ πέλαγος, ἀνεβίβασε δύο ἀσκοὺς γενναίους οἷνου καὶ ἐν καλάθιον μὲ αὐγὰ καὶ κασκαβάλι τῆς Αἴνου καὶ ἡμίσειαν ὀωδεκάδα σρνιθας καὶ μικρὸν βυτίον μὲ σκομδρία. Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ηὑφράνθησαν, ἔορτάσαντες τὰ Χριστούγεννα μετὰ σπανίας μεγαλοπρεπείας ἐπὶ τοῦ ἐρήμου ἐκείνου βράχου.

Τὴν νύκτα ἐκοιμήθησαν ἐν μέσῳ ἀφθόνων πυρῶν, μὲν ἀρκετὰ δὲ σκεπάσματα καὶ καπότες, δσα καὶ οἱ ἐκ τῆς πολίχνης πανηγυρισταὶ εἰχον φέρει μεθ' ἔαυτῶν, καὶ οἱ αἰγαθοσκοὶ εἰχον εἰς τὸ Κάστρον, καὶ δὲ ἐκ Δήμου φιλότιμος καραδοκύρης ἐκόμισεν ἀπὸ τὸ πλοιόν του.

Τὴν ἐπαύριον ὁ ἄνεμος ἐκόπασε, τὸ ψῦχος ἡλιαττώθη πολύ, κι' ἐπωφελούμενοι τὴν ἀνοικωχὴν τοῦ χειμῶνος ἀπεφάσισαν ν' ἀπέλθωσιν. Ὁ μπάρμπα Στεφανῆς καὶ διῆρες του μετὰ δύο ἀλλων βοηθῶν ἐπανῆλθον εἰς τὴν μικρὰν ἀμμουδιὰν ὥπο τὰ Μποστάνια, καθείλκυσαν τὴν λέμβον, ἐπέδησαν αὐτῆς, καὶ, κάμψαντες τὸ Κάστρον, τὴν ἔφεραν ἀπὸ «σοφράνη» εἰς τὸ βορειανατολικὸν μέρος. Τῇ βοηθείᾳ τῆς δυνατῆς βάρκας τοῦ μπάρμπα Στεφανῆ καὶ τῆς μικρᾶς φελούκας* τοῦ Δημητρίου κυβεργήτου, τόσοι βραχίονες συμπονήσαντες δὲν ἐδράδυναν νὰ ἔσχαθισωσιν ἀπὸ τὴν ἅμμου τὸ γολεττί, τὸ ὄπατον δὲν εἶχε πάθει τίποτε, ἀλλ' ἐφαίνετο ὃς μαλακῶς πλαγιασμένον καὶ ἀναπαυόμενον κατόπιν πολλῶν κόπων. Καὶ ἀποχαιρετίσαντες τοὺς αἰπόλους, ἐπεδιδάσθημεν οἱ μὲν εἰς τὸ γολεττί, οἱ δὲ εἰς τὴν βάρκαν, πότε ρυμουλκουμένην, πότε ρυμουλκούσαν, καὶ μὲ ίστιά καὶ μὲ κώπας πλέοντες, διὰ τῆς βορειανατολικῆς ὁδοῦ τὴν φοράν ταύτην, ώς συντομωτέρας καὶ εὐπλοιωτέρας εἰς τὴν κάθοδον, ἔφθασαν αἰσιῶς εἰς τὴν πολίχνην.

1891.

6. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ.

Α') ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ.

• Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Ἀριστείδης.

Κ. Παπαρρηγοπούλου.

Ο Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Ἀριστείδης ήσαν ἀνθρωποί: νεώτεροι τοῦ Μιλτιάδου καὶ τοῦ Ξανθίππου· νεώτεροι δηλαδὴ ὅχι τόσον καθ' ἡλικίαν, δσον νεώτεροι καρποὶ τοῦ ὄσημέραι προαγομένου δημοκρατικοῦ πολιτεύματος καὶ πνεύματος.

Οὐτε θεοὺς καὶ γῆρας εἰχον γενάρχας, δπως ὁ Μιλτιάδης, «ἀπ' Αλακού* τε καὶ Αἰγίνης γεγονώς», καθ' «Ἡρόδοτον» οὔτε διὰ κηδεστίας εἰχον ταυτίσει τὴν τύχην αὐτῶν μετὰ τοῦ οὐδὲν ἥττον ἡρωικοῦ γένους τῶν Ἀλμαιωνιδῶν, δπως ὁ Ξάνθιππος. Ἀρι-

στειδης ὁ Λυσιμάχου καὶ Θεμιστοκλῆς ὁ Νεοκλέους ἡσαν ἀμφότεροι μέσοι κατά τε τὸ γένος καὶ τὴν περιουσίαν πολίται, ὥστε ἐξεπροσώπουν ἀκριβέστερον τὴν νέαν τῶν πραγμάτων κατάστασιν. Διὰ δὲ τοῦτο ἀμφότεροι δὲν ἐπεδλήθησαν, οὕτως εἰπεῖν, ὃς οἱ πρῶτοι, εἰς τὴν πολιτείαν διὰ πλεονεκτημάτων ἀνεξαρτήτων τοῦ νέου πολιτεύματος, διὰ τοῦ γένους, διὰ τοῦ πλούτου, διὰ πολεμικῶν κατορθωμάτων, ἀλλὰ μᾶλλον προέκυψαν ἐκ τῶν σπλάγχνων αὐτῶν τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου, διὰ τῆς ἐπ' αὐτῆς προσωπικῆς καὶ πολιτικῆς ἐνεργείας αὐτῶν.

‘Αλλ’ οἱ χαρακτῆρες αὐτῶν οὐσιωδῷς ἀπ’ ἀλλήλων διέφερον.

‘Ο Θεμιστοκλῆς ἦτο ἐκ τῶν σπανιωτάτων ἔκεινων ἀνθρώπων, τοὺς δόποιους ἡ φύσις αὐτῇ λαμβάνει τὸν κόπον νὰ γεννήσῃ, ἐτολμούς εἰς τὸ νὰ μεγαλουργήσωσι: διότι οὐχὶ διὰ παιδείας τινὸς καὶ πείρας ἀνθρωπίνης, ἀλλὰ δι’ ἐμφύτου συνέσεως διέκρινεν ἀμέσως τὰς τε παρούσας περιπλοκὰς καὶ τὰς μελλούσας δυσκολίας, καὶ ἡξευρε πάντοτε τὶ πρέπει νὰ γίνῃ εἰς ἑκάστην περίστασιν. « Ἡ γάρ ὁ Θεμιστοκλῆς βεβαιότατα δὴ φύσεως ἵσχυν δηλώσας, καὶ διαφερόντως τι ἐξ αὐτὸς μᾶλλον ἐτέρου ἀξίος θαυμάσαι: οἰκείᾳ γὰρ ἔννεσει καὶ οὔτε προμαθὼν ἐξ αὐτῆς οὐδὲν οὔτε ἐπιμαθών, τῶν τε παραχρήμα δι’ ἔλαχίστης βουλῆς κράτιστος γνώμων, καὶ τῶν μελλόντων ἐπὶ πλειστον τοῦ γενησομένου ἀριστος εἰκαστῆς.. καὶ τὸ ξύμπαν εἰπεῖν, φύσεως μὲν δυνάμει, μελέτης δὲ βραχύτητι, κράτιστος δὴ οὗτος αὐτοσχεδιάζειν τὰ δέοντα ἐγένετο», λέγει ὁ Θουκυδίδης ἐν τῇ ἀμιμήτῳ εἰκόνι, ἦν ἔγραψε τοῦ μεγάλου ἔκεινου ἀνδρός. Ἡτο πρὸς τούτοις ὁ Θεμιστοκλῆς οὕτω παράφορος πρὸς δόξαν, καὶ πράξεων μεγάλων ὑπὸ φιλοτιμίας ἔραστής, ὥστε λέγεται ὅτι τὸ ἐν Μαραθῶνι κατόρθωμα τοῦ Μιλτιάδου δὲν ἄφηγεν αὐτὸν νὰ ἡσυχάσῃ, βέβαιον δὲ εἶναι, ὅτι ὅχι κύριον, ἀλλὰ μόνον σκοπὸν τοῦ βίου ἔσχε πῶς νὰ δοξασθῇ καὶ νὰ μεγαλουργήσῃ, μηδενὸς πρὸς τοῦτο φειδόμενος τρόπου, εἴτε ἀγαθοῦ εἴτε πονηροῦ. Ἐπὶ πᾶσι δὲ ἐπιτηδείόταος ἀνεδειχθη εἰς ὅλα τὰ ποικίλα μηχανήματα, τὰ δόποια εἶναι καταδεικνυμένος νὰ μεταχειρίζηται ὁ δημόσιος ἀνθρωπὸς ἐν ταῖς κοινοθουλευτικαῖς πολιτείαις, ἡξεύρων πῶς νὰ σχηματίσῃ, πῶς νὰ συντηρήσῃ, πῶς νὰ αὐξήσῃ, πῶς ἐνὰ κυρεργήσῃ πολιτικὴν μερίδα, πῶς γὰρ καταπολεμήσῃ τὴν ἀντίπαλον, παρευρισκόμενος πάντοτε εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὸ δικαστήριον, γνωρίζων κατ’ ὅνομα κλούς σχεδὸν τοὺς πολίτας, ἔτοιμος πάν-

νά συμβουλεύσῃ τοὺς φίλους του καὶ ἔτοιμος νά ἐπιδουλεύσῃ τοὺς ἔχθρούς.

Ο Ἀριστείδης οὕτε τὴν δέξιόν του, οὕτε τὴν ἑπίνοιαν, οὕτε τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεμιστοκλέους εἰχεν. Ο Ἀριστείδης ἦτο ἀνήρ γενναῖος, ἔμπειρος, φιλόπατρις, δστις ἔπραττεν ὅτι ἐνόμιζεν ἐκάστοτε καθῆκεν αὐτοῦ, καὶ ἀνεζήτει ποτὸν εἶναι τὸ καθῆκον τοῦτο, δῆγγούμενος ὑπὸ τῶν πιθανῶν ὑπολογισμῶν τῆς ἀνθρωπίνης συνέσεως, οὐχὶ περιεισγάζόμενος ὑπὸ τῶν ἐκλάμψεων τοῦ ὑπερφυσοῦς πνεύματος, δι' ὃ διακρίνονται οἱ καλούμενοι μεγάλοι ἀνδρες ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Ο συνετὸς ἀνήρ βαδίζει ἐν τῷ μέσῳ τῶν περιπλοκῶν τοῦ πολιτικοῦ βίου, ως ἀνθρωπὸς πορευόμενος πεφυλαγμένως ἐν γυκτὶ λοφερῷ, δι' ὃδοῦ τὴν ὄποιαν ἢ οὐδόλως ἢ δλίγον γνωρίζει. Τοιοῦτος ἦτο ὁ Ἀριστείδης. Ο μέγας ἀνήρ βαδίζει διὰ τῆς αὐτῆς ὕδοσοῦ ἀδιστάκτως καὶ θαρρούντως, φωταγωγούμενος ὑπὸ ἀστέρος εἰς πάντα ἀλλον ἀφανοῦς· τοιοῦτος ἦτο ὁ Θεμιστοκλῆς. Καὶ δὲν ἦτο μὲν ἄμοιρος φιλοδοξίας ὁ Ἀριστείδης, διότι ἀνευ φιλοδοξίας τινὸς οὐδὲν μέγα κατορθοῦται. 'Αλλ' ἡ φιλοδοξία αὐτοῦ ἦτο ἀλλη ἢ ἡ τοῦ Θεμιστοκλέους φιλοδοξία. Ο Θεμιστοκλῆς ἐπεζήτει ἐκ παντὸς τρόπου τὴν ἀρχήν, ἵνα δι' αὐτῆς μεγαλουργήσῃ· ἐπόθει τὴν ἀρχὴν καὶ ὁ Ἀριστείδης, καὶ, ἐπιτραπεῖσαν, διεξῆγεν αὐτὴν φιλοτίμως· ἀλλὰ περιέμενε νά τῷ ἐπιτραπῇ ὑπὸ τῆς οἰκείας τῶν συμπολιτῶν προαιρέσεως, μὴ ἀγωνιζόμενος γορπάσην αὐτήν, μηδὲ διαιρών τὴν πόλιν εἰς δύο στρατόπεδα καὶ προσπαθῶν νά νικήσῃ διὰ τοῦ ἑτέρου. Καθ' ὅλα λοιπὸν ταῦτα, δύναμιν φύσεως, δύναμιν φιλοδοξίας, δύναμιν ἐνεργείας, ἦτο ὁ Ἀριστείδης ὑποδεέστερος τοῦ Θεμιστοκλέους.

'Αλλ' εἰχεν ὁ Ἀριστείδης ἀρετὴν τινα, ἡς ὅλως ἐστερεῖτο ὁ Θεμιστοκλῆς, καὶ ἡς ἔνεκα ὁ πρῶτος κατέσχυσεν ἐπὶ τέλους τοῦ τοσοῦτον μεγαλοφυοῦς ἐκείνου ἀντιπάλου. Εἴπομεν δτι ὁ Θεμιστοκλῆς οὐδενὸς ἐφείδετο τρόπου ἵνα ἐπιτύχῃ τοῦ σκοποῦ, μεταχειρίζομενος ἐπὶ τούτῳ ἀδιστάκτως καὶ βλαν καὶ ἀδικλαν. Τὸ δὲ δεινότερον, ὠφελεῖτο ἐκ τῆς ἔξουσίας ἣν ἔλαθεν, ἵνα δωροδοκήται ἀναφανδόν. Τοῦ Ἀριστείδου ἐξ ἐναντίας τὸ φιλοδικαιον καὶ τὸ ἀκέραιον τοῦ χαρακτῆρος κατέστη παροιμιῶδες ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Πολλάκις διετέλεσεν ἀρχων· πολλάκις διαιτητὴς ἰδιωτικῶν δικῶν· ἐπὶ τέλους ἀνεδείχθη ναύαρχος καὶ πρῶτος αὐτὸς ἔταξε τοὺς φόρους τῶν συμμάχων, ὥστε μυρίας ἔσχεν ἀφορμάς νά

πλουτήσῃ, ἀλλὰ ποτὲ δὲν εὑρέθη ἄγνθρωπος νὰ εἰπῇ έτι ὁ Ἀριστείδης ἡδίκησεν ἡ ἑδίασέ τινα, ἡ ἐμίανε τὰς χεῖρας σφετερισθεὶς χρήματα εἴτε δημόσια, εἴτε ἰδιωτικά. Ὁ σχεδὸν σύγχρονος αὐτοῦ Ἡρόδοτος, μνημονεύων τοῦ ἀνδρός, λέγει, «τὸν ἐγὼ γενόμεια, πυνθανόμενος αὐτοῦ τὸν τρόπον, ἀριστον ἄνδρα γενέσθαι ἐν Ἀθήναις καὶ δικαιότατον». Καὶ ἔτερος σύγχρονος αὐτοῦ, ὁ Ῥόδιος ποιητὴς Τιμοκρέων*, ἐπανεῖ τὸν ἀγαθώτατον, τὸν λῆστον Ἀριστείδην, καθαπτόμενος πικρότατα τοῦ Θεμιστοκλέους:

Ἄλλ' εἰ τύγε Παυσανίαν, ἢ καὶ τύγε Ξάνθιππον αἰνέεις

ἢ τύγε Λευτυχίδαν, ἐγὼ δ' Ἀριστείδαν ἐπαινέω

ἀνδρα ἱερᾶν ἀπ' Ἀθανᾶν

ἐλθεῖν ἔνα λῆστον, ἐπεὶ Θεμιστοκλῆς ἥχθαρε Λατώ*,

ψεύσταν, ἀδικον, προδόταν, δις Τιμοκρέοντα

ἔεινον ἔοντ' ἀργυρίοισι κυβαλικοῖσι* πεισθεὶς οὐ κατῆγεν

ἔς πατρίδ' Ἰάλυσον, λαβὼν δὲ

τοῖον ἀργύρου τάλαντον ἔβα πλέων εἰς ὅλεθρον,

τοὺς μὲν κατάγων ἀδίκως, τοὺς δὲ ἔκδιώκων, τοὺς δὲ καίνων*,
ἀργυρίων ὑπόπλεως.

Καὶ ταῦτα μὲν πάντα οὕτε μονοδικά, οὕτε σπάνια ἐν τῇ ἴστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος εἰναι. Παντοῦς καὶ πάντοτε κατὰ δυστυχίαν, ἀνδρες κατὰ τάλλα θαυμαστοί, δὲν ἡδυνήθησαν νὰ ἀνθέξωσιν εἰς τὸν πειρασμὸν τῆς αὐθαίρεσίας καὶ τῆς δωροδοκίας· οἱ Σόλωνες καὶ οἱ Ἀριστεῖδαι ὑπῆρχαν ἀείποτε σπάνιοι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Ἄλλ' οὐτε θεωροῦμεν τὰ μάλιστα ἀξιομνημόνευτον καὶ χαρακτηριστικόν, εἰναι ἡ κρίσις, τὴν ὅποιαν ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἔξεφερεν ἐπὶ τέλους περὶ τῶν δύο ἐκείνων τοσούτῳ ἀντιθέτων χαρακτήρων. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἔσωσε τὰς Ἀθήνας, ἔσωσε τὴν Ἑλλάδα ἡμιποροῦμεν νὰ εἴπωμεν εἰς τὴν Σαλαμίνα. Ὁ Ἀριστείδης ἔξεπλήρωσε μὲν ἀείποτε τὸ καθῆκον αὐτοῦ, ἀλλὰ δὲν εἶχε βεδαίως ἵσον τοῦ Θεμιστοκλέους δικαίωμα εἰς τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς πατρίδος. Καὶ σμως οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ τέλους ἔσεδάσθησαν, ἐτίμησαν καὶ ἡγάπησαν τὸν Ἀριστείδην ἀσυγκρίτῳ λόγῳ πλειότερον τοῦ Θεμιστοκλέους· τοσούτῳ εὐγενής ἦτο ἡ φύσις τοῦ λαοῦ ἐκείνου, τοσαύτην εὐλάβειαν ἦσθάνετο πρὸς τὴν χρηστότητα καὶ τὴν ἀκεραιότητα, τοσαύτην ἀκαταμάχητον ἀποστροφὴν πρὸς τὴν ἀδικίαν καὶ τὴν δωροδοκίαν. Ὡσαύτως ἐν τῇ παρελθούσῃ ἐκατονταετηρίδι πολλοὶ ἦσαν, ώς μὴ ὥφελλεν, ἐν Ἀγγλίᾳ οἱ δωρο-

δοκούμενοι πολιτικοὶ ἄνδρες· ἀλλ᾽ ἡμαὶ ἀνεφάνη ὁ δείμνηστος Γουλιέλμος Πλίττ* ὁ πρεσβύτερος καὶ ἀνεδείχθη χρημάτων κρείσσων, οὕτε τὸ ἀπὸ τοῦ γένους ἀξιωμα, οὕτε ὁ ἀκαταμέτρητος πλοῦτος, οὕτε ἡ εὐγλωττία τῶν ἀντιπάλων αὐτοῦ, οὕτε ἡ πρὸς τούτους βασιλικὴ εὔνοια ἵσχυσαν νὰ ἀποτρέψωσι τὸν ἀγγλικὸν λαὸν ἀπὸ τοῦ νὰ προτιμήσῃ τῶν δωροδόκων ἐκείνων τὸν χρηστὸν ἄνδρα, καὶ νὰ ἀνυψώσῃ αὐτὸν εἰς τὰ ὕπατα τῶν λειτουργημάτων, καὶ μέχρι λατρείας νὰ σεβασθῇ. Τοῦτο εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν τῶν ἀληθῶς μεγάλων ἔθνων. 'Ως ἐξ ἀνθρώπων συγκειμενα, δὲν εἶναι βεβαίως καὶ ταῦτα ἀμέτοχα ἀμαρτημάτων' ἀλλ' ἔχουσιν ἔμφυτόν τινα ἀποστροφὴν πρὸς τὴν κακίαν καὶ ἀκαταγώνιστον πρὸς τὴν ἀρετὴν εὐλάβειαν.

1885.

* Φωκίων.

Σπυρ. Λάμπρου.

Ο Φωκίων, καίπερ ἐκ ταπεινοῦ καταγόμενος γένους, δὲν ἔμεινεν ἀπαίδευτος, ἐκ δὲ τῆς μετὰ τοῦ Πλάτωνος ἀναστροφῆς ἐκαρπώθη διαλεκτικὴν εὐχέρειαν, ἥτις ἦτο τὰ μέγιστα χρήσιμος εἰς ἄνδρα οἰος αὐτός.

Αληθῶς ὁ Φωκίων ἔδειπε μετ' ἀλγούς τοὺς τότε πράσσοντας τὰ κοινὰ ὡς ἀπὸ κλήρου διανεμηθέντας ἐν ἑαυτοῖς τὸ στρατηγιον καὶ τὸ βῆμα, καὶ ἄλλους μὲν ἀσχολουμένους μόνον περὶ τὴν ῥήτορεικὴν καὶ τὴν λογογραφίαν, ἄλλους δὲ αὗξανοντας ἑαυτοὺς διὰ τῆς στρατηγίας καὶ τοῦ πολέμου. Καταμερισμὸς τοιοῦτος περὶ τὸ πολιτεύεσθαι ἀπήρεσκεν εἰς τὸν Φωκίωνα, ὅστις ἥθελε νὰ ἐπανέληθῃ εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Περικλέους καὶ Ἀριστείδου καὶ Σόλωνος, δτε οἱ πολιτευόμενοι διέτριθον ὅμοι περὶ τὰ πολιτικὰ καὶ τὰ πολεμικά, οὐδὲ κατεκερυμάτιζον τὴν πολιτείαν. Περίεργον δὲ εἶναι τοῦτο, δτι ἦτο ῥήτωρ ἡμαὶ καὶ στρατηγὸς ἵσα ἵσα ἐκείνος ὁ ἀνήρ, ὅστις δημηγορῶν μὲν συνεδούλευε πάντοτε τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἡσυχίαν, ἐκστρατεύων δὲ ἦτο εἰπερ τις καὶ ἄλλος φιλόπατρις καὶ γενναῖος.

Ο Φωκίων ἦτο νεανίας ἀκούμη, δτε συνεστράτευε μετὰ τοῦ Χαδρίου, ὅστις ἡγάπα καὶ προηγγεν αὐτόν, ἐν δὲ τῇ κατὰ τὴν Νάξον ναυμαχίᾳ ἔδωκεν εἰς τὸν νεαρὸν συμπολεμιστὴν τὴν ἡγεμονίαν τοῦ εὖωνύμου κέρατος τοῦ στόλου, ἐν ἥ διακριθεὶς οὐ μικρὸν συνετέλεσεν εἰς τὴν περιφανῆ ἐκείνην νίκην τοῦ Χαδρίου.

Ἐν ταῖς στρατείαις πάντες ἐθαύμαζον τὴν καρτερίαν καὶ σκληραγωγίαν τοῦ στρατηγοῦ, διστις ἡτο ἀλγηθὲς τέκνον τοῦ λαοῦ, διὰ τῆς ἴδιας ἀναδειχθὲν ἀξίας. Βλέποντες αὐτὸν βαδίζοντα ἀνυπόδητον καὶ γυμνὸν πλὴν ἢ ὅταν τὸ φῦχος ἡτο ὑπερβάλλον, συνειθίζον νὰ παῖζωσι λέγοντες, διτις ἡτο σύμβολον βαρέος χειμῶνος ὁ Φωκίων ἐνδεδυμένος. Ἐνῷ δὲ εἰχε γνωσθῆ ὡς ἀνήρ συμβιβαστικὸς μέν, ἀλλὰ φύχραιμος καὶ πιστὸς ἐκτελεστῆς τοῦ καθήκοντος καὶ τῶν διαταγῶν τῆς πόλεως, ἐν ὅσφι ἀκόμη αἱ Ἀθῆναι εἰχον ἥγεμονίαν κατὰ θάλασσαν τὸ ὄνομά του ἡτο ἀγαπητὸν εἰς τοὺς συμμάχους, οἵτινες ἥγαπων τὴν χρηστότητα αὐτοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην.

Τοιαύτας ἔχων στρατιωτικὰς ἀρετὰς ὁ Φωκίων προσείλκυσε τὴν ἀγάπην καὶ ἐμπιστοσύνην τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τοσοῦτον, ὃστε ἀπένειμαν ἔκουσιῶς εἰς αὐτὸν ἐν τεσσαράκοντα καὶ πέντε δλαις ἀρχαιρεσίαις τὴν στρατηγίαν, τιμῶντες διὰ τῆς ἱσοδίου οὕτως εἰπεῖν ἀνακηρύξεως τὴν ἐμπειρίαν αὐτοῦ καὶ τὴν ῥώμην καὶ τὸ σύνολον ἐκεῖνο τῶν ἀρετῶν, ἐκ τῶν ὅποιων ὁ ἀγαθὸς πολιτης ἥξιώθη τῆς ἐπιζήλου προσωνυμίας τοῦ χρηστοῦ.

Ἄλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ βήματος εἰχεν ὁ Φωκίων τὸν αὐστηρὸν καὶ φρόνιμον χαρακτῆρα, ἐφ' ὧ διεκρίνετο οὐ μόνον ἐν πολέμῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἰδιωτικῷ βίῳ. Οὐδέποτε τις τῶν Ἀθηναίων εἶδεν αὐτὸν οὔτε γελάσαντα οὔτε κλαύσαντα οὐδὲ ἔχοντα τὴν χειρα ἐκτὸς τῆς περιβολῆς, ὅτε ἥθελε τύχει ἐνδεδυμένος. Οὕτω καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἡτο ἐπίσης σκυθρωπὸς μὲν τὴν ὅψιν, δριψὺς δὲ καὶ τραχὺς ἐν τοῖς λόγοις, οὐδαμῶς σκοπῶν νὰ θωπεύσῃ τὰ πλήθη ἐκεῖνα, ἀτινα ἔξελεγον αὐτὸν καθ' ἔκαστον ἔτος στρατηγόν. Ὁ λόγος αὐτοῦ ἡτο βραχὺς καὶ συνεπτυγμένος. Οὐδὲν ἐσκέπτετο ὁ Φωκίων μᾶλλον ἢ πῶς δύναται ν' ἀφαιρέσῃ τι ἐκ τῶν λόγων, οὓς ἔμελλε νὰ ἐκφωνήσῃ ἐνώπιον τῶν Ἀθηναίων. Ἄλλ' εἰχεν δὲ λόγος αὐτοῦ ἐν ἐλαχίστῃ λέξει νοῦν πλειστον, καὶ ἐνυπῆρχεν ἐν αὐτῷ τι τὸ προστακτικὸν καὶ αὐστηρὸν καὶ πικρόν. Ἡτο λόγος στρατιώτου, τοῦτο μόνον ἔχων τὸ ἀπόλεμον, διτις ὁ Φωκίων συνηγόρει πάντοτε ὑπὲρ τῆς εἰρήνης. Οὕτως ὡς ῥήτωρ ἡτο ὁ Φωκίων διά τε τὴν ἀντίθεσιν τῶν ἰδεῶν καὶ τὴν διαφορὰν τοῦ λόγου τὸ ἄκρως ἐναντίον τοῦ Δημοσθένους, διστις οὐδαμῶς κατεφρόνει αὐτοῦ ὡς τῶν ἀλλων ῥητόρων, ἀλλὰ συνειθίζει νὰ ἐπονομάζῃ αὐτὸν κοπίδα τῶν λόγων του.

Τοιοῦτος ἡτο ὁ ἀνήρ, διστις δλως ἀντιθέτως πρὸς τὸν Δημοσθένη ἐφρόνεις διτις αἱ Ἀθῆναι δὲν εἰχον τὴν δύναμιν τῆς ἀντιστάσεως

[·]Αλεξ. Γ. Σαρῆ Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Α' Γυμνασίου.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

καὶ θτι ἡσαν ἀνίκανοι νὰ ἐπιχειρήσωσι πόλεμον μέγαν. Ἀλλ’ ἦτο εἰρηνικὸς ἐκ πεποιθήσεως, καὶ πρέπει ἡ πολιτεία αὐτοῦ νὰ διακριθῇ ἀπὸ τὴν τοῦ Εὔδούλου^{*} καὶ τῶν μισθίων ῥητόρων, μεθ’ ὧν συνετάσσετο ἐκ συμπτώσεως ἀπλῆς. Τοιοῦτος ὣν ὁ Φωκίων ἔδλαψε μὲν τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα ἡδη ἐπὶ Φιλίππου, μετὰ δὲ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην, ἀποδεχόμενος τὴν ἀνάγκην σιωπηρᾶς ὑποταγῆς τῶν Ἀθηνῶν εἰς τοὺς Μακεδόνας, ἡδύνατο νὰ θεωρηθῇ ὡς ὅργανον τῆς ἔνης δυναστείας. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἔπραξεν ἀπὸ γνώμης ἀγαθῆς καὶ ἐν εἰλικρινεῖ πρὸς τὴν πατρίδα ἀφοσιώσει. Οὐδέποτε δ’ ἐμόλυνεν αὐτὸν ὡς ἄλλους τῶν συγχρόνων τὸ μακεδονικὸν χρυσίον, διπερ ἀπεδίωκε μετὰ περιφρονήσεως σωρευόμενον εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἀρκούμενος εἰς τὴν λιτήν αὐτοῦ καὶ εὐτελῆ διαιταν, ἢν συνεμερίζετο ἡ σώφρων αὐτοῦ καὶ ἀφελῆς γυνή. Καὶ ἡδύνατο καυχαμένη ἡ σύζυγός του νὰ εἴπῃ ποτὲ πρὸς τὴν ἔνην, τὴν ἐπιδεικνύουσαν εἰς αὐτήν τὰ πλούσια λιθοκόλλητα κοσμήματά της, ὅτι ἔκεινης κόσμος ἦτο ὁ Φωκίων, ὃν εἰκοστήν τότε φοράν εἶχον ἐκλέξει στρατηγὸν οἱ Ἀθηναῖοι.

Οὐδ’ ἐλησμόνησεν ἡ γενέτειρα τὸν χρηστὸν αὐτῆς πολίτην, ἀλλὰ καὶ μετὰ αἰώνας ἐδείκνυον οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τοὺς ἔνους τὴν σφῦρομένην οἰκίαν τοῦ Φωκίωνος, κεκοσμημένην διὰ χαλκῶν λεπίδων*, τὰ δὲ ἄλλα λιτήν καὶ ἀφελῆ, ὡς λιτὸς καὶ ἀφελῆς ὑπῆρχε πάντοτε ὁ ἴσοδίος στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων.

1888.

Β'. ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ.

ΙΙαρατηρήσεις περὶ τῶν μηδειῶν πολέμων.

K. Παπαρρηγοπούλου.

...Ἐνταῦθα ἀπολήγει ἡ διήγησις ἡμῶν περὶ τῶν μεγάλων ἀγώνων, τοὺς ὅποιους ἡγανίσθη τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς πέμπτης πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος ἐν τῇ κυρίῳ Ἐλλάδι καὶ ἐν Σικελίᾳ. Ἐκ τῶν πολέμων τούτων ὁ μᾶλλον λόγους ἀξίος ὡς πρὸς τὴν τύχην τοῦ τε ἐλληνικοῦ ἔθνους καὶ τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος ὑπῆρχε βεβαίως ὡς ἐν τῇ κυρίᾳ Ἐλλάδι διεξαχθεὶς· διότι, ἀν ὁ ἐλληνισμὸς κατεβάλλετο μὲν ἐν Σικελίᾳ, κατίσχει δὲ ἐν τῇ μητροπόλει, ἥθελον ἀποκοπῆ καὶ μαρανθῆ κλάδοι μόνον τινὲς τοῦ ἐλληνικοῦ δένδρου, ἀλλὰ ὁ περισσεῖς κορμὸς ἥθελε παραγάγει ἀπαντας τοὺς περικαλλεῖς αὐτοῦ καρπούς· ἐνῷ,

ἀν ἐξεναντίας ὁ ἑλληνισμὸς κατίσχυε μὲν ἐν Σικελίᾳ, κατεβάλλετο δὲ ἐν τῇ χυρίως Ἐλλάδι, ηθελε κεραυνωθῆ καὶ νεκρωθῆ αὐτὸς αὐτοῦ ὁ κορμός. Τούτου ἔνεκα εἰς τοὺς ἐνταῦθα γενομένους ἀγῶνας ἐπεστήσαμεν ἰδίως ἄχρι τοῦτο θέλομεν ἔτι ἐπιστήσει ἐπ' ὀλίγον τὸν νοῦν.

"Οταν ἐνθυμηθῶμεν τὴν ἀναρίθμητον κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν δύναμιν, τὴν δποίαν ὁ Ξέρξης ἐπήγαγε κατὰ τῆς Ἐλλάδος· τὴν ἐνότητα τῆς θελήσεως, ητις ἔκινε τὴν μεγάλην ταύτην στρατιάν· τὴν ἐξαίρετον γενναιότητα, ἥν ἔδειξαν οἱ ἀνδρες τοῦ στρατοῦ τούτου, καὶ μάλιστα ἰδίως οἱ Πέρσαι· τοὺς πολλοὺς Ἐλληνας, τοὺς μετὰ τῶν πολεμίων συνταχθέντας καὶ ἐξ ὧν τινες εἶχον ἰδίον συμφέρον εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐκστρατείας· τοὺς πολλοὺς Ἐλληνας, οἵτινες ἔμειναν ὅλως ἀμέτοχοι τοῦ ἀγῶνος· τελευταῖον τὴν ἐπανειλημμένην ἀλλόκοτον ἀδράνειαν καὶ διχόνοιαν τῶν ὀλίγων Ἐλλήνων, δσοι συνωμολόγησαν τὴν περὶ τὸν Ἰσθμὸν συμμαχίαν ἵνα ἀντιταχθῶσιν εἰς τοὺς βαρβάρους, δικαιούμεθα τῇ ἀληθείᾳ νὰ θέσωμεν ἐνταῦθα αὐθίς τὸ ξήτημα, πῶς ἐπὶ τέλους ἐνίκησαν οἱ Ἐλληνες; καὶ αἰσθανόμεθα τὴν ἀνάγκην νὰ συγκεφαλαιώσωμεν τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας τοῦ ἀποτελέσματος τούτου αἰτίας, ἃς ἐλάδομεν ἀφορμήν νὰ ἀναφέρωμεν ἐκ διαλειμμάτων ἐν τῇ συνεχείᾳ τοῦ λόγου ἡμῶν.

Πρωτίστη καὶ κυριωτάτη αἰτία τῆς ἡττης τῶν Περσῶν ἦτο ἡ εὐήθεια, ἡ δειλία καὶ καθόλου εἰπεῖν ἡ οἰκτρὰ ἀνικανότης τοῦ Ξέρξου, ἡτις ἀπέδη τόσῳ μᾶλλον ὀλεθρία δσῳ ἡ θέλησις αὐτοῦ ἦτο παντοδύναμος· ἀν ἐπεχείρει τὸ ἔργον ἀνήρ οἰος ὁ Κύρος δυσκόλως δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ ἔκβασις αὐτοῦ ἡθελεν ἀποδῆ ὅμοια. Είναι ἀληθὲς ὅτι ἐν ἔτει 479 ἡ ἐπιχείρησις ἐπετράπη εἰς τὸν Μαρδόνιον. Ἀλλὰ παρεκτὸς ὅτι καὶ ὁ Μαρδόνιος αὐτὸς ἐπραξεν, ως εἰδομεν, πολλὰ σφάλματα, εἰχε πρὸς τούτοις τὸ μειονέκτημα ὅτι δὲν ὑπεστηρίζετο πλέον ὑπὸ ναυτικῆς τινος δυνάμεως. Καὶ ἐνῷ ἐπὶ τῆς πρώτης καὶ κυριας αὐτῶν ἐκστρατείας, τῆς ἐν ἔτει 480 γενομένης, οἱ Πέρσαι εἶχον τὸ δυστύχημα νὰ ἀγωνται ὑπὸ ἡγεμόνος ἀσθενεστάτου, οἱ Ἐλληνες ἀνέδειξαν ἐξεναντίας τότε ἔνα τῶν μᾶλλον μεγαλεπηγόροις καὶ πολυμηχάνων ἀνδρῶν, ἐξ δσων ἀναφέρει ἡ ἴστορία, ἐστις κατώρθωσε, κατὰ τὴν κρίσιμον τοῦ ἀγῶνος στιγμήν, νὰ καταναγκάσῃ εἰς ἔνωσιν

δλας τὰς διαφωνούσας θελήσεις καὶ νὰ ὑπαγάγῃ αὐτὰς ὑπὸ τὴν
ὑπερτάτην ἔκυρον ἀρχήν.

Ἄλλα, πλὴν τῆς ἀθλίας τοῦ περσικοῦ στρατοῦ ἥγεμονίας, το-
σαύτη ἦτο ἐν γένει ἡ ἡθικὴ αὐτοῦ ἀδυναμία, ὥστε, μετὰ τὸ ἐν
Σαλαμῖνι ἀτύχημα, ἀκεραιόν εἴτι δυντος τοῦ πεζικοῦ στρατοῦ, δλοι
ἐφάνησαν πρόθυμοι νὰ ὑποστηρίξωσι τὴν περὶ ὑποχωρήσεως διά-
θεσιν τοῦ Ξέρξου, ἐν Πλαταιαῖς δὲ τὸ πλεῖστον τοῦ στρατοῦ ἔφυ-
γεν ἀμαχητί, ἅμα ἔπεισεν ὁ Μαρδόνιος· ἐνῷ τοσαύτη ἦτο ἡ ἡθικὴ
δύναμις τῶν Ἐλλήνων, μάλιστα τῶν Ἀθηναίων, ὥστε καὶ μετὰ
τὴν ἐν Θερμοπύλαις συμφοράν, καὶ μετὰ τὴν ἐπανεἰλημένην ἄλω-
σιν τῶν Ἀθηνῶν, καὶ μετὰ τὰς λαμπρὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου
περὶ συμμαχίας, ἔδειξαν ἐθελοθυσίαν καὶ καρτερίαν, ἥτις καὶ μόνη
ἡθελεν ἵσως ἀρκέσει ἵνα ὑπερισχύσωσιν ἐν τῷ ἀγῶνι τούτῳ.

Ἐπὶ πᾶσιν δὲ ὁ πόλισμὸς καὶ ὁ τρόπος τοῦ πολεμεῖν τῶν Περ-
σῶν κατά τε γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν, μάλιστα δὲ κατὰ γῆν, ἦτο
ἀσυγκρίτως ὑποδεέστερος τοῦ τῶν Ἐλλήνων, οἵτινες πρωιμώτατα
ἐνόησαν δτις ὅπλα τελειότερα, σύντονος ἀσκησίς, εὔρυθμος παρά-
ταξις καὶ κίνησις εἶναι πλεονεκτήματα, τὰ δοποῖα δὲν δύναται
ν' ἀναπληρώσῃ οὐδὲν δὲ μεγίστη ἀνδρεία.

Ἐντι λόγῳ οἱ Ἐλληνες, καίτοι ἀπεστερημένοι κοινῆς τινος
ἀρχῆς καὶ διευθύνσεως, καίτοι εὐάριθμοι μείγαντες, ὑπερίσχυσαν
διὰ τὴν ἡθικὴν αὐτῶν δύναμιν, ἡς ἔνεκα παρήγαγον ἥγεμόνα ἔξο-
χον, ἐθυσίασαν προθύμως ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τὴν ἔστιαν αὐτῶν
καὶ τὴν περιουσίαν, καὶ διεργάνωσαν τὴν πρώτην τακτικὴν στρα-
τιωτικὴν δύναμιν, ἡς μηγμονεύει ἡ ἴστορία· ἐνῷ οἱ Πέρσαι, ἐρε-
δόμενοι εἰς μόνην τὴν διλικήν, τὴν κτηνώδη δύναμιν, ἐφάνησαν,
ὅπως λέγει ὁ Ἡρόδοτος, «ἀνεπιστήμονες καὶ οὐκ δύοτοι τοῖς
ἐναντίοις σοφίην»· καὶ ἅμα βλέποντες τὴν διλικήν ἐκείνην δύ-
ναμιν παθοῦσαν ἤτταν τινα, ὑπελάμβανον ἀμέσως ὡς βεβαίαν τὴν
ὅλην αὐτῶν ἀπώλειαν· καὶ οὐ μόνον δὲν ἔφερον εἰς μέσον ἀνδρας
μεγαλοφυεῖς, ἀλλ' οὐδὲν ὑπῆρχαν τούλαχιστον ἵκανοι νὰ ἐκτιμή-
σωσι τὴν σύνεσιν τῶν συμβουλῶν, δισας ἔδωκαν αὐτοῖς οἱ παρὸι αὐ-
τοῖς Ἐλληνες, οἱ Δημάρατος καὶ ἡ Ἀρτεμισία.

Ἄλλος ἵνα κατανοήσωμεν εἴτι εὐκρινέστερον καὶ σταθμίσωμεν
εἴτι δικαιότερον τὰ μεγάλα γεγονότα, περὶ ἢ διατρίβομεν, ἀνάγκη
νὰ προσεπιφέρωμεν δύο τινά: πρῶτον, δτις τὰ κυριώτατα τῶν προ-

τερημάτων, δι' ὧν ὑπερίσχυσαν οἱ Ἐλληνες, τὴν μεγαλοφυῖαν, τὴν ἔθελοθυσίαν, τὴν καρτερίαν, τὰ ἀνέδειξαν ἵδιως οἱ Ἀθηναῖοι, ὧν ἄνευ, ὡς δρθότατα παρετήρησεν ὁ Ἡρόδοτος, οἱ Ἐλληνες δὲν ἤθελον ἵσως διαφύγει τὴν μηδικὴν κυριαρχίαν· δεύτερον, οἵτις οἱ μηδικοὶ πόλεμοι, καίτοι λαβόντες οὖλαν ἐλαβον σωτήριον ἔκδασιν, δὲν ἤθελον ἀποδῆ τοσούτῳ λόγου ἀξιοῖς ὡς πρὸς τὴν ὅλην ἴστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος, οὐδὲ περιποιήσει τηλικοῦτον ἀξιωμα εἰς τὸ ἔλληνικὸν ὄνομα, ἐὰν οἱ Ἀθηναῖοι πάλιν, ἀντὶ νὰ ἔξαντλήσωσι τὰς δυνάμεις αὐτῶν ἐν τῷ ἀγώνι τούτῳ, στομώσαντες ἔξεναντίας αὐτὰς καὶ ἀναπτύξαντες, δὲν ἐπεχείρουν ἀμέσως ἐπειτα τὴν ἕδρασιν τοῦ μεγάλου ἔκείνου κράτους, τὸ διποίον είναι γνωστὸν ὅπὸ τὸ ὄνομα τῆς τῶν Ἀθηναίων ἥγεμονίας, καὶ ἐντὸς τοῦ διποίου παρήχθησαν κυρίως τὰ πολιτικά, τὰ διανοητικά, τὰ τεχνικὰ ἀριστούργηματα, ἐν οἷς ἀποκορυφοῦσται ὁ ἀρχαῖος ἔλληνικὸς πολιτισμός.

Δὲν ἀρχετ τῷόντι ἐν ἔθνος νὰ ἀνακτήσῃ ἢ νὰ διασώσῃ τὴν ἔλευθερίαν, ἵνα φημισθῇ ἐν τῇ ἴστορᾳ δόσον οἱ προπάτορες ἡμῶν. Πολλὰ καὶ ἄλλα ἔθνη ἥγανεσθησαν περιφανῶς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῶν, διὰ τοῦτο δύμας ἀπαντα δὲν ἔξιώθησαν τοιαύτης τιμῆς. Μία λ.χ. μοῖρα τοῦ καθ' ἡμᾶς ἔλληνισμοῦ ἀνέκτησε τὴν αὐτονομίαν διὰ κατορθωμάτων, ὡν πολλὰ διπήρεξαν ἐνάμιλλα τῶν πρὸ μικροῦ ἴστορηθέντων ἀλλ' ἐὰν ἡ αὐτονομία τοῦ νεωτέρου ἔλληνισμοῦ περιορισθῇ εἰς τὴν ἄχρι τοῦδε ἀπελευθερωθεῖσαν μικρὸν τῆς γῆς γωνίαν, ἐὰν δὲ ἔλληνισμὸς οὗτος δὲν συμπληρώσῃ τὴν ἐντολήν, ἣν προσδοκᾷ παρ' αὐτοῦ δέ κόσμος, ἐὰν δὲν ἀναλάβῃ τὴν ἥγεμονίαν τῆς ἀναμορφώσεως τῆς ἀνατολῆς, δὲν ἀγώνι αὐτοῦ δὲν θέλει βεβαίως τιμηθῇ δόσον δὲν ἀρχαῖος, οὐδὲ δόσον δὲν ἀγώνι τῶν ὁμοσπόνδων πολιτειῶν τῆς Ἀρκτιώς Ἀμερικῆς. Ἡ νεωτέρα Ἐλλάς, ἐὰν δὲν συμπληρώσῃ τὸ ἔργον, τὸ διποίον ἥρχισε πρὸ ἔξήκοντα ἐτῶν, θέλει μᾶλλον ἔξομοιωθῇ πρὸς τὰς πολιτείας τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς, αἵτινες ἀπέδαλον μὲν τὴν ἴσπανικὴν κυριαρχίαν, ἀλλ' οὐδεμίαν, ἄχρι τοῦδε τούλαχιστον, ἐποιήσαντο γενναῖαν τῆς ἔλευθερίας χρῆσιν.

Ὑποθέσατε λοιπὸν οἵτις τοιοῦτό τι συγέναινε καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐλλάδι· ὅποθέσατε οἵτις οἱ Ἀθηναῖοι ἐμιμοῦντο τοὺς κατὰ τῶν Περσῶν ἔξαιρέτως ἀριστεύσαντας ἄλλους Ἐλληνας, τοὺς Σπαρτιάτας, τοὺς Αἰγινῆτας, τοὺς Τεγεάτας, καὶ μετὰ τὴν κατατρόπωσιν τῶν πολεμίων περιωρίζοντο εἰς τὰ μικρὰ συμφέροντα καὶ

πράγματα τῆς ἐνταῦθα Ἑλλάδος· διποθέσατε ἐνὶ λόγῳ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἔξωρμων ἐπὶ τὴν ἀπειλευθέρωσιν τῆς ὅλης ἑλληνικῆς φυλῆς καὶ δὲν ἔδημοιούργουν τὸ μέγα αὐτῶν κράτος· εἰναι πρόδηλον ὅτι οἱ μηδικοὶ πόλεμοι δὲν ἥθελον τιμηθῆναι τῇ ἴστορίᾳ ὅσον ἐτιμήθησαν. Διότι μὴ ἀπατώμεθα, οἱ μηδικοὶ πόλεμοι δὲν ἔθαυμάσθησαν καὶ δὲν ἔθρυλήθησαν τοσούτῳ εἰμὴ ὡς δόντες ἀφορμὴν εἰς τὴν ἔξαισταν τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος ἐπίδοσιν, τὴν ἐν τῇ πόλει τῷν Ἀθηνῶν γενομένην.

Ἄλλ' ἡ ἐπίδοσις αὕτη ἦτο ἄρα γε δυνατὸν γὰρ γίνεσθαι ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῆς μικρᾶς Ἀττικῇ; Ἄνευ τῶν λαφύρων τοῦ Κίμωνος καὶ τῶν φόρων τῶν συμμαχίδων πόλεων, ἥθελον ἄρα γε ποτὲ ἐγερθῆ τὰ ἀριστοτεχνήματα τοῦ Φειδίου; Ἄνευ τῶν μεγάλων καὶ ποικίλων πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν συμφερόντων, ὃν πρωτεύουσα ἐγένοντο αἱ Ἀθηναὶ, ἥθελε ποτὲ λάβει στάδιον ἀνάλογον ἐνεργείας ὁ σλύμπιος τοῦ Περικλέους νοῦς; Τὰ ἀκροθίνια* ταῦτα τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἵνα εἰς ταῦτα μόνα περιορισθῶμεν, δὲν ἦτο πιθανὸν νὰ παραχθῶσιν ἄνευ τῆς τῶν Ἀθηναίων ἡγεμονίας.

1885.

Γ'. ΟΜΑΔΟΣ ΑΝΘΡΩΠΩΝ.

* Τσολιάς.

Παύλου Νικόβαρα.

Τὸ συνθετικῶτερὸν μνημεῖον, τὸ ὄποιον θὰ ἡμποροῦσε νὰ ὀνειρευθῇ ἡ Ἑλλὰς διὰ τὴν παλαιὰν καὶ διὰ τὴν νέαν τῆς δόξαν, θὰ ἦτο ἔνα μνημεῖον εἰς δόξαν τοῦ τσολιᾶ. Ἡ ἑλληνικὴ λειτουργία, ἡ δυναμικὴ ἔκφρασις τῆς φυλῆς, νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν πλαστικὴν ἀθανασίαν. Ἡ φουστανέλλα ν' ἀναστῇ ἐπάνω εἰς τὸν στυλοβάτην, ὁ ταπεινὸς τσολιᾶς νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰ Ἡλύσια* τῆς τέχνης. Καὶ θὰ ἔφθανεν ἵσως τὸ μνημεῖον αὐτό, αὐτὸ μόνον, νὰ ἀναπληρώσῃ χίλια ἄλλα.

Διότι δὲ τσολιᾶς δὲν εἶναι ἀπλῶς ἔνας στρατιώτης ἐνὸς ὅπλου. Εἶναι ἡ συνολικὴ ἔκπροσωπησις τοῦ νέου στρατιωτικοῦ καὶ τοῦ ἡρωικοῦ μεγαλείου τῆς Ἑλλάδος. Εἶναι ἡ φουστανέλλα. Καὶ ἡ φουστανέλλα εἶναι ἡ συνθετικὴ ἔκφρασις δλων τῶν ὅπλων, δλων τῶν ἡρωισμῶν, δλων τῶν θυσιῶν ποὺ ἐδόξασαν καὶ ἐγιγάντωσαν τὴν Ἑλλάδα. Ἡ νέα ἡρωικὴ Ἑλλὰς εἶχεν ἀνάγκην ἀπὸ ἔνα σύμ-

δολον καὶ τὸ εὑρῆκεν. Εἶναι ὁ τσολιᾶς! Μέσα του ἐκλείσθη ἡ ἴστορία, ἡ παράδοσις, ὁ θρῦλος, τὸ σκειρόν, ἡ φυλή! Τὸ πᾶν! "Οταν τὸ κράτος ἡ γενναῖος τις χορηγὸς θ' ἀποφασίσῃ τὴν ἰδρυσιν τὸῦ μνημείου τούτου καὶ εἰπῇ πρὸς τοὺς καλλιτέχνας μας: «Γψώσατέ μου, κύριοι, τὸν Εὐζωνον ἐπάνω εἰς τὸ ὥραιότερον μνημείον ποὺ θὰ γημπορέσετε», θὰ εἶναι ὡσὰν νὰ τοὺς λέγῃ: «Γψώσατέ μου, κύριοι, εἰς τὴν αἰωνίαν δόξαν τὸν ἑλληνικὸν στρατόν, τὴν νεότητά του, τὴν ἀνδρείαν του, τὴν δρμήν του, τὸ ἔργον του!». Ή φουστανέλλα τὰ λέγει ὅλα, τὰ συγκεντρώνει ὅλα, τὰ κρύπτει ὅλα μέσα εἰς τὰς πτυχάς της.

"Οταν ἡ Τέχνη γημπορῇ νὰ κλείσῃ τὰ πολλὰ εἰς τὸ ἔνα, μᾶς δίδει τὰ αἰώνια ἀριστουργήματά της. Μήπως αὐτὸ δὲν εἶναι τὸ μυστήριον τῆς κλασσικῆς ἀπλότητος, τὸ μυστήριον τοῦ λευκοῦ φωτός, ποὺ εἶναι ἡ σύνθεσις ὅλων τῶν χρωμάτων τοῦ ἡλιακοῦ φάσματος; Καὶ ὁ εὐζωνος εἶναι σύμβολον κλασσικόν. Εἶναι ἡ ἐνσάρκωσις τῆς ἑλληνικῆς δρμῆς. Καὶ ἡ ἑλληνικὴ δρμὴ εἶναι ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ ἑλληνικοῦ ἡρωισμοῦ, ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ πνεύματος τῆς θυσίας, τῆς περιφρονήσεως πρὸς τὸν θάνατον, τῆς δύψης τοῦ ἰδανικοῦ καὶ τῆς ἀποφάσεως διὰ τὴν κατάκτησίν του. 'Ο ταπεινὸς τσολιᾶς, ἡ ἀρσενικὴ αὐτὴ παρθένος τῆς ἑλληνικῆς νεότητος, διατάσσειν ἀελλόπους, ὑπὸ καταιγισμὸν πυρὸς καὶ σιδήρου πρὸς τὰ ὄψη τοῦ Κιλκίς, τοῦ Μαέλες, τοῦ Σκρᾶ, δὲν δρμοῦσεν ἀπλῶς διὰ νὰ καταλάβῃ ἔνα ἀπόρθητον δχύρωμα. 'Ωρμοῦσε διὰ τὴν κατάκτησιν τοῦ ἑλληνικοῦ ἰδανικοῦ. Εἴχε μέσα εἰς τὴν ψυχήν του τὴν Ἑλλάδα, τὴν Ἑλλάδα ἔφερε πρὸς τὸν δρόμον τῶν πεπρωμένων της, καὶ ἦτο δὲν ιδιος ἡ Ἑλλὰς καρφώνουσα τὴν σημαῖαν της εἰς τὰ πέρατα τῆς πατρικῆς της κληρονομίας.

"Οταν ἡ Τέχνη, εἶπα πρὸ δὲλιγου, κατορθώνῃ νὰ κλείσῃ τὰ πολλὰ εἰς τὸ ἔνα, μᾶς δίδει τὰ αἰώνια ἀριστουργήματά της. 'Αλλ' ἡ Φύσις κάμνει κάποτε τὸ ἔργον τῆς Τέχνης. Συνθέτει, συγκεντρώνει, ἐνσαρκώνει, ρυθμίζει, σκηνοθετεῖ. Δημιουργεῖ μόνη της ἀπὸ τὰ πράγματα σύμβολα. 'Ιδού δὲν τσολιᾶς! 'Η Φύσις ἐπῆρεν ἀνδρείαν, ὑπερηφάνειαν, σεμνότητα, ἵπποτισμόν, ἐπῆρε μίαν ἀκτῖνα ἀπὸ τὴν ἀστραπήν, ἔνα μόριον ἀπὸ τὸν κεραυνόν, μίαν σταγόνα αἷματος ἀπὸ παρθενικὰ μάγγουλα, τὰ ἐζύμωσεν, ἐφύσησεν ώς ψυχὴν μέσα εἰς τὸ θεῖον αὐτὸ ἀμάλγαμα* ἔνα στίχον κλέφτικου τραγουδιοῦ καὶ ἔνα στεναγμὸν φλογέρας τοῦ βουνοῦ, καὶ μᾶς ἐπλα-

σεν ἔνα ἀνθρωπον. Τὸν ἔντυσεν ἐπειτα μέσα εἰς ἔνα λευκόν, φωτεινόν, δροσερὸν κῦμα καὶ μᾶς εἰπε : «Παραλάβετε τὸν τσολιᾶν !».

Τὸν παρελάβαμεν. Καὶ ὅταν ἐσήμανεν ἡ ώρα τῶν πεπρωμένων τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν ἵερὸν κώδωνα τῆς Φυλῆς, τοῦ εἰπάμεν : «Ἐμπρός !» Καὶ ὁ τσολιᾶς ὥρμησε. Καὶ ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποὺ ὥρμησε, δὲν ὑπῆρχε δι’ αὐτὸν ἐμπόδιον εἰς τὸν δρόμον του. Βράχοι ἐμπρός του ; Τοὺς ἐκαδαλίκευσε. Κρημνούς ; Τοὺς ἐπήδησε. Στόματα κανονιών, ἐξερευγόμενα πῦρ καὶ θάνατον ; Ἐκινήθη κατεπάνω των μὲ τὰ στήθη ἀνοικτά. «Αέρα !...». Καὶ ὅσοι εἶδαν τὸ θαῦμα αὐτό, εἰπαν : «Ἡ Ἑλλάς ! Ίδού η Ἑλλάς τῶν θαυμάτων καὶ τῶν τροπαλών. Ἡ Ἑλλάς δὲν ἀπέθανεν. Ίδού την !». Καὶ ἡτον ὁ τσολιᾶς !

Τί δὲλλο ἀπ’ αὐτὸν θὰ γηπορούσαμεν λοιπὸν νὰ στήσωμεν δύψηλότερα τὴν ἐπαύριον τοῦ ἐλληνικοῦ Πάσχα ; Αὐτὸς κατέκτησεν δλα τὰ ὕψη. Τὸ ὕψος τοῦ μαρμαρίνου στυλοβάτου τοῦ τὸ δφείλομεν ἡμετές. Καὶ ἡ Πεντέλη, ἀπὸ τὸν καιρὸν ποὺ ἐχάριζε τὴν λευκήν της σάρκα διὰ νὰ πλασθοῦν θεοὺς ἐπάνω εἰς τὴν γῆν αὐτὴν, δὲν ἔχει αἰσθανθῆ παρόμοιον παλμὸν μὲ ἐκεῖνον ποὺ θὰ ταράξῃ τὰ σπλάχνα της, ὅταν αὔριον ὁ εὐλαβῆς λατόμος θὰ τῆς ζητήσῃ τὴν δόξαν τοῦ τσολιᾶ.

1920.

Δ'. ΤΥΠΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ.

•Ο φιλόπονος.

Ἀνδρέου Δασκαδάτου.

Ο φιλόπονος εύρίσκεται σήμερα εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις τῆς κοινωνίας περισσότερο παρὰ εἰς τὴν ἀνωτέραν, ἐκείνην τῶν Κυρίων.

Τὸν βαραίνει ἡ ἀκαμασιά, περισσότερο παρ’ οτι ἡ δουλειά βαραίνει τὸν ἀκαμάτη. Ἡ δκνηρία κάμνει ἀνυπόφερτη τὴ ξωή του. Ἀν εἰς τὸν τόπο του δὲν εύρισκῃ δουλειά, καὶ δουλειά ποὺ νὰ εὐχαριστῇ τὴν δραστηριότητά του καὶ τὴν κλίσιν του, φεύγει ἀπὸ τὸν τόπο γυρεύοντας πόρον ξωῆς καὶ πλοῦτον εἰς τὰ ξένα· ἡ προστρέχει στὰ ἐκπαιδευτήριά μας ζητῶντας πνευματικὴν μόρφωσιν.

Ἀν ξενιτευθῇ, τραυματισθεὶ σχεδὸν πάντοτε ἀνατολικά, στὲς Ἡγεμονίες, εἰς τὴν Ρωσία, στὴν Αίγυπτο, κλπ. Ἀρχίζει εὐθὺς νὰ δου-

λεύγη· καὶ δὲν ἀργετὸν οὐδὲν χρηματικὸν βοήθειας εἰς τὸ σπίτι του.

Τὸ ἐπιτήδευμά του προοδεύει, ἐπειδὴ ἔκεινος προοδεύει εἰς τὴν γνώρισιν κι' ἐπιτηδειότητα τοῦ ἔργου του· καὶ, ὅσο ἀπλώνεται· ή ἐπιχείρησή του, τόσο ἔκεινος διπλώνει τὴν ἐνεργητικότητά του.

Πλατυνόμενες οἱ ἐργασίες του, πολλαπλασιάζουνται οἱ ωφέλειές του. Καὶ σὲ λίγους χρόνους εὑρίσκεται κύριος πλούτου, δστις τὸν ἀναβιβάζει μεταξὺ τῶν προσώπων τῆς πρώτης κοινωνίκης τάξεως. Οἱ γνῶσεις ἔπειτα καὶ ή ἴκανότητα ποὺ ἔλαβε στὴν ἀπόκτησιν τοῦ πλούτου του τὸν ἴκανώνουν ὥστε νὰ μὴν κάνῃ κακὴν παρρησίαν μεταξὺ τῶν νέων τούτων δμοτίμων του.

"Αν πάλε μείνῃ στὸν τόπο του, καὶ βάλῃ τὴ φιλοπόνια του στὰ γράμματα, τότε, κατεβασμένος εἰς τὴ χώρα, ἀν χωρικός, καταφεύγει εἰς εὐτελὴ πτωχικὰ δωμάτια. Ἐποχρεώνεται νὰ τρέψεται μὲ στενοχωρίαν· καὶ χάριν τῆς ἐπιδιωκομένης του προκοπῆς διάγει ἀσκητικὴν ὑπαρξίαν. 'Ἄλλ' ἐν ταυτῷ δίδεται εἰς τὴν σπουδὴν μὲ δληγη τὴν σπαρτιατικὴν ἀπόφασιν τοῦ ἦ τὰν ἦ ἐπὶ τὰν τῆς προκοπῆς.

Ὕποφέρνει συχνὰ· ή ὑγείᾳ του ἀπὸ τὴν σκληραγωγίαν καὶ ἀπὸ τοὺς κόπους· μὰ τοῦτος εἶναι συνήθως ὁ καλύτερος μαθητὴς τῶν ἐκπαιδευτηρίων. Δὲν ἀργετὸν νὰ φανῇ ἄξιος προγυμναστῆς τῶν συμμαθητῶν του, καὶ μετέπειτα καὶ καθηγητὴς ἄξιος. 'Άλλὰ τότε τὸν εὑρίσκουμε ἀναβιβασμένον καὶ τοῦτον εἰς τὴν πρώτην κοινωνικὴν τάξιν, μεταξὺ τῶν Κυρίων, καὶ θεωροῦμε τιμὴ μας νὰ ἔχωμε τὴ σχέση του.

Νέοι τέτοιοι φιλόπονοι εἶναι οἱ ἀντίθετοι τῶν δκνηρῶν νέων. Καὶ ἐνῷ ὁ δκνηρός, ἀν υἱὸς Κυρίου, ἀφίγνει ἀτιμασμένην τὴν ἀνωτέραν κοινωνικὴν θέσιν δποὺ τοῦ ἐκληροδότησεν ὁ πατέρας του, ὁ φιλόπονος τῆς κατωτέρας τάξεως τὴν παίρνει καὶ τὴν τιμὴν, βανόμενος αὐτὸς ἀντιτα* ἔκεινου.

Ἐτοι τὰ παιδιὰ τῶν χυδαίων φαίνονται σήμερα προωρισμένα νὰ ἀντικαταστήσουν διὰ τῆς φιλοπονίας των τοὺς ἀρχαίους εὔγενεῖς, μὲ νέαν πραγματικὴν εὐγένειαν ἐδικήν τους. Ἐπειδὴ ή φιλοπονία εἶναι τὸ πρώτιστο καὶ μέγα κεφάλαιον διὰ κάθε νέον. Εἶναι δὲ ή μόνη χορηγήτρια τῶν ἀπάντων.

1886.

• Ο περίεργος.

Ανδρέου Λασκαράτου.

Μὲ περισσότερο δίκιο ὁ Μεταστάσιος* γῆθελε εἰπεῖ τὴν περιέργεια μητέρα τῆς μαθήσεως, καὶ ὅχι τὸν θαυμασμόν· ἀλλά, ἐννοεῖται, τὴν ἀξιότιμην περιέργειαν, τὴν θετομένην εἰς τὰ πράγματα μὲ σκοπὸν ἐντίμου ώφελείας.

Εἶναι δῆμος καὶ ἡ ἐλαττωματικὴ περιέργεια. Τούτην γῆθελε τὴν εἰπεῖ κανεὶς παιδιάστικο ἐλάττωμα, ἀν κάποτε δὲν εἴχε καὶ σοθιάρᾳ δυσάρεστα ἀποτελέσματα.

Ο κυριευόμενος ἀπὸ τὸ ἐλάττωμα τοῦτο δὲν εἶναι κύριος τοῦ ἔαυτοῦ του, καὶ σπρώχνεται ἀπὸ ἀκαταμάχητην ὥθησιν νὰ γνωρίσῃ τὰ μὴ ἐπιτρεπόμενα.

Τοῦ ἐμπιστεύεσαι μία δέσμη; ἔνα τι κλεισμένο καὶ σφραγίσμένο; Ζουρλαίνεται νὰ μάθῃ τι εἶναι μέσα. Τὸ μαλάζει ἀπ' ἔξωθε, τὸ φαχαλεύει μὲ τὰ δάκτυλά του, τὸ κοιτάζει, τὸ ξετάζει, προσπαθεῖ νὰ μαντέψῃ... καὶ δέο τὸ φαχαλεύει καὶ τὸ μαλάζει, τόσο γένεται διακαέστερος ὁ πόθος του διὰ νὰ ἰδῃ, νὰ γνωρίσῃ, νὰ μάθῃ τι τὸ περιεχόμενο. Εἰσαι δὲ πολὺ τυχερὸς ἢν ημπορέσῃ ν' ἀνθέξῃ στὴν ὥθησιν τῆς ἐπιθυμίας του, καὶ νὰ μὴ σοῦ τὸ ἀνοίγῃ.

Ηλθε σήμερα ἔνας ξένος εἰς τὸ σπίτι τοῦ γειτόνου. «Ποίος νῶν' ἔκεινος ὁ ξένος; Καὶ ποῦθεν ἔρχεται; Καὶ διατί ἐπῆγ' ἔκειται; Καὶ τι νὰ θέλῃ; Ἀπὸ τὴν ὑπηρέτρια τους ημποροῦμε νὰ μάθωμε. Νὰ βάλωμε τὴν δική μας νὰ τὴν ξετάξῃ».

Αν ὁ περιέργος εύρισκεται σὲ ξενοδοχεῖο, κοιτάζει ἀπὸ τὴν κλειδωνότρυπα νὰ ἰδῃ ποτος εἶναι στὴν κοντακιανή κάμαρα, καὶ τι κάνει· καὶ στέκει μὲ τ' αὐτὶὰ τεντωμένα ν' ἀκούσῃ τι λένε.

Θέλει νὰ ξέρῃ τι τρώει ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα· καὶ τοὺς ἀκολουθεῖ στὴν ἀγορά, καὶ κοιτάζει νὰ ἰδῃ τι ψωνίζουνε· καὶ ἀν κάνουνε σύδιση, ἢ ἀν δίνουνε δέο τους γυρέψουνε· καὶ ἀν παίρνουν ἀπὸ τὸ ἀκριθώτερο ἢ ἀπὸ τὸ φθηνότερο· ἀν τὸ πληρώνουνε μὲ τὰ ἔτοιμα, ἢ ἀν τὸ παίρνουν ἐν πίστει... Σ' ὅλα τοῦτα προσέχει ὁ περιέργος, καὶ τὰ σημειώνει, καὶ βαστάει λογαριασμό.

Πηγαίνει πάντα ζητῶντας νὰ μάθῃ τις δουλειὲς τοῦ καθενός· ἐνῷ αὐτὸς δὲν λέγει τέσ τιδικές του.

Περιφέρεται καὶ ξετάζει τίνος μαγεριὸ καπνίζει, καὶ τίνος

όχι καὶ βαστάει λογαριασμὸν στὰ μαγεριὰ ποὺ καπνίζουνε, καὶ σὸν ἔκεινα ποὺ δὲν καπνίζουνε.

Παρατηρεῖ τι φορεῖ ὁ καθένας· τι φορεῖ ή γυναικά του· τι φοροῦν τὰ παιδιά του. Τοῦ μετράει πόσα ξοδεύει, καὶ τὰ παραβάλλει μὲν τὰ ἔσοδά του· καὶ κρίνει, καὶ προλέγει τὸ τέλος του.

Οὐ μικροπρεπής τοῦτος περίεργος γένεται ἐνοχλητικὸς εἰς τοὺς ἄλλους δοσους γνωρίζουν τὸν χρακτῆρά του, καὶ ἐπιτηροῦνται ἀπὸ αὐτόν. Εἶναι δὲ γῆθικῶς ἐλεεινὸς καὶ ἀξιοκαταφρόνητος.

1886.

7. ΜΥΘΟΙ.

Αδ. Κοραῆ.

1. Αἰγίδια καὶ πρόβατα.

Ανακατώθησαν μίαν τῶν γῆμερῶν αἰγίδια μὲ πρόδατα. Τῶν προβάτων ὁ βοσκός, ἀγανακτήσας, ὠνειδίζει τὸν αἰγιδούσοκόν, ὡς αἴτιον τῆς συγχύσεως. «Μὴ ταράττεσαι, τὸν εἰπεν οὗτος· βλέπεις τὸν ἀπόκρημνον ἔκεινον λόφον τὸν καταντικρύ; "Ἄς τὰ πλησιάσωμεν ἔκει, καὶ μόνα θέλουν χωρισθῆ ἐν ἀπὸ τ' ἄλλο». Μόλις ἐσίμωσαν τὸν λόφον, κινέονται μετὰ χαρᾶς εἰς τοὺς κρημνούς καὶ βράχους τὰ αἰγίδια, καὶ ἀφῆκαν εἰς τὴν πεδιάδα μόνα τὰ πρόδατα.

2. Τίγρεις καὶ λέων.

Εἰς τοῦ λέοντος τυράννου τὴν αὐλὴν εἰχε τὸ πρῶτον ἀξιωματοθήριον. Αλλ' ὁ μὲν λέων, δσάκις ἥσθιάντο τροφῆς χρείαν, ἐθυσίαζεν ἐν ἀπὸ τὰ ζῷα, ἔπειτα ἔμενεν ἥσυχος, ἔως πάλιν νὰ πεινάσῃ· ὁ δὲ τίγρις, καὶ χωρὶς ἀνάγκης, κατεξέσχιζεν διπλαίσιαν εὔρισκεν ἐμπρός του. Τὰς καθημερινὰς ταύτας ἀδικίας βαρυνόμενα τὰ ζῷα, ἀπεφάσισαν νὰ προσκλησιθῶσιν εἰς αὐτὸν τὸν λέοντα. Αλλ' η ἀλώπηξ τὰ ἐμπόδισε, λέγουσα: «Μὴ ἐλπίζετε νὰ διορθωθῆ ὁ τίγρις, μηδὲ ἀν κολασθῆ σκληρότατα ἀπὸ τὸν λέοντα· ἔπειτα, η ἀντὸς εἶναι, η ἄλλος γένης ἀντ' αὐτοῦ δεύτερος μετὰ τὸν τύραννον, ἐξ ἀνάγκης τοιαῦτα πρέπει νὰ εἶναι τὰ ἔργα του».

3. Χωρικὸς ταξιδιώτης.

Χωρικός τις, ἀκούσας δτὶ οἱ ἔνιτευόμενοι καὶ ἀργύρια κερδαίνουσι καὶ νοῦν ἀποκτῶσι περισσότερον παρὰ τοὺς ἄλλους, ἥθιέλησε καὶ αὐτὸς νὰ ταξιδεύσῃ. Αφοῦ ἀπεχαιρέτισε τὴν γυ-

ναῖκα καὶ τὰ τέκνα του, ἐπροπάτησεν ὅλην τὴν ἡμέραν, καὶ πρὸς τὸ βραδὺ ἀπάντησε πολλὰ μικρὸν ποτάμιον. Ἀντὶ νὰ τὸ περάσῃ, ἐστάθη ὅλην τὴν νύκτα καὶ τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν προσμένων νὰ ἀπορρεύσῃ. Ἀλλὰ βλέπων ὅτι τὸ ρεῦμα δὲν ἔπαινεν, ἐστράφη εἰς τὴν κατοικίαν του· καὶ ἐρωτώμενος ἀπὸ τὴν γυναικά του: «Διατί τόσον ἐγρήγορα ὅπισω;» τὴν ἐδιηγήθη τοῦ ποταμοῦ τὸ ἐμπόδιον. «Καὶ πῶς, τὸν εἰπεν ἐκείνη, ὃ δεῖνα καὶ ὃ δεῖνα, δνομάσασα γυνωστοὺς ἀνθρώπους τοῦ χωρίου, τὸν περῶσι καθ' ἡμέραν;

—Δὲν ἔξεύρω, ἀπεκρίθη ὁ χωρικός, πῶς κάμνουν ἐκεῖνοι· δι' ἐμέ, εἴμαι βέβαιος ὅτι δὲν εἶναι θέλημα Θεοῦ νὰ ταξιδεύσω».

1801.

8. ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΩΝ.

N. Γ. Πολίτου.

1. Σὰν τὸ λύκο καὶ τὴν ἀλποῦ μὲ τὸ καρπὸ καὶ τάχερα.

[Ἡ παροιμία λέγεται] ἐπὶ λιδωτελῶν συνεταίρων, οἵτινες, προσποιούμενοι ὅτι προτείνουσιν ἵσην διανομήν, πᾶσαν καταβάλλουσι προσπάθειαν ἵνα ἔξαπατήσαντες τὸν συνέταιρον λάδωσιν αὐτοὶ τὰ πλεῖστα. Ἀναφέρεται ἡ παροιμία εἰς τὸν ἔξῆς μῦθον: «Μιὰ φορὰ ἔνας λύκος καὶ μιὰ ἀλποῦ εἶχανε νὰ μοιράσουνε ἔνα ἀλῶνι, που τὸ εἶχανε λιχνίσει καὶ εἶχανε χωρισμένο τὸν καρπὸ καὶ τάχυρα. Τότε ἡ ἀλποῦ λέγει στὸ λύκο, ἵτοι φευδὰ καθὼς μιλάει: «Ἐλα, κοῦ Νικολό, ἢ νὰ πάλης ἐσὺ τάχελα κι' ἐγὼ τὸν καλπό, ἢ ἐγὼ τὸν καλπὸ κι' ἐσὺ τάχελα». Ἡ πρότασις δηλαδὴ τῆς ἀλεποῦς περιείχε κῶλα «Ἄ μη ἀντικείμενα ἐμφαίνει τινὰ ἀντίθετιν διὰ τὸ τῷ σχήματι ἀντιθέτως γεγράφθαι», κατὰ τὸν δρισμὸν τοῦ τεχνογράφου Δημητρίου*.

2. Τὸ γύφτο κάνουν βασιλιᾶ, καὶ κειδὲς γυρεύει δείκια.

*Ἐπὶ ἀγροίκων, οἵτινες, δσον καὶ ἀν ἀνυψωθῶσιν ὑπὸ τῆς τύχης, δὲν ἀποβάλλουσι τὴν ἔμφυτον χυδαιότητα, οὐδὲ λησμονοῦσι τὰς παλαιὰς ἔξεις. Ὁ μῦθος φέρεται ἐν πολλαῖς παραλλαγαῖς· δτι ἔνα γύφτο μιὰ φορὰ γῆθελαν νὰ τὸν κάμουν βασιλιᾶ καὶ καθὼς τὸν πήγαιναν στὸ παλάτι νὰ τοῦ βάλουν τὴν κορώνα πέρασαν ἀπό ὧνα δάσος, ὅπου ἦταν πολλὰ ρέικια· ὃ γύφτος θυμήθη τὴν

παλιά του τέχνη καὶ φύναξε: «Τί ώρατα ρείκια γιὰ κάρδουνο!» Σὰν τάκουσεν δμως αὐτὸς ὁ λαὸς ποὺ τὸν συνώδευε, εἰδὲ πὼς γύφτος πάντα θὰ μείνῃ, καὶ τὸν ἔστειλαν στὴ δουλειά του.

Ο γύφτος ἐθαύμασε τὰς ἑρείκας, διότι ἐξ αὐτῶν κατασκευάζονται οἱ εἰς τὰς καμίνους τῶν χαλκέων χρησιμεύοντες ἀνθρακες.

Κατ' ἄλλας παραλλαγὰς ἐπόθησε τὸ ἀμόνι του, ἢ ἡ γύφτισσα τὰ κόσκινά της, ἢ τὸν γύφτικον χορόν.

Καὶ δ τοῦ Θεοφράστου ἀγροτικος (Χαρακτῆρες, 4) περιγράφεται τοιοῦτος τις, οἷος «ἐπ' ἄλλῳ μὲν μηδενὶ μήτε θαυμάζειν μήτε ἐκπλήττεσθαι ἐν ταῖς ὁδοῖς, δταν δὲ ἵηγ βοῦν ἢ ἔνον ἢ τράγον, ἔστηκὼς θεωρεῖν».

1902.

9. ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΕΡΓΑ.

Πρόσποσις

εἰς τὸ ἐν Τεργέστῃ συμπόσιον τῶν Ἑλλήνων
ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῆς πεντηκονταετηρίδος
τῇς ἐλλην. ἐπαναστάσεως.

*Αλεξ. Σ. Βυζαντίου.

Ο αἰών οὗτος, κύριοι, εἶναι ὁ αἰών τῶν μεγάλων πολιτικῶν μεταβολῶν, τῶν μεγάλων ἀγώνων, τῶν μεγάλων ἐθνικῶν ἐξεγέρσεων. Ἀνὰ πᾶν σχεδὸν ἔτος βλέπομεν διαδραματιζόμενα ὅπ' ὅψιν γῆμῶν συμβάντα, ὃν ἐν καὶ μόνον ἥρχει ἀλλοτε, ὅπως μνημονεύηται ἐξ αὐτοῦ αἰών δλος. Καὶ δμως δὲν νομίζω γὰ μὲ πλανῷ ἡ ἐθνικὴ φιλαυτία ἐὰν εἴπω, ὅτι ἐν μέσῳ τοσούτων ἀγώνων τῆς αὐτῆς φύσεως, ὁ ἐλληνικὸς ἀγών τοῦ 1821 διατηρεῖ πάντοτε θέσιν ἐξαιρετικὴν καὶ προνομοιοῦχον· τοῦτο δέ, διότι εἰς οὐδένα ἄλλον τὸ μέγεθος τῶν κατορθωμάτων ὑπῆρξε τοσοῦτον δυσανάλογον πρὸς τὴν μικρότητα τῶν μέσων, διότι εἰς οὐδένα ἄλλον συγνώθησαν τοσοῦτον ἐναρμονίως αἱ ἐνδοξότεραι παραδόσεις τοῦ πατριωτισμοῦ καὶ αἱ ὑψηλότεραι ἐμπνεύσεις τῆς θρησκείας, τὸ «τὰν ἢ ἐπὶ τὰν» τῶν Σπαρτιατῶν καὶ τὸ «ἐν τούτῳ νίκα» τοῦ Κωνσταντίνου. Εὰν δὲν ὑπῆρχε τὸ κράμα τοῦτο τοῦ ἐθνικοῦ καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, πόθεν θὰ ἤντλουν οἱ πατέρες γῆμῶν τὸ ἀκατάδηλητον ἡθικὸν θάρρος, ὅπερ ἀπητεῖτο, ὅπως ἀναλάβωσι

καὶ διεξαγάγωσι νικηφόρως ἀγῶνα, τοῦ ὅποιου ἡ ἵστορία τῶν νεωτέρων χρόνων δὲν ἀναφέρει ἄλλον ἀνισώτερον; Ὁ Δαβὶδ καταβάλλων τὸν Γολιάθ εἶναι παραδολὴ τετριμμένη, καὶ θμως ἡ μόνη ἀληθῆς, δσάκις πρόκειται περὶ τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν ἀγῶνος. Ἐξ ἑνὸς μία πανίσχυρος αὐτοκρατορία, οὐχὶ ἡ Τουρκία ἡ σημερινή, ἣν ῥαπτίζουσιν ἀτιμωρήτη ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν παρειῶν καὶ τὰ μικρότερα τῆς Ἀνατολῆς ἐθνάρια, ἀλλ' ἡ Τουρκία τοῦ «Μεγάλου Κυρίου», ὡς ἀπεκάλουν τότε περιδεεῖς οἱ Εὐρωπαῖοι τὸν Σουλτάνον, ἡ Τουρκία, ἡς αἱ κτήσεις ἔξηπλουντο εἰς τρεῖς ἡπειρους, καὶ τῆς ὅποιας τὰ σύνορα ἔχετείνοντο ἀπὸ τῶν Ἡρακλείων Στηλῶν ἀχρι τοῦ Εὐφράτου καὶ ἀπὸ τοῦ Εὐφράτου ἀχρι τοῦ Δουνάδεως. Καὶ ἐνώπιον τοῦ κολοσσοῦ τούτου μία δράξ ἀπόλων γεωργῶν καὶ ναυτῶν ἀπολέμων, οὓς ἐκ περισσοῦ ἐπιεῖν κατ' ἀρχὰς διὰ τῆς ὁργῆς των πάντα τῆς Εὐρώπης τὰ ἀνακτοδούλια.

“Ημεῖς οἱ νεώτεροι βλέπομεν σήμερον ἐνταῦθα κυματίζουσαν ἐλληνικὴν σημαίαν, κοσμοῦσαν τὴν αἴθουσαν ταύτην τὴν εἰκόνα “Ελληνος βασιλέως, προσταμένας τοῦ ἡμετέρου συμποσίου ἐλληνικὰς προξενικὰς ἀρχάς, καὶ λέγομεν μεθ' ὑπερηφανείας καὶ ἀγαλλιάσεως: «Εἰμεθα Ἔλληνες». Ἄλλ' ἀνελογίσθημεν ποτὲ καὶ ποτὰ θαύματα ἡρωισμοῦ καὶ καρτερίας καὶ αὐταπαρνήσεως ἀπηγτοῦντο ὅπως ὑπάρχῃ σήμερον Βασίλειον Ἔλληνικὸν καὶ λεγόμεθα ἡμεῖς πολιταὶ ἔθνους ἐλευθέρου;

“Οπως πλαστῇ τὸ μικρὸν ἔκεντο Κράτος, εἰς τὸ ὅποιον σύμπας ὁ ἐλληνισμὸς ἐνεπιστεύθη τὰς ἐλπίδας του, ἐπρεπε νὰ διέλθωσιν οἱ πατέρες μας ἐπτὰ μακρὰ ἔτη ἐπὶ τῶν δρέων, ἐν μέσῳ ἀπιστεύτων κακουχιῶν καὶ κινδύνων, ἐπρεπε νὰ δοκιμάσωσιν αἱ μητέρες μας ὅλα τῆς πείνης τὰ βάσανα, ἐπρεπε νὰ μεταβληθῇ εἰς σωρὸν αἱμοσταγῶν ἐρειπίων ἡ ἀνθηρὰ Σίος, νὰ γίνωσιν ἐρημόνησος τὰ εὔανδρα Ψαρά, καὶ νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸν οὐρανὸν αὕτανθρον τὸ Μεσολόγγιον ὡς ζῷσα πρὸς τὸν Θεὸν ἴκεσία, ὡς τελευταῖα ἐνώπιον τῆς Χριστιανικῆς Εὐρώπης διαμαρτύρησις.

“Οστις θέλει νὰ εῦρῃ μεγαλουργήματα ἐφάμιλλα, πρέπει καὶ πάλιν τὴν ἐλληνικὴν ἱστορίαν ν' ἀναδιφήσῃ καὶ ἐκ τῆς ἐλληνικῆς ἀρχαιότητος νὰ δικνεισθῇ ὅρον συγκρίσεως. Ὁ Μικούλης, ἀποκλείων διὰ τῶν μικρῶν αἵτος λέμδων εἰς τὸν Ἔλλήσποντον τὰ πλέοντα φρούρια τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Αιγύπτου, καὶ τὰ φοβερὰ πειρατικὰ σκάφη τῆς Τύνιδος καὶ τῆς Ἀλγερίας, εἶναι, κατὰ τὸ

φρόνημα τούλάχιστον, ἀξιος ἀπόγονος του μεγάλου γαυάρχου τῆς Σαλαμίνος, παρὰ τὸν τάφον τοῦ ὅποιου κεῖται ὁ τάφος του. Ὁ Τερός Δόχος τῆς Δακίας δὲν ἔχει μόνον τὸ σηνομα κοινὸν μετὰ τοῦ Τεροῦ Δόχου τῶν Θηβαίων· τὸ τρόπαιον τῶν Δερβενακίων κατ' οὐδὲν ἐλαττούται τοῦ τροπαίου τοῦ Μαραθώνος· οἱ δὲ 300 ήρωες τοῦ Χανίου τῆς Γραβιᾶς διαφέρουσι τῶν 300 ἡρώων τῶν Θερμοπυλῶν μόνον κατὰ τοῦτο, ὅτι ἐφόρουν ἀντὶ χλαμύδος φουστανέλλαν καὶ ὅτι δὲν ἔτυχον ἔτι Ήροδότου.

Δρᾶμα ἀληθές, δρᾶμα ὄψηλὸν καὶ θαυμάσιον, τοῦ ὅποιου πρώτη σκηνὴ ὑπῆρξε τὸ Δραγατασάνιον καὶ τελευταῖα τὸ Ναυαρίνον, εἰναι ὅλη ἡ ἐπιταετής ἐκείνη ἴστορια· καὶ φωτοχυσία τοῦ θεάματος, ἡ φλέξ τῶν ἐχθρικῶν τρικρότων, ἀτινα ἐπυρπόλει ὁ δαυλὸς τοῦ Κανάρη· καὶ θεαταὶ ἡ Εὔρωπη πᾶσα, συγκεκινημένη καὶ ἔκθαμbos καὶ χειροκροτοῦσα.

Πεντήκοντα μόλις ἔτη μᾶς χωρίζουσιν ἀπὸ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων· καὶ δμως ἥδη οἱ ἀθλοὶ τῶν πατέρων φαίνονται εἰς ἡμᾶς τοὺς ἐπιγόνους μυθώδεις σχεδὸν καὶ ἀπίστευτοι. Μόνον δοτις ηγετύχησε νὰ γνωρίσῃ ἐκ τοῦ τύνεγγυς τοὺς ἀθλητάς, ἐννοεῖ ἐντελῶς τὸ μυστήριον τῶν μεγαλωμαργμάτων ἐκείνων. Οὐχὶ ὅλιγα ἀτομα, ἀλλ᾽ ἡ γενεὰ ὅλη τοῦ ἀγῶνος, ἡ παραλαβοῦσα τὴν Ἑλλάδα δούλην καὶ κληροδοτήσασα αὐτὴν εἰς ἡμᾶς ἐλευθέραν καὶ βασιλευομένην, ἦτο γενεὰ ἐκλεκτή καὶ ἀξία τῆς μεγάλης ἀποστολῆς, τὴν ὅποιαν ὥρισεν εἰς αὐτὴν ἡ Πρόνοια. Μακάριοι ἀνδρες! ὡς εἶχον τὰ σώματα εὔρωστα, εἶχον καὶ τὰ φρονήματα γεννατα.

Πρὸς τὸ μεγαλεῖον τῆς ψυχῆς των μόνη ἥδυνατο νὰ συγκριθῇ ἡ ἀρχαϊκὴ ἀπλότητης τῶν τρόπων των καὶ τῆς καρδίας των ἡ ἀθωφότης. Δὲν εἶχον τὸν πατριωτισμὸν ἐπιδεικτικόν, οὐδὲ τὸν ἡρωισμὸν κομπορρύμονα. Ἐνῷ πᾶσα ἡ Εὔρωπη ἐθεώρει αὐτοὺς ἡρωας, αὐτοὶ ἐθεώρουν ἑαυτοὺς ἀπλοὺς ἐκτελεστὰς ίεροῦ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντος. Ἀπλοῦν καθῆκον ἐνόμιζεν ὅτι ἐξετέλει ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος, δεχόμενος ἀγοργύστως μαρτυρικὸν θάνατον, ὁ Μιχαὴλ Σωτηρος, παραιτῶν οἰκειοθελῶς τὸν ἡγεμονικὸν τῆς Μολδαβίας θρόνον, ὁ Κουντουριώτης, διαπανῶν ἀχρι τοῦ τελευταίου ὀδοίος τοὺς θηταυρούς του, ὁ ἐπικὸς ἡγεμῶν τῆς Μάνης, ὁ Πρίαμος* τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, μανθάνων ἀδάκρυτος τὸν θάνατον πεντήκοντα ἀλληλοδιαδόχως υἱῶν καὶ στεγῶν συγγενῶν του ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. "Ολοι, ὅλοι, ἀνεξαιρέτως, ἀπὸ

τοῦ πρίγκιπος Ὅψηλάντη ἄχρι τοῦ ποιμένος Κοριζιώτη^{*}, ως μόνον σκοπὸν δλῆς αὐτῶν τῆς ζωῆς, ως μόνον ἐλατήριον τῶν πράξεών των εἶχον τὸ ἄγιον σύνθημα: «Πατρὶς καὶ Πλστις!». Καὶ ώς νὰ μὴ ἤρκει δ, τι ἐπετέλεσεν ἡ νεότης των, καὶ τὸ γῆράς των αὐτὸν ἥτον ἀφιερωμένον εἰς τὸν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀγῶνα. «Οσάκις ἔκτοτε ἡ νέα γενεὰ κατέβαλεν εὐγενεῖς, ἀλλ' ἀποτυχούσας προσπαθείας, δπως συμπληρώσῃ τῶν πατέρων τὸ ἔργον, πάντοτε εἰς τὰς πρώτας τάξεις ἡγωνίσθησαν οἱ ἀπόμαχοι τοῦ 1821, ὁ Τζαβέλλας, ὁ Γρίβας, ὁ Χατζηπέτρος, ὁ Πετροπουλάκης.

Φεῦ! Πάντες οὗτοι, διὰ ἀνέφερον τὰ ὄνόματα, δὲν ζῶσι σήμερον. «Ο θάνατος θερίζει καθ' ἕκαστην ἐνδόξους ὑπάρξεις καὶ μετ' ὀλίγα ἔτη ἡ γενεὰ τοῦ ἀγῶνος θὰ ζῇ μόνον ἐν τῷ ίστοριᾳ. Ἀλλ' δοσφ σπανιώτερα εἰναι τὰ λειψανα λαμπρᾶς τινος ἐποχῆς, τόσῳ μείζονος σεβασμοῦ εἰναι ἀξια. Ἡμεῖς δὲ σήμερον, συναθροισθέντες ἐνταῦθα, δπως πανηγυρίσωμεν τὴν πρώτην πεντηκονταετῆριδα ἀνεξαρτήτου ἐθνικοῦ βίου, δφείλομεν πρὸ παντὸς ἀλλού ν' ἀπονείμωμεν φόρον τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης εἰς τοὺς μεγάλους τοῦ μεγάλου ἔργου ἔργατας. Ἐνῷ λοιπὸν ἀναμιμνησκόμεθα μετ' εὐλαβείας τῶν ἀναριθμήτων ἡρώων καὶ μαρτύρων, δσοι κοιμῶνται σήμερον ἐν τῷ τάφῳ, δις προσίωμεν ἐξ δλῆς ψυχῆς ὑπὲρ τῶν ὀλίγων ἐπιζύγτων ἀγωνιστῶν, ὃπουδήποτε τῆς γῆς καὶ ἀν εἰναι διεσκορπισμένοι.

25 Μαρτίου 1871.

ΜΕΡΟΣ Β.

ΠΟΙΗΣΙΣ

1. ΕΠΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

Α'. ΜΕΓΑΛΑ ΕΠΗ

Αθανάσιος Διακόπετος*.

Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου.

ἌΣΜΑ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΠΑΡΑΜΟΝΗ

„Ανέβα, Μῆτρε*, στοῦ βουνοῦ κατάκορφα τὴ δάχη.
Πάρε τὸ μάτι τάιτοῦ καὶ τάλαφιοῦ τὸ πόδι
καὶ τὴν ἀγρύπνια τοῦ λαγοῦ, καὶ στῆσε καραοῦλι*.
Κι' ἂν δῆς χιλιάδες τὸν ἔχθρο, ἄλογο καὶ πεζοῦρα*,
μὲ τὸν Κιοσὲ* Μεχμὲτ πασᾶ, τὸν ὑπνο μὴ μοῦ κόψῃς
στάσου, πολέμα μοναχός. Κι' ἂν δῆς μέσ' στὸ φυσσάτο*
νὰ πιλαλάγγ τάλογο τοῦ Ὁμέροπασα* Βριόνη,
πέτα, ριθόλα*, κράξε με .. Σύρε μὲ τὴν εὐγή μου».

„Αστραψε ἀπ' ἄγρια χαρὰ τὸ μέτωπο τοῦ κλέφτη,
ἐβρόντησαν τὰ χαιμαλιά*, ἀνέμισε ἥ φλοκάτη*,
ἔλαμψε δὲ Μῆτρος μιὰ στιγμὴ κι' ἐσβήστηκε σὰν ἄστρο.

„Ο Διάκος τὸν συντρόφεψε γιὰ λίγο μὲ τὸ μάτι
κι' ὑστερα πέφτει κατὰ γῆς γονατιστὸς στὴν πέτρα.
„Αδέρφια, παλικάρια μου! Ἐλάτε δλόγυρά μου
καὶ γονατίσετε μὲ ἐμέ. Ὁ κόσμος στὴ χαρὰ του
εἰν' ἀνθοστόλιστη ἐκκλησιά, κι' ἐδῶ μᾶς παραστέκει
Ἐκεῖνος, ποὺ τὴν ἔχτισε, γιὰ νὰ τὸν προσκυνοῦμε».

„Ητανε νύχτα. Τὰ βουνά, οἱ λαγκαδιές, τὰ δέντρα,
οἱ βρύσες, τὸ ἀγριολούλουδα, δὲ οὐρανός, τὸ ἀγέρι,

Αλεξ. Γ., Σαρῆ Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Α'. Γυμνασίου.

5

10

15

9

20 στέκουν βουβά ν' ἀκούσουνε τὴν προσευχὴν τοῦ Διάκου :

“Οταν ἡ μαύρ^ο ἡ μάννα μου, ἐμπρὸς σὲ μιὰν εἰκόνα,
Πλάστη μου, μ' ἔγονατίζε μὲ σταυρωτὰ τὰ χέρια
καὶ μᾶλεγε νὰ δεηθῶ γιὰ κειούς, ποὺ τὸ γειμῶνα
σὰ λύκοι ἐτρέχαν τὰ βουνά, μὲ χιόνια, μ' ἀγριοκαίρια,
25 γιὰ νὰ μὴ ζοῦνε στὸ ξυγό, ἔνιωθα τὴν φωνή μου
νὰ ξεψυχάῃ στὰ χεῖλη μου, ἐσπάραζε ἡ καρδιά μου,
μου ἐτρέμανε τὰ γόνατα, σὰν νᾶθελε ἡ ψυχή μου
νὰ φύγῃ μὲ τὴ δέηση ἀπὸ τὰ σωθικά μου.

“Υστερα μᾶλεγε κρυφὰ νὰ σου ζητῶ τὴν χάρη
30 μ' ἀξιώης μιὰ φορὰ ἔνα σπαθὶν νὰ ζώσω
καὶ νὰ μὴν ἔρθῃ ὁ θάνατος νὰ μ' εῦρῃ, νὰ μὲ πάρῃ
πρὶν πολεμῆσω ἐλεύθερος, γιὰ σὲ πρὶν τὸ ματώσω.
Πιατέρα παντοδύναμε !” Ακουσες τὴν εὐχὴν μου·
μουν φύτεψες μέσ' στὴν καρδιὰ ἀγάπη, πίστη, ἐπίδα,
35 ἔδωκες μιὰν ἀχτίδα σου, ἀθέρα* στὸ σπαθὶ μου,
καὶ μοῦπες : τώρα πέθανε γιὰ μὲ, γιὰ τὴν πατρίδα !

“Ετοιμος είμαι, Πλάστη μου ! Λίγες στιγμὲς ἀκόμα
καὶ σβηῶνται τ' ἀστρα σου γιὰ μέ. Γιὰ μὲ θὰ σκοτιδιάσῃ
τῷμορφο γλυκοχάραμα. Θὰ μου κλειστῇ τὸ στόμα,
40 ποὺ ἐκελαδοῦσε στὰ βουνά, στὴ δεμοτιά, στὴ βρύση,
θὰ μαραθοῦν τὰ πεῦκα μου. Αραχνιασμένη* ἡ λύρα,
ποὺ μούταν ἀδερφοποιητή* κι' ὅποὺ μ' ἔμε στὴ φτέρη
ἀγκαλιασμένη ἐπλάγιαζε, τώρα θὰ μείνη στεῖρα
καὶ στ' ἄψυχο κονφάρι* της θὰ νὰ βογγάη τ' ἀγέρι.

45 “Ολα τ' ἀφήνω μὲ χαρά, χωρὶς ν' ἀναστενάξω.
Καὶ τοῦχω περηφάνεια μου, ποὺ ἐδιάλεξες ἔμένα
αὐτὴ τὴν ἔρμη τὴν ποριὰ* μὲ τὸ κορμὶ νὰ φι ἀξω.
Εὐχαριστῶ σε, Πλάστη μου ! Δὲ θὰ χαθοῦν σπαρμένα
καὶ δὲ θὰ μείνουν ἀχαρπα τ' ἄχαρα* κόκκολά μου.
50 Εὐλόγησέ τηνε τὴ γῆ, ὅποὺ θὰ μ' ἀγκαλιάσῃ
καὶ στοίχειωσε κάθε κλωνὶ ἀπὸ τὰ χώματά μου,
νὰ γένη ἀδιάβατο βουνό τὸ μνῆμα τοῦ Θανάση.

Θέ μου ! Ξημέρωσέ τηνε τὴν αὐριανὴ τὴ μέρα !
Θὰ μᾶς θυμᾶτ^ο ἡ Αρβανιτιὰ καὶ θὰ τὴν τρώγ^ο ἡ ζήλεια.
55 Θὰ χλιμιτᾶνε τ' ἄλογα, θὰ καίνε τὸν ἀγέρα
μὲ τάγρια τὰ χνότα* τους γκέγκικα* καριοφίλια*,
θὰ γένουν πάλε τὰ Θερμιά* λαίμαργη καταβόθρα*...

Χιλιάδες ήρθαν θερισταὶ καὶ Χάρος δρυοτόμος*,
μουγκρίζουν, φοβερίζουνε πώς δὲ θὰ μείνῃ λόθρα*
σ' αὐτὴ τῇ δύστυχῃ τῇ γῆ, φωτιά, δρόμος... 60

Κι' ἐμεῖς θὰ πᾶμε μὲ χαρὸς σ' αὐτὸν τὸν καταρράκτη.
Ἐπάνωθέ μας θάσαι Σύ, καὶ τὰ πατήματά μας
θὰ νάχουνε γιὰ στήριγμα τῇ φοβερῇ τῇ στάχτῃ,
πόδεινε σπίθ' ἀκούμητη βαθιὰ στὰ σωθικά μας
Δυνάμωσέ μας, Πλάστη μου! Γιὰ ν' ἀκουστῇ στὴ Δύση 65
πώς δὲν ἀπονεκρώθηκε καὶ πώς θ' ἀνυθοβολήσῃ
τώρα μὲ τὰ Μαγιάπριλα ή δουλωμένη χώρα.

Ἐνδογημέν' ή ώρα ! .

"Εσκυψ' διάκος ως τῇ γῆ, ἔσφιξε μὲ τὰ χεῖλη
κι' ἐφίλησε γλυκά-γλυκά τὸ πατρικό του χῶμα 70
Ἐβραΐζε μέσα του ή καρδιά, καὶ στὰ ματόκλαδά του
καθάριο, φωτοστόλιστο, ἔφυτρωσ' ἔνα δάκρυ...
Χαρά στὸ χόρτο πᾶλαχε νὰ πιῇ σὲ τέτοια βρύση !

Πλαγιάζει δι λιονταρόψυχος ! Τὰ νιότα, τὴ θωριά του
τ' ἀστέρια βλέπουν μὲ χαρὰ καὶ κάπου-κάπου ἀφήνουν
κρυφὰ τὸ θόλο τ' οὐρανοῦ γιὰ νὰ διαβοῦν σιμά του.
Μοσχοβολάει τριγύρω του καὶ τὸν σφιχταγκαλιάζει
στὸν κόρφο της ή ἀνοιξη, σὰν νάτανε παιδί της.
Χαρούμενα τὰ λούλουδα φιλοῦν τὸ μέτωπό του
Χάνει μὲ μιᾶς τὴν ἀσχημιὰ καὶ τὴν ταπεινοσύνη 75 .
δ' ἔρμος δ' ἀζώηρος*, ή ποταπὴ ή λαψάνα*,
γλυκαίνει τὸ χαμαίδρον*, στοῦ χαμαιλιοῦ* τῇ δίζα
ἀποκοιμιέται δι θάνατος καὶ τὸ περιπλοκάδι,
ποὺ πάντα κρύβεται δειλὸ καὶ τ' ἄπλερο* κορμί του
ἄλλοι στηλώνει τὸ φτωχό, δυναμωμένο τώρα
τρελλό, περηφανεύεται καὶ θέλει νὰ κλαρώσῃ* .
στ' ἀνδρειωμένο μέτωπο γιὰ ν' ἀκουστῇ πώς ήταν
στὴ φοβερή παραμονὴ μιὰ τρίχ* ἀπ' τὰ μαλλιά του.
Πλαγιάζει δι λιονταρόψυχος ! Τοῦ ὑπνου του οἱ ώρες,
ὅσο κι' ἀν φύγουν γρήγορα, μεσότοιχο θὰ γένουν 80
ν' ἀποστομώσουν τὸ θολό, τ' ἀγριωμένο κῦμα
τοῦ χρόνου ποὺ μᾶς ἔπνιξε. Μ' ἔκείνη τὴ δανίδα
πᾶσταξ* ἀπὸ τὰ μάτια του θὰ ἔπλυνθῇ ή μαυράδα,
ποὺ ἐλέρωνε τῆς μοίρας μας τὸ νεκρικὸ δεφτέρι*.
"Ο Διάκος στὸ κρεββάτι του, ζωσμένος τῇ φλοκάτη*, 95

- σὰν ἀιτὸς μέσος στὴ φωλιά. δλάκερο ἔνα Γένος
ἔκλωθε* ἔκείνη τὴ βραδιά. "Οταν προβάλλῃ μέρα,
θὰ νῦν γοιν τὸ ἀιτόπουλα μὲ τροχισμένα νύχια
μὲ θεριεμένα τὰ φτερά ν' ἀρχίσουν τὸ κυνήγι...
100 Πλάστη μεγαλοδύναμε! 'Αξίωσέ μας δλους
πρὶν μᾶς σκεπάσῃ ἢ μαύρη γῆ, στὰ δουλωμένα πλάγια
νὰ κοιμηθοῦμε μιὰ νυχτιὰ τὸν ὑπνὸν Θανάση!

ΑΣΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΟΙ ΤΡΕΙΣ
ΔΙΑΚΟΣ, ΠΑΝΟΥΡΙΑΣ*, ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΗΣ*.

— Διάκε, χαρὰ στὸν ὑπνὸν σου!

— Καλῶς τὸ Δυοβουνιώτη,
καλή σου μέρα, Πανουριά... Μὴ μὲ προπῆρος ἢ ὁρα;
Ἐξέχασα, ἐγλαύστηκα, γλυκὰ κουφομιλῶντας,
ἀδέρφια, μὲ τὴ μάννα μου, ποῦρθε νὰ μ' εὔρῃ ἀπόψε.

- 5 — Θανάση, ἀν δὲ σοῦ ζήλεψα τὰ νιότα, τὴν ἀνδρειά σου,
τὸ ἄρματα τὸ ἀξετίμωτα*, τὸ μάτι, τὸ τραγούδι,
ζηλεύω αὐτὴ τὴν ξαστεριά, πόχει τὸ μέτωπό σου!
Ἐστησε στὸ κατώφλι μας τὸ νεκροκρέββατό του
ὅ Χάρος καὶ μᾶς καρτερεῖ. Ξήπλεγες, τρομασμένες,
10 μαννάδες ἀναρίθμητες μὲ κουφωμένα* στήνια
φεύγουν στὰ πλάγια νὰ κονφτοῦν μὲ τὰ βυζασταρούδια.
Τὰ δρνια ἐμψυριστήκανε τὸ σκοτωμὸ ποὺ θάρση
καὶ γρούζουν* ἀνυπόμονα τροχίζοντας τὰ νύχια,
καὶ σὺ κοιμᾶσαι σὰν ἀρνί!... Θανάση, σὲ ζηλεύω!..
- 15 — Δὲν ἔχω πέτρινη ψυχή. Τοῦ κόσμου τὴ λαχτάρα
μέσα στὴ φλέβα τῆς καρδιᾶς σὰ σίδερο λειωμένο
τὴ νιώθω π' ἀναδεύεται* καὶ μὲ σαρακοτρώγει.
Συχώρεσέ με, Πανουριά. Πρώτη φορὰν ἀπόψε
ἀφ' ὅτου ζώνω τὸ ἄρματα, μ' ἔξαφνισε τὸ Ἀστέρι*.
20 Μὴ μοχετε βαρύγγωμο. Ποιός ξέρει μὴν ἡ Μοῖρα,
ἀδέρφια, μ' ἀποκοίμισε γιὰ νὰ μὲ συνηθίσῃ
στοῦ τάφου τὸ τρισκότιδο. Ἐγὼ κι' ὁ γέρο Χάρος.
ἔψες λογαριαστήκαμε, καὶ στὸ κατάστιχό του

ἔνα μικρὸ κατεβατὸ μένει ἄγραφο γιὰ μένα.

Γνοιαστῆτ’ ἔσεις τοὺς ζωντανούς. Ἐγὼ θὰ πολεμήσω
γιὰ τὰ παλιά μας κόκκαλα. Στὴ φλόγα τοῦ πολέμου,
σὰ μέσα σ’ ἔνα θυμιατό, θὰ δίξω τὸ κορμί μου
νὰ γένω νεκρολίβανο στὸ φοβερὸ τρισάγιο.

25

— Μὴν τὰ ξεσυνερίζεσαι τοῦ Πανούριᾶ τὰ λόγια.

Θυμήσου, Διάκε μοναχὰ πῶς ἀδειασεν ἡ φλέβα
τοῦ δύστιχου τοῦ Γένους μας, καὶ μιὰ δανίδα τώρα
ἄν στάξῃ ἀπὸ τὸ αἷμά μας στὴ γῆ χωρὶς ἐλπίδα,
ἄντι νάναι μνημόσυνο, μπορεῖ νάναι κατάρα.

30

Ξέρω τί κρύβεις στὴν καρδιά, γνωρίζω τί θὰ κάμης...

— Ποιός μ’ ἐμαρτύρησε σ’ ἐσᾶς ;

— Κανένας, μὴ θυμώνης... 35

Εἶδα κι’ ἐγὼ τὴ μάννα σου ἀπόψε στόνειρό μου
καὶ μοῦπε νάρθω νὰ σ’ εὔρω καὶ νὰ σου πῶ, Θανάση,
ποὺ ἀν χαλαστοῦμε σήμερα, θὰ νὰ δειλιάσῃ δ κόσμος
καὶ θὰ χουμήσῃ* ἡ Ἀρβανιτὰ πυκνὴ σὰν τὴν ἀκρίδα,
καὶ τάλογο τοῦ Ὁμέροπασα ποιός θὰ τ’ ἀποστομώσῃ ; 40

— ‘Ο γυνὸς τοῦ Ἀνδρούτζου* στὴ Γραβιά !...

Τί θέλεις, Δυοβουνιώτη ;

Νὰ πάῃ τὸ Γοργοπόταμο, θολὸ κι’ ἐντροπιασμένο,
νὰ πῆ στὴν ἄγρια θάλασσα, πῶς δὲν εὐρέθηκ’ ἔνας
τὰ ξακουσμένα του νερὰ μὲ δυὸ δανίδες αἷμα
σ’ αὐτὸ τὸ πρῶτο βάφτισμα γ’ ἀγιάσῃ, νὰ μυρώσῃ ; 45
κι’ ἡ θάλασσα μουγκρίζοντας νὰ τρέξῃ στ’ ἀκρογιάλια,
σὰ φοβερὸς διαλαλητής, κι’ Ἀνατολὴ καὶ Δύση
νὰ μάθουν πῶς γιορτάζομε τὴ νεκρανάστασή μας !...

Νάναι ὁ Βριόνης στὰ Θεομιὰ καὶ νὰ μὴν εὔρῃ ἐμπρόδος του
δέκα κουφάρια* ξαπλωτὰ γιὰ νὰ σκοντάψῃ ἐπάνω ! 50

Νὰ μὴ βαφῇ τὸ πέταλο στοῦ ἀλόγου του τὸ νύχι !...

‘Αδέρφια, τάποφάσισα· καὶ μοναχὸς ἀν μείνω,
θ’ ἀπλώσω δργιὰ τὰ χέρια μου, τὰ πόδια θὰ διζώσω,
κι’ ἀν δὲ μὲ ξεχωνιάσουν* κι’ ἀν δὲ μὲ κατακόψουν
δὲ θὰ μὲ διώξουν ἀπ’ ἐκεῖ, δὲ θὰ μοῦ ἰδοῦν τὴ φτέρνα. 55

Καὶ σὺ τί λέγεις, Πανούριᾶ ;

— Μ’ ἐθάμπωσε ἡ ἀχτίδα,
π’ ἀστράφτει ἀπὸ τὰ μάτια σου. Τριγύρω στὰ μαλλιά σου
παίζει τὸ γλυκοχάραμα. Μοῦ φαίνεσαι μεγάλος,

ψηλὸς ὥσταν τὸν Ὀλυμπὸ καὶ στέκω καὶ προσμένω
60 ἐμπρός σου ἀκίνητος, βουβός, Διάκε, νὰ ἵδω τὸν ἥλιο
πᾶραν τὴν ὥρα θὰ προβῆ ἀπ' τὸν ἄντικεφαλό σου.

— Τί λόγος, γέρο Πανουριᾶ, τί φοβερὴ βλαστήμα
ξαγλίστρησθεντὸς ἀπ' τὰ γεύλη σου! Αὐτὸ τὸ φῶς, ποὺ βλέπεις,
ἄς μὴ τὸ σκοτιδιάσθωμε... Ἐσὺ στὴ Χαλκομάτα
65 σύρε νὰ δέξῃς θέμελο. Στεῖλε τὸν Παπαντρία*
γὰ πάγη στοῦ Μουσταφάμπεη μὲ τὸν Κομνᾶ τὸν Τράκα.
Καὶ πρὸν ἀρχίσῃς ὁ πόλεμος, θυμήσου, ὁ Ἡσαΐας*
νὰ βγῇ ψηλὰ στὸ ξέφαντο* κι' ἔκειθε νὰ κηρύξῃ
τὸ φοβερὸ τὸν ὅρκο μας, γιὰ νὰ γνωρίσῃς ὁ κόσμος
70 ὅτι τὸ ὁάσο τοῦ παπᾶ κι' ἡ μίτρα τοῦ δεσπότη
θὰ γένουν Χάρους φλάμπουρο* καὶ σκιάχτρο* καὶ οκοτάδι
καὶ κατασάρκι* μελανὸ στὴν Ἄγια Τράπεζά μας,
ὅσσο σ' αὐτὰ τὰ χώματα δαφνοστεφανωμένη
ἡ δουλωμένη Ἐκκλησιὰ τὸ μέτωπο δὲ δείξῃ.
75 — Λένε εἴμαι, Διάκε, Πανουριᾶ; νάμαι γυναικα χήρα
καὶ νὰ μὲ πνίξῃ τὸ ψωμί*, ποὺ ἐφάγαμε στὰ πλάγια,
ἄν λησμονήσω σήμερα τὸ βάφτισμα, τὸν ὅρκο.
— Ἐσύ τὸ Γοργοπότιαμο θὰ πιάσῃς, Δυοβοινιώτη
καὶ πολεμῶντας τὸν ἐχθρό, λησμόνησε πῶς ἔχεις
80 κλεισμένο μέσο* στὰ Γιάννινα τὸ Γιῶργο, τὸ παιδί σου.
Βλέπε τὸ δέμα τοῦ νεροῦ, κάμε το ν' ἀρμυρίσῃ
μὲ δάκρυν τῆς Ἀρβανιτιᾶς. Στεῖλε το ματωμένο
στὰ μαχρυνά τ' ἀδέρφια μας τὸν τρύγο σου νὰ φέρῃ
ώσταν πρωτόλουρο* καρπό, μαζὶ μὲ τόνομά σου.
85 'Ο Βακογιάνγης* στὰ δίζα, καὶ πλεύρα στὸ γεφύρι
τῆς Ἀλαμάνας, Πανουριᾶ, θὰ στήσω τὸν Καλύβα*.
Εἰς τὴ Δαμάστα* μένω ἐγώ, σᾶς τὸ ζητῶ γιὰ χάρη,
κι' ὅταν ἀρχίσουνε... Σιωπή!... Μοῦ κάστηκε* πῶς εἶδα
σὰν ἔναν ἰσκιο νὰ διαβῆ... 'Εσ' εἴσαι, μῶρε Μῆτρε;
90 — 'Εγώμαι, καπετάγε μου.

— Πατεῖς βουβά τὴ νύχτα
καὶ δὲ σὲ σ' ἐγνώρισα μὲ μιᾶς. Μὲ δίκιο νυχτοπούλι*
σὲ κράζουν οἱ συντρόφοι μας. Τί φέρνεις, παλικάρι;
— Ἐκίνησε ὁ Ὁμέροπασας ἀπὸ τὸ Λιανοκλάδι

— Πέτα, δοβόλα, Πανουριᾶ.. Στ' ἀρματα, Δυοβουνιώτη...
95 Χριστὸς ἀνέστη, ἀδέρφια μου! Καλῶς ν' ἀνταμωθοῦμε

ἀπόψε πάλι νικηταί. Κι' ἀν δὲ μὲ μεταδῆτε,
δὲν θέλω νὰ μὲ κλάψετε. Θέλω σὰν πιλεμᾶτε,
τὴν πρώτη σας τὴν τουφεκιά, τὸ πρῶτό σας τὸ βόλι
γιὰ μένα νὰ τὸ δίχνετε, γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ Διάκου.

'Εφιληθήκανε καὶ οἱ τρεῖς. Τὰ γείλη τοῦ Θανάση 100
ἔλουλουδίζανε χαρά, σπιθοβολοῦν τὰ μάτια.

Στὸ κρύο τ' ἀγέρι τοῦ βουνοῦ καπνίζει ὁ ἀνασασμός του,
λές ὅτι ἀπὸ τὸ στόμα του δρομοῦν καὶ ἔθυμαίνοντα
σὰν ἀπὸ βράχου σχισματιὰ οἱ ἀκοίμητες οἱ φλόγες
δποὺ κρυφόβραζαν βαθιὰ στοῦ Γένους μας τὰ σπλάγχνα. 105

ἌΣΜΑ ΤΡΙΤΟΝ

ΕΙΚΟΣΤΗ ΤΡΙΤΗ ΑΠΡΙΛΙΟΥ

Μνήμη τοῦ ἀγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος
Γεωργίου τοῦ τροπαιοφόρου.

Λαλοῦν οἱ πέρδικες γλυκὰ κι' ὁ ἥλιος στὴ χαρά του
ἀπλώνει μιὰν ἀχτίδα του καὶ ψηλαφίζει ὁ κλέφτης
τὰ παρδαλὰ* τὰ στήθια τους κι' αὐτὲς ἀναγαλλιάζουν*.
Κατάκορφα στὸν οὐρανὸ πετιέται κι' ὁ πετρίτης*,
τλίτοῦ πρωτοπαλίκαρο, νὰ βάψῃ τὰ φτερούγια 5
μέσ' στὸν ἀθέρα τῆς αὐγῆς πρὶν ἔβγῃ στὴν παγάνα*.
Πλένονταν τὰ φύλλα στὴ δροσιὰ χαρούμενα τλιρείκη
καὶ στὸ ἐλαφρὸ τὸ φύσημα τοῦ ἀγέρα, ποὺ διαβαίνει,
συναπαντοῦσε φιλικὰ μὲ τὸν ἀνασασμό του
τὸ θροῦμπι* τὴν ἀλιφασκιά*, τὸ σφελαχτὸ* ἡ μυρτοῦλα. 10
Δακρύζουντε τὸ ἀπάρθενα* τὰ χιόνια στὸ λιοπύρι,
ἀκούοντ' οἱ νεροσυρμές ἀπὸ ἐγκρεμὸ σὲ βράχο
νὰ παραδέργουντε γοργὰ καὶ λές μὲ τὴ γαργάρα
πάνάκιαζαν τὴν κλεφτουραὶ καὶ τὴν ἀποζητοῦσαν.
Ἐκνυματίζαν τὰ σπαρτά, χαρὰ τοῦ ζευγολάτη, 15
καὶ κάπον-κάπον ἀνάμεσα ἔπερόβαιν* ἔνα στάχυ
κι' ἔγερν* ἔδῶ, κι' ἔγερν* ἔκει τὸ τρυφερὸ κεφάλι
ώσαν νὰ παραμόνει νὰ ἰδῃ κι' αὐτὸ τὸ Διάκο.

Κι' ὁστόσο ἀνθρώπινη φωνὴ μέσα σ' αὐτὸν τὸν κόσμο
ποὺ φαίνετ' ὀλοζώντανος, καμμιὰ δὲν ἀγρικιέται. 20

ούτε φλογέρα πιστικοῦ*, οὔτε χαρᾶς τραγούδι
οὐτ' ἀγωγιάτη σάλαγος*. Ἐφαίνετ' δὲ η φύσις
λουλούδι χώρις μυρωδιά, κόρη γλυκειά, πανώρια,
ὅπου γεννήθηκε βουβὴ κι' ὅπου τὴν παραστέκει

25 η μαυρισμένη* η μάννα της νὰ ιδῇ μὴν ἔχαράξῃ
μαζὶ μ' ἔνα χαμόγελο στὰ χεύλη κι' η λαλιά της.

'Αστράφτουνε, λαμποβολοῦν τριγύρω στὴ Δαμάστα
ἄλλοι στρωμένοι κατὰ γῆς, ἄλλοι τὸ διπλοπόδι,
περήφανοι, σιωπηλοί, τρακόσιοι ἀντρειωμένοι.

30 Ἐπάνωθέ τους κάτασπρο τὸ φλάμπουρο τοῦ Διάκου
ἀνέμιζε τρομαχτικό, καὶ στὸ ξεδίπλωμά του
λεβέντης ἀστραπόμορφος ἐπρόβαινε ὁ Ἀι Γιώργης
μὲ τάγριό του τ' ἄλογο κρατῶντας καρφωμένο
τ' ἀσπλαχνὸ τὸ κοντάρι του στὸ διάπλατο λαρύγγι
35 τοῦ φοβεροῦ τοῦ δράκοντα, ποὺ δέρνεται στὸ χῶμα
Ποιὸς ἐσυντύχαινε* κρυψὰ μὲ τοῦ σπαθιοῦ τὴν κόψη
κι' ἐπάνω της ἐξέσερνε γοργὰ τὸ δάχτυλό του,
ποιὸς ἐπελέκει τεχνικὰ τὴ στουρναρόπετρά* του
στὸ λύκο τοῦ καριοφιλιοῦ, ποιὸς τοίβει τὰ παφήλια*
40 συγνεφιασμένη* ἀπὸ νοτιά, καὶ ποιὸς γιὰ νὰ ξεδώσῃ*
ἐθόλωνε μὲ τὸν ἀγνὸ τοῦ μαχαιριοῦ τὴ λάμψη.

Κανένας δὲν ἀνάσαινε. Σ' ἔνα κοντοὶ* μονάχος
κοιτάει ὁ Διάκος σιωπηλὸς κατὰ τὸ Λιανοκλάδι.

"Εξυπνος κι' ὁνειρεύεται. Ἀπὸ τὸ όιζοβούνι

45 ἀνέβηκε κι' η καταχνιά, ψιλὸς ἀφρός τοῦ ἀγέρα,
καὶ μιὰ στιγμὴ τὸν ἔκρυψε στὴ δροσερὴ ἀγκαλιά της.
λές ὅτι ἐκείνη τὴν αὐγὴ λησμονημένην ἀγνάρια*
ἐσμίξαν σ' ἔνα σύγνεφο κι' ἥρθαν ἀπὸ τὸν Ἀδη
νὰ μυριστοῦν τὸ σκοτωμό, νὰ ίδουνε τὸ Θανάση.

50 Μέσος* στὰ τριφύλλια τὰ παχειά σιδέρικη* φοράδα,
μαρμάρα*, φίδι φτερωτό, δροσίζεται καὶ βόσκει
στρωμένη, ἐτοιμοπόλεμη. Τὴν είχε πάρει ὁ Διάκος
χρονιάρικη στὰ Γιάννινα κι' ἀπὸ τ' ἀστέρι, πούχε
καταμεσῆς στὸ μέτωπο, τὴν ἔκραζεν Ἀ σ τέ ρ ω.

55 Ἐβραῖος* ὁ πόλεμος μακρὰ καὶ κούφια τὴ βοή του
τὴν ἔφερν* ὁ ἀντίλαλος σὰ μούγκρισμα πελάγουν.
"Ολοι προσμένουνε βουβού... Κανένας πεζοδρόμος

στὸ ἔαγναντο* δὲ φαίνεται... Ὁ Μῆτρος, ποῦν' ὁ Μῆτρος;

— Γέρο Διαμάντη, δὲ μιλεῖς, δὲ μᾶς καλημερίζεις;
“Ολος ὁ κόσμος χαίρεται γιὰ τὴν ἀνάστασή μας
καὶ στολισμένος μᾶς θωρεῖ. Σὲ λίγο τὸ σπαθί σου,
ποὺ ἐσκούριασε στὴ θήκη του, θὰ πιῇ νὰ ξεδιψάῃ,
καὶ σὺ τὸ ξυπνητήρι μας, σὺ τοῦ βουνοῦ τ' ὀρνίθι*
ἐκλείδωσες τὰ χεῖλη σου; .. Τί σ' ἔπιασε, Διαμάντη;

— Σαράντα χρόνια πολεμῶ. ’Απ’ τὴν κορφὴ στὰ νύχια
μ' ἔγδαρε, μὲ ξεφλούδισε τὸ βόλι, τὸ λεπίδι..
Μ' ἔφαγε ἡ γύμνια κι’ ἡ ἐριμά.. Ἐβαψε τὰ παλιούρια*
ἡ ξεσχισμένη φτέρωνα μου... Μ' ἔδειρε τὸ χαλάζι..
Ἐστρωσα τὸ κρεββάτι μου μέσ’ στὴ μονιά* τοῦ λύκου..
Κυνηγημένος σὰ θεριὸ τὴ νύχτα στὰ λαγκάδια
ἔβγαινα κι’ ἔβοσκ* ἀρπαχτὰ τὰ κούφια βελανίδια*
ποὺ ἐσέποντο στὰ χώματα, κι’ ἔζοῦσα μ’ ἀποφάγια,
π’ ἀφῆναν τ’ ἀγριογούρουνα... Κι’ ὅταν τὸν Ἀιωνάρη
μοῦχαν πιασμένα τὰ νερὰ καὶ μ’ ἔφρυγεν* ἡ δίψα,
ἀκοῦστε το, μωρὲς παιδιά, ἔξυμωνα στὰ δόντια
κι’ ἔχόρταινα βυζαίνοντας μιὰ φλοῦδ* ἀπὸ μολύβι
καὶ δὲ θυμοῦμαι νάνιωσα ποτέ μου τὴ λαχτάρη,
δποὺ μὲ σφάζει σήμερα, καὶ σὰ μονομερίδα*
ἀπὸν* ἀρμὸ στὸν ἄλλονε κρυφὰ-κρυφὰ χωνεύει*
καὶ μοῦ ὁρυφάει τὴ δύναμη καὶ μὲ νεκρώνει, Λάμπρε. 80

— Γέροντα, τ' εἶναι πόπαθες! Ἀνάθεμα τὴν ὥρα,
ποὺ ὁ γούμενος τ' Ἀι Γιαννιοῦ ἀπὸ τὴν Ἀρτοτίνα
τὸ λαμπρούτικο τ' ἀρνὶ θυμήθηκε νὰ στείλῃ.
Καὶ τοὶς ἀνάθεμά τηνε τὴν ὥρα ποὺ οἱ συντρόφοι
σοῦ ἔδειξανε τὴν πλάτη του!.. Πές μας, τί γράφ* ἡ μοῖρα; 85

Ἐστρώθηκαν στὴ γλωρωσὰ τριγύρω στὸ Διαμάντη,
δ Λάμπρος κι’ οἱ συντρόφοι του. Ἀπλωσε ὁ γέρο κλέφτης
κι’ ἐπῆρε ἀπὸ τὴ ζώστρα του τὸ φοβερὸ τὸ χτένι*,
τὸ πέρασε δυὸ τρεῖς φορὲς ἀπὸνα γέρι σ’ ἄλλο,
μὲ φόβο τὸ ψηλάφησε, τὸ κοίταξε στὸν ἥλιο,
κι’ ὑστερα, σὰν νὰ ενρέθηκε μὲ μιᾶς σὲ ξένον κόσμο,
σὰν νὰ λησμόνησε μὲ μιᾶς σκοντάμματα καὶ πάθη,
ἔνα πρὸς ἔνα ἔδιαβαζε τὰ μυστικὰ σημάδια
καὶ τὰ παιδιὰ ἀκουρμαίνονται*. Τοὺς ἔδειξε μιὰ φλέβα.

95 μέσ' στή διχάλα, κόκκινη .. Δεξιά, ζερβιά μαυρίλες
 σάν κυπαρίσσια νεκρικά, κι' ἔδω κι' ἐκεῖ λειψάδες*
 καὶ σκοτεινὰ κοιλώματα. Τοὺς ἔδειξε μιὰ σκλήθρα*
 κι' εἶπε πώς ἥτανε κεντρί.. Κι' ὅταν ὁ γέρο μάντης
 ἔξαντοξε στήν ἀγκωνή, μελαχρινή λουρίδα,
 100 ποὺ πρόβαινε σὰ σερπετό, τοῦ θόλωσαν τὰ μάτια,
 τοῦ πιάστηκε ἡ ἀναπνοή, τοῦ ἀχνίσανε* τὰ χελλή.
 βαριὰ βαριὰ ἀναστέναξε κι' ἐκόπηκε ἡ φωνή του .
 — Διαμάντη, τί σ' ἔξαφνισε;...

— Όχια μὲ τὸν δοκόδο* της

'Αρχίζει πάλ' ὁ γέροντας τὸ πρῶτο διάβασμά του,
 105 καὶ μέσ' ἀπόντα σύγνεφο τοὺς ἔκραξε νὰ ἰδοῦνε
 δποὺ ξεφύτρωνε πονὴ ποῦχε διπλὸ κεφάλι..
 πλατειὰ φτερούγια δλάνοιχτα Στὴ μιὰ τὴν ἀπαλάμη
 βασιοῦσε δίστομο σπαθὶ καὶ μὲ τὴν ἄλλη σφίγγει
 στεφανωμένονε Σταυρό. 'Ολόγυρά του ἀχτίδες
 110 καὶ ἵημερώματα γλυκά, καὶ ξαστεριὰ καὶ λάμψη...

Τ' ἀπίστευτο τὸ θέαμα γυρτοί, συμπυκνωμένοι,
 ἐκοίταζαν ἀχόρταγα ὁ Λάμπρος κι' οἱ συντρόφοι.
 Κι' ἐνῷ μὲ χίλιες ἑλεξές* ἐπνίγανε τὸ μάντη
 ἀκούσανε ποὺ ἐφρύμαξε* συγχνά·συγχνά ἡ 'Αστέρω
 115 σὰν κάτι νᾶθελε νὰ πῆ κι' ἐχτύπαε τὸ ποδάρι,
 κι' ὅλοι φωνάζοινε μὲ μιᾶς: — 'Ο Μῆτρος!... τὸ ξιφτέρι'.
 — Στ' ἄρματ', ἀδέρφια, στ' ἄρματα! Κι' ἐπλάκωσε ὁ Βριόντης.

— Καὶ σὺ πῶς εἶσαι, Μῆτρε, ἀχνός*;... Ἀπὸ τὴν τραχηλιά σου
 120 δένε τὰ αἷματα στή γῆ. Ποὺ σ' ἔχοινε βαρέσει;
 — Μάγλειψε, Διάκε, ξώδερμα τὸ βόλι ἔνα παγίδι
 κι' ὁ δρόμος τὴ λαβωματιὰ μοῦ ἔσαναψε λιγάκι...
 Θανάση, μᾶς ἔχάλασαν...

— Πάψε... Γέρο Διαμάντη,
 δός μου τὸ μῆλι* σου νὰ ἰδω... Μήν κρένης*. Ξεστηθώσου.
 Καλὰ σοῦ τὴν ἐφύτεψαν... 'Ο Χάρος ἀπὸ τούχα...
 125 Ξαντό.. Φρυμένη* πηγανιά*... ὅτ' εἶναι... Τώρα πές μου.

---Θανάση, μᾶς ἔχάλασαν... Δὲν εἶχε σκάσει ὁ ἥλιος,
 ποὺ ἐχύθηκε ὁ 'Ομέροπασαζ... Χτυπάει τὸ Δυοβουνιώτη
 καὶ τόνε παίρνει στὸ φτερό*.. Λὲν ἔπαιξε λεπίδι...
 — Θάχε τὸ νοῦ του στὸ παιδί. Κι' ἥτανε τετρακόσοι!

Εἰδες ἐκεῖ τὸν Κόκκαλη;

130

— Ἐθόλωσε τὸ φῶς μου.

Μ' ἐπῆρε τὸ παράπονο κι' ἔδακρυσα... δὲν είδα...

Ἄκουστηκ' ἔνα δύνασιμο* ἀπὸ τὴν Χαλκομάτα,

καὶ δύγνονται τοῦ Πανουριᾶ.. Πρώτη φωτιὰ κι' ἐσμίξαν.

Ἐζήλεψα κι' ἔχούμησα... Τὸ δάσο τοῦ Δεσπότη
ἀντάρα*, μαύρη θάλασσα... Ἐκεῖ κι' ὁ Παπαγιάννης... 135

*Ολόγυρά τους σκοτιώμος. *Ἀθεμωνιά* κουφάρια ..

Βόσκει* τοῦ Γούρα τὸ σπαθί... ἀστροκελέκι, Χάρος...

Οἱ λαβωμένοι σφάζονται στὸ χῶμα μὲ τὸ δόντι...

Μᾶς ἔπνιξε ἡ *Ἀρβανιτιά.. Τάλογο τοῦ Βριόνη
ἀνεμοστρόβιλος, δργή... τὰ δυό του τὰ δυούνια 140

ξερνοῦν ἀντάρα καὶ καπνό... Πλακώνουν κι' ἄλλοι... κι' ἄλλοι.

λές κι' ἀναβράνε ἀπὸ τὴν γῆ... Δριμόχολο*, τρομάρα...

Μὲ κράζει ὁ γέρο Πανουριᾶς : «Τρέχα νὰ πῆς τοῦ Διάκου,
ποὺ ἀν εἶμαι ἀκόμια ζωντανός, δὲ φταίω γώ... τὸ βόλι.

Κι' ἐμούγκριζε σὰ δράκοντας.. Τὸν ἄρπαξε ὁ Μανίκας. 145

*Ἐκεῖνος ἀνδρειεύεται... Τοῦ πέφτει κι' ὁ Καπλάνης...

Οἱ δυό τους τὸν ἐλύγισαν*... Φεύγουνε πολεμῶντας...

Πιπίζω... μ' ἐκνήγησαν... ματώνομαι.. μὲ κάνουν.

—Τὸν εἰδες τὸν Παπαντριᾶ;

— Μὲ τὸν Κομνᾶ τὸν Τράκα

κρατοῦν τοῦ Μουσταφάμπεη.

— Καὶ τὸν Κιοσὲ Μεχμέτη; 150

—Τὸν εἴχα ἵδη ποὺ ἐμούδιασε. Τοῦ μύρισ* ὁ Καλύβας

στῆς Ἀλαμάνας τὰ νερά. Τοῦ Βακογιάννη ὁ ἵσκιος

είναι βαρύς, θανατερὸς κι' ὅποιος περάσῃ ἐκεῖθε

σκοτάδι κι' ἀποκάρωμα*. Θὰ τοῦτονε καὶ μένει

νάρθη μὲ τὸν Ὁμέροπασα.

— Καλῶς ν^ο ἀνταμωθοῦμε.. 155

Δὲν εἰν' ἀλήθεια, ἀδέοφια μου ; *Ἐψὲς στὴν προσευχὴ μας
τὸ τάξαμε στὸν Πλάστη μας... Στὴν θέση του καθένας ..

Νερό, νὰ μὴ διψάστε.. Κανείς σας δὲ θὰ διέξῃ
πρὶν δώσω ἐγὼ τὴν προσταγή Θέλω μιὰ τέτοια μέρα
νὰ μετοχοῦν τὰ βόλια μου μὲ τόσους σκοτωμένους. 160

Μὴ σημαδεύετε ψηλά... Κι' ἀν πέσω, θυμηθῆτε
τ' ἄρματα, τὸ κεφάλι μου. *Ἄσ τάχη ὁ γυὶς τ' Ἀνδρούτζου,
νὰ μὴ τὰ πάρῃ ἡ Ἀρβανιτιά.. Στὸν κόρφο κρεμασμένο
ὅποιος μοῦ ψάξῃ τὸ κορμί, θαύρῃ τὸ φυλαχτό μου...

- 165 Μοῦ τόχει ὁἶξει στὸ λαιμὸν ἡ μάννα μου, τὴν νύχτα
ποῦ ἐβγῆκα κλέφτης στὰ βουνά... Πάραντα νὰ τὸ πᾶτε
στὸ μοναστήριο τοῦ Ἀι Γιαννιοῦ... Θέλω τὸ δακτυλίδι,
θέλω νὰ μείνη μαρτυριὰ στὸ χέρι τὸ δεξὶ μου,
νὰ μὲ γνωρίσῃ ὁ Ὁμέροπασας. Ἐκεῖ θαύρη γραμμένη
- 170 τὴν πίστη μας σ' ἔνα Σταυρό, τῶνειρο, τὴν ἐλπίδα
σ' ἔνα δικέφαλο ποιλί... Τοῦπε ὁ Θεὸς θὰ γένη...
Σῆμερος ἀρχίζει ὁ κάματος*. Ἡρθαν τὰ πρωτοβρόχια,
θάμεδα μεῖς ἡ προοιμιά* Ἀφαντος ζευγολάτης,
ποὺ δὲ δειλιάζει στὴ σπορά, κρατεῖ τὸ χερουλάτη*.
- 175 Τάλετροι τρίζει στὸ ὅργωμα... Ἡταν ἡ γῆ χερσάδα
καὶ τὸ γεννὶ θάμπη βαθιά... Τὸ γήμορο* δικό μας..
Ψυχή, παιδιά μου, στ' ἀρματα!... Τοῦπε ὁ Θεὸς θὰ γένη!
Νὰ μὴ σᾶς λείψῃ τὸ νερό... Γέρο Διαμάντη, Μῆτρε,
σταθῆτε σεῖς ἐδῶ μ' ἐμέ... Στὴ θέση του καθένας!
- 180 Ἐσκόρπισαν δλόγυρα. Ποιὸς πιάνει ἔνα θυμάρι
καὶ ποιὸς κρατεῖ μιὰ λοιδοριά*, τὸ ἀφωρεσμένο δέντρο
Τὰ καριοφύλια δείχνουνε μέσ' στὰ κλαριὰ τὸ στόμα
σὰν ἄγρουπνες δεντρογαλιές*. Ἐδῶθ' ἐκεῖθ' ἀστράφτουν
ἄγρια μάτια φλογερά, ἀνάμεσα στὰ φύλλα,
- 185 λέσ κι' ἥταν θράκια σκεπαστά. Πρώτη πνοὴ θ' ἀνάφουν.
- *Ἐνιωθε κι' ἀναγάλλιαζε τὴ δύναμη του ὁ Διάκος.
Μένει μὲ μιᾶς ἀκίνητος. Ἐσταύρωσε τὰ χέρια
καὶ κατὰ τὴν Ἀγάθωνα* τὸ πρόσωπό του στρέφει.
Στὸ μέτωπό του τὸ πλατύ, ποὺ τὸ φωτίζει ὁ ἥλιος,
- 190 ἐπέρασε ἔνα σύγνεφο. Τὸ μάτι του κατάρα...
Ἄπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς ἀνέβηκε ἡ πικράδα
στὰ δροσερὰ τὰ χεῦλη του καὶ τοῦ τὰ φαρμακεύει
σὰν νάχε πιῇ τὴν ἀλοή*
- Ἄχ! Μῆτρε Κοντογιάννη*,
στὸν Ἀδη ποὺ θὰ κατεβῶ, ἀν μ' εῦρῃ ὁ γέροντάς σου
195 καὶ μὲ ὁωτήσῃ, τί θὰ πῶ: Πώς μ' ἔνα ἀρματολίκι...
Εἴπε κι' ἐστέναξε βαριά... Ἐδιάβηκε ἡ μαυρίλα
κι' ἔρχεται πάλε ἡ ἵστεριά. Θολός, συγνεφιασμένος
δὲ μένει τέτοιος οὐρανός, ὥρα πολλὴ δὲ μένει
- Καπνοῦρα, Μῆτρε, καταχνιά*... δὲ μᾶς χασομερᾶνε.
200 Ὅθε περάσουν, ἔρημιά, μένει τὸ γῶμα στειρό.
— Ἐρεται ἐμπρὸς ἡ Λιαπουριά* μὲ τὸν Ὁμέρο Βριόνη...

- Διαμάντη, κοίταξε καὶ σύ, σὰν καὶ νὰ σταματῆσαν
—Χωρίστηκε δὲ Κιοσὲ πασᾶς... Χτυπάει τὴν Ἀλαμάνα.
·Αστραψ' ἡ πρώτη τουφεκιά... Χαρὰ στὸ καριοφίλι !
Νὰ μὴν πεθάνω ἐδῶ μὲ σᾶς, ἀν δὲν εἰν' τοῦ Καλύβα. 205
Τοῦχα γνωρίσει στ' Ἀγραφα... Ποῦσαι, καημένε Δίπλα*,
νὰ ίδῃς ποὺ δὲν ἔβραχνιασεν δὲ λάρυγγας του ἀκόμα !
·Εψησ', ἐμαύρισε καρδιές... Θὰ ἐδάγκασε κουφάρι...
Τὸ βόλι δὲν ἐδιάβηκε.. Γονάτιος ἔνας... πέφτει...
Καλὴ ἀρχή... ματώθηκαν... ἀνάφτει τὸ γεφύρι... 210
Πῶς πολεμοῦνε τὰ σκυλιά!.. Διάκε ! καπνός... δὲ βλέπω.
—Καλύτερα γιὰ σένανε. Τοὺς βλέπω ἐγώ, Διαμάντη.
Στοῦ Βακογιάννη τὰ πλευρά, στὰ στήθια τοῦ Καλύβα
χτυπάει τὸ κῦμα καὶ σκορπᾷ. Τοὺς ἔζωσε ἡ πλημμύρα
καὶ δὲ σπαράζουν* ἀπ' ἐκεῖ. Τρέχα νὰ πῆς τοῦ Λάμπρου 215
νὰ πάγι μ' ἔξήντα διαλεγτούς... Φτερά... κι ἡ ὥρα σφύγγει.
- Μῆτρέ μου ! τὸ μιλλιόνι* μου... Μᾶς εἰδανε... Ὁ δερβίσης
στάθηκ' ἐμπρὸς καὶ δυάζεται*... Κρατεῖ καὶ δυὸ κεφάλια !..
—Ἐδῶθε τοῦ Δεσπότη μας, ζερβιὰ τοῦ Παπαγιάννη.
—Δὲ μοῦπες πῶς τοὺς ἔκοψαν!.. Νάχωμε τὴν εὐχή τους.. 220
Κοίταξε, Μῆτρε, τὸ σκυλί, γιὰ νὰ μᾶς φοβερίσῃ,
τώρα τὰ πέταξε στὴ γῆ καὶ τὰ ποδοκυλάει...
Τὰ πῆρε παραμάσκαλα*... Ἐπρόβαλ* ἔνας ἄλλος..
·Ανέβηκε στὸ ψήλωμα... Διαλαλητής... Τί θέλει ;
—Θανάση Διάκε !.. Είσοντο;;
—Ἐδῶμαι . Ποιός μὲ κράζει ; 225
—Ο ἀφέντης δὲ Ομέροπασας..
—Στὴ γῆ δὲν ἔχω ἀφέντη.
Κι' δθε περάση δὲ ισκιος μου, δρίζω ἐγώ. Τὸ ξέρει.
—Δῶσέ μας διάβα κι' δτι πῆς, τιμές .. καὶ βιό... καὶ χάρες.
—Πόλεμο θέλω.. πόλεμο.. Ποιός είσαι σὺ ποὺ κρένεις ;
—Πιστεύω δὲ, τι πιστεύετε..
—Αφωρεσμένος νᾶσαι, 230
πόχεις ψυχὴ στὴ γλῶσσά μας, σ' αὐτὸν τὸν Ἀγιο Τάφο*
νὰ βλαστημήσῃς προδοσές.. Ἀφωρεσμένος νᾶσαι !...
Κι' δὲ ἀντίλαλος ἐφτὰ φορές ἀπὸ σπηλιές σὲ βράχους
ἀπὸ βουνὰ σὲ λαγκαδιές φαρμάκεψε τ' ἀγέρι
μ' ἐκεῖνον τὸν ἀφορεσμό. Τὰ χείλη τοῦ Ἡσαΐα 235
ἀραχνιασμένα* καὶ βουνβά στὸν ὑπνο τους σπαράζουν*
καὶ μουρμουρίζουνε βραχνά :— « Ἀφωρεσμένος νᾶναι !. »

Ἐφτυσεν αἷμα κατὰ γῆς τοῦ Παπαγιάννη ἡ γλῶσσα
κι' ἀνταποκρίθηκε κι' αὐτῇ: — « Ἀμήν... ἀφωρεσμένος! »

240 Ἐχάθηκε δὲ διαλαλητής... ἀνατριχίλα... τρόμος.

Μυρμήγκιαζε ἡ Ἀρβανιτιά. Τἄλογο τοῦ Βριόνη
τοὺς διαχωρίζει ἐδῶ κι' ἔκει καὶ τοὺς δαγκάει τὴν πλάτη.
Σαλάγα* τοὺς, Ὁμέρπασα! Σπρώχνε, βοριᾶ, τὸ κῦμα
νὰ φάῃ τὴν πέτρα τοῦ γιαλοῦ. Θὰ ξαφνιστῆς μιὰ μέρα

245 νὰ ἰδῆς τὴν νεκροθάλασσα τὸ βράχο ν' ἀγαπήσῃ.

Θ' ἀγκαλιαστοῦν τὰ δυὸν θεριά καὶ τότε ἀδερφωμένα
θὰ χλιμιτίσουν φοβερά, κι' ὁ ἄνεμος θὰ πέσῃ.

Σαλάγα τοὺς, Ὁμέρπασα! Μάτωνε τὴν βουκέντρα

νὰ τρέχουν τὰ καματερά*. Θὰ νάρθη ἔκειν ἡ ὕδα

250 ποὺ ἀγριεμένα θὰ τὰ ἰδῆς. Θὰ ν' ἀντιστηλωθοῦνε,
θὰ νὰ τινάξουν τὸ ζυγό, θὰ φύγουν μὲ τ' ἀλέτρι

καὶ θάρθουνε μουγκρίζοντας στὸ πρῶτο βουκολειό* τοὺς.

Σαλάγα τοὺς!. Σαλάγα τοὺς!. Τἄλογο πάντι ἀστράφτει
μέσα στὴ μαύρη συγνεφιά... Ἐμπρὸς τὰ δυὸν κεφάλια.

255 Ἀκούστηκε σὰ μιὰ βροντή... Στὰ σωθικὰ τοῦ Διάκου
κυρφὰ λές κι' είχαν σωριαστῇ φαρμακεμένοι πόνοι,
χίλιων χρονῶν ἐκδίκησες, στεῖρες εὐχές, δρφάνια,
τοῦ βρόχου τὸ λαχτάρισμα, τυραγνισμένη φτώχεια,
κατάρες, ψυχομάχημα, βάσανα, μοιρολόγια,

260 κι' ἔξεσπασε μὲ μιὰ φωνὴ τὸ βογκητὸ τοῦ Γένους:
« Ἀδέρφια μου!... Φωτιά!... Φωτιά!... »

Τὸ βόλι τοῦ Θανάση
δὲ θέλει σάρκα ἀνθρωπινή. Γυρεύει ν' ἀπαντήσῃ
τάλογο πάνδρειευέται. Θέλει νὰ πιῇ τὴν φλόγα

ποβραζε μέσος στὴ φλέβα του καὶ στὸ ἄγριο πέρασμά του
265 τοῦ χάραξε τὸ λάρυγγα, τοῦ θέρισε τὸ σφάγτη*,
τοῦ δούρηξε τὴ λεβεντιά, τοῦ σιβεῖ τὴν περηφάνεια
καὶ μεθυσμένο ἀπὸ χαρὰ φυσομανάει καὶ φεύγει.

Τὸ ἄτι ἀναστηλώθηκε, στερνὴ παλικαριά του,
τὰ λάγανά* του αἰμάτωσαν, λυγάνε οἱ κλείδωσές του

270 καὶ διοβολᾶ* νεκρὸ στὴ γῆ. Ψυχομαχάει κι' ἀκόμα
κρατεῖ τὸ αὐτιά του τεντωτά...

— Ὁμέρπασα Βριόνη,
σοῦ στέλνει χαιρετίσματα τοῦ Διάκου τὸ μιλλιόνι.

— Μῆτρε, τὰ μετωρίσματα* παλικαριὰ δὲν εἶναι,
ὅπου εἰν' ὁ Χάρος βασιλιᾶς.. Διαμάντη! τὸ δερβίση!
— Θανάση, ως τώρα τρεῖς φορές τὸν ἔβαλα στὸ μάτι 275
καὶ δὲ μοῦ δείχνει μέτωπο*. Θὰ νὰ τὸν τρώγῃ τὸ αἷμα*.
— Νά τος... ἔξεσκεπάστηκε .. Φωτιά! Διαμάντη, ὁζε!...
Βογκάει τὸ ἀρμοῦτι* τὸ παλιό... Ἔοφαξε* ὁ δερβίσης,
ἀπλώθηκε τὰ πίστομα κι' ἀκόμα μὲ τὰ νύχια
κρατεῖ σφιχτ' ἀπὸ τὰ μαλλιὰ τὰ δυό του τὰ κεφάλια. 280

— Μῆτρε, μὴν ἐπαράδραμα;
— Μέσ' στὴ δαφή, Διαμάντη,
τοῦ ἔχλωσες τὰ καύκαλα*. Τάνοιξες τρίτο μάτι
γιὰ νὰ διαβαίνῃ θαρρετά, νὰ περπατῇ στὸν Ἀδη.
— Μῆτρε, μὲν ἀρέσει νὰ μ' ἀκοῦς... κι' ἔγω τὸ θάνατό του.

Λυσσομανάει ἡ Ἀρβανιτιὰ τριγύρω στὸ κουφάρι. 285
Βάφουν στὸ αἷμα τὰ σπαθιά... Παραδαμός, φοβέρες,
βουβάλια ποὺ ἀγριέψανε.. Τρώγονται συνατοὶ τοις..
Στέκουν καὶ ἔδιαιλέγονται.. ἀθέρας* .. ἔνας κι' ἔνας.
Τα χρόνια τους πρωτομαγιές. "Οτι καὶ ἔφυτρῶναν
τῆς νιότης τὰ τριαντάφυλλα. Λουλούδια, βλασταράκια,
τὰ κύλησε ἡ νεροποντὴ καὶ στὸν καταποτῆρα* 290
τὰ παρασέρνει ὁ πόταμος. Παιδιά, τὰ πῆρε ἡ τύφλα
καὶ χύνονται μέσ' στὴ φωτιά.. Τοῦ Λιάκου τὰ λιθάρια
μὲ τὰ λεπίδια πελεκοῦν νὰ τὰ ἔθεμελιώσουν.
"Αρπάζουν γιὰ ν' ἀνεβοῦν τὴν πέτρα μὲ τὰ νύχια
κι' ὅτι φαγοῦν τὰ δάχτυλα, τὸ σίδερο θερίζει. 295
Τρεῖς ὥρες ἀνδρειεύονται. Πλακώνει κι' ὁ Βριόνη;
σὰ μαύρη βαρυχειμωνιά.. Χαλάζι τὸ μολύβι...
Σκάφτουν τὸ χῶμα τὸ ἄλογα. Σίφουνας, συντελεία.
Χνότο* μὲ χνότο πολεμοῦν. Ἀδερφωμένο βρέχει
τὸ αἷμα τὰρβανίτικο τὴ γῆ μὲ τὸ δικό μας... 300
"Έχουν τὴν ἵδια τὴ βαφή*.. "Αν σμίγουν πεθαμένα,
πῶς δὲ θὰ σμίξουν ζωντανά;...

— Διαμάντη, τί μὲ θέλεις;
Πῶς ἄφησες τὸ σκοτωμὸ καὶ πῶς μὲ τὴν Ἀστέρω
μοῦ παίρνεις τὰ πατήματα;
— Θανάση... μὲ γνωρίζεις.. 305
δὲν παρακάλεσα ποτέ.. Κι' ἐμπρός σου.. γονατίζω.
— Πές μου, τί θέλεις;.. γρήγορα...— Αὐτὸ τὸ ἔρμο χῶμα

ἀν εἶν' ἀλήθεια πάγαπᾶς, Θανάση... γλύτωσέ το..

— Σοῦ φαίνεται νὰ δεῖλιασα;

— Φύγε, Θανάση, φύγε.

310 — Μή φαρμακεύῃς, γέροντα, τὸ ψυχομάχημά μου.

— Δὲ βλέπεις πόσοι ἐμείναμε; .. Στὸ χάνι ὁ Βακογιάννης μὲ τὸν Καλύβα ἐκλείστηκαν..

— Κι' ἔγώ... χειρότερός τους;

— "Οχι, Θανάση, μένω ἔγώ, πόφαγα τὸ ψωμί μου καὶ δὲ μ' ἀποζητάει κανείς .. Μένει μ' ἐμὲ κι' ὁ Μῆτρος.

315 ἐκεῖνος εἶναι νιώτερος . Θὰ πάρῃ τοῦνομά σου¹ καὶ δὲ θὰ σ' ἐντροπιάσωμε.

— Πῶς εἴπες;... τῶνομά μου! ..

Δὲ θὰ κοτήσῃ^{*} ὁ θάνατος, Διαμάντη, νὰ τὸ πάρῃ, καὶ σεῖς θὰ μοῦ τὸ κλέψετε;

— Θανάση, σχώρεσέ μας.

— 'Εσεῖς μ' ἐμὲ κι' ἔγώ μὲ σᾶς .. Συχωρεμένοι νάσθε

320 Κι' ἔκει ποὺ ὁ ἀνεμοστρόβιλος μουγκρίζει τοῦ πολέμου πηδοῦν οἱ λιονταρόψυχοι καὶ κολυμποῦν μιὰν ὥρα ● μέσ' στὴ φωτιά, μέσ' στὴ σφαγή.. Παράδερνε ἡ Ἀστέρω.

— "Οσοι εἰσθε ἀκόμα ζωντανοί, ἐλάτε διλόγυρά μου .. φωνάζει ὁ Διάκος, κι' ἔχονται... Δὲ μένουν παρὰ δέκα..

325 'Ο ήλιος στέκει γιὰ νὰ ίδῃ. Κάθε στιγμὴ ποὺ φεύγει τοὺς ἔσφιγγες στενά-στενά στὴν ἀγκαλιά του ὁ Χάρος.

Μέσα σὲ τέτοιο πέλαγο, βαθύ, μελανιασμένο,
ἔνα ἀκρογιάλι μακρυνό, τὸ μάτι τοῦ Θανάση

ξανοίγει, ποὺ τοὺς ἔκραζε: «Παιδιά, στὸ Μοναστήρι !²»

330 Καὶ δρασκελίζουν πεταχτά τὴ σιδερένια φράκτη πόλογυρά τους ἔπηξ*. Σεισμὸς τὸ πέρασμά τους

1. "Ο Δίτλας, ίδων ποτε τὸν Κατσαντώνην προκινδυνεύοντα, τοὺς δὲ πολεμίους ἀθρόους ἐπιτεσδόντας ἐπ' αὐτὸν ἄμα ἔξαγγειλαντα τὸ ίδιον δνομα, καὶ ἐλπίζοντας νὰ τὸν ζωγρήσωσιν ἢ ἀποκτείνωσιν, εἰσօρμήσας, ἐκραύγασε! «Μή τὸν πιστεύετε, ἔγώ ξεμαι ὁ Κατσαντώνης. Ἄν σᾶς βαστᾶ, βαρεῖτέ μου». Τότε δὴ στρέψαντες οἱ ἔχθροι κατ' αὐτοῦ τὰ δόπλα ἔθανάτωσαν τὸν ἑκουσίως ἑαυτὸν προσενεγκόντα θῦμα ὑπὲρ τῆς φιλίας.— Σημείωσις; τοῦ ποιητοῦ.

2. Ἐνιοτεῖται ἡ μονὴ τῆς Δαμάστα; ὅπου ὁ Διάκος πολεμῶν ἀπεσύρθη καὶ ἐμεινε μέχρι τελευταίας στιγμῆς.—Σημ. τοῦ ποιητοῦ.

Τὰ δόρνια ἀναφτερούγιασαν... Τοὺς κυνηγοῦν.. προφτάνουν
καὶ πλημμυρίζουν τὴν αὐλή... Ἡ ἐκκλησιὰ στὴ μέση
παραιτημένη, διλόκλειστη... ὾δρώνει ὁ τοῦχος αἴμα...
Τρίζουνε τὰ κονίσματα .. Τὰ βόλια, ποὺ ἀνεμίζουν, 335
ἔδερνανε τὰ σήματα καὶ τὰ βουβά γλωσσίδια
ξυπνοῦν, λαλοῦνε νεκυιά... Λὲς κι' εἶχε νὰ περάσῃ
κανένα λείψανο ἀπ' ἔκει... *Δ*

—Θανάση!.. Παραδώσου..
Ἐπέσανε οἱ συντρόφοι σου... δὲ σδμεινε κανένας.
—Θὰ παραδώσω τὴν ψυχή, τ' ἄρματα δὲν τὰ δίνω. 340
“Αν δὲν τὸ ξέρογε, μάθε το... Ποιός εἶσαι;... τὴ φωνή σου...
—Θανάση, είμ' ὁ διαλαλητής...

—Προδότη, ἀφωρεσμένε!... *Δ*
Μὴ μοῦ πατῆς τὰ μνήματα... Ἀκόμα ζῆς ἐμπρός μου;...
Καὶ τὴ στερνή του πιστολιὰ τὴ δίχνει ἀστροπελέκι
καὶ τοῦ βουβαίνει τὴν καρδιά...

Πρέφουντε τὰ κοράκια 345
νὰ τόνε φᾶνε ζωντανόν... Στηλώνει στάγιο βῆμα
τὴν πλάτη ὁ Διάκος... Καρτερεῖ... δὲν τῷμεινε στὸ χέρι
παρὰ μιὰ σπιθαμὴ σπαθί... Τὸν ἔχουν στὸ σημάδι.
Τὸ πρόσωπό του ἀνάσταση... Ἐμπρός του ἀγκαλιασμένα
δύο λείφανα ξαπλωταριά... Ὁ Μῆτρος κι' ὁ Διαμάντης... 350
Δὲν τὸν ἀφήνουν οὔτ' ἔκει... Κανένας δὲ σιμώνει...
Τ' ἀνδρειωμένα κόκκαλα συντρίβουν τὰ μολύβια,
καὶ ὁ πύργος μένει πάντα δρτός... τὸ μάτι του ἄλλος κόσμος.
Τὸν τουφεκίζουνε μὲ μιᾶς... Τ' ἀδειάζουνε* τὴ φλέβα
καὶ κύλοι τὸν ἀρπάζουνε... Δεμένο τὸ λιοντάρι 355
τέχουν στὴ γῆ καὶ τὸ πατοῦν. Τοῦ στρίφουνε τὰ χέρια
πιστάγκωνα μὲ τὴν τριγιά*. Προβαίνουνε στὸν ὅμο
οἱ σχίζε,* ἀπ' τὴν κλείδωση... Αἴμα δονιά*.. μεδοῦλι.
Κι' ἐνῷ τὸν ἔμαρτυρευναν, κρυφά-κρυφά τὸ στόμα
ἀπλώνει ὁ Διάκος καὶ φιλεῖ τὸ Μῆτρο, τὸ Διαμάντη. 360

Χιλιάδες τόνε σέρνουνε. Ἐμπρός του λαβωμένη
ἐμούγκριζε ἡ φοράδα του. Τὴν ἀνακράζει ὁ Διάκος
κι' αὐτὴ μ' ἔνα χλιμίτισμα τὸν χαιρετάει καὶ πέφτει.
Ἐστάθηκαν νὰ τόνε ἰδοῦν... Τοὺς φαίνεται σὰν ψέμα.
Στὴν Ἀλαμάνα ὁ πόλεμος δὲν ἔπαιψεν ἀκόμα. 365
Τὸ χάνι τὸ τοιμόρροπο σ' ἔναν Κιοσὲ Μεχμέτη
Ἀλ.εξ. Γ. Σαρᾶ Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Α' Γυμνασίου.

δὲ θέλει νὰ παραδοθῇ. 'Απ' τὴ γαρά του ὁ Διάκος νιώθει βαθιὰ στὰ σωθικά τὴν πρώτη δύναμή του, ποὺ ἀναγεννήθηκε μὲ μιᾶς...

— Καλύβα!.. Βακογιάννη!...

- 370 Δέκα χιλιάδες μὲ κρατοῦν... Σχωρᾶτε με, πεθαίνω. Καὶ δὲν ἐπρόφτασε νὰ πῇ τὸν ὕστερό του λόγο πούχανε βγῆ τὰ δυὸ θεριὰ καὶ τάχε ἀρπάξει ἡ φλόγα¹.

Κρύβεται ὁ ἥλιος στὰ βουνά. Τὰ πλάγια σκοτιδιάζουν καὶ μένουν ἔρμα τὰ Θερμιά²... Νεκρῆλα... βουθαμάρα. 375 Δὲ σειέται φύλλο στὰ κλαριά. Κανένα νυχτοπούλι μοιρολογάει τὸ σκοτωμὸ καὶ κάπου κάπου οἱ λύκοι ποὺ ἀνάμεσό τους γρούζουνε^{*} ποιός νὰ πρωτοχορτάσῃ μὲ τὰ πηχτὰ τὰ αἴματα... Ἐδῶ κι² ἐκεῖ κουφάρια καὶ δοκαλιάσματα βαθειά...

Στάγερι κρεμασμένα

- 380 ὠσάν καντήλια τ' οὐρανοῦ, ἀποβραδίς δύο φῶτα ἐφάνηκαν στὴ σκοτεινιά... Κανεὶς δὲν τάχε ἀνάψει... Κι' ἔνας ποὺ ἐπέρασε ἀπ' ἐκεῖ, καλόγερος διαβάτης, κι' εἶδε τὸ θάμα κι' ἔδραμε, στὴ λάμψη δύο κεφάλια ηὗρε ποὺ πλάγιαζαν γλυκά... τόνα τοῦ Παπαγιάννη 385 καὶ τᾶλλο τοῦ Δεσπότη του. Γονατιστὸς ἐμπρός τους ἔμειν³ ὁ γέρος κι' ἔκλαψε... Τοὺς ἔδριξε τρισάγιο, τὰ φύλησε στὸ μέτωπο καὶ μὲ τὸ δοκανίκι ἔσκαψε λάκκο κι' ἔθαψε τ' ἀκόριστα τ' ἀδέοφια. Βλογάει τὸ κῶμα τοεῖς φορές... Ἐκαμε τὸ σταυρό του 390 καὶ χάνεται στὴν ἐρημιά... Ἐσβήστηκαν τὰ φῶτα.

1. Ο Καλύβας καὶ ὁ Βακογιάννης ἀντέσχον σχεδὸν μόνοι κατὰ πολυαίριμων ἔχθρῶν ὀχυρωμένοι ἐντὸς τοῦ μικροῦ ξενοδοχείου τῆς Ἀλαμάνας. 'Αλλ' ὅτε εἰδον τὸν ἀρχηγὸν αἰχμάλωτον, τότε ξιφήρεις πεσόντες κατὰ τῶν πολεμίων ἐθανατώθησαν. Βλέπων αὐτοὺς μακρόθεν ὁ Διάκος καὶ ἔκτιμῶν τὴν ἀπαραδειγμάτιστον γενναιότητα ἀνέκραξε: «Δέκα χιλιάδες μὲ κρατοῦν», τούτεστι μὲ κωλύουσι νὰ δράμα εἰς βοήθειαν. — Σημείωσις: τοῦ ποιητοῦ.

2. Μετὰ τὴν νίκην ὁ τουρκαλβανικὸς στρατὸς ἐπανῆλθεν εἰς Ζητοῦν φέρων ἐν θριάμβῳ τὰς κεφαλὰς τῶν φονευθέντων καὶ δέσμιον τὸν Διάκον. Τὰ ἐν τοῖς ἐπομένοις ἄσμασιν Ιστορούμενα θεωροῦνται ἐπομένως ὡς συμβάντα ἐν Λαμίᾳ.—Σημ. τοῦ ποιητοῦ.

ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ.

Κοιμᾶται ἀκόμα ἡ Ἀρβανιτιά, χορτάτη, ἀποσταμένη,
μέσ' στὴν πυκνὴ τὴν χλωρωσά. Τόσες χιλιάδες κόσμος
κι' οὕτ' ἔνα δύνειρο γλυκό, οὕτ' ἔνα καρδιοχτύπι !

Στοῦ ὑπνου τῆς τὴν συγγεφιὰ δὲν ἔλαμπαν ἐλπίδες,
δὲ φέγγει πόθος μακρυνός. Στὰ μάτια τῆς μαυρίλα
καὶ στὴν καρδιά τῆς ἔρημιά. Τ' ἀνθρώπινα κοπάδια
ἀπ' τὸ βαρὺν τὸν κάματο βονβά, ἀποκαρωμένα*,
μέσ' στὰ λουλούδια τ' Ἀπριλιοῦ μαυρολογοῦν, πλαγιάζουν,
σὰν νάτανε συντρίμματα, χορταριασμένες πέτρες
ὅπου είχε πάρει ὁ χαλασμὸς ἀπὸ κανέναν πύργο
καὶ τάχει σπείρει ἐδῶ κι' ἔκει μὲ τοῦ σεισμοῦ τὸ χέρι.

*Ἀκόμα ἡ Πούλια εἶναι ψηλὰ καὶ τῆς αὐγῆς ἀκόμα
τ' ὅρνιθι δὲν ἔλαλησε. Προτοῦ νὰ βασιλέψῃ
τὸ δρέπανο τοῦ φεγγαριοῦ σ' ἐνὸς βουνοῦ τὴν δάκη
ἔσταθηκε γιὰ μιὰ στιγμὴ καὶ πικραμένο δύχνει
τὴν ὑστερή του τὴν ματιὰ στὸ ἔρμο τὸ Ζητοῦνι.
Ἐμαύρισαν οἱ λαγκαδιές. Στὸ μελανό του κῦμα
τάγέρι πνίγει τὰ σπαρτά, τὰ δέντρα, τὰ λιβάδια,
γένονται θάλασσα οἱ στεριές, λές ὅτι αὐτὸ τὸ βράδυ
ἡρθε μὲ δυὸ μεσάνυχτα κι' ὅργει νὰ ξημερώσῃ.

Μέσ' στὸ σκοτάδι τὸ βαθὺ χιλιόχρονο φουπάκι*
φοβέριζε τὸν οὐρανὸ μὲ τὸ ἀγριομανιτό* του.
Στοιχεὶδι τῆς γῆς περήφανο, βουλήθηκε νὰ φτάσῃ
τὰ σύγγεφα μὲ τὰ ςλαριά, τὸν Ἀδη μὲ τὴ δῖζα,
καὶ δὲν ἀνανοήθηκε ποὺ ὁ χαλαστῆς δ Χερόνος
τούχε φωλιάσει σιὴν καρδιὰ καὶ τοσκαφτε λαγοῦμι
δουλεύοντας σιγὰ σιγὰ μὲ τὰ σκυλόδοντά του.

Εἰς τὸν βαρὺν τὸν ἵσκιο του περίχαρο λουλούδι
ποτὲ δὲν ἔξεφύτρωσε. Οὔτε τὸ χαμομήλι
οὔτε ἡ χολάτη* ἡ κυκλαμιά. Ὁλόγυρά του σπλόνοι*
καὶ δρακοντίες* φραμακερές. Στὸ χῶμα ιάπου-κάπου
σπαρμένα δαχοκόκκαλα, ποὺ τάχει ξεσαρκώσει
ὁ τραπεζίτης τοῦ σκυλιοῦ, τοῦ κόρακα τὸ νύχι,
ἔσπεοντο χωρὶς ταφή. Κι' ἀνίσως πλανεμένος
κανεὶς ἐδιάβαινε ἀπ' ἔκει κι' ἔνιωθε τὰ σαράκια

νὰ πριονίζουν ἄγρυπνα τὰ κούφια κατακλείδια*,
κι' δλονυχτὶς νὰ τρίζουνε, ἔκανε τὸ σταυρό του
κι' οὕτε ποὺ γύριζε νὰ ἰδῇ τὸ φοβερὸ τὸ δέντρο.

- Στὴ μαύρη τὴν κουφάλα του ἐμόνιαζε* ἔνας γύφτος*,
 40 γέροντας, κακοτράχαλος*, βουβός, φωτοκαμένος*,
ἀνάθρεμμα τῆς εὐλογιᾶς, τῆς λώβας στερνοπαίδι.
Τὸν ἔβοσκε βαθὺ χτικιό, τοῦ θέριζε τὰ σπλάχνα
ἔχθρα κρυφή, παντοτεινή, γιὰ τάνθη, γιὰ τάστερια,
γιὰ τοῦ παιδιοῦ τὴν εὐμορφιά, κι' ἔτρωγε μὲ τὸ μάτι
 45 ὅτι τὸ χέρι τὸ σκληρὸ δὲν ἔφτανε νὰ φθείρῃ.
"Εκλωθε* τὴη σαπίλα του στρωμένος στὰ ξεσκλίδια*,
ποὺ τῷφερνε πᾶσα φορὰ τὸ κλεψιμό, ἡ κρεμάλα.
"Αχώριστοι του σύντροφοι σφυριά, τριχιές*, ἀμόνι,
 50 στονγράρια* γιὰ τὸ γδάρσιμο, παλιόκαρφα, ψαλίδες,
μιὰ νυχτερίδα, ἔνας σκορπιός, μιὰ κίσσα, μιὰ χελώνα.
Κανένας δὲν ἐγνώριζε στὴ Λιβαδειὰ πῶς ἥρθε.
Τὸν εἶχε δίξει σύγνεφο ;... τὸν εἴχανε ξεράσει
τὰ κώματα τοῦ δουπακιοῦ ;... Κανένας δὲν τὸ ξέρει.
"Οταν τὴη νύχτα στὸν τροχὸ τὰ σύνεργα ἐπεργοῦσε
 55 κι' ἀνάδευε τὰ χέρια του κι' ἔτρεμε τὸ κεφάλι,
παρασαρκίδα* ἀφύσικη μέσο* στὴην κοιλιὰ τοῦ δέντρου,
ἐφάνταζεν ἀπὸ μακρὰ ὅτι ἥτον θεριεμένο
χταπόδι στὴη θαλάμη του, ποὺ πρόσμενε κυνήγι
κι' ἀνήσυχο παράδερνε μὲ τοὺς ἀποκλαμούς του.
- 60 Σ' αὐτὸν τὸν λάκκο ἀπὸ βραδὺς θαμμένος εἰν' ὁ Διάκος.
Τὰστροπελέκι τοῦ βουνοῦ σβητέαι σ' αὐτὸ τὸ μνῆμα.
Χαρούμενο στ' ἀρπάγια του τὸν ἔχει τὸ σφαλάγγι*
καὶ τοῦ βυζαίνει τὴην ψυχή. Ξερὲς παλαμονίδες*
τοῦ στρώνει μέσα στὴη σπηλιὰ καὶ τόνε ὄγχει ἐπάνω.
 65 Μὲ δαγκανάρια*, μὲ σχοινὶ τὰ χέρια ξεκλειδώνει
καὶ τὰ φορτώνει σίδερα, τοῦ δένει τὰ ποδάρια,
χαλκᾶ τοῦ σφίγγει στὸ λαιμό. Τὰ στήθια του πλακώνει
μὲ ἐν' ἀγκωνάρι κοφτερό. Τὰ σερπετὰ μαυλίζει*
καὶ τὰ τινάζει ἐπάνω του... "Υστερα, διπλοπόδι,
 70 τὰ παραμόνευε ὁ φονιᾶς μὴν ἀποκοιμηθοῦνε
κι' ἀφήσουν ἀτελείωτο τὸ νυχτοκάματό τους.

*Ακοίμητο, ἀγρυπνοῦσ' ἔκει καὶ τοῦ Θεοῦ τὸ μάτι.

Χιλιάδες ἥρθανε μὲ μιᾶς τριγύρῳ στὸ Θανάση
ψυχὴς μεγαλοδύναμες ἀπὸ τὸν ἄλλο κόσμο
μὲ τὰ παλιά τους βάσανα, μὲ τὴν παλικαιριά τους,
καὶ τοῦ φιλοῦν τὸ μέτωπο καὶ τὸν περιδρόσιζουν.

Στὴ σκοτεινή του φυλακή, γαλανοφορεμένες,
ἀπλώνουν τὰ φτειρούγια τους κι' ἐπάνωθέ τοι" ἀνοίγουν
βαθύν, ἀπέραντο οὐρανὸς καὶ τοῦ τὸν ἀστερώνουν
μ" ἀθάνατες ἐνθύμησες, μοσχοβολιές τοῦ τάφου.

75

80

Κατέβηκε δὲ Φιλόθεος* μὲ θυμιατὸ στὸ χέρι
καὶ λιβανίζει κι' εὐλογᾶ. Μαζὶ του κι' δὲ Δημήτρης
κρατῶντας στὸ δισάκκι του κρυμμένα τοῦ Δεσπότη
τ' ἀγαπημένα λείψανα, σὰ νὰ ζητοῦσε ναῦρη
λιγάκι χῶμα, ψυχικό, ἐλεύθερη μιὰν ἄκρη 85
γιὰ νὰ τὰ θάψῃ δὲ δύστυχος. Τοὺς συντροφεύει δὲ Κούρμας,
πλατύς, ψηλὸς σὰν ἔλατος κι' δὲ Πάνος Μεϊντάνης
μὲ τὸ Μικρὸ Χοριόπουλο καὶ μὲ τὸ Σπαθογιάννη.
Εἰδε τοῦ Βάλτου τὸ θεριό, τὸ Χρῖστο τὸ Μάλλιόνη*,
μὲ τὴ στερνή του τὴν πληγή. Τὸ Γιάννη Μπουκουβάλα*, 90
γυμνὸ βαστῶντας τὸ σπαθὶ σὰ νάφτανε τρεχάτος
ψηλὸν ἀπὸ τὸ Κεράσοβο. Σιμά του δὲ Μητρομάρας.
Ἐφάνηκε ὑστερα δὲ Σταθᾶς*, θολός, ἀνταριασμένος*,
θαλασσοπούλι πόσταξεν ἀφούς ἀπ' τὴν Κασσάνδρα.
Ο Ζῆδρος* δὲ ἀνήμερος. Ο Θύμιος δὲ Βλαχάβας*, 95
πούχε παράπονο κρυφὸ γιατὶ ἡτον πεθαμένος
καὶ δὲν μποροῦσε μιὰ φορὰ νὰ μαρτυρήσῃ ἀκόμα
γιὰ τὸνειρό του τὸ γλυκό. Ο Βλαχαριάτας* Βέργος.
Ο Λιᾶς* ἀπὸ τὴ Βίδαβη. Επέρασε δὲ Λαμπέτης*
καὶ δείχνει τὸ Ἀστραπόγιαννου τὴν κάρα ματωμένη 100
στὴν ἀγκαλιά του τὴν πιστή. Ἐκεῖ κι' δὲ Ἀμπελογιάννης*
μὲ τρεῖς θηλιές, ποὺ ἐσφίγγανε τὸν ἄγριο τὸ λαιμό του.
Ο Κωσταντάρας* πᾶφερονε στὸν ὅμο τὸ παιδί του
σφαμμένο μὲ τὰ χέρια του, μονάριθή του κλήρα*,
γιατί, κακούργιο, ἐντόπιαζε τάρματι, τὴ γενιά του. 105
Ο Λάζος*, δὲ Βρυκόλακας*, δὲ γέρο Κώστα Πάλλας*,
δὲ Καλιακούδας* δὲ Λουκᾶς, δὲ Χρόνης*, δὲ Γυφτάκης*,
τὸ Ἀνδρούτζου* τὸ ἀσπρὸ φάντασμα, τρανὸ σὰν τὸ Βελούχι*
μὲ τὸν ψυχοπατέρα του τὸ Βλάχο* τὸ Θανάση,
λιοντάρια, ποὺ δὲν ἀφήναν τὸν "Αδη σ" ἡσυχία .. 110
Ο Λιάκος* ἀπὸ τὸν "Ολυμπο. Ἐκεῖ κι' δὲ Κοντογιάννης*

- ποὺ γύρευε συχώρεση νὰ πάρῃ γιὰ τὸ Μῆτσο.
- ‘Ο Κατσαντώνης*, πόδειχνε μὲ κρυφόπερηφάνεια
στὰ κόκκαλά του τὸ σφυρί.. ‘Ο Δίπλας στὸ πλευρό του
- 115 ‘Ο ’Αλέξης* ὁ Καλόγερος, οἱ Κατσικογιανναῖοι*,
ἀχώριστοι στὸ σκοτωμό, στὸ μνῆμ’ ἀδεօφωμένοι
Τῆς Λάμιας ὁ σταυραῖτὸς πλακώνει ὁ Χρῖστος Γρίβας.*
Σὲ φλογισμένο σύγνεφο διαβαίνει θρονιασμένος
ἐμπρὸς στὸ Διάκονο Σαμουῆλ*, τῆς Κιάφας ὁ προφήτης
- 120 Κρατεῖ στὴ ζώνη τὰ κλειδιά, ποὺ πῆρε ἀπὸ τὸ Κούγκι
ὅταν τὸν ἔφαγε ἡ φωτιά. ‘Ἄχτιδες τὰ μαλλιά του,
τὰ γένεια σπίθες καὶ καπνός. Οἱ πέντε του συντρόφοι
στὸν ὄμο τους τονὲ βαστοῦν. ‘Ανέμιζαν τριγύρω
στὸ φοβερὸ καλόγερο παιδιὰ βυζασταρούδια,
- 125 ἀγράμπελες, ποὺ ἐφύτρωσαν στὸ βράχο του Ζαλόγγου·
καθένα τούχε ἡ μάννα του στὴν τραχηλιά της ὁρό.
Κι’ ἀνάμεσό τους φάίνεται ὁ γέρο πολεμάρχος
σὰν περατάρης* γερανός, ποὺ σέρνει στὰ φτερούγια
τὰ χιλιδόνια τοῦ Μαρτιοῦ δαρμέν’ ἀπ’ τὴν ἀντάρα*.
- 130 Μ’ ἀνέλπιστη παρηγοριὰ ὁ πεθαμένος κόσμος
τὸ πονεμένο τὸ κορμὶ δαντίζει τοῦ Θανάση,
κι’ ἐπίστεψεν ἀπὸ μωκὰ ὅτ’ εἰδε τὸ λημέρι,
ποὺ τὴν ψυχὴ του ἐπρόσμενε. Ἐρρίζωσε ἡ καρδιά του
βαθύτερα στὰ σωθικά, τοῦ φώλιασε στὰ μάτια
- 135 γλυκειά τῆς μάννας του ἡ εὐχή. Σκοτίδιασε τὸ φῶς του
κ’ ἀποκαρδώμηκε* ὁ φτωχός. Τὰ σερπετὰ δειλιάζουν
στὸ ἄγωγι τους καὶ φεύγουνε. Νεκρώνεται κι’ ὁ γύφτος.
‘Η φύσις ὅλη ἐσίγησε, λὲς κι’ ἥθελε ν’ ἀφήσῃ
ἔλευθερα νὰ κατεβοῦν τὰ ὀνείρατα τοῦ Διάκου.
- 140 Κι’ ἵδοὺ τοῦ κάστηκε* μὲ μιᾶς ὅτ’ εἶδε τὴν κουφάλα
τοῦ δέντρου ν’ ἀναδεύεται*. τοῦ δουπακιοῦ τὰ φύλλα
νὰ πέσουν δλα καταγῆς, νὰ μεταμορφωθοῦνε,
νὰ γένουν σάρκες ζωντανές, καὶ τάψυχο τὸ ξύλο
νὰ λάβῃ ἀνθρώπινη μορφή. ‘Η φλοιῦδα μοναχή της
- 145 χωρίζει, ἔεδιπλώνεται, καὶ τότε μὲ τὸ χέρι,
τὸ σιωπηλὸ τὸ φάντασμα, ποὺ στέκει ἐπάνωθέ του,
τὴ σήκωσε, τὴν ἔροιξε στὴν πλάτη του σὰ δάσος,
κι’ ἔμειν’ ἐμπρὸς του ἀκίνητο.. Τριγύρω στὸ λαιμό του
χαράκι κόκκινο βαθύ, σὰν νάθελε περάσει

κεῖθε ἡ κόψη τοῦ σπαθιοῦ...

— Χριστὸς ἀνέσιη, Διάκε! 150

— Παπᾶ, τί θέλεις ἀπὸ μέ;... Ποῦθ' ἔρχεσαι;... Ποιός εἶσαι;

— Ποιός εἶμαι, Διάκε; καὶ ὁ ωτᾶς; κοίταξε.. δὲ Ἡσαΐας.

“Ελα μαζί μου γρήγορα, μὴ μᾶς προλάβῃ ἡ μέρα...

— Δεσπότη μου, μ' ἔδεσαν... Τὰ σίδερά μου κόψε.

— Θανάση, μήν εἰσ' ἄπιστος... Δὲ σὲ κρατεῖ κανένας. 155

‘Ανέβηκαν μισουρανῆς. Πετοῦν... πετοῦν ἀκόμα...

‘Αφήνουν πίσω τους βουνά καὶ πέλαγα κι' ἀστέρια.

Τρυγόνια διαβατάρικα, ποὺ πήγαιναν στὴ Δύση,
τοὺς ἀπαντοῦν στὰ σύγνεφα καὶ τοὺς καλημερίζουν.

‘Ο Διάκος τὰ χαιρέτισε, ταῦλόγησε δὲ Λεσπότης 160

καὶ τὰ ὁωτᾶ ποῦ θὰ σταθοῦν νά ξεκαλοκαρέψουν,
κι' ἐκεῖν' ἀπηλογήθηκαν: — Στὰ Σάλωνα, στὴν Γκιώνα,
στὴ Λιάκουρα τὴ δροσερή, στῆς Γκούρας τ' ἀκροβούνια.

— Άλλαξετε τὸ δρόμο σας, πουλιά μου εὐλογημένα:

συρέτε ἀλλοῦ νὰ ζήσετε καὶ νὰ ζευγαρωθῆτε.

165

‘Εκεῖ ἐθολῶσαν τὰ νερά, εἶναι φωτιὰ τάγερι,

καὶ δὲ θαύρητε γιὰ φωλιὰ οὔτε κλωνὶ χορτάρι.

Οἱ δυὸς ψυχὲς πάντα πετοῦν... Πετοῦν ὀλίγο ἀκόμα
καὶ φτάνουν σ' ἕνα ψήλωμα...

— Θανάση, στάσου τώρα

κι' δλόγυρά σου κοίταξε.

— Δεσπότη!... Ποιά εἰν' ἐκείνη 170

ἡ χώρα ποὺ μαυρολογᾶ, χτισμένη σ' ἔφτα δάχες;..

Μοῦ φαίνεται ἄγρια θάλασσα, καὶ τὸ δοχάλιασμά της

τ' ἀκούω ποὺ φτάνει ὡς ἐδῶ...

— Προσκύνησε τὸ θρόνο

τοῦ πρώτου μας τοῦ Βασιλιᾶ, τὸ μνῆμα τοῦ στερνοῦ μας...

Πῶς τρέμεις, Διάκε; Γιατί κλαῖς!.. Θανάση!.. εἶναι δική μας.. 175

— Ελεημοσύνη.. “Ἐνα σπαθί!.. Πρὶν φέξῃ τήνε παίρνω...

— Διάκε, δὲν ἥρθ' ἡ ώρα μας. Θὰ βαφτισθοῦμε πρῶτα

στὸ αἷμα, στὰ παθήματα, καὶ κοφτερὰ στονράρια*

στὸ μετερίζει* τοῦ βουνοῦ τὸ γόνα μας θὰ τρίψουν.

Θὰ πιούμε τὸν ἴδρωτά μας. Θὰ μείνῃ μαύρη χήρα

180

ἡ γῆ μας ἡ ταλαιπωρη, καὶ τὰ κοιλόρφανά της

θὰ μάθουν νὰ χορταίνουνε λαμύρια*, βρακανίδες*,

καὶ τοῦ νεροῦ τὰ κάρδαμα, παρὰ νὰ τὰ σαρκώνη

τοῦ ξένου τάτιμο ψωμί, πόσχει προξύμι πάντα
185 φαρμάκια, καταφρόνεσες, περίγελα καὶ δάκρυ.
Τότε θάρθῃ περήφανο τὸ Γένος νὰ χτυπήσῃ
τὴ θύρα τῆς Ἀγιᾶς Σοφιᾶς μὲ τοῦ σπαθιοῦ τῇ φούκτα.
Τὰ σιδερένια μάνταλα στὴν προσταγὴ θὰ πέσουν,
κι' ἔκει, ποὺ τώρ' ἀνάσκελα, μ' ὀλόρθα δαγκανάρια*,
190 μὲ τὸ λαρούγγι διάπλατο, θρασομανάει καὶ γάσκει
τὸ μισοφέγγαρο χρυσό, σὰν νᾶθελε μὲ πεῖσμα,
ἀφ' οὐ μᾶς ἔφαγε τὴ γῆ, νὰ πιῇ τὸν οὐρανό μας,
δὲ Σταυρωμένος θὰ σταθῇ.. Μήν κλαις.. εἶναι δική μας.

—Κι' ἐμεῖς, πατέρα μου, οἱ φτωχοί, θάμεθα πεθαμένοι;
195 —Θὰ νὰ χτιστῇ μὲ κόκκαλα τὸ μακρυνὸ γεφύρι
Μήν εἰσαι, Διάκε, ἀρχόταγος. Κοίταξ* ἔκει ποιὸς ἄλλος
μὲ τὸ κορμὶ τὰ θέμελα θὰ νὰ στοιχειώσῃ τώρα.
Θανάση μου! Γονάτισε... κρεμοῦν τὸν Πατριάρχη!

—Ἐγονατίσανε βουβοί. Κι' εὐθὺς στὴν ἔρημη χώρα
200 ἔβρεξε φῶς ἀπὸ ψηλὰ καὶ τήνε πλημμυρίζει.
Καὶ κόσμον εἴδανε πολύν, σιμὰ στὸ περιγιάλι
νὰ μερμηγκιάζῃ* ἀνήσυχος καὶ μέσος ἀπόνα ξύλο,
δοὺν είχε ἀράξει βιαστικά, τὸ Γέρο νὰ προβάῃ
μὲ τ' ἀπανωκαλύμμαυκο, μὲ τὸ ὁρβδὶ στὸ χέρι.
205 Τὰ βάσανά του, οἱ ἀγρυπνιές, τὰ χρόνια του, οἱ νηστεῖες,
τὸ φοβερὸ τὸ μυστικό, ποὺ ἐκράτει κλειδωμένο
βαθιὰ στὰ φυλλοκάρδια του, τὸν εἴχανε συντρίψει
κι' εἶναι τὸ πάτημά του ἀργό. Φονιάδες λυσσασμένοι
τὸν ἔσπρωχναν νὰ περπατῇ καὶ τὰ γεράματά του
210 περιγελούσανε σκληρά: — «Τὴ λαγουδιά* σου χτύπα...
Ἐμπρός... κι' οἱ λύκοι, πιστικέ*, θὰ φᾶν τὰ πρόβατά σου». Τὸν ἔσυραν σὲ μιὰν ἀδειά*... Πέφτει στὴ γῆ. Σταυρώνει
τὰ χέρια νὰ τὸν κόψουνε.— «Ἐμπρός!... ἐμπρός!... Δεσπότη,
δὲν ἔχεις σβέρκο γιὰ σπαθί...» Ακέριος θὰ πεθάνης*.
215 Μουγκρίζει δὲ ἀνεμοστρόβιλος. Σφιγκτὰ τὸν ἀγκαλιάζουν
καὶ τόνε διώχνουν παρεμπρός: — «Μόχτα*, Δεσπότη... Μόχτα,
καὶ στὸ πατριαρχεῖο σου θαύμῷης νὰ ξαποστάσῃς...
Κι' ἀνεμοδένει τάλαφρό, τὸ μαραμένο φύλλο.
220 Ἀφοῦ τὸν ἔφεραν ἔκει κι' ἀφοῦ τὸν παραδῶκαν,
ἔβουν βαθήκανε μὲ μιᾶς. «Ενας στὸν ἄλλο ἐπάνω
λαχομανοῦν*, ἀφοίζουνε... Στὴ μεσινὴ τὴ θύρα

- σὲ λίγο τρίζει τὸ σχοινί.. Ἀλαλαγμός, κατάρες..
 Σπαράζει* τάγιο λείφανο. Τάχόσταγα τὰ δρυια
 δλόγυρά του σφίγγονται .. Τοῦ ξέσχισαν τὰ όάσα... 225
 Ξεγύμνωσαν τὰ στήθια του κι' ἐφάνηκε στὸν ήλιο
 ἀπόκρυφη λαβωματιά... Πλευρώνουν τὴν κρεμάλα
 γριές ἀξούδογύφτισσες καὶ μὲ τὰ δοκανίκια
 τοῦ δέργουντε τὸ πρόσωπο... Πλακῶσάν κι' οἱ Ἐβραῖοι
 καὶ ξεκρεμάσαν τὸ νεκρό. Ἀρπάζουν τὴν τριχιά του,
 δαιμονισμένοι τρέχουντε.. Ὁπίσωθε ἀλυχτοῦσαν 230
 χιλιάδες σκύλοι νησικοί.. Ἐφτάσαν στάκρογιάλι.
 Στοῦ Πατριάρχη τὸ λαιμὸ δένουν σφικτὰ μιὰ πέτρα
 καὶ μ' ἔνα ὁνάσιμο* βραχνό, ποὺ τάκουσαν οἱ τάφοι
 καὶ τὰ παιδιά μέσ' στὴν κοιλιά, στὰ χέρια τόνε παίρουν
 καὶ τὸν πετοῦν στὴ θάλασσα .. Νιγκώνει... Ὁ πεθαμένος 235
 προβαίνει στὴν ἀστροφεγγιά.. Σιωπηλὰ τάγέρι
 φυσῆ μέσ' στάσπρα του μαλλιά. Τὸ λείφανο ἀρμενίζει..
 Τάκολουθοῦν τὰ κύματα... Ἡ νεκροσυνοδεία
 σ' ἔνα καράβι σταματᾶ .. Τοῦ μάρτυρα τὰ πόδια
 χτυποῦν τὴν πρύμη μιὰ φορά... χτυποῦν πάλε τὴν πλώρη. 240
 Ἐτρίξανε οἱ ξυλοδεσές .. Ενπνοῦν.. τὸν ἀνεβάζουν.
 Ἐμπρός του γονατίζουντε.. Ὁ πρωτοσύγκελλός του
 τόνε γνωρίζει.. τοῦ φιλεῖ τὸ μέτωπο, τὰ χέρια...
 Σηκώνουν τὸ σίδερο... Μὲ τὰ πανιά ἀπλωμένα
 σχίζει τὴν ἄβυσσο δ νεκρὸς στὸ ξυλορέβθατό του. 245
- Θανάση μου, ἐνικήσαμε!... Τὸ ψυχομάχημά του
 μεταλαβῇ κι' ἀντίδωρο... — Πατέρα, δὲ θὰ νἄρθῃ
 γιὰ μᾶς ποὺ προοιμίζομε*, Δευτέρα Παρουσία
 σ' αὐτὴ τὴν ἀκροπελαγιά; Αὐτὸ τὸ ἔρμο χῶμα
 δὲ θὰ τὸ ἰδοῦν ἔλευθερο μιὰ μέρα οἱ πεθαμένοι; 250
 — Πίστευε, Διάκε, στοῦ Θεοῦ τὴν παντοδυναμία
 — Δεσπότη μου!.. πνευματικέ!.. Στοῦ δέντρου τὴν κουφάλα
 πρὶν ξημερώσῃ νὰ μὲ πᾶς.. Καὶ μὴ μὲ παραιτήσῃς...
 — Θὰ σοῦνται πάντα στὸ πλευρὸ μ' ἐμὲ κι' δ Πατριάρχης.
- ‘Απλώνουν πάλε τὰ φτερά. Συχνὰ συχνὰ δ Θανάσης 255
 πετῶντας ἔστρεψε νὰ ἰδῇ στὴ νεκρωμένη χώρα
 τὸ θόλο τῆς Ἀγιᾶς Σοφιᾶς, δποὺ φεγγοβιοῦσε
 στὸ πρῶτο γλυκοχάραμα, δσο ποὺ λίγο λίγο

τὸν ἔχασε ἀπ' τὰ μάτια του... Ἐλάλησε τὸνίθι
 260 καὶ τὸνειρό του ἐσβήστηκε... Ξυπνᾷ καὶ βλέπει ἀκόμα
 τὸ γύψιο, ποὺ δοχάλιαζε κι^ο ἐπάνωθέ του μαῆρα
 τοῦ φοβεροῦ τοῦ ὁσυπακιοῦ τὰ φύλα, τὰ κλωνάρια.

ΑΣΜΑ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΟΜΕΡ ΒΡΙΩΝΗΣ*

«Οπ' ἀγαπᾶ Συχναπαντῷ».

“Ο ύπνος, πούναι τῆς ψυχῆς κρυφὸ περιβολάκι
 μὲ χίλια μύρια βότανα γιὰ νὰ γιατρεύῃ πόνους,
 εἶχε γλυκάνει τὴν καρδιὰ τοῦ Ὁμέρπασα Βριόνη
 καὶ τοῦχε σβήσει τὴ χολή, τὴν ἄγρια τὴν ἀψάδα*
 5 στ' ἀνδρειωμένα σωθικά. Καμιαὶ φορὰ στὸ νοῦ του
 τὸ διάνεμα* γοργὰ γοργὰ τοῦ ἀλόγου του ἐπερνοῦσε..
 τάκουε ποὺ χλιμίτιζε.. στὸ φυσομανητό του
 τάντιβοούσανε ταῦτιό, τοῦ ξάναφταν τὰ μάτια,
 κι^ο ὑστερα πάλ^ο ἐπλάκωνε μὲ τὴ χαρὰ τῆς νίκης
 10 κάθε πικρὸ συλλογισμό, κι^ο ἀφηνε νὰ φωτίζουν
 τὸ μέτωπό του τὸ τραχὺ παράδοξες ἐλπίδες,
 ἀντραγαθήματα παλιά, χρυσοπλασμένα γνέφη,
 μ^ο ἔνα χαμόγελο πικρὸ γιὰ τὸν Κιοσὲ Μεχμέτη.

Τὰ περασμένα χρόνια του, τῶναι σιμ' ἀπὸ τāλλο,
 15 μισοσβήσμένα, σκοτεινά, χωρὶς νὰ τὰ φωτίζῃ
 τῆς νιότης τὸ ξημέρωμα, τὴ μνήμη του χτυποῦνε
 μὲ τὸ νεκρό τους τὸν ἀφρό. Θυμήθηκε τὴν ὥρα
 ποὺ θρονιασμένος βασιλιᾶς στοῦ ἀλόγου του τὴ δάκη,
 μ^ο ἔνα, μὲ δινὸ πηδήματα, βιοδιᾶς, ἀνεμοζάλη,
 20 πετάχτηκε στὴν Ἀραπιά. Τὰ σωθικά του τότε
 δὲν τὰ φαρμάκευναν κρυφοὶ καὶ φλογισμένοι πόθοι,
 οὔτε τοῦ κόσμου ψεύτικες ἀναλαμπὲς καὶ δόξες.
 Τάρεσε νάχη μοναχὰ πρωτοπαλίκαρα του
 μέσ' στὴν πλατειὰ τὴν ἐρημιὰ τὰ δυό του φτερνιστήρια,
 25 τὸ δαμασκί του τὸ σπαθί, κι^ο ἐκεῖ νὰ παρατρέχῃ
 μὲ τοῦ Σιμούν^{*} τὸ φύσημα ποιὸς νὰ πρωτοπεράσῃ.
 “Υστερα τὸν ἐμάγεψε τ' Ἀλήπασα τάστερι.

στὸ νοῦ του ἐσπιθοβόλησαν τιμὲς καὶ μεγαλεῖα,
κι' ἐπῆρε τὸν ἀνήφορο... Ἀνέβαινε τρεχάτος...

Ἐμπρός του ὁ βράχος τοῦ Σουλιοῦ, θεόχιτος, δὲ σκύφτει 30
νὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ διαβῇ. Γλιστρᾶ.. γυρίζει πίσω,
μὲ λίγο χιόνι στὰ μαλλιά, μὲ καταχνιὰ* στὴν ὅψη.

Περονοῦν οἱ μέρες σὰ νερό... Ἀνέλπιστο λιοβόρι*
τὴ φλόγα τοῦ Τεπελενῆ τὴ σβεῖ, τὴ συνεπαίρνει.

Πόλεμος, πάντα πόλεμος... Στάρματα μέρα νύχτα... 35

Τότε γιὰ τὸν Ἀλήπασα. Τώρα... γιὰ ποιόνε τώρα;

Ἡ μοῖρα τὸν ἐγλύκαινε μὲ τάγκαλιάσματά της
καὶ φιλενάδα του πιστὴ ἔχεις στὴ Χαλκομάτα

τῶστρωσε δάφνες νὰ διαβῇ. Ἀν ἐσφιγγε τὰ φρύδια,
στὸ θέλημά του ἡ Ἀρβανιτιά μὲ τρόμο ἐπροσκυνοῦσε. 40

Κρατεῖ στὰ χέρια του σφιχτὰ δεμένο τὸ λιοντάρι

ποὺ τοῦχε φράξει τὰ Θεομιά.. Γιατί, γιατί θὰ νᾶναι
πάντοτε ἵσκιος κι' ὅχι φῶς;... Μ' αὐτούς, ποὺ πολεμοῦσε,
γνωρίζει ὅτι τὸν ἔδεναν παλιὲς ἀλεργοσύνες.

Πῶς μιὰ φορὰ κι' ἔναν καιρό, μιὰ μόν' ἥταν ἡ ὁἶςα 45
καὶ χιλια τ' ἀντιρρίμματα*... Στὰ στήμια του ἀναβράζουν,
σὰ στὸ κυβέρτι* οἱ μέλισσες ποὶν δ γονὸς* κινήσῃ,

ἀμέτρητα φαντάσματα· καὶ πότε δ λογισμός του,
ἀνήμερο ἀγριοπούλαρο, πετιέται, λειβαδεύει

καὶ βόσκει μέσ' στὰ δινείρατα, πότε τοῦ παρασταίνει 50
τὴν ἄβυσσο, ποὺ ἐρρούφησε τὸ βράχο ποῦχε κτίσει

μὲ στοιχειωμένα ὁῖςμια* στὰ Γιάννινα δ Βιζύης,
καὶ τότ' ἐνύκτωνε ἡ χαρὰ μὲ μιᾶς στὸ μέτωπό του,
ἐπίκραιναν τὰ χείλη του, κι' ἀνατριχίλες κρύνει

τοῦ ὁάγιαν τὰ κόκκαλα καὶ τόκοβαν τὸ αἷμα. 55

Τεντώνει τὸ παράθυρο Βλέπει πάσπρογαλιάζει

τὸ χάραμα στὸν οὐρανό, καὶ τάστρα λίγο λίγο
νὰ κρύβωνται, νὰ φεύγουνε, καθὼς κατακαθίζουν

βαθιὰ στὰ φυλλοκάρδια του καὶ σβηνῶνται τῆς ψυχῆς του

τὰ κούφια τάστραπόβροντα... Ξανούγει τὸ ὄουπάκι .. 60

χτυπᾷ τὰ χέρια τρεῖς φορές:—"Οσμάν!... Οσμάν!... τὸ Διάκο!..."

—Λεβέντη, ἡ περηφάνειά σου, τὸ φτερωτό σου μάτι

σὲ λὲν παιδί τῆς "Ρούμελης... Σ' εἰσ' δ Θανάσης Διάκος;

—"Ολος... Μὲ ἔρει ἡ Ἀρβανιτιά, κι' οἱ πέτρες μὲ γνωρίζουν.

—Καὶ πῶς ἐπιάστης ζωντανός;

—Δέκα χιλιάδες κι' ἔνας.

65

Ο Χάρος μ' ἀπαρνήθηκε, καὶ τὸ στερνό μου βόλι, δποὺ τὸ φύλαγα γιὰ μέ, σᾶς τῦδωτα κι' ἔκεινο.

— "Αν ἔπεφτα στὰ χέρια σου, τ' ἥθες μὲ κάμει, Διάκε ;

— Θὰ σοῦ φοροῦσα τάρματα, νὰ ματωθοῦμε πάλε.

- 70 — Μὴν ἀγριεύεσαι μ' ἐμέ. Πρὸιν σ' εὗρω στὴ Δαμάστα, σ' ἀπάντησα στὰ Γιάννινα. Στὸν Ἰσκιο τοῦ Βιζύρη δὲν ἐλημέριασες καὶ σύ ;

— "Ομέρπασα Βριόνη

πνύγει τὸ δέντρο κι' ὁ κισσός μὲ τάγκαλιάσματά του.

— Κι' ὅταν τὸ δέντρο ξεραθῇ καὶ γείρῃ τάντιστύλι,

- 75 Θανάση Διάκε, κι' ὁ κισσός, τὸ ξέρεις, γονατίζει.

— "Οχι, μὰ τὴν ἀνάσταση τοῦ Γένους μου, δὲν πέφτει.

Τὴ γῆ, ποὺ τὸν ἀνάθρεψε, μὲ τὰ βλαστάρια ζώνει,

κι' ὅπου ἀπαντήσῃ ὁ ζιμιδὸς* κι' ὅπου εὔρῃ χαραμάδα

- 80 γενειάζει* ἐκεῖ βαθιά·βαθιά, κι' ὑφαίνει τὸν πλοκό* του
ἀδιάβατη γεροβολιά*, πυκνὴ κι' αἰώνια φράγτη,

γιὰ κείνους ποὺ συνήθισαν... νὰ παρασυνορίζουν*.

— Θανάση, θὰ λησμόνησες !... Ἐχτὲς στὴν Ἀλαμάνα
ἐγὼ δὲν ἄνοιξα ποριά ;

— "Ομέρπασα, φυλάξου

στὸ γύρισμά σου μὴν εὐρῷς ὅρθὰ τὰ κόκκαλά μου

- 85 καὶ σ' ἐμποδίσουν νὰ διαβῆς.

— Νὰ μὴ γυρίζω πίσω

τῷμαθα πάντ' ἀπὸ παιδί, καὶ τὰ μαθηταρούδια

τ' Ἀλήπασα δὲ σκιάζονται, Θανάση, βρυκολάκους.

Σὺ τὸ γνωρίζεις, πολεμῶ, γιατὶ τροφή, χαρά μου
εἰν' ὁ καπνὸς τοῦ τουφεκιοῦ. Μὲ σᾶς δὲν ἔχω πάνθος.

- 90 Μάρεσει μέσα στὴ φωτιὰ νὰ βλέπω τὸ σπαθί μου
νὰ φέγγῃ, νὰ σπιθοβολῇ, νὰ μὴ θολώνῃ ἐμπρός σας.
Ζηλεύω τὴν παλικαριά, δὲν τὴ φθονῶ σὰν ἄλλους.

Κι' ὅταν ἐγὼ στὰ Γιάννινα, ἐσέ, τὸ γυιὸ τ' Ἀνδρούτζου,
τοῦ Καραϊσκού τὸ παιδί, τὸ Θόδωρο τὸ Γρίβα,

- 95 μὲ τάλογά σας ἔβλεπα νὰ λάμπετε στὸν ήλιο,
ν' ἀνεμοστροβιλίζετε, σᾶς ἔχαιρόμουν, Διάκε.

κι' ἔλεγα μέσα μου κρυφά, ἔνας Θεὸς τὸ ξέρει,
νάμουν ἐγὼ τὸ σύγνεφο καὶ σεῖς τ' ἀστροπελέκια...

Καλὸς καιρὸς ὅποιτανε !... Τώρα καὶ σᾶς κι' ἐμένα

- 100 μᾶς ἄρπαξε τὸ σύφλογο* καὶ ξεζευγαρωμένους

μᾶς δέον^ν ή ἀνεμορριπή^{*}... Θέλεις νὰ ζήσῃς, Διάκε;..

— "Ενας μορίζει τὴ ζωή, ὅ, τι εἶπε θὰ νὰ γένη.

Πῶς μὲ δωτᾶς, Ὁμέρπασα;... Τὸ χέρι τὸ δεξῖ μου
τόχασα χτες μέσ^σ στὴ φωτιά. Μὲ τἄλλο δρφανεμένο
δὲ θὰ χορταίνω σκοτωμό.

— Μὲ φτάνει τὸ ζερβί σου.

"Αν εἶχες δυό, δὲ σ^σ ἥθελα... Ζύγωσε κι' ἄκουσέ με.

105

"Οταν μέσα στὰ Γιάννινα, Θανάση, ὁ Οἰκονόμος*

μὲ χιόνια, μὲ τρισκότιδο, στὸ σπίτι τοῦ Κροκίδα

πλεφτὰ σᾶς ἐσυμμάζωνε, κι' ἀγρυπνοι κάθε βράδυ

ἐδιαλογίζεστε μαζὶ πῶς νὰ τὴν καταπιῆτε

110

τοῦ Ἀλήπασα τὴ δύναμη, τὰ μάτια τοῦ Ταχήρη*

πιστὰ σᾶς παραμόνευαν κι' ἐφέγγαν στὸ πλευρό σας

ἀκοίμητα σὰν τὰ κεριά, ποὺ ἀνάφτετε τὴν ὕδρα

ὅπου σᾶς ὕδρικε δὲ παπᾶς στὸ τετραβάγγελό σας.

Μιὰ μέρα μ^μ ἔκραξε δὲ Ἀλῆς... Τὰ φρύδια του μαχαίρια,

115

τὸ στόμα τάφος ἀνοιχτός... Μοῦ λέγει: « Ὁμέρ Βριόνη,

ἀπόψε τὰ κεφάλια τους!... » Καὶ βγάνει ἔνα δεφτέρι,

ὅπου εἶχε μέσ^σ στὸν κόρφο του. Μοῦ τὸδωκε καὶ φεύγει.

Τάνοίγω κι' ἀνατρίχιασα... Δὲν ἔλειπε κανένας...

"Αστράψανε τὰ μάτια μου, ή γλῶσσά μου φαρμάκι...

120

"Εγὼ φονιᾶς;... Καὶ μ^μ ἀπιστιά!... Ἔγώ, Θανάσης Βάγιας!*!

Διαβάζω ἀκόμα.. Τί νὰ ίδω; Μὲ τὸν Ἀλέξη Νοῦτσο*

ὅπου τὸν εἶχε σὰν παιδί, βλέπω τὸ Γιώργη Κίτσο*...

"Ετρεξα στὴ Βασιλική[†]. Πέφτει στὰ γόνατά του

καὶ τὸ λιοντάρι ήμέρεψε...

Πές μου, Θανάση Διάκε,

125

ἔρεις γιατί σᾶς ἔσωσα;...

— Δὲ θέλω νὰ τὸ μάθω.

— Θυμήθηκα τὸν πάππο μου, ποὺ στὰ γεράματά του

μόδινε πάντα μιὰν εὐχή, ποτὲ νὰ μὴν ἔχασσω...

ὅτ' είμαι... βασιλόπουλο...

— Μᾶς τοῦπε καὶ δὲ κύρο Μάνθος*.

— Κι' ὅτι ή γενιά μου μιὰ φορὰ τῆς Μουζακιᾶς τὸ θρόνο...

— Χριστιανὴ κι' δρυθρόδοξη κληρόνομιά τὸν εἶχε...

— Θανάση, δὲ σ^σ ἐρώτησα. Μὴ μ^μ ἀντικόβης, πάψε...

— Εγάθηκε δὲ Ἀλήπασας καὶ μὲ τὸ χαλασμό του

δ σπόρος, ποὺ ἔκοιμώτουνε κρυφά μέσ^σ στὴν καρδιά μου,

ἀνάδωκε κι' ἐγέννησε τ' ἀγκαθερὸ λουλούδι,

135

ποὺ μέρα νύκτα μὲ κεντᾶ... Εἰδες τὸ γυιὸ τ' Ἀνδρούτζου ;
— Θὰ τὸν εὐρῆς στὸ δρόμο σου.

- Θανάση, ότα γνωρίζης
ὅτ' εἴμεθα σὰν ἀδερφοί. Τὸ μυστικό, ποὺ σοῦπα,
μᾶς δένει τώρ' ἀπὸ καιρό... Σπαθί, φωτιά, τουφέκι
140 στοὺς ξένους, ὅποὺ ἐπάτησαν τὰ χώματά μας, Διάκε.
Ἐμὲ μὲ φτάνει ἡ Ἀρβανιτιά, καὶ τἄλλα, ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη
νὰ τὰ κρατήσετε ὅλα σεῖς, χῶμα*, κλαρὶ καὶ πέτρα.

— Κι' ἀφοῦ σ' ἐκάμανε πασᾶ, μὲ μιᾶς τὰ δνείρατά σου,
Βριόνη, τὰ λησμόνησες καὶ δοῦλος τοῦ Μεχμέτη
σκοτώνεις τοὺς συντρόφους σου..

- 145 — Διάκε, νερὸδ* κι' ἀλάτι...
Ἐσ' είσαι ἀκόμα ζωντανός, καὶ τὸν Κιοσὲ Βεζύρη
τὸν ἔχομε στὰ νύχια μας· μ' ἔνα σου λόγο σβητέαι.
Δὲν ξέρω παρακάλεσες, δὲ διακονεύω σχώρια...
Στοχάσουν.. οἱ ὥρες φεύγουνε... καὶ πές μου, ναὶ ἡ ὄχι ;
150 — Ἐψὲς τὰ παλικάρια σου, Ὁμέροπασα Βριόνη,
τὸ δαχτυλίδι μ' ἀρπαξαν καὶ τὸ φορεῖς στὸ χέρι...
Πρὸν ἀπαντήσω... τὸ φιλεῖς :

— Καὶ τί σημάδια φέρνει ;
— Ἐκεῖνα πούχαν μιὰ φορά, Βριόνη, οἱ γέροντές σου :
ἔνα δικέφαλον ἀιτὸ μὲ τὰ φτερὰ ἀπλωμένα
κι' ἐπάνωθέ του τὸ Σταυρό...

- 155 — Θανάση.. ναὶ ἡ ὄχι ;
— Ὁχι !... δὲ δίνω σ' ἀπιστον οὔτε μιὰ φοῦχτα χῶμα
ἀπὸ τὴ γῆ μου τὴ γλυκειά, οὔτε ἀπὸ τὰ νερά μου
δὲ δίνω μιὰ σταλαματιά.

— Τὸ κρῆμα στὸ λαιμό σου...

*Οσμάν !... πῶς ἥρθες ;... τί θὰ πῆς ;
— Ὁμέροπασα, δὲ Βεζύρης !
160 'Ακούστηκ' ἔξω ἀναβρασμός, φωνὲς ξαγριωμένες
κι' ἀλόγωνε ποδοβολή.. Δειλιάζει, ἀνατριχιάζει
δὲ λύκος τῆς Ἀρβανιτιᾶς... τρέμ' ἡ φωνή του... ἀγνίζει*.
— Θανάση, τὸ κεφάλι μου...

— Μὴ σκιάζεσαι. Μαζί μου
τὸ μυστικό σου θὰ ταφῆ... τόχω βαθιὰ κρυμμένο.
165 — Καὶ σὺ τί θέλεις ἀπὸ μέ ;... Στὸν κόσμο κάτι δρίζω.
— Δός μου τὸ δαχτυλίδι μου. — Στὰ χέρια σου, Θανάση,

άλυσωμένα, θὰ φανῇ καὶ θὰ μὲ μαρτυρήσῃ.

— 'Εδῶ .. στὸ στόμα... γρήγορα... φέρε το.. πίθωσέ* το.

Τοῦ τὸδωκε ὁ Ὁμέροπασας. Στὴ φλογερὴ χαρά του
τάρπαζει ἐκεῖνος, τὸ φιλεῖ, δὲν τὸ χρωταίνει ὁ Διάκος. 170
·'Ακόμα τάνασπάζεται καί, κοινωνιὰ στερνή του,
τὸ καταπίνει λαίμαργα, λὲς κι' ἥθελε νὰ δώσῃ
στὸ εἴδωλό του τὸ γλυκὸ τὰ σπλάχνα του κιβοῦρι*.

Πλακώνει ώς τόσο κι' ὁ Κιοσές. Μαύρη, θολὴ πλημμύρα
τὸ πάτημά του ἀκολουθεῖ σὰν νᾶταν ἔνα κῦμα 175
πῦσερε φύκη στὸ γιαλό. Τάσπράδι τοῦ ματιοῦ του
ἔσταζεν αἷμα καὶ χολή...

— Ὁμέροπασα Βριόνη,
μὰ τὸνας εἶναι τοῦ Θεοῦ δ φοβερὸς προφήτης,
ἄν ἔλειπαν τὰ σίδερα σ' αὐτὸ τάγριοπούλι,
θὰ πίστενα πῶς εἰσαι σὺ κατάδικος καὶ φταίστης... 180
τόσο σὲ βλέπω ἀνόρεχτον! Ἐχτὲς στὴ Χαλκομάτα
δὲ σοῦ πυνοῦσεν ἡ καρδιὰ νὰ βλέπῃς τᾶλογό σου
κουφάρια νὰ ποδοπατῆ, στὸ αἷμα νὰ βαλτώνῃ,
καὶ τώρα σὰν κι' ἐμούδιασες!

— Βεζύρη, οἱ Ἀρβανίτες
ἐχθροὺς δεμένους δὲ χτυποῦν.

— Καὶ μάλιστα ὅταν λάχῃ 185
νῦναι παλιοί των σύντροφοι.. Ἐμεῖς, Ἀνατολίτες,
σύγνεφα διαβατάρικα, δταν περοῦν^μ ἐδῶθε,
·'Ομέρ Βριόνη, μάθε το, χαλάζι φορτωμένοι
κι' ἀστροπελέκια φλογερά, δὲν ἔχομε στὸ νοῦ μας
παρὰ πῶς νὰ πλατύνωμε τὴν ἐρημιά, τὸ μνῆμα. 190
Οὔτε τὸ σπόρο μέσ' στὴ γῆ, οὔτε κλαρὶ στὸ λόγγο,
οὔτε παιδὶ μέσ' στὴν κοιλιὰ θ' ἀφήσωμε νὰ ζήσῃ.
·'Ως τὰ θεμέλια δ χαλασμός. Γιὰ πεντακόσια χρόνια
σ' αὐτὰ τὰ στειρολύθαρα, ποὺ ὅσο κι' ἀν ἔχουν χῶμα
τάποχτησαν τρώγοντας ἀπὸ τὰ κόκκαλά μας, 195
μάτι ποτὲ δὲν ἔκλεισεν οὔτ' ἔνας Μουσουλμάνος
χωρὶς νὰ ἰδῃ στὸν ὑπνο του νὰ λάμψῃ ἔνα τουφέκι
ἡ νὰ σφυρούῃ ἔνα σπαθί. ·'Ηρθε στὸ χτένι δ κόμπος.
Θὰ ἔχωνιάσω* αὐτὴ τὴ γῆ. Θὰ ἰδῶ στὰ σωθικά της
ποιός δαίμονας ἐφώλιασε. Κι' ἀλίμονο σ' ἐκεῖνον, 200
ποὺ μ' ἀντικόψῃ, Ὁμέροπασα, καὶ ποὺ τὸν εὔρω ἐμπρός μου..
Τί λὲς ἔσύ, Χαλκήμπεη*; κι' ὅσοι πιστοί, τί λέτε;

- Βεζύρη, ἐχάθηκε ἡ Τουρκιά. Πενήντα παλιοκλέφτες
μᾶς ἔξεμάτισαν. 'Αμάν! Θέρισε, σώριασέ τους
205 σ' ἔνα δόγο* καὶ κάψε τους. Πελέκα αὐτοὺς τοὺς λύκους.
Ξεσπέρμεψέ τους ἀπ' ἐδῶ, κι' ἡ στάχτη τους, Βεζύρη,
ἄς διπιστῆ* στὸν ἄνεμο νὰ μὴ ματαφυτρώσουν.
- 'Οχι, δὲν χάνετ' ἡ Τουρκιά. Νὰ κλαῖτε τὸ μερομῆγκι,
πόταν ἡ μοῖρα τ' ὁργιστῆ, μὲ φεύτικα φτερούγια
210 βγαίνει στὸν κόσμο καὶ πετᾶ: ἡ στὸ νερὸ θὰ πέσῃ,
(δὲν εἰν' ἀλήθεια, 'Ομέροπασα;) καὶ θὰ βρεθῇ πνιμμένο,
ἢ θὰ τάρπαξῃ τὸ πουλί...

Ποῦναι τὸ παλικάρι,
ποὺ χτὲς μ' ἀνδρειευότουνε; — Εδῶμαι, καὶ σ' ἀκούω.
— Ποιός εἰσ' ἐγὼ δὲν τὸ δωτῶ. Γιὰ μὲ τὰ ὄνόματά σας
215 θὰ νὰ σβηστοῦν ὅλα μὲ μᾶς, κι' εἶναι καιρὸς χαμένος
ἔμεις νὰ τὰ μαθαίνωμε. Θέλεις νὰ προσκυνήσῃς
καὶ νὰ δεχτῆς τὴν πίστη μου;
— Κιοσέπασα, δὲ θέλω.
— Θὰ νὰ σὲ ψήσω ζωντανόν.
— Εμεῖς οἱ παλιοκλέφτες
ἔχομε σάρκα κάκοψη*.
— Χαλήλιμπεη! ... δικός σου.

ἌΣΜΑ ΕΚΤΟΝ

ΤΟ ΔΑΧΤΥΛΙΔΙ.

- Ποτὲ τοῦ ἥλιου ἡ εύμορφιά, ποτὲ τῆς γῆς ἡ νιότη
κι' ἡ περηφάνεια τοῦ βουνοῦ, τοῦ δέντρου ἡ πρασινάδα
κι' ἡ λευτεριά τοῦ ἔιφτεριου*, ποτὲ τόση γλυκάδα,
τόση κρυφή μοσχοβοιλά δὲν ἔχυσαν τριγύρω
5 στὸ Διάκο, ποὺ ψυχομαχᾶ. Τυφλὴ καὶ μανιωμένη
τὸν ἐκνισσεῖς ἡ Λιαπονριά... Κεχρὶ παραδομένο
στὰ δόντια τοῦ νερόμυλου, τριμιδψυχα* διμένη
μέσ' στὸ λαρύγγι ἐνὸς θεριοῦ, προσάναμμα, ἀποκλάδι*,
χλωροκομένο φρύγανο, ποὺ τόβοσκεν ἡ φλόγα,
10 ὀλόγυρά του ἐκοίταζε, σὰν νᾶθελεν ἀκόμα
νὰ καταπιῇ μὲ μιὰ ματιά, νὰ κρύψῃ στὴν ψυχή του
τὴν ἔρμη τὴν πατρίδα του κι' ἐκεῖ στὸν ἄλλον κόσμο
νὰ τήνε πάρῃ συντροφιά... 'Επέρασε ἀπ' τὸ νοῦ του

φτωχή, κακογεράματη κι' ή δύστυχή του ή μάννα
μὴν ἔρθη ὥρα γιὰ ψωμὶ τὸ χέρι τῆς ν' ἀπλώσῃ,
καὶ μὴν πεθάνῃ νηστική. Ἐπάγωσε ή καρδιά του
κι' ἔνα κελάδημα γλυκό, πλασμένο μ' ὅλα τ' ἄνθη,
ποὺ τρέφ' δικῆπος τῆς ζωῆς, τοῦ φύτρωσε στὰ χεῖλη:
«Γιὰ ἵδες καιρὸ ποὺ ἐδιάλεξεν δικῆς Χάρος νὰ μὲ πάρῃ
τώρα πάνηζουν τὰ κλαριά, ποὺ βγάντις ή γῆ χορτάριο. 20
Λές κι' ήθελε πρὶν ἀνεβῆ στοῦ Πλάστη του τὸν κόρφο,
τὴ ζαγισμένη του καρδιά νὰ σχίσῃ, γιὰ νὰ φύγουν
τῆς νιότης του τάρῳματα, ποὺ δὲ χωροῦν στὸ μνῆμα.

Τὸν ἐπατοῦσαν τᾶλογα κι' ἄγρια, μεθυσμένα
τόνε δαγκόῦν στὸ πρόσωπο. Τάγερι, φορτωμένο
φοβέρες καὶ περίγελα καὶ φλογισμένα χνότα,
τριγύρω του ἐκουφόβραζε... Κανένα χιλιδόνι
δὲ φαίνεται στὸν οὐρανὸ νὰ τὸν παρηγορήσῃ ..
Ο δρόμος ἀτελείωτος! Δεξιά, ζεοβιά του τοῦχος
ἀνταριασμένοι* οἱ Γκέγκηδες*... Τοὺς ἀνακράζει δικάος: 30
«Δὲν εἰν' κανένας ἀπὸ σᾶς καθάριος Ἄρβανίτης
νὰ ἐντρέπεται τὴ γύμνια μου, τὴν καταφρόνεσή μου,
νὰ μοῦ φυτέψῃ ψυχικὸ στὸ μέτωπο ἔνα βόλι;...»
Βουβοὶ δὲν ἐταράχτηκαν, τόνε ωροῦν μὲ τρόμο.

*Εφούσκωνε δικάια του ἔνας χτύπος 35
ἀκούστηκε μικρὸς μικρός, σὰν νᾶθε ξεροσκάσει
τοῦ λύκου τάναστήκωμα, σὰν νᾶθε ἀπλώσει χέρι
στοῦ πιστολιοῦ τὸ σκάνδαλο... Ἀνάμεσ' ἀπὸ τόσους
μῆπως ἔξυπνησε κανείς, δποὺ ήταν παλικάρι;...
Ξαφνίστηκε δικάος Χαλήλμπετης...—Σκυλί, δποιος κι' ἀν είσαι, 40
τὸν ἔχω λάβει χάριτμα... είλαι δικό μου ψώνι...
Μάθε το... κάτου τάρῳματα...

Καὶ σὰν τὴ νυχτερίδα
κολλάει στοῦ Διάκου τὰ μαλλιά. Ξανάφτουνε οἱ φονιάδες.
Αψώνει πάλ* δικάος. Τρέζουν, πηδοῦνε*, σκούζουν*,
κι' ἀποσταμένοι, πλακωτοὶ* στοῦ ζουπακιοῦ τὸν ζοκιό 45
ἀράζουνε καὶ στέκονται.

*Ακίνητος δικάος
τὸ φοβερὸ τὸ σύνεργο στὰ χέρια του ἐκρατοῦσε,
τοῦ Χάρου παραβλάσταρο*, τοῦ τάφου σημαδούρι*.
*Αλεξψήφισποτηθῆκε απὸ τὸ Ινστιτούτο Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

- 50 Έμπρός του, πίσω του, βαθιά, διχαλωτοί* δυὸ ψῆστες μπηγμένοι βρίσκονται στή γῆ. Ὁ πρῶτος στὸ κεφάλι, δὲ δεύτερος στήν ποδαριά. Σωρὸς χλωρὰ κλωνάρια καὶ θράκια*, ποὺ ἔσπιθιζαν... Τὸ δέντρο παραστάτης.
- 55 Πλάστη μεγαλοδύναμε ! Χριστέ ! παράλαβέ με ! Βρέξε στή φλόγα μου δροσιὰ καὶ κάμε αὐτὴ τῇ στάχτῃ ποὺ θὰ ν' ἀφήσῃ τὸ κορμὸν τοῦ δούλου σου, Πατέρα, νὰ μὴ τὴν πάρῃ δὲ ἀνεμος καὶ νὰ μὴ μείνῃ στεῖρα». Εἴπε καὶ παραδόθηκε. Δεμένος στὸ δρομάρι*, δὲ μάρτυρας σιγά-σιγά παρεκαλεῖ τὴ φλόγα μὲ τὸν καπνὸν τὴν σάρκα του, πούταν γυμνή, νὰ κρύψῃ.
- 60 Γυρίζει δὲ γύφτος τὸ σουβλί... Τὸ χέρι του ἀνεμίδι*. Κι' ὅταν ἐμένανε νεκρὰ καμιὰ φορὰ ἀπὸ δείλια τ' ἀφωρεσμένα δάγκυλα καὶ τάφρυγεν* ἢ πύρη, τότε ξυλιές καὶ σάλαγος*, κεντήματα καὶ πέτρες. Φωνάζει κι' ὁ Χαλήλμπετης...
- Παλιόγερε, ἀνδρειέψου !...
- 65 Μέριασε ἐκεῖνο τὸ δαυλί... Γιὰ Ἰδές, ἀνάθεμά το ! τί γλῶσσες δόπου ἐπέταξε, καὶ πῶς τὸν ἔχει ζώσει !.. Θὰ τὸν δουσφήζῃ γρήγορα. Ταράξου !.. μέριασέ το !... Κι' ὅσο κι' ἀν ἔσπρωχνε δὲ φονιᾶς τὸ μυστικὸν τὸ ξύλο, τόσο δὲ καπνὸς τὸν ἔπινγε, τόσο θεριεύει ἡ φλόγα.
- 70 Διώχνει τὸ γύφτο ἢ ἀναλαμπή, κι' ὁ κόσμος τρομασμένος φεύγει τὸ στόμα τοῦ στοιχειοῦ. Ἀνάφτουν τὰ δεμάτια πούσαν τριγύρῳ σωριαστά... Τοῦ δουπακιοῦ τὰ φύλλα φωτοκαμένα* δέεύσυνε* .. Κανένας δὲν ξανοίγει* πούναι τοῦ Διάκου τὸ κορμὸν σ' αὐτὴ τὴν καταβόθρα*.
- 75 Κατακαθίζουν οἱ φωτιές .. Τρέχουν σιμὰ μὲ φόβο... Ἀφαντο τάγιο λείψανο !... Σκαλίζουνε τὴ στάχτη μὴν εὔρουν ἔνα κόκκαλο, μὴ Ἰδοῦν ἔνα σημάδι... Τίποτε !... Δὲν πιστεύουνε. Σκάφτουνε, ξεδιαλέγουν τὰ πεθαμένα κάρβουνα... Τίποτε ! Χτύπα*, κέντα,
- 80 μιὰ σπίθ* ἀστράφτει ἀπὸ τὴ γῆ .. Σηκώνουνε τὰ μάτια καὶ βλέπουν ἔνα φτερωτό, χρυσὸ δαγκυλιδάκι, ποὺ ἀνέβαινε στὸν οὐρανό... Πότε, Θανάση, πότε, θὰ νᾶρθη πάλε νὰ μᾶς βρῆ καὶ ποιός θὰ τὸ φορέσῃ τὸ φυλακτό σου τ' ἀκριβό ;... Πότε, Θανάση, πότε ;...

Ρυάζονται, φεύγουν τὰ θεριά. Κλεφτὰ-κλεφτὰ κι' ὁ γύφτος 85
χωνεύει* στὴν κουφάλα του. Κανεὶς δὲν ἀπομένει
παρ' οἱ ἀχτίδες τοῦ ἥλιοῦ, ποὺ ἀσπάζονται τὸ μνῆμα.

1867.

Β'. ΜΙΚΡΑΙ ΕΠΙΚΑΙ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ.

1. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΘΕΜΑ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ

Ο ἄγγελος τοῦ Μαραθῶνος.

Στεφάνου Δάφνη.

'Η μάχη ποὺ ἔστρωσε τὴ γῆ μὲ τὰ ἐχθρικὰ κουφάρια* 1
καὶ πούραιψε δλοπόρφυρη τὴ μαραθώνια γῆ,
ἡ μάχη ἀργὰ ἔεψυχησε· τριγύρω τὰ κοντάρια
καὶ τὰ σπαθιὰ ποὺ ἔσυντριψε κι' ἔστόμωσε ἡ σφαγή.

Πέρασε ἐκεῖνη ὁ Θρίαμβος κι' ἐβρόντηξε κι' ἔστάθη 2
οὐρανίο τόξο ἐπύργωσεν ἡ Δόξα ἀπ' ἀντικού,
κι' ἀπὸ τὸν κάμπο τὸν πλατύν ὡς τούρανοῦ τὰ βάθη
ἡ Νίκη ἀνέβη κι' ἔλαμψε τριγύρω ἀστραφερή.

Μαίνονται γύρω ἀπ' τὴ χαρὰ τ' ἀσπιδοφόρα πλήθη 3
καὶ τὰ ἐπινίκια οἱ σάλπιγγες σημαίνουνε τὴνηρά.
Κι' ὁ Μιλιτάρδης στοῦ στρατοῦ τὴ μέση τώρα ἐχύθη
καὶ κράζει πρὸς τὸν Ἐφηβο μὲ ἀκράτητη χαρά :

—Τρέξε ! τοῦ λέει, καὶ πρόφτασε τὴ νίκη διαλαλῶντας 4
στὴν πόλη ποὺ ἐπροστάτεψεν ἡ σώτειρα Ἀθηνᾶ.
Κι' ἐπῆρε ἐκεῖνος τὰ φτερὰ τοῦ ἀνέμου, ὅταν ὁρμῶντας
τὰ φύλλα δίχνει ἀδάμαστος τὰ χινοπωρινά.

Χτυπᾷ ἡ καρδιά του δλόθερμη, τὸ αἷμα στὶς φλέβες βράζει 5
καὶ ἡ πανοπλία στοὺς ὤμους του ἡ χάλκινη βροντῆ.
κι' ἐνῷ ὁ ἴδρωτας ἀφθονος ἀπ' τὸ κορμί του στάζει,
πάντα ὡς γεράκι ἀκράτητος κι' ἀκούραστος πετᾶ.

Τὸ αἷμα ποὺ τοῦ λέρωσε τὰ γόνατα ἐκεῖ πέρα 6
ὅταν τὸν Πέρσην ἔσφαξε στῆς μάχης τὴν ὁρμὴ
μὲ τὸν ἴδρωτα σμίγεται, καὶ μέσ' στὸ λάβρο ἀγέρα
ἡ κόμη του ἀνεμίζεται στὶς πλάτες του ἡ θερμή.

- 7 Λυγίστε κλῶνοι ὅπον περνᾶ, χαρῆτε γύρω, ὥς κάμποι,
γιὰ τῆς Ἀθήνας τὸ ὄμορφο, ἔνθατόμαλλο παιδί,
ποὺ ἔχει στὸ μέτωπο ἔνα φῶς καὶ σὰν ἀστέρι λάμπει,
ποὺ ἀπὸ τῇ μάχῃ φέρνει σας τῆς δάφνης τὸ κλαδί.
- 8 Κι' ὥς Ἀθηναῖοι, ὁ ἄγγελος ὅταν σὲ λίγο φτάσῃ
(παρθένες, νέοι καὶ γέροντες κι' ὡς πλῆθος, ὅλοι ἔσεις),
στρῶστε χλωρὰ δαφνόφυλλα στὴ γῆ ποὺ θὰ περάσῃ
νὰ σᾶς εἰπῇ τὸ θρίαμβο τῆς μέρας τῆς χρυσῆς.
- 9 Καὶ τρέχει πάντα ! Ὁλόγυρα πρασινισμένη ἡ φύση
ἀπλώνει μύρια τ' ἄνθια τῆς καὶ τοῦ χαμογελᾶ·
κι' ὁ Ἡλιος στέκεται ὁ χρυσὸς γιὰ νὰ τὸν χαιρετίσῃ
καὶ νέφη ὁδοκόκκινα στὸν Ὑμηττὸ κυλᾶ.

*

- 10 Καὶ στὴν Ἀθήνα ἔνας λαὸς μὲ τὴν καρδιὰ σφιγμένη
στὴν ἀγορὰ ἐσυνάχτηκε καὶ τρέμει του ἡ ψυχή·
καὶ στὴν Ἀκρόπολη ψηλὰ ἡ ἀγωνία ἀπλωμένη
λυγάει χιλιάδες γόνατα σὲ οὐράνια προσευχή..
- 11 Μὰ νά ! Στοῦ δρόμου τὰ βαθιὰ σὰν ἵσκιος κάτι ἐφάνη
---οἱ νέοι τὰ μάτια ἐκάρφωσαν, οἱ γέροι ὅλο ὁ φωτοῦν—
κι' ὅλο ζυγώνει δρμητικὰ στὴν πόλη, κι' ὅλο φτάνει,
ποὺ λές καὶ κάποια ἀόρατα φτερὰ ὅτι τὸν κρατοῦν.
- 12 Καὶ φτάνει. Κι' ὡς περίγυρα ἀπ' τὸ λαὸ ἐκυκλώθη
«νικήσαμεν !» ἐφώναξε· «χαρῆτε !» Κι' ὁ λαὸς
ἀλλάξε, ἀχολόγησεν, ἐβρόντηξε κι' ἀπλώθη
ποὺ θᾶλεγες καὶ ἐσείστηκε στὰ ὑψη ὁ οὐρανός.
- 13 Κι' ἐκεῖνος στὴν ἀσπίδα του τὴν καταματωμένη
ἔγειρε τώρα ἀκίνητο τὸ ὄλόμορφο κορμί,
καὶ τὴ ματιά του ἐκάρφωσε μακριάθε τὴ σβησμένη
στὸν ἥλιο ποὺ ἐβασίλευε πρὸς τὰ βουνὰ ἀντικρύ.
- 14 Κι' ἔτσι γλυκός, σὰν ὅραμα χρυσὸς κι' ὀνειροπλάνο
τὸν πῆγες ἀγάλια δ Θάνατος μὲ τὰ πλατειὰ φτερά,
ἐνῷ τὰ λάβαρα ἀνοιχτὰ τρικύμιζαν ἀπάνω
κι' ἐνῷ τριγύρω οἱ σάλπιγγες χτυπούσανε ἥχηρά !

Η Καλλιπάτειρα*.

Α. Μαβίλη.

« Ἀρχόντισσα Ροδίτισσα, πῶς μπῆκες;
 Γυναῖκες διώχγει μιὰ συνήθεια ἀρχαία
 ἐδῶθε.—Ἐχω ἔνα ἀνύψι, τὸν Εὐκλέα,
 τοία ἀδέοφια, γυιό, πατέρα Ὄλυμπιονίκες.
 Νὰ μὲ ἀφήσετε πρέπει, Ἐλλανοδίκες,
 κι' ἐγὼ νὰ καμαρώσω μέσ' στὰ ώραια
 κορμιά, ποὺ γιὰ τὸ ἀγρέλι* τοῦ Ἡρακλέα
 παλαίσουν, θιαμαστές ψυχὲς ἀντρίκιες.
 Μὲ τὲς ἄλλες γυναικες δὲν εἶμαι ὅμοια·
 στὸν αἰῶνα τὸ σόι* μου θὰ φαντάζῃ
 μὲ τῆς ἀντρειᾶς τὰ ἀμάραντα προνόμια·
 μὲ μάλαμα γραμμένος τὸ δοξάζει
 σὲ ἀστραφτερὸ κατεβατὸ μαρμάρου
 ὑμνος χρυσὸς τοῦ ἀδάνατου Πινδάρου».

1895.

Ο θρέαμβος τοῦ Διεγόρα*.

Στεφ. Δάφνη.

Μέσι στὸ στάδιο, τῆς χαρᾶς σαλεύει ἥ τρικυμία· 1
 τὰ πεντελήσια μάρμαρα σκεπάζει τα ὁ λαός.

Κι' ἀπὸ τὸ φῶς τὸ ἀνθάνατο ντυμένη ἥ Ὄλυμπία
 φαντάζει, ἀστράφτει δλόγυρα, καὶ δείχνεται ὡς ναός.

Νὰ τῆς Ἐλλάδος τὰ ἔανθὰ καὶ ἔακουστὰ βλαστάρια, 2
 ποὺ ἐπάλαιψαν, ποὺ ἀκόντισαν, ποὺ ἐτρέξαν! Καὶ νὰ
 τὰ μαῦρα καὶ τὰ χάλκινα κορμιά, ποὺ παλικάρια
 τὸν Πέρση πέρα ἐσπρώξανε στῆς Θράκης τὰ βουνά.

Οἱ πανοπλίες λάμπουνε στὸν ἥλιο καὶ τὰ τόξα 3
 ποὺ νικηφόρα ἐστήσανε τὰ τρόπαια ἔναν καιρό,
 ποὺ βροντερὰ ἀντηλάλαξαν τὴ σαλαμίνια δόξα
 καὶ ποὺ τὸν κάμπο ἐβάψανε τὸ Θέσπιο αἷματηρό!

Καὶ νὰ τὰ ώραια γεράματα τὰ εἰρηνικὰ τριγύρα 4
 ποὺ μὲ τὰ κισσοστέφανα στὴν τίμια κεφαλὴ
 ἀν εἶναι τώρα γιὰ νὰ βγοῦν ἀπ' τῆς ζωῆς τὴ θύρα
 ὅμως τὸ φῶς τὸ ἀγέσπερο στὰ Ἡλύσια* τοὺς καλεῖ.

- 5 "Ολα μεγάλα καὶ λαμπρὰ κι' ἀμόλυντα καὶ ώραια
κάτου ἀπ' τὸν μάγον ἥλιο σου, Ἐλλάς μου φωτεινή :
τ' ἀγάλματα ποὺ δείχνονται πανέμορφα καὶ νέα,
τὰ λάβαρα ποὺ δὲ ἄνεμος μὲ ἀγάπη τὰ κινεῖ.
- 6 Τ' ἄσπρα μαλλιά καὶ τὰ ἱερὰ καὶ οἱ πορφυρὲς χλαμύδες
καὶ οἱ σάλπιγγες ποὺ εἰν' ἔτοιμες τές νίκες γιὰ γὰ εἰποῦν,
κι' οἱ μεγαλόψυχες καρδιές, ποὺ οἱ μυστικὲς ἐλπίδες
μὲ ἄγιο μεθύσι ἐγέμισαν κι' ἀδιάκοπα γιαποῦν.
- 7 Κι' ἥρθε στὴ μέση δὲ κήρυκας κι' ἑστάθηκε· καὶ ὑψώνει
χρυσὸ δαβδί, κι' ὀλόγυρα τὴν ἀγωνία θωρεῖς,
κι' ἥρθε στὴ μέση δὲ κήρυκας καὶ κράζει : «Στεφανώνει
τοὺς νικητὰς μὲ κότινον ἡ Ὀλυμπία πατρίς !
- 8 "Η Ἃροδος παίρνει σήμερα τὶς δυὸ μεγάλες νίκες.
Τοῦ Διαγόρα ἀς ἔρθουνε τὰ δυὸ παιδιά μπροστά !»
Κι' ἀπὸ τὰ πλήθη ἐπρόβαλαν πρὸς τοὺς ἐλλανοδίκες
οἱ δυὸ ἀδελφοί.— «Ω δίδυμα λουλούδια, ταιριαστά !
- 9 Χαρά στην ποὺ σᾶς γέννησε καὶ ποὺ σᾶς μοσκοβόλα !
τὰ πλαστικά, τ' ἀτσάλινα, τὰ δυνατὰ κορμιά,
ποὺ βγαίνουν σὰν ἡμίθεοι μὲ μάτια φωτοβόλα,
μὲ τὰ πλατειά τους μέτωπα καὶ τὰ χυτὰ μαλλιά !...
- 10 «Χαίρετε, δὲ Ἃροδοι, χαίρετε !» δὲ ἐλλανοδίκης κράζει.
«Τοῦ Διαγόρα εἰσαστε σεῖς τὰ φύτρα* τὰ ἱερά,
ποὺ ἡ φήμη μὲ τὸ οὐράνιο φῶς πλατιὰ τονὲ σκεπάζει
ποὺ ἕφτὰ φορὲς τὴ χάρηκε τῆς νίκης τὴ χαρά.
- 11 "Ἄς τρικυμίσουν οἱ χαλκοί, κι' ἀς ἀντηχοῦν τὰ σεῖστρα*,
τὰ κύμβαλα* ἀς ἦχήσουνε καὶ οἱ σάλπιγγες, ἐμπρός !»
Κι' ἀνέβη, ἀνέβη ὁ ἀλαλαγμὸς ἀπάνω ἀπ' τὴ κονίστρα
δποὺ δ λαὸς ἐβόησε περίγυρα ἥχηρός.
- 12 Κι' ὅλοι κοιτάζανε δεξιὰ στοῦ γέρου τὴν κερκίδα.
Μὰ δ Διαγόρας ἄφθονα τὰ δάκρυνά του κυλᾶ,
κι' ἀμύλητος τὰ μάτια του σφουγγάρει μὲ τὴ χλαμύδα
καὶ τοῦ κρατεῖ ἡ συγκίνηση δεμένη τὴ λαλιά.

Καὶ οἱ νικητές, μὲ τὰ χλωρὰ στεφάνια τώρα, πᾶνε
καὶ στοῦ πατέρα τὸ λευκὸ κεφάλι τὰ φοροῦν,
κι' ὅρμητικὰ τὸν ἄρπαξαν στοὺς ὕμους καὶ περνᾶνε
κι' ὡς θρίαμβος, ἀγέρωχα στὸ Στάδιο προχωροῦν.

13

Γύρω τὰ πλήθη τὸ ίερὸ μεθύσι φλέγει τώρα
καὶ σειοῦν τοὺς κλάδους καὶ σκορποῦν τ' ἄνθια μ' ἀγνὴ χαρά,
καὶ κράζουνε : «Ω, ἀπόθανε, ἀπόθανε, Διαγόρα !
Ποιά δόξα ἔστιν ὥραιότερη θά ἐπιθυμήσῃς πιά !»

- 15 Κι' ἐκεῖνος, ως ἐφτάσανε στὸ ἄγαλμα ἐμπρὸς τῆς Νίκης,
τὸ ἀσπρὸ κεφάλι του ἔγειρε μὲ καμογέλοιο ἀχνὸ*
κι' εὐτυχισμένος τρεῖς φορές ὁ γέρος Ὄλυμπιονίκης
τὰ μάτια του ἐπαράδωσε στὸ φῶς τὸ ἀληθινό.
- 16 Γύρω ἔξεσποῦσε ὁ θρίαμβος κι' ἀλάλαζαν τὰ σεῖστρα
καὶ τὸν παιᾶνα οἱ σάλπιγγες κτυπούσανε ἥχηρό,
καὶ τ' ἄνθια πάντα ἐπέφτανε ἀπάνω στὴν κονίστρα
καὶ τ' ἄνθια πάντα ἐρραίγανε τὸ γέροντα νεκρό!

1906.

*Η παρὰ τὴν Κασσάνδραν ναυμαχέα (1807).

Δημόδες.

- Μαῦρο καράβι ἀρμένῃς στὰ μέρη τῆς Κασσάνδρας
εἶχε πανιὰ κατάμαυρα καὶ τὸ οὐρανὸν παντιέρα*.
Ἐμπρὸς κορβέτα μ' ἄλικο* μπαϊράκι* τοῦ προβγαίνει.
—Μάινα*, φωνάζει, τὰ πανιά, ὅτες τὶς γάμπιες* κάτω!
5 —Δὲν τὰ μαϊνάρω τὰ πανιά, κι' οὐδὲ τὰ ὁίχνω κάτω.
Μή μὲ θαρρεῖτε νιόνυφη νὰ βγῶ νὰ προσκυνήσω;
Ἐγώ εἰμαι ὁ Γιάννης τοῦ Σταθᾶ*, γαμπρὸς τοῦ Μπουκούβαλα.
Τράπο*, λεβέντες, δώσετε! Ἀπίστους μὴν ψηφᾶτε!
Οἱ Τοῦρκοι βόλταν ἔρριζαν, κι' ἐγύρισαν τὴν πλώρη.
10 Πρῶτος ὁ Γιάννης πέιαξε μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι.
Στὰ μπούνια* τρέχουν αἴματα, τὸ πέλαο κοκκινίζει,
κι' Ἀλλάχ! Ἀλλάχ! οἱ ἄπιστοι κράζουν καὶ προσκυνοῦνε.

2. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕΤΑ ΜΥΘΙΚΟΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ.

*Η ἀρπαγὴ τῆς γυναικός τοῦ Ἀκρέτου.

Δημόδες.

- ‘Ως ἔτρωγα κι' ὡς ἔπινα σὲ μαρμαρένια τάβλα*,
δο μαῦρος μου κλιμάντρησε, ὁάγισε τὸ σπαθὶ μου.
Κι' ἐμένα ὁ νοῦς μου τῷβαλε, παντρεύουν τὴν καλή μου!
Μὲ κάποιον ἄλλον τὴ βλογοῦν κι' ἐκείνη δὲν τὸν θέλει,
5 παντρευαρραβωνιάζουν τὴν κι' ἐμένα μάστοχοῦνε*.

Περνῶ καὶ πάσι στοὺς μαύρους μου, τοὺς ἑβδομηνταπέντε.
«Μαῦροί μου ἀκριβοτάγιστοι καὶ μοσκαναθρεμμένοι,
ποιός εἰν’ ἀψὺς* καὶ γλήγορος, νὰ τὸν καβαλικέψω,
ν* ἀστράψῃ στὴν Ἀνατολὴ καὶ νὰ βρεθῇ στὴ Δύση;»

Οἱ μαῦροι μου ὅσοι τάκουσαν, οὐλοὶ βουβοὶ ἀπομεῖναν... 10
Κι' ἔνας γρίβας*, παλιόγριβας, σαρανταπληγιασμένος,
κεῖνος ἀπολογήθηκε, γυρίζει καὶ μοῦ λέει :

«Ἐγώ εἰμαι ἄψυς καὶ γλήγορος νὰ πάγω ὅθε κι' ἀν εἶναι.

«Οπου εἶναι γάμος καὶ χαρὰ πᾶντα τὰ νιὰ μουλάρια,
ὅπου εἶναι πόλεμος φρικτὸς παίρνονταν ἐμὲ τὸ γέρο. 15

«Ἐγώ εἰμαι γέρος κι' ἄχαρος*, ταξίδια δὲ μοῦ πρέπουν
μὰ γιὰ κατίρι τῆς κυρᾶς νὰ μακροταξιδέψω
ὅπου μὲ ἀκριβοτάγιζε στὸ γῦρο τῆς ποδιᾶς της
κι' ὅπου μὲ ἀκριβοπότιζε στὴ χοῦφτα τοῦ χεριοῦ της.

Μόγ' δέσε τὸ κεφάλι σου μὲ δυό, μὲ τρία μαντίλια,
καὶ σφίξε τὴ μεσούλα σου μὲ δυό, μὲ τρία ζουνάρια
νὰ μὴ σὲ φάῃ ἡ βουὴ καὶ ντραλιστῆς* καὶ πέσης.
Καὶ μὴ σὲ πάρη κουρτεσιά* καὶ βάλης φτερνιστήρι,
μὴ θυμηθῶ τὴ νιότη μου καὶ κάμω σὰν πουλάρι
καὶ σπείρω τὰ μυαλούδια σου σ' ἐννιὰ μοδιῶ* χωράφι. 25

Στρώνει γοργὰ τὸ μαῦρό του, γοργὰ καβαλικεύει.
Δίνει βιτσιὰ* τοῦ μαύρου του καὶ πάει σαράντα μίλλια,
καὶ μεταδευτερώνει του καὶ πάει σαρανταπέντε.

Στὴ στράταν ὅπου πήγαινε τὸ Θιὸν ἐπαρακάλει :
«Θέ μου, νὰ βρῶ τὸν κύρη μου στ' ἀμπέλι νὰ κλαδεύῃ!» 30
Σὰ χριστιανὸς ποὺ τοῦ τόλεγε, σὰν ἄγιος ἐξακούστη,
κι' ἀπάντησε τὸν κύρη του ποὺ κλάδευε στ' ἀμπέλι.
«Καλῶς τὰ κάνεις, γέροντα· καὶ τίνος εἰν' τ' ἀμπέλι;
—Τῆς ἑρημιᾶς, τῆς σκοτεινιᾶς, τοῦ γυιοῦ μου τοῦ φευγάτου.
Σήμερα τῆς καλίτσας του τῆς δίνονταν ἄλλον ἀντρα 35
ἐψὲς ἐπῆραν τὰ προικὰ καὶ σήμερα τὴ νύφη.
—Παρακαλῶ σε, γέροντα, ἀλήθεια νὰ μὲ δώσῃς,
τάχα θὰ φτάσω στὴ χαρά, θὰ φτάσω καὶ στὸ γάμο;
—«Αν ἔχῃς μαῦρο γλήγορο, στὸ σπίτι τοὺς προφτάνεις,
ἄν εἰν' ὀκνὸς ὁ μαῦρος σου, στὴν ἐκκλησιὰ τοὺς βρίσκεις». 40

Δίνει βιτσιὰ τοῦ μαύρου του καὶ πάει σαράντα μίλλια
καὶ μεταδευτερώνει του καὶ πάει σαρανταπέντε.

Στὴν στράταν ὅπου πήγαινε τὸ Θιὸν ἐπαρακάλει :
«Θέ μου, νὰ βρῶ τὴ μάννα μου στὸν κῆπο νὰ ποτίζῃ!»
Σὰ χριστιανὸς ποὺ τοῦ τόλεγε, σὰν ἄγιος ἐξακούστη. 45

καὶ βρῆκε τὴ μαννούλα του ποὺ πότιζε τὸν κῆπο.

«Ωρα καλή, γερόντισσα, καὶ τίνος εἶν’ ὁ κῆπος;

—Τῆς ἐρημιᾶς, τῆς σκοτεινᾶς, τοῦ γυιοῦ μου τοῦ φευγάτου, ποὺ σήμερα ἡ γυναικά του θὰ πάρῃ νᾶλλον ἀντρα·

50 ἐψὲς ἐπῆραν τὰ προικιὰ καὶ σήμερα τῇ νύφῃ.

—Πές μου, νὰ ζῆς, γερόντισσα, φτάνω κι’ ἐγὼ στὸ γάμο;

“Αν ἔχῃς μαῦρο γλήγορο, στὸ σπίτι τοὺς προφτάνεις·

κι’ ἂν εἶν’ ὀκνὸς ὁ μαῦρος σου, στὴν ἐκκλησιὰ τοὺς βρίσκεις».

Δίνει βιτσιὰ τοῦ μαύρου του, στὴ χώρα κατεβαίνει.

55 Ἐκεῖ σιμά, ἐκεῖ κοντὰ στὸ σπίτι του νὰ φτάσῃ, ὁ μαῦρος του χλιμίντρησε κι’ ἡ κόρη ἀναστενάζει·

«Τί ἔχεις, κόρη, καὶ θλίβεσαι καὶ βαριαναστενάζεις; Τὰ δοῦκά σου δὲν εἶν’ καλά, ἢ τὰ φλωριά σου λίγα;

—Φωτιὰ νὰ κάψῃ τὰ δοῦκά σου καὶ λάβρα* τὰ φλωριά σου 60 τὶ ὁ μαῦρος ποὺ χλιμίντρησε σὰν τοῦ καλοῦ μου μοιάζει.

—“Αν εἶν’ ὁ πρῶτος ἀντρας σου νὰ βγῆς νὰ τὸν σκοτώσω! Λὲν εἶν’ ὁ πρῶτος μου νὰ βγῆς νὰ τὸν σκοτώσης, μόν’ εἶν’ ὁ πρῶτος μου ἀδερφός, μιοῦ φέρνει τὰ προικιά μου.

—“Αν εἶν’ ὁ πρῶτος σου ἀδερφός, ἔβγα νὰ τὸν κεράσης».

65 Χρυσὸ ποτήριν ἀρπάξε νὰ βγῆς νὰ τὸν κεράσῃ.

«Δεξιά μου στέκα, λιγερή, ζερβά μου πέργα, κόρη!»

Τὸ μαῦρό του χαμήλωσε κι’ ἡ κόρη ἀπάνω εὑρέθη·

Βγάνει καὶ τὸ χρυσὸ σπαθὶ καὶ τὸ ἀργυρὸ μαχαίρι· δίνει τοῦ μαύρου του βιτσιὰ κι’ ἐπῆρε κίλια μίλλια.

70 Μηδὲ τὸ μαῦρον εἴδανε, μηδὲ τὸν κορνιαχτό* του.

“Οποὺ εἶχε μαῦρο γλήγορον εἶδε τὸν κορνιαχτό* του, κι’ ὅποὺ εἶχε μαῦρο κι’ εἶν’ ὀκνός, μηδὲ τὸν κορνιαχτό του.

‘Ο Χάρος κι’ ὁ λεθέντης.

Δημῶδες.

Λεβέντης ἐρροβόλαγε* ἀπὸ τὰ κορφοβουύνια

μὲ τὸ μαντήλι στὸ λαιμό, τὸ βαριοκεντημένο.

Εἶχε τὸ φέσι του του στραβὰ καὶ τὰ μαλλιὰ κλωσμένα, κι’ ἔστριψε τὸ μουστάκι του καὶ ψιλοτραγουδοῦσε.

Κι' ὁ Χάρος τὸν ἀγνάντεψεν* ἀπὸ ψηλὴ ὁρασύλα·
καρτέρι πάει καὶ τόβαλε σ' ἔνα στενὸ σοκάκι.

5

«Γειά σου, χαρά σου, Χάροντα.—Καλό στον τὸ λεβέντη.
Λεβέντη μ', ποῦθεν ἔρχεσαι, λεβέντη μ', ποῦ πηγαίνεις;
—'Απὸ τὴν μάντρα μου ἔρχομαι, στὸ σπίτι μου πηγαίνω·
πάω νὰ πάρω τὸ ψωμὶ καὶ πίσω νὰ γυρίσω.

10

—Λεβέντη μ', μ' ἔστειλε ὁ Θεὸς νὰ πάρω τὴν ψυχὴ σου.
—Χωρὶς ἀνάγκη κι' ἀρρωστιὰ ψυχὴ δὲν παραδίνω.

Μόνῳ ἔβγα νὰ παλαιύσουμε σὲ μαρμαρένιο ἄλῶνι,
κι' ἂ μὲ νικήσῃς, Χάροντα, νὰ πάρῃς τὴν ψυχὴ μου,
κι' ἂ σὲ νικήσω πάλι ἐγώ, πήγαινε στὸ καλὸ σου».

15

Πιαστῆκαν καὶ παλεύανε ἀπ' τὸ πουρνὸ ώς τὸ βράδυ.

Κι' ἔκει στὸ γύρισμα τοῦ ἥλιοῦ ποῦ τρέμεν* νὰ βασιλέψῃ,
ἀκοῦν τὸ νιὸ ποὺ βρόγγιζε καὶ βαριαναστενάζει:

«'Ασε με, Χάρε μ', ἀσε με, παρακαλῶ νὰ ζήσω·
τὶ ἔχω τὰ πρόβατα ἄκουρα* καὶ τὸ τυρὶ στὸ ζύγι*,
τὶ ἔχω γυναικά παρανιὰ καὶ χήρα δὲν τῆς πρέπει,
τὶ ἔχω παιδὶ κι' εἶναι μικρὸ κι' ὀρφάνια δὲν τοῦ μοιάζει.

20

—Τὰ πρόβατα κουρεύονται καὶ τὸ τυρὶ ζυγιέται,
καὶ τάρφανὸ πορεύεται*, κι' ἡ χήρα κυβερνιέται».

Ο Χάρος καὶ οἱ ἀποθαμένοι.

Δημᾶδες.

Γιατί εἶναι μαῦρα τὰ βουνὰ καὶ στέκουν βουρκωμένα*;
Μὴν ἄνεμος τὰ πολεμᾶ, μήνα βροχὴ τὰ δέρνει;

Κι' οὐδὲ ἄνεμος τὰ πολεμᾶ κι' οὐδὲ βροχὴ τὰ δέρνει,
μόνο διαβαίνει ὁ Χάροντας μὲ τοὺς ἀποθαμένους.

Σέρνει τοὺς νιοὺς ἀπὸ μπροστά, τοὺς γέροντες κατόπι,
τὰ τρυφερὰ παιδόπουλα στὴ σέλλα ἀραδιασμένα.

5

Παρακαλοῦν οἱ γέροντες, τ' ἀγόρια γονατίζουν:

—Χάρε μου, κόνεψε* εἰς χωριό, κόνεψε εἰς κρύα βρύση,
νὰ πιοῦν οἱ γέροντες νερό κι' οἱ νιοὶ νὰ λιθαρίσουν
καὶ τὰ μικρὰ παιδόπουλα νὰ μάσουνε λουλούδια.

10

—Κι' οὐδὲ εἰς χωριό κονεύω γάρ, κι' οὐδὲ σὲ κρύα βρύση·
ἔρχοντες οἱ μάννες γιὰ νερό, γνωρίζουν τὰ παιδιά των,
γνωρίζονται τ' ἀντρόγενα καὶ χωρισμοὺς δὲν ἔχουν.

Ξ Ιη Δεκεμβρίου.

Τιαννον Πολέμη.

- 1 Ἀπόψε στὸ παλάτι του ψυχομαχάει ὁ Χρόνος
τρακόσων τόσων ἡμερῶν γέρος ὀκνός, βαρύς.
τὸν συνταράζει σύστωμο τοῦ χωρισμοῦ του ὁ πόνος
κι' ἄγκομαχῷ παλαίθοντας καὶ, βόγγει δλημερίς.
- 2 Στὸ πλάγι ἥ μυγατέρα του, ἥ Λήμη ἥ μαρμαρένια
τὸν παραστέκει ἀσάλευτη μὲ κείλη σφαλιστά
δὲ δείχνει μέσ' στὰ μάτια τῆς οὔτε φροντίδα, οὔτ' ἔννοια
κι' ἔτσι βουβὴ ἔτεύλιγο τὸ σάβανο βαστᾶ.
- 3 Παρέκει ἥ Μνήμη θαρρετὴ μὲ πέννα στόνα κέρι
στρέφει, κοιτάζει ὀλόγυρα σὰν κάτι νὰ ζητῇ.
ἀναγελάει* τὸ θάνατο καὶ κάνει του καρτέρι
καὶ γράφει, γράφει ἀκούραστα σὲ κάτασπρο χαρτί.
- 4 Κι' ἄλλοτε γράφοντας κουνεῖ μὲ πόνο τὸ κεφάλι
καὶ δείχνει θλίψη ἥ ὅψη τῆς καὶ πίκρα περισσή,
ἄλλοτε πάλι πρόσχαρη γελᾶ, κι' ἄλλοτε πάλι
σκορπίζεται στὰ μάτια τῆς λάμψη γλυκειά, χρυσῆ.
- 5 Πίσω ἀπ' τὴν θύρα βιαστικὸς ὁ Χάρος περιμένει
κι' ἄφωτα μάτια στρέφοντας ἀντίκου του θωρεῖ
ἔνα διολόγι ἀκούμητο ποὺ βροντερὰ σημαίνει
κι' ἀκούραστο καρδιοχτυπᾶ κι' ἀγάλια προκωρεῖ.
- 6 Ξάφνω, τίκ-τάκ, μεσάνυχτα σημαίνουν. Μπαίνει ὁ Χάρος,
παίρνει τὸ Χρόνο ἀνάρπαστο μὲ ἀγκάλιασμα γοργό.
κι' ἥ Μνήμη καμαρώνοντας στρέφει, τοῦ λέει μὲ θάρρος:
«τί μὲ κοιτᾶς; Στὴ θέση του θὰ μείνω τώρα ἐγώ».

1921.

3. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΘΕΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ

× 'III Βαρκούλα.

Τιάννη Περγιαλίτη.

- 1 Ριγμένη στ' ἀκρογιάλι ἥ πλανεμένη
βαρκούλα, σὰν ἐρείπιο τοῦ χρόνου,
ἐκοίτετο ὡς τὰ κθὲς σκελεθρωμένη*
κομμάτι τῆς ζωῆς, ξεσκλίδι* πόνου.

'Ανέμοι στοὺς ἀρμοὺς τοὺς ἀνοιγμένους,
φυσῶντας ἀπ' τὴν πλάῳη ὡς τὴν πρύμη,
περνοῦν καὶ παίρνοντας πόθους πεθαμένους·
περνοῦν, σὰν ὅρνια τρώγοντας ἀγρίμι.

2

Τὰ κύματα, ἀπαλὰ εἴτε μανιασμένα
φιλοῦνται τῇ βαρκούλᾳ ἢ τῇ χτυπᾶντε·
τὰ μυστικά της παίρνοντας νεκρωμένα
καὶ στὸ βυθὸ τὸν ἄφαντο τὰ πᾶνε...

3

Μὰ τώρα οἱ ἔνδοκόποι τὴν χαλνοῦντε·
ὅ γέρο ναύτης εἶπε στὰ παιδιά του:
τὰ κόκκαλά του θέλει νὰ κλειστοῦνται
στὰ ἔντα ποὺ εἶχαν κλείσει τὴν καρδιά του.

4

Καὶ τώρα νεκροκρέβθατο στὸ μνῆμα
μέσα ἡ βαρκούλα ἀγνώσιτη ἔτσι ἐθάφτη,
νὰ ταξιδεύῃ αἰώνια, δίκως κῦμα,
στὸ ἀτέλειωτο ταξίδι μὲ τὸ ναύτη.

5

1903.

• Ο λεποτάκτης.

Ιω. Πολέμη.

"Ενας μονάχα ἐλιποτάκτησε·
πέταξε κάπου τὸ τουφέκι,
στῆς νύχτας στὸ σκοτάδι μπλέκει,
τρέμει ὅπως θάττοεμε στὸν ἄνεμο,
πρὸν σβήσῃ. ἡ λάμψη τοῦ κεριοῦ...
Παίρνει τὸ δρόμο τοῦ χωριοῦ.

1

«Ποιός κρούει τὴν θύρα; — 'Ανοιξε, μάννα μου,
δὲν εἶναι κλέφτης, μήτε ξένος·
ὅ γυιός σου κρούει καταδιωγμένος·
ἄνοιξε, μάννα μου. Μ' ἐβράχνιασεν
ὅ τρόμος, μ' ἔπνιξε ὁ ἴδρως,
μ' ἔβαλε ὁ θάνατος ἐμπρός.

2

— 'Εμένα ὁ γυιός μου εἶναι στὸν πόλεμο·
νά το τὸ ξέστρωτο κρεββάτι·
τὴν θύρα ἐλάθεψες, διαβάτη·
'Εμένα ὁ γυιός μου εἶναι στὸν πόλεμο
κι' ἵσως ποτὲ δὲ θὰ τὸν δῶ.
Δὲν εἶσαι σύ· φύγε ἀπ' ἐδῶ.

3

1913.

Γ'. ΜΥΘΟΙ.

‘Ο τραγουδιστής.

Zax. Παπαντωνίου.

- Ο μύρμηγκας ὁ κυρὶς Ἀργύρης,
ποῦναι μεγάλος νοικοκύρης,
βαρέθηκε ὅλο νὰ μαζεύῃ...
Σήμερα θέλει νὰ γλεντήσῃ
5 καὶ τὰ λαλούμενα γυρεύει,
μὰ δῆλι τὸ γλέντι νὰ στοιχίσῃ.
Τοῦ ἀρέσει λίγο ἥ εὐθυμία
σὰν γίνεται μὲ οἰκονομία.
- Λοιπὸν τὸν τζίτζικα προσμένει
10 νάρδη, δπως πάντα, στὴν ἐλιά του.
Λένε πὼς ἔχει αὐτὸς κρυμμένη
μιὰ πίπιζα* στὸ λάρυγγά του
καὶ παίζει πάντα στὸ λιοπύρι,
σὰ βιολιντῆς στὸ πανηγύρι.
- 15 Καὶ νά ! στὸ δέντρο ἀνεβασμένος
ὅ τζίτζικας λαλεῖ καὶ παίζει,
κι' ὁ μύρμηγκας εὐτυχισμένος
στρώνει ἀποκάτου τὸ τραπέζι.
- Τὸ γλέντι ἐστάθηκε μεγάλο·
20 χορεύει καὶ συρτὸ καὶ μπάλο.
Τὰ ἔντομα παραταγμένα
βλέπουν καὶ τάχουνε χαμένα
“Ἐχάλασε, σοῦ λένε, ἥ πλάση,
ἀφοῦ κι' ὁ μύρμηγκας κι' αὐτός,
25 μέσ' στοὺς σφιχτοὺς ὁ πιὸ σφιχτός,
ἐβάλθηκε νὰ διασκεδάσῃ».
- “Ωραῖα μοῦ παίζεις, Τζίτζικά μου !
Ἐγλέντησα μὲ τὴν καρδιά μου.
Δὲν ἔκαμες μιὰ νότα λάθος·
30 καὶ δύναμη ἔβαλες καὶ πάθος,
ἅς εἰσαι πάντα νηστικός.
Καλό είναι τώρα νὰ περάσῃς
νὰ φᾶς, νὰ πιῇς καὶ νὰ χορτάσῃς,

σὰν πεινασμένος μόνιμος.
Δυστυχισμένε ! Άς ἔχῃς χάρη,
πάρε δυὸ τρία σπειριά σιτάρι». 35

«Κύρι μύρμηγκα, σ' εὐχαριστῶ.
Στὸ δέντρο εἶναι καλὰ νὰ μείνω
καὶ τὴ δροσούλα του νὰ πίνω·
βασιλικὰ μὲ τρέφει αὐτό. 40
Δὲν τρώω σιτάρι, μήτε στάχυ.
Τὰ φαγητὰ στὸ πανηγύρι
κι' ἡ χωριατιά του νοικοκύρη
βάρος μοῦ στέκουν στὸ στομάχι.
Σὲ πανηγύρια δὲ συχνάζω,
μὲ τὸ σκοπό μου διασκεδάζω. 45
Γιατί ξοδεύεις τὰ λεπτά σου ;
δὲν ἔπαιξα τῆς ἀφεντιᾶς σου !
Εἴμαι ἀπ' τὸν ἥλιο μαγεμένος
στὸ πράσινο κλαράκι ἐδῶ,
κι' ἀπὸ ψηλὰ διωρισμένος
τὸν ἥλιο γιὰ νὰ τραγουδῶ. 50
Λοιπὸν τὸ κάλεσμά σου άς λείψῃ.
Τρῶγε, θησαύριζε αὐτοῦ κάτου.
Καθένας ἔχει τὴ δουλειά του,
ἔσν στὴν τρύπα, ἐγὼ στὰ ὕψη ». 55

1920.

2. ΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

Α'. ΚΥΡΙΩΣ ΛΥΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

1. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΑΤΟΜΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΝ.

•Ο Τάκη-Πλούμαρας.

M. Μαλακάση.

Στὰ παιδικά μου χρόνια, δ πιὸ μεγάλος 1
ἔξαδερφός μου μ' ἔπαιρνε μαζὶ¹
στὰ πανηγύρια, ποὺ ἦτανε παρ' ἄλλος
πρῶτος στὴν ὁμορφιά καὶ στὴν ὁρμή.

- 2 Τί ώραῖος ! Τὸν θυμοῦμαι, ἀστροβολοῦσε
καβάλα στὸ φαρὶ^{*} του. Βυσσινιὰ
φέρμελη^{*} χρυσοκέντητη ἐφοροῦσε,
γκιορτάνια^{*} ἀπὸ βενέτικα φλωριά.
- 3 Τοῦ Καπετὰν Πασᾶ φόρας τὴν πάλα
καὶ τὸ χαροπὶ^{*} τοῦ Μπότσαρη, καὶ δυό,
στῆς σέλλας του δεξόζερβα τὴ συμπάλα*,
πιστόλια ἀπὸ τ' Ἀλῆ τὸ θησαυρό.
- 4 Φουστανελλίτσα φόρας ζυγιασμένη^{*}
καὶ κάλτσες καὶ τσαρούχια φουντωτά,
παραγγελιὰ ἀπ' τὰ Γιάννενα φερμένη,
γαντζούνια^{*} πρεβεζάνικα ἀσημιά.
- 5 "Ετσι σιαγμένος κι' ἔχοντας στὸν ὅμο
τὸ καριοφύλι*, χαίτη καὶ λουριὰ
στὸ χέρι, ἀνατρικύμιζε τὸ δρόμο
χυμῶντας^{*} ἀπ' τὴν Πύλη τὴν πλατειά.
- 6 Κι' ἔγὼ λίγο ξοπίσω του, ὅλο θάμπος,
στὸ γλήγορο ἀλογάκι μου κι' ἔγω,
δυνόμουν νὰ τὸν φτάνω, κι' ἥμουν σάμπως
νάχα φτερά, κορμάκι ἀερινό.
- 7 Κι' ὡς τρέχαμε, θυμᾶμαι, τὰ κλεισμένα
στὸ τουνεζ^{*} φεσάκι του σγουρά,
σκόρπια τριγύρα φέγγανε σὰν ἔνα
γνεφάκι ἀπ' ἀναμμένη ἀθημωνιά*.
- 8 Κι' ὡς πύρωνεν ἀκόμα στὴ φευγάλα,
λαμπαδισμένος κι' ὅλος μέσ' στὸ φῶς
χρυσόχυτος, μοῦ ἐφάνταζε καβάλα
σὰν τὸν Ἄι-Γιώργη, λίγο πιὸ μικρός.
- 9 "Ω ! Τὸ λεβέντη τοῦ Μεσολογγιοῦ μας !
Τὸν ἥλιο τῆς αὐγούλας μου ζωῆς !
Καὶ νὰ μετρῶ καὶ γάναι ὁ Τάκη Πλούμας
τριανταρία χρόνια μέσ' στὴ γῆς !

1918.

σ

•Αγάθωνος γυνή.
(Εἰς τὸν τάφον τοῦ Κεραμεικοῦ).

Κωστῆ Παλαμᾶ.

Κι' ἀπ' τοῦ δευτέρου μνήματος τὸ μάρμαρο μιὰν ἄλλη φωνὴν ἀκούω γλυκὰ-γλυκά :

—'Εγώ εἰμ^ο ή ἀγαπημένη γυναικα ἐγὼ τοῦ 'Αγάθωνα. 'Απ' τὴ στιγμὴ τὴν πρώτη ποὺ μ' ἔφερε μέσ^ο στ' ἀγαθὰ τοῦ ἀρχοντικοῦ σπιτιοῦ του, μέσα σ^ο αὐτὰ μὲ θρόνιασε βασίλισσα, τὸ χέρι μὲ ἀγάπηι μοῦ σφιχτόκλεισε στὸ χέρι του καὶ μοῦ εἶπε : «Ἐγὼ θὰ τρέχω δλημερίς, θὰ πολεμῶ, θὰ ἴδρωνω, οἵ λάβρες^{*} θὰ μὲ ψένουνε, θὰ μὲ χτυποῦν τὰ χιόνια, καὶ σὰ γυρνῶ στὴ θάλασσα καὶ στὴ στεριὰ ὅταν τρέχω, ὁ στρατιώτης εἴμ^ο ἐγὼ κι' ὁ δουλευτὴς κι' ὁ ἄντρας. 10
'Αλεξ. Γ. Σαρῆ Νεοελλ. 'Αναγνώσματα Α' Γυμνασίου. 12

Αλλ' ὅταν θὰ θυμοῦμαι ἐσὲ κι' ἐσὲ στὸ νοῦ θὰ βάζω,
θὰ ξαλαφρώνω ἀπ' τὴ δουλειά, θὰ λύνωμαι ἀπ' τὴν ἔγνοια,
πάλι θὰ νιώθω δύναμη, θὰ ξαναπαίξω θάρρος,
καὶ τὸ γάντα ἀπόκοτα* θὰ ξαναρχίζω πάντα.

- 15 Κι' ὅταν θὲ νᾶρχωμαι σ' ἐσὲ κι' ὅταν θὰ βρίσκω ἐσένα
κάτω ἀπ' τὴ σκέπη τοῦ σπιτιοῦ, θὰ τὰ ξεχάνω, πόνους,
κακίες, τοῦ κόσμου τὴ βοή, τῆς γῆς τὰ πλούτη, καὶ ὅλα,
γιατὶ εἰσ' ἐσὺ τὸ ταῖο μου, κι' ἡ ἀληθινὴ γυναικα,
δέντρο ποὺ ἐπλάστη ἀπ' τοὺς θεοὺς ν' ἀνθῆ κρυφὰ στὸν ἵσκιο!...
20 *Ετσι μοῦ μῆλησε, σφιχτὰ τὸ χέρι μου κρατῶντας.

Φύγαν τὰ χρόνια, πέρασαν τὰ πρῶτα μου τὰ νιᾶτα,
ὅμως τὰ πρῶτα λόγια του μὲ σίδερο καμένο
ἡ ἀγάπη μοῦ τὰ κάραξε μέσ' στὴν καρδιά, καὶ μένουν
τὰ πρῶτα λόγια ποὺ προτοῦ νὰ τὰ μιλήσῃ ἐκεῖνος

- 25 τὰ εἶπε ἡ γυναικεία μου ἡ ψυχὴ κρυφὰ στὸν ἑαυτό μου.

Σπίτι ζεστὸ καὶ δροσερὸ καὶ μ' ἄνθη στολισμένο
καὶ καταφύγιο τῆς τιμῆς καὶ τῆς ζωῆς λιμάνι!

Μέσα σ' ἐσένανε ἔησα κρυμμένη, ἀναπαμένη
καὶ κυβερνήτρα καὶ κυρά. Σὲ κάθε κώρισμά σου,

- 30 σὲ κάθε τοῖχο καὶ γωνιά, στὰ πλούσια σου στολίδια,
στὰ πλέον ἀπλὰ σου πράγματα μοσχοβόλαει κι' ἀστράφτει
ἡ προκοπὴ ἡ ἀτίμητη κι' ἡ προκοπὴ ἡ γυναικεία
ποὺ καὶ στὴν ταπεινότερη δουλειὰν εὐγένεια δίνει.

Μήτε ποὺ ζήλεψα ποτὲ τὸν κόσμο τὸ μεγάλο,

- 35 γιατὶ στὸ πλάι τοῦ ἄντρα μου τὸν κόσμον ὅλον εἶχα
κλεισμένο μέσ' στὸ σπίτι μου, κι' δ' κόσμος ὅλος εἶχε,
εἶχε γιὰ μὲ δυὸ δύνοματα : ἀγάπη καὶ φροντίδα.

Φροντίδα, ἀγάπη, προκοπή ! Καλότυχη ἡ γυναικα
ποὺ τὴ ζωὴ παντοτινὰ τήγε περνάει στὸ σπίτι,

- 40 κι' ἔχει τὸν ἄντρα ἴσκιο τῆς καὶ τὰ παιδιά τῆς δόξα·
κι' ὅταν στὸ δρόμο φαίνεται, χαρά στην τὴ γυναικα
ποὺ τὴ θωροῦν καὶ δὲ μιλεῖ κανεὶς γι' αὐτή, καὶ μόνο
καλοτυχίζουν ὅλοι τους τὸν ἄντρα ποὺ τὴν ἔχει.

Κι' ὅταν θὲ νᾶρχη ὁ θάνατος, καλότυχη ἡ γυναικα

- 45 ποὺ θαῦρη, καθὼς ηὗρα ἔγώ, τὴν τύχη ποὺ τῆς πρέπει.
Γιατὶ μὲ πῆρε ὁ θάνατος ἀλύπητα κι' ἐμένα.

Δὲ μ' ἔρριξε στὰ Τάρταρα*, δὲ μ' ἄφησε στὸν Ἄδη.

Μακαρισμένη, ἀθάνατη, μ' ἀνάστησε γιὰ πάντα

στὰ μαρμαρένια Ἡλύσια*, στὰ Ἡλύσια τῆς Τέχνης. 50
 Ὁ χρόνος φεύγει, ἀλλάζει ἡ γῆ, περνοῦν λαοὶ καὶ κόσμοι
 καὶ πέφτουν καὶ μαραίνονται σὰ φυινοπώρου φύλλα.
 κι' ἀσάλευτη κι' ἀμάραντη ἐγὼ ἐδῶ πέρα σφίγγω
 στὸ χέρι μου λαχταριστὸ τὸ χέρι τοῦ ἀκριβοῦ μου.
 Ὡς χάρη, ὥς νίκη τῆς ζωῆς, ἀπάντεχη εὐτυχία!
 Στὰ μαρμαρένια Ἡλύσια, στὰ Ἡλύσια τῆς Τέχνης! 55

1892.

Χωρισμός.

*Ἀλεξ. Πάλλη.

Στὰν πόρτα στέκει ἡ μάννα μου καὶ τὸ ἄσπρο τῆς τὸ ἀχείλι 1
 σὰ φύλλο τρεμοσείνεται, σὰν ψάρι ποὺ σπαράζει.
 Ἡ ἀδερφούλι μου «ἔχε γειά» μοῦ λέει μὲ τὸ μαντίλι·
 μιὰ τὸ σαλεύει κι' ἔπειτα στὰ μάτια τῆς τὸ βάζει.
 Κι' ὁ ἀδερφός μου ὡς στὴ γωνιὰ τοῦ δρόμου μὲ παγαίνει 2
 μὲ πρόσωπο σὰ χαροπό, μὲ ἀθόλωτα τὰ μάτια·
 μὰ νιώθω, δταν μὲ ἀγκάλιασε, πὼς βράζει κι' ἀνασαίνει
 πὼς μέσα σποῦν τὰ σπλάχνα του καὶ γίνουνται κομμάτια.

1893.

Πρὸς τὸν κύρεον Γεώργιον Δὲ *Ρώσση εὐρεσικόμενον εἰς τὴν Ἀγγλίαν.

Δ. Σολωμοῦ.

1
 Τοῦ πατέρα σου, δταν ἔλθης, "Ηταν ἥσυχος κι' ἀκίνητος
 δὲ θὰ ἰδῆς παρὰ τὸν τάφο· δῶς τὴν ὕστερη τὴν ὥρα,
 εῖμαι δύμπρός του, καὶ σοῦ γράφω καθὼς φαίνεται καὶ τώρα
 μέρα πρώτη τοῦ Μαγιοῦ. ποὺ τὸν ἀφησε ἡ ψυχή.

3

2
 Θὰ σκορπίσωμε τὸ Μάη
 πάνου στὸ ἄκακα τὰ στήθη,
 γιατὶ ἀπόψε ἀποκοιμήθη
 εἰς τὸν ὑπνό τοῦ Χριστοῦ.

4
 Μόνον μία στιγμὴ πρὶν φύγῃ
 τὸ οὐρανοῦ κατὰ τὰ μέρη,
 ἀργοκίνησε τὸ χέρι,
 ἵσως γιὰ νὰ σ' εὐχηθῇ.

*Ἐδημοσιεύθη τὸ 1859.

Εἰς τὸν Διεθνέστερον Σολωμόν

ἐπὶ τῇ ἀποκαλύψει τοῦ ἀνδριάντος τοῦ ποιητοῦ ἐν Ζαχύνθῳ.

Γεωργίου Σουρεῆ.

- 1 Τὰ μέρη τώρα ἀντίκρυζε καὶ τὰ βουνά τὰ πέρα ποὺ τοῦ πολέμου χαλασμὸς τὰ δήμαξε μιὰ μέραι, κι' ἀπ' τοῦ νησιοῦ σου τοὺς γιαλούς, τοὺς μόσχους καὶ τοὺς [χρίνους] γρικούσες τὰ τουφέκια των, τάλαλητά*, τοὺς θρήνους, καὶ τῶν σπαθιῶν τὸ σμέξιμο καὶ τῶν σφαγῶν οἵ βόγγοι γενήκανε βροντόφωνοι καὶ λιγεροί σου φθόγγοι.
- 2 Κτυπᾶ στῶν μύρων τὸ νησὶ πανηγυριοῦ καμπάνα, κι' ἐμπρὸς εἰς τὸ μαρμάρινο κι' ἀσάλευτό σου θρόνο καμαρωμένη κελαδεῖ πολυπαθοῦσα Μάννα τὰ μέτρα, ποὺ κελάηδησαν τὸν ἄμετρό της πόνο.
- 3 Ξανθοῦλες, Εὐρυκόμες* σου, Κόρες Φαρμακωμένες, κι' ὅλες οἱ διοδοφίλητες τῶν στίχων σου παρθένες σὰ Χερούβειμ τριγύρω σου πετοῦν καὶ τερετίζουν ἥχους καὶ χρόνους τραγουδιῶν παλιούς, λησμονημένους, καὶ σὲ κρυστάλλινες πηγὲς Νεράδες καθρεφτίζουν τοὺς ἵσκιους των τοὺς ἑλαφρούς, τοὺς λευκοφορεμένους.
- 4 Παλικαριᾶς ἀθάνατης πηδοῦν κορμοστασιές, λάμπουν σπαθιὰ δαμασκηνά, βροντοῦν ἀρματωσιές, τῆς δοξαστῆς Τριπολιτσᾶς σὲ χαιρετοῦν οἱ λόγγοι, κι' οἱ περιπατήτες* σάλπιγγες ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι σάλπιγγες Φήμης γίνονται, καὶ πέρα καὶ σιμά σου τρανὲς καὶ μεγαλόστομες σαλπίζουν τόνομά σου.
- 5 Κι' ἡ Δόξα, ποὺ τὴν ἔβλεπες εἰς τῶν Ψαρῶν τὴ δάκη μὲ στέφανα χορτάρινα νὰ περπατῇ μονάχη. χαράζει μπρὸς στὸν τάφο σου τὰ φωτεινά της ἔγνη καὶ λίγ' ἀπ' τὰ χορτάρια της στὸ μάρμαρό σου δίγνει· μὰ τὰ χορτάρια ποὺ σκορπᾶ κοιτῶντας τὴ μορφή σου γίνονται δόδ' ἀμάραντα τριγύρω στὴν κορφή σου.

Στὸ σπίτι μας.

Γ. Στρατήγη.

Σύ, τῆς καρδιᾶς κρυφό μαργαριτάρι, 1

καὶ τῆς ζωῆς σεμνὸ προσκυνητάρι

ὅπου ἔχτισεν ὁ ἄνθρωπος στὴ γῆ,

ὅταν σ' αὐτὴ τὴν ἔρμη ἥθελε πλάση,

ἀντὶ γιὰ τὴν Ἐδέμ, δποὺ εἶχε χάσει,

τὴ θεῖκὴ νὰ μαλακώσῃ ὅργη.

Ἄπαρτο κάστρο, ποὺ ποτὲ δὲ μπαίνει 2

καὶ πάντα ἀπὸ τὴ θύρα σου ἔξω μένει

ἔχθρα, κακία, προδοσία κρυφή.

ποὺ αἰώνια τῆς ἀγάπης τὴ λαμπάδα,

κρατεῖ ἀναμμένην ἀγρυπνη τριάδα,

πατέρας καὶ μητέρα κι' ἀδελφοί.

Ω σπίτι μας καλὸ καὶ τιμημένο, 3

χίλιες φορὲς ἀς εἴσαι εὐλογημένο,

καὶ τοῦ Θεοῦ μας πάντοτε ἡ ματιὰ

τ' ἀδέλφια μου νὰ δαίνη μ' εὐλογία,

καὶ νὰ μυρώνῃ ἀδιάκοπα μὲ ὑγεία

τὰ τίμια τῶν γονιῶν μου γερατειά!

Σὺ μ' ἔμαθες τὸν Πλάστη νὰ πιστεύω, 4

καὶ τὴ γλυκειὰ Πατρίδα νὰ λατρεύω,

ἔσù καὶ τὴ Φύλια νὰ λαχταῷ.

σὺ κρύβεις μέσ' στὸ λατρευτό σου χτίριο

τὸ φῶς καὶ τῆς Ἀγάπης τὸ μυστήριο,

ποὺ μὲ κερνᾶ τῆς Λήθης* τὸ νερό.

Πόσες φορὲς μέσ' στῆς καρδιᾶς τὰ βάθη, 5

σὰν ἔνιωσα τοῦ κόσμου τ' ἄγρια πάθη,

ποὺ οἱ τρικυμίες μᾶς φέρονταν τῆς ζωῆς,

σὰν ἔμπαινα μέσ' στὴν καλή σου θύρα

μ' ἐγιάτρευες ἀμέσως μὲ τὰ μύρα

μιᾶς τρισευλογημένης σου πνοῆς!

Πόσες φορὲς μέσ' στὴ θερμή σου ἀγκάλη, 6

ὕστερος ἀπ' τὸν ἀγῶνα καὶ τὴν πάλη,

γαλήνη εὑρῆκα καὶ παρηγοριά,

γιατὶ στὸ στῆθος μέσα μὲ φωτίζεις
καὶ κάλλιο τὴν ψυχή μου ἐσὺ γνωρίζεις
ἀπὸ τῆς γῆς τ' ἀνθρώπινα θεριά!

7

“Η κάθε σου γωνιὰ κι’ ἡ κάθε σου ἄκρη
ἀντιλαλεῖ τὸ γέλιο μου ἢ τὸ δάκρυ,
χαρὰ τῶν τραγουδιῶν μου ἢ στεναγμό.
Στὶς κάμαρές σου μέσα καὶ στοὺς τοίχους,
θωρῶ ὅλα τὰ ὅνειρά μου καὶ τοὺς στίχους,
τὸν πόνο, τὴν ἐλπίδα, τὸν καημό.

8

Καὶ τ’ ἄψυχά σου ἀκόμα μὲ γνωρίζουν,
κι’ ἀγάπης λόγια γύρω ψιθυρίζουν,
τραπέζι, εἰκονοστάσι καὶ σκαμνί·
χαμόγελο μοῦ δείχνει κάθε εἰκόνα,
τὴν ἀγκαλιὰ μοῦ ἀνοίγει ἡ πολυθρόνα,
ποὺ κάθουνται οἱ γονεῖς μου οἱ σεμνοί.

9

Χαῖρε, ὦ, χαῖρε, σπίτι τιμημένο,
χίλιες φορές ἂς εἶσαι εὐλογημένο,
καὶ τοῦ Θεοῦ μας πάντοτε ἡ ματιὰ
τ’ ἀδέλφια μου νὰ ἔσαινη μ’ εὐλογία,
καὶ νὰ μυρώνῃ ἀδιάκοπα μὲ ὑγεία
τὰ τίμια τῶν γονιῶν μου γερατειά!

1901.

2. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΓΑΠΗΝ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ.

‘Ο φιλόπατρες.

‘Ανδρέου Κάλβου.

1

“Ω φιλτάτη πατρίς,
δι θαυμασία νῆσος,
Ζάκυνθε σὺ μοῦ ἔδωκας
τὴν πνοήν καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος τὸ πέμπτον τοῦ αἰῶνος
τὰ χρυσᾶ δῶρα!

3

Ποτὲ δὲν σ’ ἐλησμόνησα,
ποτέ.—Καὶ ἡ τύχη μ’ ἔρριψε
μακρὰ ἀπὸ σέ· μὲ εἰδε
εἰς ξένα ἔθνη.

2

Καὶ σὺ τὸν ὕμνον δέξου·
ἐχθαίρουσιν οἱ ἀθάνατοι
τὴν ψυχήν, καὶ βροντάουσιν
ἐπὶ τὰς κεφαλὰς
τῶν ἀχαρίστων.

“Αλλὰ εὐτυχῆς ἦ δύστηνος,
ὅταν τὸ φῶς ἐπλούτει
τὰ βουνὰ καὶ τὰ κύματα,
σὲ ἐμπρὸς τῶν διφθαλμῶν μου
πάντοτες εἶχον.

4

5

Σύ, ὅταν τὰ οὐράνια
δόδα μὲ τὸ ἀμαυρότατον
πέπλον σκεπάζῃ ἡ Νύκτα,
σὺ εἶσαι τῶν ὁνείρων μου
ἡ χαρὰ μόνη.

6

Τὰ βήματά μου ἐφώτισε
ποτὲ εἰς τὴν Αὐστονίαν*,
γῆ μακαρία, ὁ ἥλιος·
καὶ καθαρὸς δὲ ἄερας
πάντα γελάει.

7

*Ἐκεῖ ὁ λαὸς ηὗτύχησεν.
ἐκεῖ οἱ παρνάσσιαι* κόραι
χορεύουν, καὶ τὸ λύσιον*
φύλλον αὐτῶν τὴν λύραν
κεῖ στεφανώνει.

8

*Αγρια, μεγάλα τρέχουσι
τὰ νερὰ τῆς θαλάσσης,
καὶ ὁίπτονται καὶ σχίζονται
βίαια ἐπὶ τοὺς βράχους
ἀλβιονείους*.

9

*Ἀδειάζει ἐπὶ τὰς ὅχθας
τοῦ κλεινοῦ Ταμησοῦ*,
καὶ δύναμιν, καὶ δόξαν,
καὶ πλοῦτον ἀναρίθμητον
τὸ ἀμαλθεῖον*.

10

*Ἐκεῖ τὸ αἰόλιον φύσημα
μὲν ἔφερεν· οἱ ἀκτῖνες
μὲν ἔθρεψαν, μὲν ἔθεράπευσαν
τῆς ὑπεργλυκυτάτης

*Ἐλευθερίας.

11

Καὶ τοὺς ναούς σου ἔθαύμασα,
τῶν Κελτῶν* ἵερὰ
πόλις· τοῦ λόγου ποία,
ποία εἰς ἐσὲ τοῦ πνεύματος
λείπει *Λφροδίτη;

12

Χαῖρε Αὐσονία, χαῖρε
καὶ σὺ Ἀλβιών, χαιρέτωσαν
τὰ ἔνδοξα Παρίσια·
ώραία καὶ μόνη ἡ Ζάκυνθος
μὲν κυριεύει.

13

Τῆς Ζακύνθου τὰ δάση,
καὶ τὰ βουνὰ σκιάδη,
ἵπονον ποτὲ σημαίνοντα
τὰ θεῖα τῆς *Ἄρτεμιδος
ἀργυρᾶ τόξα.

14

Καὶ σήμερον τὰ δένδρα,
καὶ τὰς πηγὰς σεβάζονται
δροσερὰς οἱ ποιμένες·
αὐτοῦ πλανῶνται ἀκόμα
οἱ Νηρηίδες.

15

Τὸ κῦμα Ἰόνιον πρῶτον
ἔφιλησε τὸ σῶμα·
πρῶτοι οἱ Ἰόνιοι ζέφυροι
ἔχαίδευσαν τὸ στῆθος
τῆς Κυθερείας*.

16

Καὶ ὅταν τὸ ἑσπέριον ἀστρον
δὲ οὐρανὸς ἀνάπτῃ,
καὶ πλέωσι γέμοντα ἔρωτος
καὶ φωνῶν μουσικῶν
θαλάσσια ἔνδια,

17

φιλεῖ τὸ ἕδιον κῦμα,
οἱ αὐτοὶ χαϊδεύουσι ζέφυροι,
τὸ σῶμα καὶ τὸ στῆθος
τῶν λαμπρῶν Ζακυνθίων
ἄνθος παρθένων.

18

Μοσχοβιολάει τὸ κλῖμα σου,
ὦ φιλτάτη πατρίς μου,
καὶ πλουτίζει τὸ πέλαγος
ἀπὸ τὴν μυριωδίαν
τῶν χρυσῶν κίτρων.

19

Σταφυλοφόρους δίζας,
έλαιφρά, καθαρά,
διαφανῆ τὰ σύγνεφα
δ βασιλεὺς σοῦ ἔχάρισε
τῶν ἀθανάτων.

20

Ἡ λαμπτὰς ἡ αἰώνιος
σοῦ βρέχει* τὴν ἡμέραν
τοὺς καρπούς· καὶ τὰ δάκρυα
γίνονται τῆς νυκτὸς
εἰς ἐσὲ κρίνοι.

21

Δὲν ἔμεινεν ἦὰν ἔπεσε
ποτὲ εἰς τὸ πρόσωπόν σου
ἡ χιών· δὲν ἐμάρανε
ποτὲ ὁ θερμὸς Κύων*

τὰ σμάραγδα σου.

22

Εἶσαι εὐτυχής· καὶ πλέον
σὲ λέγω εὐτυχεστέραν,
ὅτι σὺ δὲν ἔγνωρισας
ποτὲ τὴν σκληρὰν μάστιγα
ἔχθρῶν, τυράννων.

23

"Ἄς μὴ μοῦ δώσῃ ἡ μοῖρά μου
εἰς ἔνην γῆν τὸν τάφον·
εἴναι γλυκὺς ὁ θάνατος
μόνον ὅταν κοιμώμεθα
εἰς τὴν πατρίδα.

1824.

Τὰ ἥψατειεια.*

Ἀνδρέου Κάλβου.

1

Χλωρά, μοσχοβούντα,
νησία τοῦ Αίγαίου πελάγους,
εὐτυχισμένα χώματα
ὅπου ἡ χαρὰ κι* ἡ εἰρήνη
πάντα ἔκατοίκουν,

2

τί τὰ θαυμάσια ἔγίνηκαν
κοράσια σας, ὅπ' είχαν
ψυχὴν σὰν φλόγα, κείλη
σὰν δροσισμένα ὄόδα,
λαιμὸν σὰν γάλα;

3

Στὰ πλούσια περιβόλια σας
βασιλικὸς καὶ κρίνοι
ματαίως ἀνθίζουν· ἔρημα,
οὐτ* ἔνα κέρι εὐθύσκεται
νὰ τὰ ποτίζῃ.

4

Τὰ δάση, τὰ λαγκάδια σας,
ὅπου οἱ φωναὶ ἀντιβόουν
τῶν κυνηγῶν, σιωπῶσι.
σκύλοι ἔκει τώρα ἀδέσποτοι
μόνον βαβύζουν*.

5

Ἐλεύθερα, ἀχαλίνωτα
μέσα εἰς τὰ ἀμπέλια τρέχουν
τ' ἄλογα, καὶ εἰς τὴν ὁάκην τοὺς
τὸ πνεῦμα τῶν ἀνέμων
κάθεται μόνον.

6

Εἰς τὸν αἰγιαλὸν
ἀπὸ τὰ οὐράνια σύγνεφα
ἀφόβως κατεβαίνουν
κραυγάζοντες οἱ γλάροι
καὶ τὰ γεράκια.

7

Βαθιὰ εἰς τὴν ἄμμον βλέπω
χαραγμένα πατήματα
ζῶντων παιδιῶν καὶ ἀνθρώπων.
Όμως, ποῦ εἶναι οἱ ἀνθρώποι,
ποῦ τὰ παιδία;

8

Φρικτόν, θλιβερὸν θέαμα
τριγύρω μους ἔξανοί γώ·
ποίων εἶναι τὰ σώματα
ποὺ πλέουσ' εἰς τὸ κῦμα;
ποίων τὰ κεφάλια;

9

Αὐγεριναὶ τοῦ ἥλιου
ἀκτῖνες, τί προβαίνετε;
τάχα ἀγαπάει νὰ βλέπῃ
ἔργα ληστῶν τὸ μάτι
τῶν οὖρανίων;

10

Δημιουργὲ τοῦ κόσμου,
πατέρα τῶν ἀθλίων
θυητῶν, ἀν σὺ τοῦ γένους μας
ὅλου ζητῆς τὸν θάνατον,
ἄν σὺ τὸ θέλης,

11

τὰ γόνατά μου ἐμπρόσις σου,
νά, πέφτουν τὸ ὑπερήφανον
κεφάλι μου, ποὺ ἀντίκρου
τῶν βασιλέων ὑψώνετο,
τὴν γῆν ἐγγίζει.

12

Ἴδον εὐλαβεῖς οἱ Ἔλληνες
σκύπτουσιν ὅλοι· πρόσταξε,
κι' ἐπάνω μας ἀς πέσωσιν
οἱ φλόγες τῆς δργῆς σου,
ἄν σὺ τὸ θέλης.

13

Πλὴν πολυέλεος εἴσαι,
καὶ βοηθὸν σὲ κράζω....
Βλέπω, βλέπω εἰς τὴν θάλασσαν
πετώμενον τὸν στόλον
ἀγρίων βαρβάρων.

14

Κοίταξε πῶς ὁ ἥλιος
χουσώνει τὰ πανιά των.
κοίταξε πῶς τὸ πέλαγος
ἀπὸ σπαθιῶν ἀκτῖνας
τρέμον ἀστράπτει.

15

Ἄπὸ τὰς πρύμνας χύνεται
γεμίζων τὸν ἄερα
κρότος μυρίων κυμβάλων*.
καὶ μέσα ἀπὸ τὸν θόρυβον
ψάλματα ἐκβαίνουν:

16

«Στᾶζουσι τὰ μαχαίρια μας,
ἀπὸ τὸ αἷμα ἀπάθαρτον
τῶν Χριστιανῶν· ποὺν πήξῃ,
ἔλατε, ἔλατε εἰς νέον
αἷμα ἀς τὰ πλύνωμεν.

17

Ἐλατε νὰ ζεστάσωμεν
τὰ κέρια μας στὰ σπλάχνα
ὅσων θυσίας προσφέρουσιν
εἰς τὸν Σταυρὸν καὶ σέβονται
‘Αγίων εἰκόνας.

18

Ἐλατε, ἔλατε, ὁ κόπος
ἄν μᾶς καταδαμάσῃ,
ἐπὶ σωροὺς σφαγμένων
καθίζοντας, ἀνάπαυσιν
θέλομεν εὔρει.

19

Τὰ ὁδα τῆς Ἐλλάδος
εἰς τὸ αἷμα τῆς βαμμένα
θέλει φανοῦν τερπνότατον
δῶρον τῶν γυναικῶν μας
κι' ἐργον ἥρώων».

20

Σκληρά, δειλὰ ἀναθρέμματα
τῆς ποταπῆς Ἀσίας,
ἔργων ἥρώων, ναί, βέβαια,
ποῖος τὸ ἀμφιβάλλει, ὑπάρχει
τὸ τρόπαιόν σας.

21

Ἐργον ἡρώων, ἀν σφάξητε
ἀδύνατα παιδία·
ἔργον ἡρώων, ἀν πνίξητε
τὰς τρυφεράς γυναικας
καὶ τὰ γερόντια.

22

Ἴδοὺ κι ἄλλα νησία
τὴν λύσσαν σας προσμένουσι·
πόλεις ἴδοὺ καὶ ἀλίκιτυπος
ξηρὸς κατοικημένη
ἀπ' ἔθνη ἀθῆνα.

23

Διὰ σᾶς, ἡρώων κοπάδια,
δὲν φθάνει ἡ Χίος, ἡ Κύρδος·
τῶν Κυδωνιῶν δὲν φθάνουσι,
τῆς Κάσου καὶ τῆς Κρήτης
οἱ κατοικίαι.

24

Ἄμετε, μὴ ἀφήσετε
ζῶντα κανένα ἀπ' αἷμα
τὰ αἰγαῖα νερῷ βαμμένα
κύματ' ἃς ἔχουν γέμοντα
ἀπὸ σφαγάδια.

25

Ὦ Ἑλληνες, ὁ θεῖαι
ψυχαί, ποὺ εἰς τοὺς μεγάλους
κινδύνους φανερώνετε
ἄκαμαντον ἐνέργειαν
καὶ ὑψηλὴν φύσιν!

26

Πῶς ἀπὸ σᾶς καμμία
δὲν τρέχει τώρα; Πῶς
κεὶ μέσα εἰς τὰ πλεόμενα
δὲν ὁγκεσθε καράβια
τῶν πολεμίων;

27

Πῶς, πῶς τῆς ταλαιπώδους
πατρίδος δὲν πασχῆτε
νὰ σώσητε τὸν στέφανον
ἀπὸ τὰ χέρια ἀνόσια
ληστῶν τοσούτων;

28

Εἶναι πολλὰ τὰ πλήθη των
καὶ φοβερὰ εἰς τὴν ὅψιν,
ἄλλ' ἔνας Ἐλλην δύναται
ἔνας ἀνδρας γενναῖος
νὰ τὰ σκορπίσῃ.

29

Οποιος τὴν δάφνην θέλει
ἀθάνατον τῆς δόξης,
ὅποιος δάκρυα διὰ τ' ἔθνος του
ἔχει, διὰ δὲ τὴν μάχην
νοῦν καὶ καρδίαν,

30

Ας ἔκβῃ αὐτός. — Νά, βλέπω,
ταχεῖαι, ὡς τ' ἀπλωμένα
πτερὰ τῶν γερανῶν,
ἔρχονται δύο κατάμαυροι
τρομεραὶ πρῷραι.

31

Παύει ὡς τόσον ὁ κρότος
τῶν μουσικῶν δογάνων·
τ' ἀγαρηνὰ τραγούδια
παύουν καὶ τὰ ὑπερήφανα
βλάσφημα μέτρα.

32

Μόνον ἀκούω τὸ φύσημα
τοῦ ἀνέμου· διοὺ περνῶντας
εἰς τὰ κατάρτια ἀνάμεσα
καὶ εἰς τὰ σχοινία σχισμένος
βιαίως σφυρίζει.

33

Μόνον ἀκούω τὴν θάλασσαν
ποὺ ὕσταν μέγα ποτάμι
ἀνάμεσα εἰς τὸν βράχον
κτυπῶντας μυριμυρίζει
γύρω εἰς τὰ σκάφη.

34

Νά, οἱ κραυγαὶ καὶ ὁ φόβος,
νά, ἡ ταραχὴ καὶ ἡ σύγχυσις
ἀπὸ παντοῦ σηκώνονται,
καὶ ἀπλώνουν πολυάριθμα
πανία νὰ φύγουν.

35

Στενόν, στενὸν τὸ πέλαγος
δι τρόμος κάμνει· πέφτει
ἔνα καράβι ἐπάνω
εἰς τὸ ἄλλο καὶ συντρίβονται·
πνίγονται οἱ ναῦται.

36

“Ω ! Πῶς ἀπὸ τὰ μάτια μου
ταχέως ἐχάθη δι στόλος·
πλέον δὲν ξανίγω* τώρα
παρὰ καπνοὺς καὶ φλόγας
οὐρανομήκεις.

37

Ἐξω ἀπὸ τὴν θαλάσσιον
πυρκαϊὰν νικήτριαι
ἴδον πάλιν ἐκβαίνονταν
σωσμέναι οἱ δύο κατάμαυροι
θαυμάσιαι πρῷραι.

38

Πετάονταν, ἀπομακρύνονται.
Στὸ διάστημα τοῦ ἀέρος
χωσμέναι γίνονται ἄφαντοι.—
Διαβαίνονται ἐπαιάνιζον,
κινήκουνται δι κόσμος :

39

«Κανάρη !» Καὶ τὰ σπήλαια
τῆς γῆς ἐβύσσουν, «Κανάρη».
Καὶ τῶν αἰώνων τὰ ὅργανα
ἴσως θέλει ἀντηκήσουν
πάντα· «Κανάρη».

1826.

III δόξα τῆς Ἑλλάδος.

A. Μαβίλη.

1

Μόν' οἱ Μαραθωνομάχοι
δὲν σ' ἐδόξασαν, πατρίδα·
δὲν σ' ἐδόξασαν μονάχοι
οἱ τριακόσιοι τοῦ Λεωνίδα.

2

Ἐβαστάξαν τὰ παιδιά σου,
παλικάρια διαλεμένα,
πάντα σὰν τὰ ἵδρυνά* τοῦ δάσουν,
σὰν τοὺς βράχους, ἔνα κινήκαντα.

3

“Ομοίοι” ἀκλόνιστοι κινήκαντια*
στῶν δχτρῶν τὴν ἄγρια φόρα
κινήκμοια στέρεοι στὴ γιγάντια
καὶ κακὴ τῆς τύχης μπόρα.

4

‘Αλλ’ ἀκόμα πλιὸ μεγάλη
τῶν παιδιῶν σου ή δόξα ἐφάνη
εἰς μίαν ἄλλην ἄγια πάλη
γιὰ ἔνα πλινθόμορφο στεφάνι :

5 εἰς τὴν πάλη, ὅπου τὸ πνέμα
τοῦρανοῦ νικᾶ τὸν Ἀδη,
τῆς ἀλήθειας μὲ τὸ ψέμα,
τοῦ φωτὸς μὲ τὸ σκοτάδι.

1883.

III ἐπιστροφῆ.

Ἀριστομένους Προβελεγγίου.

- 1 Μὲ δάκρυα σὲ χαιρετῶ, πατρίδα μου μικρή,
ποὺ σὲ γαλάζια θάλασσα κοιμᾶσαι δροσερή,
κι' οἱ ἄνεμοι σὲ νανουρίζουν.
Ποὺ κῦμα ταξιδιάρικο αἰώνια σὲ κτυπᾷ
καὶ στὰ ψηλά περγιάλια σου ἀστυμωμένο σπᾶ
καὶ οἱ ἀφροί του σὲ ὁαντίζουν.
- 2 "Ω, δέξου με στὶς ἥσυχες νὰ τρέξω λαγκαδιές,
νὰ πίνω τὸ γλυκό σου φῶς, νὰ πίνω μυρωδιές,
νὰ νιώθω γύρω τ' ἀγγελούδια,
ποὺ φθάνουν ἀπ' τὰ χρόνια μου ἐκεῖνα τὰ παλιά,
καὶ χρυσοφέρουγα πετοῦν ἔδω στὴ σιγαλιά,
μὲ ἄγια, κρυφὰ τραγούδια.
- 3 "Ασπρίζει μέσ' στὰ πράσινα τὸ σπίτι μας κλαδιά·
ἄχ, πῶς πηδᾶ καὶ λαχταρᾶ στὸ στῆθος ἡ καρδιά,
καὶ στρέφεται στὰ περασμένα!
Τί ὅνειρα κι' ἐνθύμησες στὸ πνεῦμά μου ἔνπνοῦν!
"Ετσι στὸν κάμπο τὰ πουλιά σηκώνονται, γυρνοῦν
σὲ βῆμ" ἀνθρώπουν ἔαφνισμένα.
- 4 "Ἐδῶ τὸ φῶς ἀντίκρυσσα τοῦ ἥλιου μιὰ φορά,
ἔδω τὴν πρώτην ἔνιωσα τῆς γῆς αὐτῆς χαρά,
τὸ πρῶτο δάκρυ ἔχω χύσει.
"Ἐδῶ ἐπρωταγνάντεψα τ' ἀτέλειωτο νερὸ
κι' ἔτρεξα ἔδω κι' ἐπήδησα παιδάκι ζωηρό,
μέσος στὴ νησιώτικη τὴ φύση.
- 5 Νὰ κι' ἡ κατοχρονίτικη μεγάλη μας μουριά,
ὅπου μικρὸ μ' ἔχόρδεψε στὰ δυνατὰ κλαριά
κι' ἀπλωσε πάνω μου τὸ σκιό της.
Αὐτὴ μοῦ γλυκοξύπνησε τὸ στῆθος τ' ἀπαλὸ
καὶ μ' ἔμαθε τὸ πρῶτο μου τραγοῦδι νὰ λαλῶ
μὲ τὸν κρυφὸ μουρμουρισμό της.

Χορταριασμένο στέκεται τὸ ἔρημο σκολειό.
ἔμάδησαν οἱ τοῖχοί του ἀπὸ τὸ γηρατειό.

6

Φωλιάζουν τώρα νυχτερίδες
ἐκεῖ ποὺ δίνανε ζωὴ παιδάκια τοῦ χωριοῦ
κι' ἐλάμπανε σμικτά—σμικτά, σὰν ἄνθη κηπαριοῦ,
τόσες μικρὲς χαρὲς κι' ἐλπίδες.

Ἄκομ^ο ἄνθις ἡ φοινικιὰ μπροστὰ στὴν ἐκκλησιὰ
ὅπου τὰ βάγια κόφταμε, λουσμένα στὴ δροσιά.

7

Ἄπαντα στὸ παλιό της δῶμα
τὰ χελιδόνια κτίζουντε, σὰν τότε, τὶς φωλιές,
καὶ βλέπω τὶς εἰκόνες της ἀκόμα τὶς παλιές,
ποὺ μ^ο ἀνθηρόδ φιλοῦσα στόμα.

Κι' ὁ γέρο-μύλος στέκεται· τὸν βλέπω καὶ θαρρῶ,
πῶς νὰ γυρνῷ δὲν ἔπαυσε ἀπ' τὸν παλιὸν καιρὸ
μὲ τὰ κατάλευκα ἔεφτέρια*.

8

Ολόγυρα ἡ θάλασσα στὰ μάτια μου μπροστὰ
σὰ ζωγραφιὰ θεόρατη ἀνοίγει, ποὺ βαστῷ
ἀπὸ τοὺς βράχους ὡς τ^ο ἀστέρια !

Καράβια μέσ^ο στὰ κύματα περνοῦν τὰ γαλανά.

9

Ω, τί λαχτάρα μ' ἀρπάζε γιὰ μέρη μακρινά,
σὰν τάβλεπα, παιδάκι ἀκόμα !

Πάλι τὰ βλέπω ὅνειρατα δὲν ἔχω στὴν καρδιά·
εἶδα τὸν κόσμο καὶ ποθῶ σὲ μιά σου ἀμμουδιὰ
νὰ γύρω κουρασμένο σῶμα.

Σὲ χαιρετῶ μὲ δάκρυα, πατρίδα μου μικρή,
νεράιδα τ^ος "Ασπρης θάλασσας, νυφούλα δροσερή
καὶ Βοριοπούλα καϊδεμένη.

10

Ἄπ^ο ὅσα σὺ μοῦ γέμισες τραγούδια τὴν ψυχή,
πάρ^ο τὸ φτωχὸ τραγοῦδι μου ποὺ σήμερ^ο ἀντηγεῖ
ἀπὸ καρδιὰ συγκινημένη.

1896.

3. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ ΚΑΙ ΤΗΝ ΦΥΣΙΝ.

Χειμώνειασμα.

1

Ψημένη ἀπὸ τὰ κάματα
κι' ἀπ' τὰ λιοπύρια, τώρα
μέσ' στοῦ βοριᾶ τὴν ἀγκαλιὰ
λουφάζει* γύρω ἡ χώρα.

2

Ἄραχνιασμένα* τὰ βουνά,
μαραγκιασμένοι* οἱ κάμποι
πνίγονται μέσ' στὴν καταχνιὰ*
καὶ στῆς χιονιᾶς τὰ θάμπη.

3

γιὰ ν' ἀναστήσῃ πολεμάει
στὶς ὅχτες ποὺ διαβαίνει
τὶς ἀροδάφνες σκέλεθρα*,
τὴν καλαμιὰ φρυμένη*.

3

Θολὸ τὸ κῦμα· σκυθρωπὸ
τὸ περιγιάλι· κάτου
σωρὸς τὰ φύλλα· καὶ παντοῦ,
μιὰ κρύα πνοὴ θανάτου.

4

Κι' ἡ ὁρματιὰ ἐκεῖ ὀλόγοργη
ποὺ φεύγει στὰ λαγκάδια
τοῦ κάκου μιὰ μὲ κλάματα,
τοῦ κάκου μιὰ μὲ χάδια

5

1898.

III σπορά.

1

Ἐρμα τὰ δάση ἀπὸ φωλιές,
πέρα ἔερα τ' ἀμπέλια·
κι' ἀν τὰπλεροῦ* τραγοῦδι τους
σκορποῦν φτωχὰ γαρδέλια,

2

γύρω στὸν κάματο* σκυφτὸς
ποὺ σπέρνει δέευγολάτης,
ἡ καλιακούδα στὸ βραχιὸν
τὸ πνίγει δέκασμά* της.

Πέτρου Βασιλικοῦ.

3

Ψηλὰ χιονίζει στὰ βουνὰ
καὶ γύρω ἡ πάχνη ἀπλώνει...
Καί, κάτου ἀπὸ τὸ σάβανο
ποὺ κρύο τὴν περιζώνει,

4

ἡ μάννα ἡ γῆς στὸν κόρφο της
κλώθει* βουβὴ τὸ στάρι
τοῦ Μάη τὴ χρυσοσθάλασσα
τῶν κάμπων τὸ καμάρι...

1896.

Τὸ καλύθε.

1

Ἐκεῖ ποὺ οἱ καστανιὲς χυτά,
χλωρόφυλλα, λαμπαδωτά,
κλωνάρια ἔανεμίζουν,
ποὺ ὁδοβάφονται οἱ μηλιὲς
κι' οἱ γαλανόφυλλες ἔλιες
πολύκαρπες λυγίζουν,

2

ποὺ ἀνθοῦν λευκὰ τριαντάφυλλα
καὶ κλήματα ἀφροστάφυλα
τὶς κρεββατὶες* ἵσκιώνουν,
καὶ κυπαρίσσια ἀραδαριὰ
παλεύοντας μὲ τὸ βοριᾶ
ἀνίκητα ψηλώνουν,

I. Δροσίνη.

3

συμμαζεμένο, ντροπαλό,
σὰν κιραβίκι στὸ γιαλό,
κατάλευκο καλύβι
μέσ' σ' δλοπράσινα κλαριά
τὴν χιονισμένη του θωριά
μιὰ δείχνει καὶ μιὰ κρύβει.

4

Μικρὰ τὰ καμαράκια του
καὶ τὰ παραθυράκια του,
κι' ὅλο μικροπλασμένο.
Τόσο μικρό, δσο ποὺ μπορεῖ
τὴν Εύτυχία νὰ χωρῇ.
Τί κριμα ποὺ εἶναι ξένο !

1898.

Μεσημέρι.

Γ. Δροσίνη.

1

Τοῦ μεσημεριοῦ ἡ ἀγνάδα*
κι' ὁ θερμὸς τῆς ἀντηλιᾶς
δύγνουν σκέπη στὴ λαμπράδα
τῆς ζεστῆς ἀκρογιαλιᾶς.

3

Στὸ μυστήριο ἀδελφωμένα
βιονά, πέλαγα, οὐρανοί,
σμίγουν, κάνονυ κόσμον ἔνα
καὶ μιὰ πλάση γαλανή.

4

Κι' ἡ ἀγνάδα αὐτὴ θαμπώνει,
καὶ τὸ μάτι δὲ χωρίζει
ποὺ ἡ θαλασσα τελειώνει,
ποὺ ὁ οὐρανὸς ἀρχίζει.

Κι' ἂν περνάῃ βαρκούλα πέρα
καὶ τὴ θάλασσα λευκαίνει,
φαίνεται σὰν περιστέρα
στὰ ουράνια πλανεμένη. 1902

Εσπερινός.

Γ. Δροσίνη.

Στὸ δημαγμένο παρακκλήσι
τῆς Ἀνοιξῆς τὸ θεῖο κοντύλι
εἰκόνες ἔχει ζωγραφίσει,
μὲ τ' ἀγριολούλουδα τ' Ἀπρίλη.

Ο ἥλιος, γέροντας στὴ Δύση,
μπροστὰ τοῦ Τεροῦ τὴν πύλη
μπαίνει δειλά νὰ προσκυνήσῃ
κι' ἀνάφτει ὑπέρλαμπρο καντήλι.

Σκορπάει γλυκεὶὰ μοσκοβολιὰ
δάφνη στὸν τοῖχο διζωμένη
— θυμίαμα ποὺ καίει ἡ Πίστις.—

Καὶ μιὰ χελιδονοφωλιὰ
ψηλὰ στὸ νάρθηκα χτισμένη
ψάλλει τὸ Δόξα ἐν· Ὑψίστοις

1902.

Τὸ ἡλιοθασέλεμα.

Κώστα Κρυστάλλη.

Πίσω ἀπὸ μακρυνὲς κορφὲς ὁ ἥλιος βασιλεύει
καὶ τοῦρανοῦ τὰ σύνορα χίλιες βαφὲς ἀλλάζουν,
πράσινες, κόκκινες, ξανθές, δλόχρυσες, γαλάζες,
κι' ἀνάμεσά τους σκάει λαμπρὸς λαμπρὸς ὁ Ἀποσπερίτης*.

- 5 Τὴν πύρα τοῦ καλοκαιριοῦ τὴν σβηεῖ γλυκὸ ἀγεράκι
ποὺ κατεβάζουν τὰ βουνά, ποὺ φέρονται τ' ἀκρογιαλία.
Ἄναρια τὰ κλωνάρια του κουνάει ὁ γέρο πεύκος
καὶ πίνει καὶ δουφάει δροσιὰ κι' ἀχολογάει καὶ τρίζει.
Ἡ βρύση ἡ χορταρόστρωτη δροσίζει τὰ λουλούδια
10 καὶ μ' ἀλαφρὸ μουρμουριτὸ γλυκὰ τὰ νανουρίζει.
Θολώνει πέρα ἡ θάλασσα, τὰ διζοβούγια ίσκιώνουν,
τὰ ζάλογκα* μαυρολογοῦν, σκύβουν τὰ φρύδια* οἱ βράχοι,
κι' οἱ κάμποι γύρω οἱ ἀπλωτοὶ πράσινο πέλαο μοιάζουν.

15 'Απ' ὅξω, ἀπὸ τὰ δργώματα, γυρνοῦνε οἱ ζευγολάτες
ἡλιοκαμένοι, ξέκοποι*, βουβοί, ἀποκαρωμένοι*,
μὲ τοὺς ζευγούς, μὲ τὰ βαρειὰ τ' ἀλέτρια φορτωμένοι

καὶ σαλαγοῦν* ἀπὸ μπροστὰ τὰ δυὸ καματερά* τους,
τρανά, στεφανοκέρατα, κοιλάτα, τραχηλάτα,

«δώ !», φωνάζοντας, «δώ ! Μελισσινέ* ! Λαμπίδη* !»

20 κι' ἀργά τὰ βώδια περπατοῦν καὶ ποὺ καὶ ποὺ μουγκρίζουν. ✓

Γυρνοῦνε ἀπὸ τὰ ἔργα τους οἱ λυγερές, γυρνοῦνε
μὲ τὰ ζαλίκια* ὅχ τὴ λογκια*, μὲ τὰ σκουτιὰ* ὅχ τὸ πλύμα,
μὲ τὶς πλατειές των τὶς ποδιές σπογγίζοντας τὸν ἵδρο·
καὶ σ' ὅποιο δέντρο κι' ἀσταθοῦν, σ' ὅποιο κοντρὶ* ἀκουμπήσουν
25 εἰς τὸ μουρμούρι τοῦ κλαριοῦ, εἰς τὴ θωριὰ τοῦ βράχου
γλυκὸ γλυκὸ καὶ πρόσχαρο χαιρετισμὸ ξανοίγουν:
«Γειὰ καὶ χαρὰ στὸν κόσμο μας, τὸν ὄμορφό μας κόσμο !»

Σὰν τὸ ζαρκάδι ὁ νιὸς βοσκὸς ξετρέχει* τὴν κοπῆ* του·
σουρίζει, σαλαγάει, «ஓ ! ଓ !» καὶ τήνε διβολάει*
30 ἀπὸ τὰ πλάγια στὸ μαντρί, στὴ στρούγκα* γιὰ ν' ἀριμέξῃ.
Ἀπὸ στεφάνι*, ἀπὸ γκρέμον, ἀπὸ ῥαϊδὶο* καὶ λόγκον
καὶ τοῦ γιδάρη ἡ σαλαγὴ στριγκιὰ* στριγκιὰ γρικιέται
τ' ἀνάποδο κοπάδι του «τσάπ ! τσάπ ! ଓ ! ଓ !» βαρῶντας.
Κι' ἀχολογοῦν βελάσματα κι' ἀχολογοῦν κουδούνια.
35 Ἀπὸ μακριά, ὅχ τὸ βουκολειό*, ἀκούγεται φλογέρα.

Κάπου βροντάει μιὰ ντουφεκιὰ ἢ κυνηγοῦ ἢ δραγάτη^{*}
καὶ κάπου-κάπου ὁ ἀντίλαλος βραχὺ τραγούδι φέρνει
τοῦ ἀλογηλάτη, τοῦ βαλμᾶ[†], δόπον γυρνάει κι' ἔκεινος.

Τοῦ κάμπου τ' ἄγρια τὰ πουλιὰ γυρνοῦν δχ τὶς βοσκές τους
καὶ μ' ἄμετρους κελαιηδισμοὺς μέσ' στὰ δεντρὰ κουρνιάζουν^{*.} 40
Σκαλώνει ὁ γκιώνης^{*} στὸ κλαρὶ καὶ κλαίει τὸν ἀδερφό του.
Στὰ ὕπεια, στὰ χαλάσματα ἡ κουκουβάγια σκούζει.
Μέσα σὲ αὐλάκι, σὲ βαρκὸ^{*} λαλεῖ ἡ νεροχελώνα.
Τ' ἀηδόνι κρύβεται βαθιὰ στ' ἀγκαθερὰ τὰ βάτα
καὶ τὴν ἀγάπη τραγουδάει μὲ τὸ γλυκὸ σκοπό του. 45
Κ' ἡ νυχτερίδα ἡ μάγισσα, μὲ τὸ φτερούγισμά της
τὸ γλήγορο καὶ τὸ τρελλό, σχίζει τὰ σκότη ἐπάνου
καὶ μὲ τὰ δλόχαρα παιδιὰ τοῦ ζευγολάτη παῖζει.

Καλότυχοί μου χωριανοί, ζηλεύω τὴ ζωή σας,
τὴν ἀπλούκη σας τὴ ζωή, πῶχει περίσσιες χάρες. 50
Μὰ πλιὸ πολὺ τὸ μαγικὸ ζηλεύω γυρισμό σας
δοντας ἡ μέρα σώνεται καὶ βάσιλεύει ὁ ἥλιος.

1893.

• Ο τρύγος.

Κώστα Κρυστάλλη.

"Οταν ἀνθίζ^{*} ἡ ἀγράμπελη κι' ἀπλώνει τὰ κλαδιά της
στὸ σχοῖνο, στὸ χαμόδεντρο, στοῦ πεύκου τὰ κλωνάρια,
στὰ ὁέματα τοῦ ποταμοῦ, στὸν ἐγκρεμὸ τοῦ βράχου,
κι' ἀγέρα, κάμπους καὶ βουνά, τὴν πλάση πέρα ὡς πέρα
γιομόζει ἀπὸ μοσχοβολιὰ μὲ τὸν ἀνασασμό της, 5
πυκνὸ-πυκνὸ κι' ὀλόμαυρο μελισσολό πετιέται
μέσ' ἀπὸ βράχους καὶ κοινιά^{*}, μέσ' ἀπὸ ἐρμιές καὶ κήπους,
καὶ τ' ἄνθη τῆς βοσκολογῷ καὶ παίρνει τὸν ἀχνό^{*} τους,
καὶ διαλαλάει μ' ἔνα βοητὸ τὸν ἀναγαλλιασμό^{*} του.

"Ετσι οἱ κοπέλες τοῦ χωριοῦ πετιοῦνται ἀπὸ τὰ σπίτια 10
κι' εἰς κάμπους κι' εἰς βουνὰ σκορποῦν, κι' ὅπ' εἶναι ἀμπέλια
μὲ τὰ καλάθια τὰ πλεχτὰ καὶ μὲ τὰ βατοκόπια^{*} [τρέχουν,
καὶ μὲ τραγούδια, μὲ χαρές, ὅταν ἀρχίζει ὁ τρύγος.

"Αναταράζονται οἱ ἐρμιές, ἀχολογοῦν τ' ἀμπέλια,
λὲς κι ἀπὸ κάθε πέτρα δρθή, λὲς κι' ἀπὸ κάθε βάτον 15
δόπον στὸ χόρτο σέρνεται, κόρης κορμὶ φυτρώνει.

"Αλεξ. Γ. Σαρογή Νεοελλ. 'Αναγνώσματα Α' Γυμνασίου. 13

*
**

Πράσινη ἀπλώνεται ἡ φυτειά κι' οἱ δάγες μεστωμένες,
μαῦρες καὶ κίτρινες, ξανθιές, μαυρολογοῦν, γιαλίζουν
στὴν πρώτη ἀχτίδα τοῦ ζεστοῦ τοῦ ἥλιου ὅπ' ἀνατέλλει,
20 σὰν μαῖρα μάτια, σὰν χοντρὰ κλωνιὰ μαργαριτάρια.

Οἱ βέργες οἵ καμαρωτὲς λαμποκοποῦν κι' ἐκεῖνες
κι' οἱ περογλιές* ἔαπλώνονται στὰ δίπλατα* κρεββάτια*
καὶ στὴν πυκνή τους χλωρασιὰ καὶ στὸ βαθὺ τους ἵσκιο
τὴν ἴδρωμένην ἀργατιὰ δροσίζουν, ἀνασαίνουν:
25 τὴν ἀργατιὰ ποὺ δλημερὶς ὅλο τρυγάει κι' ἀπλώνει,
τὴν ἀργατιὰ ποὺ λακταρᾶ πότε νὰ πέσῃ ὁ ἥλιος,
πότε νὰ ἵσκιώσουν τὰ διζά, νὰ δροσερέψῃ ὁ κάμπος.

Νάτος ὁ ἥλιος ποὺ ἔπεσε καὶ πάει νὰ βασιλέψῃ,
νάτα ποὺ ἵσκιώσαν τὰ διζά καὶ δροσερεύει ὁ κάμπος.

30 "Ο ἥλιος χάθη δλότελα καὶ τὰ βουνὰ σουρπώσαν*
θόλωσαν τ' ἀνοιχτὰ νερὰ καὶ πάνου βγῆκαν τ' ἄστρα.
Διπλὰ ἀνασαίν' ἡ ἀργατιὰ κι' ἀπαρατάει τὸ ἔργο
κι' ἐκεὶ ποὺ κληματόβρεγες κι' ἀπὸ παλιούρια* φράκτες
καλύβη δλόρθι πλέκουνε, δεῖπνον ἀπλὸ κυκλώνουν,
35 καὶ τὸν ἀπλὸ τὸ δεῖπνο τους φωτάει θαμπὸ λυχνάρι.
"Υστερα εἰς κάθε μιὰ φυτειά, κάθε δχτο*, κάθε ἀμπέλι,
τρανὲς ἀνάβονται φωτιές μέσῳ στ' ἀπλωτὸ σκοτάδι.
"Ολόνρα δλόιρ* ἀπ' τις φωτιές σταίνουν χορὸ οἱ κοπέλες.
στρώνονται χάμου οἱ γέροντες κι' οἱ νιοί, κι' ἀπ' δλους ἔνας
40 τοὺς συνοδεύει τὸ χορὸ μ* ἔνα ἀπαλὸ τραγούδι
καὶ μ* ἔνα λάλημα γλυκὸ-γλυκὸ τοῦ ταμπουρᾶ* του,
ῶς ποὺ τ' ἀστέρια τὸ οὐρανοῦ τὸ μεσονύχτι δείχνουν.

Καὶ τότες οἱ χοροὶ χαλοῦν, σκορπᾶν οἱ δουλευτάδες.
Στρώνουν γιὰ στρώματα κλαδιὰ κι' ἀποσταμένοι γέρνουν.
45 κι' ἐκεὶ ποὺ σβήνονται οἱ φωτιές ἔσμες ἀνάρια· ἀνάρια
τὸ νυχτοπούλι τὸ ἄγυρπνο γλυκὰ τους νανουρίζει,
ῶς ποὺ νὰ σκάσῃ ὁ Αὔγερινός*, ποὺ θά ξυπνήσουν πάλι,
πάλι στὸ ἔργο τους νὰ μποῦν, στὸ ζηλεμένο τρύγο.

"Πρινος τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων.

Κωστή Παλαμᾶ.

Ἄρχαῖο Πνεῦμ' ἀθάνατον, ἄγνε πατέρα
τοῦ ὥραίου, τοῦ μεγάλου καὶ τάληθινοῦ,
κατέβα, φανερώσου κι' ἀστραψ' ἐδῶ πέρα,
στὴ δόξα τῆς δικῆς σου γῆς καὶ τοῦρανοῦ.

Στὸ δρόμο καὶ στὸ πάλαιμα καὶ στὸ λιθάρι
στῶν εὐγενῶν ἀγώνων λάμψε τὴν δρμή,
καὶ μὲ τ' ἀμάραντο στεφάνωσε κλωνάρι
καὶ σιδερένιο πλάσε κι' ἄξιο τὸ κορμί.

Κάμποι, βουνὰ καὶ πέλαγα φέγγουν μαζί σου
σὰν ἔνας λευκοπόρεφρος μέγας ναός,
καὶ τρέχει σιὸν ναδὸς ἐδῶ προσκυνητής σου
ἀρχαῖο Πνεῦμ' ἀθάνατο, κάθε λαός.

1895.

"Ἐνα κυπαρίσσει.

Κωστή Παλαμᾶ.

Ἄγναντια* τὸ παράθυρο· στὸ βάθος
ὅ οὐρανός, ὅλο οὐρανός, καὶ τίποτ' ἄλλο.
κι' ἀνάμεσα, οὐρανόζωστον ὁλόκληρο,
ψηλόλιγνο ἔνα κυπαρίσσι· τίποτ' ἄλλο.
Καὶ ἡ ἔναστερος ὁ οὐρανὸς ἡ μαῦρος εἶναι,
στὴ καρὰ τοῦ γλαυκοῦ, στῆς τρικυμιᾶς τὸ σάλο,
ὅμοια καὶ πάντα ἀργοκυλάει τὸ κυπαρίσσι,
ἥσυχο, ὡραῖο, ἀπελπισμένο. Τίποτ' ἄλλο.

1902.

Ποιό εἰν' αὐτὸ τὸ Ικούμητήρε;

Κωστή Παλαμᾶ.

Καὶ ποιό εἰν' αὐτὸ τὸ κοιμητήρι,
ποὺ πάντα πρασινίζει καὶ φεγγοβιολάει,
καὶ ποὺ κανένα δὲν τὸ καίει λιοπύρι,
καὶ ποὺ καμμιὰ νεροσυρμὴ δὲν τὸ χαλάει;
Καὶ ποιό εἰν' αὐτὸ τὸ κοιμητήρι,
καὶ ποιό εἰν' αὐτὸι οἱ γονατιστοὶ προσκυνητάδες Αἰῶνες,
καὶ ποιό εἰν' αὐτὸ τὸ κοιμητήρι
ποὺ εἰν' οἵ νεκροί του Ἀπόλλωνες καὶ οἱ τάφοι Παρθενῶνες;

1902.

*Ανοιξη.

Λάμπρου Πορφύρα.

- 1 // "Ανοιξη! Μόλις ξέσπασε τοῦ φθινοπώρου ἡ μπόρα
κι' ἔγω τὸ καραβάκι σου νειρεύομαι ἀπὸ τώρα
ν' ἀράζῃ στὸ λιμάνι μας, μὲ τ' ἄρμενα* ἀνθισμένα,
πλάι στὰ καϊκάκια τὰ φτωχά, τὰ θαλασσοδαρμένα.
- 2 Νὰ φέρῃς κρόσσια ἀπὸ ἀφροὺς στὸ κῦμα καὶ κορδέλλες·
γύρω στὰ βράχια, τῶν φυκιῶν τὶς πράσινες ταντέλλες·
καὶ γιὰ τοὺς ἵσκους ποὺ περνοῦν ἡ μένουν στ' ἀκρογιάλι,
νὰ φέρῃς ἀπ' τὴ Βενετιὰ τὸ πιὸ λαμπρὸ ορουστάλλι.
- 3 Στὰ δέντρα, ποὺ θρηγνοῦν βραχνὰ στοῦ κάμπου τὴ μαυρίλα,
νὰ φέρῃς γέλια ὀλόδροσα στὰ νιόφυτρά τους φύλλα.
Μέσα στὰ όόδα τ' οὐρανοῦ τὸ φῶς τοῦ Ἀποσπερίτη*.
Κι' ἐμένα, μιὰ μικρὴ φωλιὰ χελιδονιῶν στὸ σπίτι.

1899.

Β'. ΣΑΤΙΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

Αθηναϊκὸν Πάσχα.

Γεωργίου Σουρῆ.

- 1 'Αναστάσεως ἡμέρᾳ
ψάλλουν ἄγγελοι λευκοί,
καὶ σφυρίζουν στὸν ἀέρα
σφαῖρες ἀπ' ἑδῶ κι' ἔκει.
- 2 'Αναστάσεως χαρὰ
καὶ στὴν γῆν τῶν Ἀθηναίων
δίχνουν ἔνσφαιρα πυρὰ
οἱ γενναῖοι τῶν γενναίων.
- 3 'Αναστάσεως ἡμέρᾳ
φῶς μεγάλης χαραυγῆς,
παίρνει κάποιον μία σφαῖρα
καὶ τὸν δίχνει κατὰ γῆς.
- 4 'Αναστάσεως ἡμέρᾳ
κι' ἔνας ἄλλος παραπέρα
δέχεται σὰν κελεποῦρι*
μία τράκα μέσ' στὴ μούρη

Τοῦ θανάτου τὴν ἀπόχη
βλέποντι εὐσεβεῖς μὲ φρίκη
καὶ χαρὰ σ' ἔκεινον πᾶξει
καμωμένη διαθήκη.

5

Νέον Πάσχα, νέος θρῆνος,
καὶ μακάριος ἔκεινος
ὅπου πρόφθασε νὰ δώσῃ
τῆς ἄγάπης τὰ φιλιά,
κι' ἔπειτα νὰ τὰ κορδώσῃ
μὲ τὴ νέα Πασχαλιά.

6

* Απὸ κρότους ἄγριονς βοϊζει
πᾶσα γῆ τῆς αλεινῆς πρωτευούσης
καὶ μπαροῦτι βρωμᾶς καὶ μυρίζει,
πὸν φοβᾶσαι ν' ἀκούσῃς.

7

Κούφια πέφτοντιν τουφέκι' ἀπ' ἀνάρια
καὶ στοὺς δρόμους τὰ βόλια σφυρίζουν,
καὶ βροντοῦν τῆς φακῆς παλικάρια
πὸν γιὰ βρόντους ἀφρίζουν.

8

Τρέχουν, τρέχουν ξιφήρεις σκοποὶ
κι' δ' παπᾶς, μειδιῶν εὐφροσύνως,
τὸ «Χριστὸς...» δὲν προφθάνει νὰ πῇ,
πέφτει κάτω κι' ἔκεινος.

9

Πάσχα θεῖον... Χαρὰ κι' εύνομία.
Κάνθε χόλος καὶ μῆσος ἐρρέτω.
Πεθαμένων ἀνοίγουν μνημεῖα
νὰ δεχθοῦν σκοτωμένους καὶ φέτο.

10

Γ'. ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ.

Σὲ τάφῳ κόρης.

* **Άλεξ. Πάλλη.**

* Ήσουν τῶν σπλάχνων μου ἥ χαρὰ
δχτὼ καὶ δέκα χρόνια·
μιὰ μόνη μ' ἔθλιψες φορά,
ὅμως μὲ θλίψη αἰώνια.

1907.

3. ΕΠΙΚΟΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

‘Ο ’Ορφεὺς ἐν τῷ “Ἀδη.”

(ἀπόδπασθα ἐκ τοῦ ποιήματος ὁ “Ορφεύς”.)

Δημητρίου Παπαρρηγοπούλου.

Εἰσαγωγή: ‘Ο ’Ορφεὺς, ἀπολέσας προώρως τὴν σύζυγόν του Εὑρυδίκην, ἀποφασίζει, συντετριμμένος ὑπὸ τῆς ὀδύνης, νὰ κατέλθῃ διὰ τοῦ Ταινάρου εἰς τὸν “Ἀδην” καὶ νὰ ἀναζητήσῃ αὐτήν. (Μέρος Α’—Γ’).

Μέρος Δ'.

1

Ἄχανὲς καὶ ἔρημία
περιβάλλον τὸν ’Ορφέα
καὶ ἀκούεται τραχεῖα
τοῦ Κερβέρου* ἡ κραυγή,
ἀντηκοῦσα φρικαλέα
ἐν τῇ φοβερᾷ σιγῇ.

4

Καὶ ἡ κώπη μονοτόνως
ῦδατα νεκρὰ μερίζει·
θάνατος πλανᾶται μόνος
χάους ἄνωθεν ὑγροῦ·
καὶ τὸ κῦμα ψιθυρίζει
διὰ τόνου θλιβεροῦ.

2

Βαίνει μόλις ἀναπνέων
καὶ μὲ τρίχας ὠρθωμένας·
οὐδαμοῦ φῶς βλέπει πλέον·
προχωρεῖ ψηλαφητί,
καὶ δὲ ποὺς αὐτοῦ πατεῖ
εἰς σκιάς διερχομένας...

5

Τὸν ἀσφοδελὸν* λειμῶνα
ῆδη δὲ ’Ορφεὺς βαδίζει·
ἄν λευκὸν ὡς τὴν χιόνα
ἄνθος φύεται ἐκεῖ,
ἄλλ’ οὐδεὶς ζῶν κατοικεῖ·
στήθη τῶν νεκρῶν στολίζει.

3

Πέραν δὲ Ἀχερούσια*
πρὸ αὐτοῦ ἀπλοῦται λεία
καὶ δὲ Χάρων* τὰ πορθμεῖα
ὑποβλέπων ἀπαιτεῖ·
πλὴν τοῦ Χάρωνος κρατεῖ
ἡ τῆς λύρας ἀρμονία.

6

Τοῦ ’Ωρίωνος* θηρεύει
ἡ σκιὰ ἐκεῖ πλησίον·
βέλη φέρει· ἐνεδρεύει
ὑπὸ δένδρα γηραιά,
καὶ ἐπίσης τὸ θηρίον
εἶναι, ὡς αὐτός, σκιά.

7

Καὶ ἀμύθητος γαλήνη,
ῶς ἡ ἀπειλὴ ἀγρία,
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ βαρύνει·
δένδρα, ζῶα καὶ πτηνά,
ὅλα εἰδωλα κενά,
ὅλα ἀμαυρὰ καὶ κρύα.

8

Ἄταράχως διαρρέει
τὸ τῆς Λήθης* ὄδωρο στόνον
δὲν ἐκπέμπει καὶ δὲν κλαίει·
διαρρέει σκυθρωπὸν
καὶ δι' ἔλιγμῶν ἀφώνων,
ῶς ἡ λήθη σιωπῶν.

“Ω! τὸ ὄδωρο τοῦτο πόσοι
ἐπεζήτησαν ματαίως,
ποὺν ἐδῶ νὰ καταβῶσι!
Πόσους μία του σταγών
πόνους φοβερῶν πληγῶν
θὰ ἔκοιμιζε ταχέως!

10

Λήθην δ 'Ορφεὺς δὲν θέλει·
ἀγαπᾶ καὶ ἐνθυμεῖται·
καὶ ἔκείνη ἀνατέλλει
ἐν τῷ βίψ του φαιδρά,
καὶ ἀνάμνησις καλεῖται,
καὶ ὑπάρχει καὶ νεκρά.

11

Καθιστᾶ μᾶλλον γλυκεῖαν
τοῦ παρόντος ἡ ὁδύνη
παρελθοῦσαν εὐτυχίαν·
ὅταν ἡ ψυχὴ πονῇ,
μόνη τὴν ζωογονεῖ
ἡ ἀνάμνησις ἔκείνη...

Μέδος Ε'

1

Καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὰ σκότη,
ὅπου αἱ σκιαὶ πλανῶνται,
ὅπου ἡ χαρὰ ὑπνώτει,
ἀγρυπνεῖ ἡ συμφορά,
ὅπου Δίκη αὐστηρὰ
κι' Ἐρινύες* συναντῶνται.

3

Τοῦ Ταντάλου* ἐδῶ βλέπει
τὰς φρικώδεις τιμωρίας·
καὶ πικρὰ ἀκούει ἔπη,
καὶ ἀκούει* φοβερὰν
τοῦ Σισύφου* τὴν ἀράν,
καὶ ἀκούει βλασφημίας.

2

“Ιστανται ἐκπεπληγμένοι
οἵ ἐν Ἀδη, τὸν Ὁρφέα
βλέποντες νὰ διαβαίνῃ·
ἄλλ' ἔκεινος προχωρεῖ·
ἡ ψυχὴ του ἡ γενναία
εἰς τὸν ἔρωτα θαρρεῖ.

4

“Ἐκεῖ πέραν δ 'Ιξίων*
εἰς τροχὸν προσδεδεμένος
διὰ συστροφῶν μυρίων
βασανίζεται, ψηρηνεῖ·
καὶ ἥχει τεταραγμένως
ἡ στοὰ ἡ σκοτεινή·

Καὶ ἵδον ἡ Περσεφόνη*
ἔπι θρόνου ἔξ ὀστέων·
ἄπειρος πληθὺς τὴν ζώνει
ὑπηκόων σκιωδῶν
ἔπαιτούντων τὴν σποδὸν
βίου παρελθόντος πλέον...

Τὸν Ὁρφέα ἀτενίζει
καὶ ἐγέρεται δργύλη:
πᾶς τὸν Ἀδην μυκτηρίζει
καὶ ζῶν ἥλθεν εἰς αὐτὸν;
Καὶ ἀμείλιχος ἡπείλει
τὸν ἀλάστορα* θνητόν.

Τῆς Μεδούσης* τὴν ἀγρίαν
κεφαλὴν ἐπικαλεῖται·
Ἄλλὰ μὲ φωνὴν γλυκεῖαν
ὅ Ὁρφεὺς παρακαλεῖ,
καὶ σιγῇ ἡ ἀπειλή,
καὶ ὁ Ἀδης συγκινεῖται.

Ἄρμονία, ἄρμονία,
γλῶσσα πλήθης μυστηρίου,
ποία πάσχουσα καρδία
σ' ἥρπασεν ἔξ οὐρανῶν,
ώς τὴν φράσιν μαρτυρίου
κι' αἰσθημάτων ἀχανῶν;

Τίς ἐκ τῆς ἀπελπισίας
μὴ ενδίσκων λέξιν μίαν
τὴν δδύνην τῆς καρδίας
νὰ ἐκφράσῃ τὴν δεινήν,
μὲ ἄρμονικὴν φωνὴν
ἔψαλε τὴν δυστυχίαν :...

Μέρος σ' .

«Δότε μοι τὴν Εὐρυδίκην.
Περσεφόνη, Περσεφόνη,
μὴ προφέρῃς καταδίκην·
τὴν ἥγαπτησα πολὺ¹
κι' ἡ ψυχή μου τὴν καλεῖ·
ἐκουνδάσθη πλέον μόνη.

“Ανασσα, γνωρίζεις ποία
τὴν καρδίαν περιβάλλει
θυελλώδης ἐρημία,
ὅταν φύγῃ ἡ χαρά,
ὅταν δνειρα φαιδρὰ
πέσονταν κατὰ γῆς αἰθάλη ;

Τόσαι νέαι, καὶ ἐκείνη²
ἔπρεπε νὰ τελευτήσῃ ;
ἥρμοζε παστάς λιθίνη
εἰς τοσαύτην καλλονήν ;
εἰς αὐγὴν ἐαρινὴν
διατί νὰ ἀπανθήσῃ ;

Τώρα τὸ οὐρανοῦ τὸ δῶμα
φαίνεται χωρὶς ἀστέρας·
είναι τὸ ἄνθη χωρὶς χρῶμα,
χωρὶς ἄρωμα, ὀχρά,
καὶ προβαίνει φοβερὰ
ἡ γαλήνη τῆς ἐσπέρας.

5

Καὶ ἡ ἔρημος οἰκία
διεγέρουσα τὴν φρίκην...
καὶ ἡ πάλλουσα καρδία
ἐν τῷ μέσῳ τῆς σιγῆς·
ἡ ἥχὼ τῆς οἰμωγῆς...
Δότε μοι τὴν Εὑρυδίκην».

6

Ἐπαυσε· σιγὴ βαθεῖα
ἡκοιούμησε τὸ ἄσμα·
ἡ γλυκεῖα ἀρμονία
τὰ ἐρέβη συγκινεῖ,
καὶ τῆς συμφορᾶς τὸ φάσμα
τὰς βασάνους λησμονεῖ.

7

Τότε, λέγουσι, βραχεῖα
εἰς τοὺς ταλαιπωρούμενους
ἀπεδόθη εὐτυχία·
καὶ προσῆλθον εὔμενεῖς
καὶ αὐταὶ αἱ Ἐρινῦς
μὲν ὁφθαλμοὺς δεδακρυσμένους. πρὸς Στυγός*, νὰ τὴν ίδῃς.

8

Προσηνής ἡ Περσεφόνη
μειδιᾶ πρὸς τὸν Ὁρφέα·
τὴν ὁδύνην συνεπόνει
τῆς καρδίας καὶ αὐτή,
καὶ ἀνάμνησις ἀργαία
τοῦ καθήκοντος κρατεῖ.

1

Πόσον φαίνεται γλυκεῖα
εἰς τὸ ίλαρόν του βλέμμα
ἡ φρικώδης ἔρημία,
ἥν ἐπέρα πρὶν ὠλρός
καὶ μὲ παγωμένον αἷμα·
πόσον εἶναι ζωηρός!

«Λάβε, λέγει, λάβε πάλιν
τὴν πιστὴν φίλην ἐκείνην
εἰς τὴν ἔρημον ἀγκάλην·
ἴσταται ἐκεῖ μακρὰν
ἀπαθῆς πρὸς τὴν χαράν,
ἀπαθῆς πρὸς τὴν ὁδύνην.

10

Ἄλλος Ὁρφεῦ, σκιὰ ώς εἶναι,
διεγέρει φρίκην τώρα,
πᾶσ' αἱ χάριτες ἐκείναι
ἔπεσαν τῆς γῆς βιορά.
Φεῦ! τοῦ Πλούτωνος ἡ χώρα
εἶναι χώρα φοβερά.

11

Οταν εἰς τὴν γῆν πατήσῃ,
τότε θὰ τὴν ἀνακτήσῃς·
ἡ μορφή της θ' ἀναζήσῃ
ώς καὶ πάλαι εὐειδής·
ἐν τῷ Ἀδῃ μὴ τολμήσῃς,
πρὸς Στυγός*, νὰ τὴν ίδῃς.

12

Υπαγε, Ὁρφεῦ, προχώρει·
σὲ ἀκολουθεῖ ἐκείνη·
εἶναι μόνον εἰς τὰ ὅρη
τοῦ Ταινάρου δρατή.
Αλλως, ἀνεπιστρεπτεὶ
ἐν τῷ Ἀδῃ θ' ἀπομείνῃ.

Μέρος Ζ'.

2

Ἐδρεψε μεγάλην νίκην·
ἥρασε τὴν εὐτυχίαν,
ἥρασε τὴν Εὑρυδίκην,
τὴν ζωήν του, τὴν χαράν.
Ποῦ τὸ πένθος; ίλαρὰν
ἔχει τώρα τὴν καρδίαν.

Δέν τὴν βλέπει, τὴν μαντεύει·
ἄλλ' ἀρκεῖ εἶναι πλησίον·
ὅταν ἡ ψυχὴ λατρεύῃ,
εὐχερῶς εὐδαιμονεῖ·
ἕπο στοχασμῶν μυρίων
τῷ ἐπνίγῃ ἡ φωνῇ...

Περὶ ληψις τῶν ἑπομένων: Καθ' ἑδὸν ὁ Ὁρφεὺς ἀπευθύνει διαφόρους ἔρωτήσεις πρὸς τὴν Εὔρυδίκην· ἄλλ' ἐκείνη κατὰ τὰ λεχθέντα ὑπὸ τῆς Περσεφόνης ἀκολουθεῖ μὲν, δὲν ἀναγνωρίζει δῆμως αὐτόν, διότι εἰχε πίει ἐν τῷ Ἀδηῷ τὸ Ὀδωρ τῆς Δήθης. Οὐ τοῦ Ὁρφεύς τότε ἐν τῇ ἀγωνίᾳ του λησμονεῖ τὴν διαταγὴν τῆς Π., στρέφεται διὰ νὰ δειξῃ εἰς αὐτήν τὸ πρόσωπόν του, μὲ τὴν ἐλπίδα δτι εὑτω θὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ· ἄλλ' ἀμέτως ἡ Εύρυδίκη γίνεται ἀφαντος. Συντετριμένος τότε ὁ Ὁρφεὺς ἀνέρχεται μόνος πάλιν διὰ τοῦ Ταινάρου καὶ ἀπαρηγορήτως θρηγῶν ἀποθνήσκει μετ' ὀλίγον.

Εἰς τὴν θύλασσαν τῆς Σαλαμίνος.
(ἀπόσπασμα).

***Αχιλλέως Παράσκου.**

- 1 Πῶς γιγαντεύεται ἡ ψυχὴ σὲ τοῦτα τὰ πελάγη !
'Ανδρειένεται, παίρνει καρδιὰ καὶ σ' ἄλλα γρόνια πάγει.
Τές μέρες πούθισα τές δειλές ἔεχνῶ σ' αὐτὰ τὰ μέρη,
καὶ ναύτης τοῦ Θεμιστοκλῆ, κρατῶ κουπὶ στὸ χέρι
καὶ τοὺς Περσιάνους πολεμῶ καὶ πνίγω στὴν ἀγκάλη,
σ' αὐτὰ τὰ ἔδια κύματα, σ' αὐτὸ τὸ περιγιάλι !
- 2 Καὶ βλέπω, βλέπω μὲ τὸ νοῦ καὶ τῆς καρδιᾶς τὸ μάτι
ἀπὸ καράβια ἀμέτρητα τὴ θύλασσα γεμάτη.
Τόπο δὲν ἔχουν νὰ σταθοῦν τὸ πέλαγο δὲν φθάνει.
Πάρθοι κι Ἰνδοὶ τὸ πλημμυροῦν καὶ Μῆδοι καὶ Περσιάνοι
Σαλεύοντας δάσος κονταριῶν, χίλιες στολές φροδοῦνε
καὶ χίλιες γλῶσσες βάρβαρες στὸν ἀνεμο ἀντηκοῦνε.
- 3 Θαρρῶ πῶς τὴν ἔξακουστὴν ἐκείνη βλέπω μάχη·
Ποιός θρονιασμένος κάθεται στὸ τρίκορφο, στὴ δάχη ;
‘Ο Ξέρξης ! Τὰ καράβια του περήφανος ἔανοίγει* ...
Θὰ ἔχῃ ἔνα ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὸ βράδυ γιὰ νὰ φύγῃ ;

Στὸ πλάγι του γραμματικοὶ σταυρὸ τὰ χέρια δένουν,
καὶ τὴ μεγάλη νίκη του νὰ γράψουν περιμένουν.

⁷Α ! Δὲν κοιτᾶ καὶ τὰ μικρὰ καράβια μας, γεμάτα
ἀπὸ τῆς Σπάρτης τὰ παιδιά, ἀπὸ Ἀθήνας νιᾶτα !
Φουχτώνει ὁ Θεμιστοκλῆς στὸ χέρι τὸ τιμόνι,
καὶ σὰ σημαία τὴν πλατειὰ χλαμύδα του ἔσπλαστρο.
Καὶ νά, ἀρχίζει ὁ πόλεμος, ἀρχίζει ἡ ναυμαχία.
Χέρια μὲ χέρια πιάσθηκαν Σκλαβιὰ κι' Ἐλευθερία !

4

Χτύπα, περήφανη θεά, "Ἐλληνοπούλα, χτύπα !
Πέρα καὶ πέρα τῆς Σκλαβιᾶς τὸ μαῦρο στῆθος τούπα !
"Ἄς καταλάβῃ μιὰ φορά, γιὰ πάντα ἀς καταλάβῃ,
πῶς τὰ παιδιά σου πολεμοῦν καὶ πῶς χτυποῦν οἱ σκλάβοι.
Διῶξε, θεά, τὸ μόλυνσμα, ὁ κόσμος ν' ἀνασάνη,
κι' ὅποιον ἐλάβωσε ἡ σκλαβιὰ νὰ βρίσκῃ ἐδῶ βιτάνι !

5

"Ωσὰν λιοντάρι ἡ θάλασσα σηκώθη καὶ βογγάει...
Σπάρτη κι' Ἀθήνα πολεμοῦν ἀντάμα πλάι-πλάι,
ἀστροπελέκια δίδυμα σὲ σύννεφα θαμμένη,
κι' ἐμπρός τους ἡ Ἐλευθερία καράβια πνίγει ἔνα.
Θαρρεῖς θεριὰ πῶς πολεμοῦν κι' ἡ θάλασσα στενάζει,
σὰν ἀνυψώνει τὸ σπαθὶ καὶ σὰν τὸ κατεβάζει !

6

Τὸ μάτι τοῦ Θεμιστοκλῆ τὸ δρόμο της φωτίζει.
καὶ κάπου-κάπου ἡ θεά τὸ πρόσωπο γυρίζει
καὶ τὸν κοιτάει ὀλόχαρη .. Σὲ κάθε γύρισμά της
ἀκούω δυνατώτερα καὶ τὰ χτυπήματά της.
"Απ' τὸ τιμόνι ἀτάραχος ἐκεῖνος τὴν κοιτάζει,
καὶ μὲ τὸ μάτι του θαρρεῖς τὴ νίκη πῶς προστάζει.

7

«⁸Ω "Ἐλληνόπουλα, ἐμπρός ! Λυτρῶστε τὴν πατρίδα,
—κράζει ὁ Αἰσχύλος*—, σώσετε μὲ τὴν καλὴ λεπίδα
παιδιά, γυναικες, πατρικοὺς ναοὺς αὐτὴ τὴν ὥρα,
τοὺς τάφους τῶν πατέρων σας ἀγάδων γιὰ ὅλα τώρα !
Κι' ἀνάβει ἡ μάχη στὴ φωνή, σαρκώνεται ἡ ἐλπίδα.
τί κάνει ὁ ψάλτης, στὴν καρδιὰ σὰν ἔχῃ τὴν πατρίδα !

8

Σὰ ζυγαριὰ ὁ πόλεμος ἀνεβοκατεβαίνει.
δίγνωμη ἡ Νίκη δεξιὰ κι' ἀριστερὰ πηγαίνει.

9

Κουράστηκε κι' ἡ Λευτεριά, κουράστηκε κι' ὁ ξένος·
Μονάχα ἐσύ, Θεμιστοκλῆ, δὲν είσαι κουρασμένος!
Δυὸς τρεῖς φορές τὰ φρύδια του συννεφιαστὰ μαζώνει
καὶ σπάει μέσ' στὰ δάχτυλα τὸ δυνατὸ τιμόνι.

- 10 Μαυρίζει γῆ καὶ οὐρανός· δὲν φαίνεται ἡ μέρα.
Μὰ τί ἀντάρα* ἀκούγεται ἀπ' τὰ πελάγη πέρα;
Ποιά εἰν' ἔκεινή ἡ σκιὰ ποὺ σὰ βουνὸ μεγάλη
πατεῖ τὸ κῦμα κι' ἔρχεται μὲ τὴν ἀνεμοζάλη;
Γιὰ δές... δπίσω ἀπ' αὐτὴν κι' ἄλλες σκιές ὅρμανε,
μὲ κόπο τὰ μεγάλα τῆς τὰ βήματα ἀκλούνθανε.
- 11 'Ο Αἴας* είναι! Κι' ἔρχεται μὲ τὸ νεκρὸ στρατό του
ἀπ' τῆς Τρωάδος τὰ νερὰ στὸ κῦμα τὸ δικό του.
Κατάρτι μέσ' στὸ χέρι του φουρτώνει γιὰ κοντάρι,
κι' ἔχει τὸν Τεῦκρο του μαζί, τὸ ἀγένειο παλικάρι.
'Α, τί μεγάλη ταραχὴ τὸ χτύπημά του κάνει,
πῶς τὰ κατάρτια τρίζουνε στὸ χέρι σᾶν τὰ πιάγη!
- 12 Κι' ἀνταμιωμένα τὰ νεκρὰ καὶ ζωντανὰ λιοντάρια
κάνονταν τὴ θάλασσα στεριά, πατοῦνε σὲ κουφάρια*.
Φεύγουν οἱ ξένοι, φεύγουνε μὲ τὰ πανιὰ σχισμένα.
Βλέπω καράβια σὰν βουνὰ στοὺς βράχους τσακισμένα.
'Ακούω τρόμου προσευχές, τραγούδια καὶ κατάρα,
καὶ φροκαλίζει ἡ θάλασσα τοῦ Ξέρξη τὴν τιάρα! . . .

1874.

•Ο Δεξιλεως.

(εἰς τὸν τάφον τοῦ Κεραμεικοῦ).

Κωστῆς Παλαμᾶ.

Κι' ἀπὸ τὸ πρῶτο μάρμαρο κι' ἀπὸ τὸ πρῶτο μνῆμα
ἀκούω φωνὴ ποὺ χύνεται κι' ἀκούω φωνὴ ποὺ λέει :

*Εμὲ Δεξίλεο μὲ λέν. *Έγώ είμαι τῆς Ἀθήνας
τὸ λατρεμένο τὸ παιδί, τάγένειο παλικάρι.

- 5 Μ' ἀνάθρεψαν τὰ βροντερὰ τραγούδια τοῦ Τυρταίου
καὶ τάραξαν τὸν ὑπνό μου τὰ ὄνειρα τοῦ Αἰσχύλου*.
*Έξω στὸ δρόμο, στὴ δουλειά, στοῦ κάμπου τὸν ἀέρα
μούθρεψε ὁ ἥλιος τὸ κορμὶ καὶ τάνοιξε σὰν ἄνθος·

καὶ σιὸ Γυμνάσιον ὁ Θεὸς ὃποὺ βοηθάει τὰ νιᾶτα
μοῦ τόπλασεν ἀρμονικὰ σφιχτό, χυτὸ καὶ ὥραιο.

10

Κι' ἔγὼ καβάλα, φτερωτός, μέσα στοὺς πρώτους πρῶτος
συντιόφρεψα τὸ ιερὸ τῆς Ἀθηνᾶς καράβι*.

κι' ἔλεγα : « Βάλε μου, Θεά, τρανὴ καρδιὰ στὰ στήθη,
δῶσε φτερὰ στὰ πόδια μου καὶ δύναμη στὰ χέρια
νὰ πάω κι' ἔγὼ ν' ἀγωνιστῶ καὶ νικητής νὰ λάμψω
στὸ αἴδημα, στὸ πάλαιμα, στὸ δρόμο, στὸ λιθάρι».
γιατὶ δὲν εἶναι πιὸ ἀκριβὴ τιμὴ στὸ παλικάρι
παρὰ καρδιὰ ἀπὸ σίδερο σὲ φτερωμένο σῶμα...

Κι' ἔγὼ ὅνειρεύτηκα κι' ἔγὼ τῆς δόξας τῇ λαχτάρᾳ·
ἄρχοντας, εἶπα, νὰ ὑψωθῶ, καὶ στρατηγὸς νὰ γίνω·
στὸ θέατρον ἀξιος ποιητῆς τὰ πλήθη νὰ μαγεύω·
κι' ἔγὼ μιὰ μέρα ν' ἀκουστῶ βροντόφωνα στὴν Πνύκα,
ἀστροπελέκι στοὺς κακούς· καὶ μὲ τοὺς φιλοσόφους,
ἐκεὶ ποὺ τρέχει ὁ Ἰλισσὸς γλυκὰ καὶ ποὺ ἔαπλώνει
δροσάτον ἵσκιο ὁ πλάτανος, κι' ἔγὼ νὰ ἔδιαιλύνω
καὶ τὰ σκοτάδια τῆς ψυχῆς καὶ τὰ κρυφὰ τῆς πλάσης.

15

20

«Αλλ' ἔνας ἀγαθὸς θεός, ὃποὺ ποτὲ τὰ μάτια
δὲ σήκωσε ἀπὸ πάνω μου, καὶ πάντα μὲ φυλάγει,
αὐτὸς διώγισε γιὰ μιὰ δόξα πιὸ μεγάλη :
Γιὰ τὴν πατρίδα ν' ἀξιωθῶ νὰ πάω νὰ πολεμήσω !

30

Καὶ νά ! σαλπίζει ἡ σάλπιγγα πολεμιστήριον ἥχο·
κι' ἡ Ἀθήνα μὲ τὰ ὄνειρατα τοῦ Πλάτωνος, ἡ Ἀθήνα
ἔυπνάει γοργά, ἀντρειεύεται καθὼς ἡ Ἀθηνᾶ τῆς,
γαλήνια κόρη καὶ μαζὶ Πρόμαχος θεοιμένη.

«Η Σπάρτη ἡ ἀγνούταχτη μᾶς φοβερίζει, ἡ Σπάρτη !

35

Θυμήθηκα τὸν δρόκο* μου καὶ ἀρματωμένος τρέχω
σὲ κυματόπλαστο ἄλογο θεσσαλικὸ ποὺ ἔχει
χαρὰ τὸν πόλεμο καὶ σκάφτει, αὐτιάζεται, δὲ στέκει.
Στὸ χέρι μου ἀνυπόμονο κουνιέται τὸ κοντάρι.

Θαρρῶ πὼς μέσα μου ἡ καρδιὰ βροντοχυτάει τοῦ Κόδρου, 40
θαρρῶ, εἶναι σὰν τοῦ Αἴαντα* ψηλὸ τὸ ἀνάστημά μου,
θαρρῶ, τὸ δρόμο ἔνας θεός μοῦ δείχνει, καὶ κανένας,
ναί ! καὶ κανένας δὲ μπορεῖ νὰ κόψῃ τὴν δρυμή μου.

45

Μὲ τὸν πολέμιο σμέζαμε στὸν κάμπο τῆς Κορίνθου.

- 45 Ἡλιοκαμένος καὶ τραχὺς κι' ἀκράτητος Σπαρτιάτης
βοριᾶς χυμάει* ἐπάνω μου πελώριος Σπαρτιάτης.
Τὰ χρόνια μου τὰ εἶκοσι πυρώνονται καὶ βράζουν·
τῆς Σπαρτιῆς ἄντρας εἰσ' ἐσύ, παιδί εἰμαι τῆς Ἀθήνας.
Βοηθάτε με, ἵσκιοι πατρικοὶ τῶν Μαραθωνομάχων !
- 50 Σφιχτὰ κρατῶ μὲ τὸ ζερβὶ τὸ χαλινάρι, χύνω
σὰ φλόγα τἄλογο, πετῶ, σκύβω γοργά, τινάζω
τόλόμακρο κοντάρι μου, κατάστηθα τὸν βρίσκω.
Στὰ πόδια ἐμπρὸς τοῦ ἀλόγου μους κατραπολάει καὶ πέφτει·
πέφτει, κι' ἔκει ποὺ τὸν πατῶ κρυφά τὸν καμαρώνω.
- 55 χωρὶς νὰ χάσῃ τὴν δρμή, χωρὶς μιλιὰ νὰ βγάλῃ,
πέφτει καὶ χάνεται καὶ σθεῖ καὶ φοβερίζει ἀκόμα.

Ἐμὲ Δεξέλεο μὲ λὲν, παιδί εἰμαι τῆς Ἀθήνας·
πολέμησα καὶ νίκησα κι' ἔγῳ γιὰ τὴν παιρίδα.
Σὲ λίγο ὁ θάνατος δρμάει κι' ἀλύπητα κι' ἐμένα
60 μὲ παίρνει ἀπὸ τὴν γῆν αὐτῇ, μὲ φέρνει σὸν ἄλλον κόσμο.

¶ Δὲ μ' ἔρριξε στὰ Τάρταρα*, δὲ μ' ἄφησε στὸν Ἄδη.
μακαρισμένο, ἀθάνατο, μ' ἀνάστησε γιὰ πάντα
στὰ μαρμαρένια Ἡλύσια*, στὰ Ἡλύσια τῆς Τέχνης.
Ο χρόνος φεύγει, ἀλλάζει ἡ γῆ, περνοῦν λαοὶ καὶ κόσμοι
65 καὶ πέφτουν καὶ μαραίνονται σὰ φθινοπώδους φύλα.
Κι' ἔγῳ ἔδω πέρα ἀσάλευτος κι' ἀμάραντος προβάλλω
καὶ τῆς πατρίδος τὸν ἔχθρο στὰ πόδια μου τὸν ἔχω.
Ω χάρη, ὅ νίκη τῆς ζωῆς, ἀνήκουστη εὐτυχία !
Στὰ μαρμαρένια Ἡλύσια, στὰ Ἡλύσια τῆς Τέχνης !

1892.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α.

ΒΙΟΙ ΚΑΙ ΕΡΓΑ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Βαλαωρέτης Αριστοτέλης. Έγεννήθη τὸ 1824 ἐν Λευ-

χάδι, ἐκ παλαιᾶς ἀρματολικῆς οἰκογενείας.

Ἐξεπαιδεύθη ἐν Κερκύρᾳ, ἔπειτα δὲ ἐπού-
δασε νομικὰ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Γαλλίᾳ. Ἄλλ' ἡ
ποίησις ὑπῆρξεν ἡ κυρία ἀσχολία τῆς ζωῆς
του. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἀντεπροσώπευσε τὴν πα-
τρίδα του εἰς τὴν Λίνιον καὶ ἔπειτα εἰς τὴν
ἔλληνικήν Βουλήν. Τὸ πλεῖστον τοῦ βίου του
διηγήθεν εἰς τὴν ώραν παρὰ τὴν Δευκάδα
νησιδα Μαδουρήν, δύπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1879.
Ἐκεῖ συνέγραψε τὰ πλεῖστα τῶν ποιημάτων

του, ἀναφερόμενα ως ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τὸν βίον
τῶν ἀρματολῶν καὶ κλεφτῶν: *Στιχουργήματα* (1847), *Μνημό-
συνα* (Κέρκυρα, 1857), ἡ *Κυρὰ Φροσύνη* (Κέρκυρα, 1859),
‘*Ἀθανάσιος Διάκος* καὶ ‘*Ἀστραπόγιαννος* (μετὰ προλόγου καὶ
πλειστων ἐπεξηγηματικῶν σημειώσεων, 1867) κ. ἄ. ‘*Ο Βίος* καὶ
τὰ ἔργα αὐτοῦ ὅλα ἐξεδόθησαν ἐπιμελείᾳ τοῦ υἱοῦ του εἰς τρεῖς
τόμους, ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Μαρασλῆ (1908).

Βασιλειάδης Σπυρέδων. Έγεννήθη ἐν Πάτραις τὸ
1845. Ἐσπούδασε τὰ νομικὰ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ
καὶ εἰργάσθη ἔπειτα ως δικηγόρος ἐν Ἀθήναις,
ἐνῷ ἡ σχολεῖτο ταυτοχρόνως καὶ εἰς τὴν λογοτε-
χνίαν. Ἀπέθανεν ἐν Παρισίοις τὸ 1874. Ἐργα του
ἐξεδόθησαν τὰ ἔξις: Α' Ποιητικά: *Εικόνες* καὶ
κύματα (λυρικὰ ποιήματα, 1866). Β' Πεζά: Δρα-
ματικὰ ἔργα: *Λουκᾶς Νοταρᾶς* (1868), οἱ *Καλλέργαι* (1869),
‘*Ἄττικαν νύκτες* (τόμος Α', περιέχων πέντε δραματικὰ ἔργα: τὴν
Γαλάτειαν, ἥξ ἡς παρελήφθη τὸ παρατιθέμενον ἀπόσπασμα,
τὴν Σκύλλαν, τὴν Χίμαιραν, τὴν Σεμέλην καὶ τὴν Ἀμάλθειαν,
1873). Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξεδόθησαν καὶ ἄλλοι δύο τόμοι
‘*Άττικῶν Νυκτῶν* (1874), περιλαμβάνοντες διάφορα ἄλλα ἔργα του.

Σημείωσις. “Οπου δὲν ἀναφέρεται τόπος ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου,
εἶναι αἱ Ἀθῆναι.

Βασιλεικὸς Πλέτροις. Ψευδώνυμον τοῦ Κωνσταντίνου

Χατζοπούλου. Ἐγενήθη ἐν Ἀγρινῷ τὸ 1869. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἐδικηγόρησε ἐπὶ τινα χρόνον ἐν τῇ πατρίδι του, ἀλλ' ἐνωρὶς ἀφωσιώθη εἰς τὰ γράμματα. Ἐξέδωκεν ἐπὶ ἐν ἑτοῖς (1898) ἐν Ἀθήναις τὸ πρῶτον ἐν τῇ δημοσικῇ γλώσσῃ λογοτεχνικὸν περισθικὸν ἡ Τέχνη. Ἐπειτα ἐγκατεστάθη ἐπὶ δεκαπενταετίαν εἰς τὴν Γερμανίαν, ὅπόθεν ἀπέστελλεν ἀνταποκρίσεις εἰς τὰς ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας καὶ ἡσχολεῖτο εἰς μεταφράσεις. Κατὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐπιστρέψων δὲ εἰς τὴν Εδρώπην ἀπέθανεν ἐν τῷ ἀτμοπλοΐῳ καὶ ἐτάφη εἰς Μπρίντεζι (1920). Ἐργα του ἐδημοσιεύθησαν τὰ ἔτης: Α' Συλλογαὶ ποιημάτων: Τραγούδια τῆς ἐρημιᾶς (1898). Τὰ ἐλεγεῖτα καὶ τὰ εἰδύλλια (1899), Ἀπλοῖ τρόποι (1920), Βραδυνοὶ θρύλοι (1921). Β' Πεζά: Διηγήματα: Στὸ σκοτάδι—Τάσω (1918), Ὁ πύργος τοῦ Ἀκροπόλιτου (1919), Φθινόπωρον (1919). Γ' Μεταφράσεις: ἀριστοτεχνικαὶ δραματικῶν ἔργων.

Βυζάντιος Αλέξανδροις. Ἐγενήθη ἐν Ναυπλίῳ κατὰ

τὸ 1841, υἱὸς τοῦ περιωνύμου λεξικογράφου Σκαρλάτου Βυζαντίου. Ἀπὸ νεαρᾶς ηλικίας ἀφωσιώθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν. Ἀπὸ τοῦ 1874 διεδέχθη τὸν πρεσβύτερον ἀδελφόν του Ἀναστάσιον εἰς τὴν σύνταξιν τῆς περιφήμου ἐν Τεργέστῃ ἐφημερίδος Νέας Ἡμέρας, τὴν ὥποιαν ἔξηκολούθησε νὰ γράψῃ καὶ νὰ διευθύνῃ μέχρι τοῦ θανάτου του, διτὶς ἐπῆλθεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1898. Τὰ σπουδαιότερα τῶν ἀρθρῶν αὐτοῦ καὶ τινα ποιήματα ἐδημοσιεύθησαν τὸ 1908 ὑπὸ τὸν τίτλον Ἐργα.

Δάσφυνης Στέφανοις. Ψευδώνυμον τοῦ κ. Θρασυδόύλου

Ζωϊσπούλου. Ἐγενήθη ἐν Ἀργει τῷ 1882, διετέλεσεν ἐπὶ τινα ἔτη καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν ἐν γυμνασίῳ καὶ σύμερον ὑπηρετεῖ ὡς τμηματάρχης ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ. Ποιητὴς καὶ πεζογράφος, ἐδημοσίευσε σειρὰς ποιημάτων ὑπὸ τοὺς τίτλους Φθινοπωρινὲς Ἄρπες (1902), Ρόδακες καὶ Ἀνθέμια (1904), Ἐλληνικοὶ Ἀγῶνες (1907), Ὁ ἀνθισμένος δρόμος (1911), Τὸ ἀνοιχτὸ παράθυρο (1921), βραβευθὲν ἐν διαγωνισμῷ. Ἐκ τῶν θεατρικῶν του ἔργων σπουδαιότερον είναι τὸ βραβευθὲν ἐπίσης Πατρικὸ σπίτι (1921).

Δροσένης Γεώργιος. Έγεννήθη τὸ 1859 ἐν Ἀθήναις ἐκ γονέων Μεσολογγίτων. Διετέλεσε τμῆματάρχης ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας, ἀπό τινος δὲ εἰναι διευθυντῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις Μουσείου Χειροτεχνημάτων. Ἐργα αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν εἰς χωριστοὺς τόμους τὰ ἔξης: Α' Ποιητικά: Ἰστολὴ Ἀράχνης (1880), Σταλακτῖται (1881), Εἰδύλλια (1885), Ἀμάραντα (1891), Γαλήνη (1902), Φωτερὸς σκοτάδια (1914), Κλειστὰ βλέφαρα (1917), Θὰ βραδυάζῃ (1922), καὶ Πυρίνη Ῥομφαία—Ἀλκηνούδες (1923). Β' Πεζά: 1) Ἐντυπώσεις: Ἀγροτικαὶ ἐπιστολαὶ (1882), Τρεῖς ἡμέραι ἐν Τήνῳ (1883). 2) Διηγήματα καὶ μυθιστορήματα: Διηγήματα καὶ ἀναμνήσεις (1886, ὃν μεταξὺ καὶ ἡ Ἀμαρυλλίς, ἐκδοθεῖσα χωριστὰ τὸ 1919), Τὸ βοτάνι τῆς ἀγάπης (1901), Διηγήματα τῶν ἀγρῶν καὶ τῆς πόλεως (1904), Ἐλληνικὴ Χαλιμᾶ (παραμύθια, 1921), Ἐρση (1922) καὶ 3) ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Συλλόγου τῶν Ὡφελίμων Βιβλίων, σύτινος ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως διατελεῖ γραμματεύς, Αἱ μέλισσαι (1901), Αἱ σοριθεῖς (1903), κ.ἄ.

Ικάλδος Ανδρέας. Έγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ τὸ 1792. Πατέρων ἔτι μετέδην χάριν σπουδῶν εἰς τὴν Ἰταλίαν, κατόπιν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου μετῆλθεν ἐπὶ τινα ἔτη τὸν διδάσκαλον καὶ είτα εἰς Παρισίους. Τὸ 1826 κατῆλθεν εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ παρέμεινεν ἐκεῖ διδάσκων, ἰδιαίτερῶς ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, μέχρι τοῦ 1859. τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του διηλθεν ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1869. Πλὴν πολλῶν συγγραμμάτων του φιλολογικῶν καὶ φιλοσοφικῶν, διτινα ἔμειναν κατὰ τὰ πλεῖστον ἀνέκδοτα, συνέθεσεν εἰκοσιν ψῆφας, αἵτινες ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τὸν τίτλον Δύρα (αἱ δέκα ἐν Γενεύῃ τὸ 1824, αἱ ἄλλαι δέκα ἐν Παρισίοις τὸ 1826).

Καρδιούνης Νεκάλιος. Έγεννήθη ἐν Ἰθάκῃ κατὰ τὸ ἔτος 1880. Εσπούδασεν ἐν Ρουμανίᾳ. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἡσχολήθη εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ ειργάσθη ὡς συντάκτης πολλῶν ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων. Ἐλαθε μέρος εἰς δλους τοὺς ἀπὸ τοῦ 1912 πολεμικοὺς ἀγῶνας, ὡς πολεμιστὴς καὶ πολεμικὸς συνάμα ἀνταποκριτής. Περιώδευσεν ἐπίσης πλεῖστα μέρη τοῦ ἔξω ἐλληνισμοῦ καὶ τῆς Εὐρώπης, καὶ ἐδημοσίευσε μακρὰς αὐτῶν περιγραφὰς εἰς ἐφημερίδας. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ εἰς ἰδιαίτερον τόμον ἔξεδόθη ὁ Βουλγαρικὸς πόλεμος (1914).

Αλεξ. Γ. Σαρᾶς—Νεοελλ. Αναγνώσματα Α' Γυμνασίου.

Καρκαβίτσας Ανδρος. Έγεννήθη τὸ 1866 εἰς τὰ Δεχαῖνα τῆς Ἑλείας. Επούδασε τὴν ἱατρικὴν καὶ ὑπηρέτησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς στρατιωτικὸς ἱατρός. Απέθανε τὸ 1922 ἐν Ἀμαρουσίῳ. Ἐκτὸς πολλῶν ἀρθρών, ἐντυπώσεων καὶ διηγημάτων, δημοσιευθέντων εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά, ἐδημοσίευσεν εἰς χωριστοὺς τόμους τὰ ἔξης ἔργα του, πάντα σχεδὸν διηγήματα: *Διηγήματα* (1892), *Η Λυγερὴ* (1896), *Ο ζητιάνος* (1897), τὰ *Δόγια τῆς πλώρης* (τόμος Α', 1899) τόμος Β', 1902. Ταῦτα ἔδοθησαν καὶ εἰς β' ἐπιδιωρθωμένην ἔκδοσιν, 1919), *Παλιὲς ἀγάπες* (1900), δ. *Αρχαιολόγος* (1904) κ. ἄ.

Κοραής Αδαμάντεος. Έγεννήθη ἐν Σμύρνῃ τὸ 1748. Εκπαιδευθεὶς ἐκεὶ τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, ἐστάλη τὸ 1772 εἰς Ἀμστελόδαμον ὡς ἀνταποκριτής τοῦ πατρός του καὶ ἄλλων Σμυρναίων ἐμπόρων. Μετὰ ἔξαετη ἐκεὶ διατριβὴν ὁ πατέρων του τὸν ἀνεκάλεσεν εἰς τὴν Σμύρνην. Ἄλλ' ἐπειδὴ δὲν ἦδυνατο νὰ ὑποφέρῃ τὸν τουρκικὸν ζυγόν, κατώρθωσε μὲ μυρίας δυσκολίας νὰ πεισῃ τὸν πατέρα του νὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ μεταβῇ ἐκ νέου εἰς τὴν Εὐρώπην, διὰ νὰ σπουδάσῃ τὴν ἱατρικήν. Οὗτω τὸ 1782 ἔφθασεν εἰς Μομπελιέ καὶ μετὰ λαμπρὰς ἐκεὶ σπουδὰς ἀνεκηρύχθη διδάκτωρ τὸ 1786. Ἀπὸ τοῦ 1788 ἐγκατεστάθη εἰς Παρίσιος, ὅπου ἐπεδόθη εἰς φιλολογικὰς ἔργασίας, ἐκδίδων ἴδια τοὺς ἀρχαίους *Έλληνας συγγραφεῖς*, πρὸς φωτισμὸν καὶ ἐκπαθευσιν τῶν ὅμοειθῶν του. Οὗτω ἐξέδωκε μετὰ πολλῶν σημειώσεων καὶ μακρῶν προλεγομένων τὸν *Ισοκράτην*, τοὺς Παραλήγους *Βίους* τοῦ Πλούταρχου, τὰ Γεωγραφικὰ τοῦ Στράβωνος, μέρος τῆς *Ιλιάδος* τοῦ Ομήρου, τὰ Πολιτικὰ καὶ Ήθικὰ Νικομάχεια τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ πλεισταὶ ἄλλα, μεταξὺ τῶν ὅποιων καὶ πλήρης συλλογὴν τῶν αἰσωπείων μύθων (1801), εἰς τοὺς ὅποιους προσέθηκε καὶ 36 πρωτοτύπους ἴδικούς του. Ἀχαταπονήτως δὲ ἔργαζόμενος ἀπέθυνε τὸ 1833 ἐν Παρισίοις. Τῶν μετὰ θάνατον εὑρεθέντων αὐτοῦ ἐξεδάθησαν ἑπτὰ τόμοι, ἐκ τῶν ὅποιων τρεῖς τόμοι: *Ἐπιστολαὶ* (1885). Ο Κοραής διὰ τὴν πολύτιμον σειρὰν τῶν συγγραμμάτων του (ἀτινα ἀποτελοῦσιν ὀλόκληρον βιβλιοθήκην, 66 τόμους ἐν δλῳ), καὶ τὰ ὑπὲρ πατρίδος καὶ ἐλευθερίας κηρύγματά του, ἀτινα καὶ ἐν ἴδιοις φυλλαδίοις καὶ ἐν τοῖς προλόγοις τῶν βιβλίων του ἀπηγόρωνε πρὸς τοὺς *Έλληνας* καὶ ἀτινα ἔσχον μεγίστην ἐπιδρασιν ἐπὶ τοῦ ὑποδούλου ἔθνους. ἐγένετο εἰς ἐκ τῶν πρωτουργῶν τῆς ἐλληνικῆς ἐλευθερίας.

Κρυστάλλης Κώστας. Έγεννήθη είς τὸ Συρράκον τῆς Ἡπείρου κατὰ τὸ ἔτος 1868. Ἐνῷ ἡτο ἀκόμη μαθητής είς τὸ γυμνάσιον τῶν Ἰωαννίνων, ἐδημοσίευσε τὸ ποίημα *Σκιαλ τοῦ Ἄδου* (1886), εἰς τὸ δόποιον ἔξυμνει τοὺς ἥρωας τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Καταδιωχθεὶς διὰ τοῦτο ὑπὸ τῶν Τούρκων, κατέφυγεν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐκεῖ, ἐργαζόμενος ὡς ἐργάτης τυπογραφείου κατ' ἀρχὰς καὶ ὡς ἰδιωτικὸς ὑπάλληλος κατόπιν, ἐδημοσίευσεν εἰς τόμους τὰ ἔξης ἔργα: Α' *Ποιητικά*: 'Ο καλόγυρος τῆς κλεισούρας τοῦ Μεσολογγίου (1889), τὰ 'Αγοροτικά (1891), 'Ο τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης (1893), καὶ Β' *Πεζογραφήματα* (1894). Αἱ στερήσεις δημως εἶχον ὑποσκάψει ἐν τῷ μεταξὺ τὴν ὑγείαν του, καὶ διὰ τοῦτο ἀπεφάσισε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν γενέτειραν. Ἐπιστρέψων δημως ἀπέθανεν ἐν Ἀρτῃ τὸ 1894. Πλήρη τὰ *"Ἐργα αὐτοῦ (Ποιήματα—Πεζά)* ἔξεδόθησαν εἰς δύο τόμους κατὰ τὸ ἔτος 1912, χωριστὰ δὲ κατόπιν καὶ δλα τὰ *Ποιήματα αὐτοῦ* (1916).

Λάζαρος Σπυρίδων. Έγεννήθη τὸ 1851 ἐν Κερκύρᾳ, ἐκ πατρὸς Ἡπειρώτου. Εσπούδασε φιλολογίαν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, ἔπειτα δὲ συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐν Γερμανίᾳ. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῶν φοιτητικῶν του χρόνων ἡσχολήθη μὲ τὴν ποίησιν, ἐνωρὶς δημως ἐγκατέλειψεν αὐτὴν καὶ ἀφωσιώθη εἰς ἴστορικὰς μελέτας, ἰδίᾳ εἰς τὴν ἐρευναν καὶ διαφώτισιν τῶν μεσαιωνικῶν καὶ νεωτέρων χρόνων τῆς ἑλληνικῆς ἴστορίας. Ἀκάματος ἐρευνητὴς τῶν βιβλίοις θηκῶν, ἔξεδωκε πλεῖστα ὅσα μεσαιωνικὰ κείμενα καὶ ἐδημοσίευσε πολλὰς σχετικὰς πρὸς αὐτὰ μελέτας, ἰδίᾳ ἐν τῷ ἐπ' αὐτοῦ καὶ μόνου συντασσομένου περιοδικοῦ *Νέος Ἑλληνομυνήματον*. (Τούτου ἔγνωτος αὐτοῦ ἔξεδόθησαν 14 τόμοι). Κατὰ τὸ ἔτος 1890 διωρίσθη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς γενικῆς ἴστορίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ. Πολυσχιδῆς ὑπῆρξε καὶ ἡ κοινωνικὴ ἐν διαφόροις σωματείοις δρᾶσις αὐτοῦ, διετέλεσε δὲ καὶ πρωθυπουργὸς τοῦ Κράτους κατὰ τὸ 1916-17. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1919. Ἐκτὸς τῶν πολυαριθμῶν καθαρῶς ἐπιστημονικῶν ἔργων αὐτοῦ λογοτεχνικὰ ἔξεδόθησαν τὰ ἐπόμενα: Α' *Ἴστορικά: Ἰστορία τῆς Ἑλλάδος* (εἰς 6 τόμους, 1886—1908 καὶ *Μεικταὶ σελίδες* (1905). Β' *Ῥήτορικά: Δόγοι καὶ ἀριθμοί* (1902), *Δόγοι καὶ ἀναμνήσεις ἐκ τοῦ βορρᾶ* (1909) καὶ τὰ *Ἐλευσθέρια* (λόγοι εἰς τὴν 25ην Μαρτίου, 1911).

Δασκαράτος Ανδρέας. Έγεννήθη ἐν Δηξουρίῳ τὸ 1811. Εσπούδασεν εἰς τὴν Εὐρώπην νομικά. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Κεφαλληνίαν ἡσχολήθη ἐπὶ τινὰ χρόνον εἰς τὸ ἐπάγγελμά του, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀφωσιώθη ἐντελῶς εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ διέπρεψεν ὡς σατιρικὸς ποιητής. Τὰ βέλη του ἔστρεψε καθ' ὅλων τῶν ἀτόπων, οσα παρετήρει γινομένα πέριξ αὐτοῦ καὶ ἰδίᾳ ἐκαυτηρίασε τὰς προλήψεις τοῦ ὄχλου καὶ τὴν ἀμάθειαν τοῦ κλήρου. Διὰ τοῦτο καὶ κατέδιωχθη πολλάκις καὶ τέλος ἀφωρίσθη. Ἐν τέλει ὅμως κατενογήθη ὑπὸ πάντων ἡ ἀδολος ελλικρίνεια αὐτοῦ καὶ ἀπέθανεν ἐν τιμῇ τὸ 1901. Ἐκ τῶν ἔργων του σπουδαιότερα είναι

Α' Ποιητικά: *Tὰ μυστήρια τῆς Κεφαλλονίας* (1856), *Στιχουργήματα* (1872). Β' Πεζά: 1) *Ἡθικοὶ χαρακτῆρες*: *Ίδον ὁ ἀνθρώπος* (1886), 2) *Στοχασμοὶ* (1921).

Μαθίλης Λορέντσος. Έγεννήθη ἐν Ιθάκῃ κατὰ τὸ 1860. Τὰ ἐγκύρωλια μαθήματα διήκουσεν ἐν Κερκύρᾳ, ἔπειτα δὲ μετέβη εἰς τὴν Γερμανίαν, διοικούμενος εἰς φιλοσοφικὰς καὶ φιλολογικὰς μελέτας, ἀλλὰ κυρίως εἰς τὴν ποιησιν. Εσπευσεν ἐθελοντής εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς Κρήτης τὸ 1896· ἔλαβε μέρος εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1897, διετέλεσεν δὲ μεταξύ τοῦ 1900 καὶ τοῦ 1912 κατετάχθη ὡς λοχαγὸς εἰς τὸ τάγμα τῶν γαριβαλδηνῶν καὶ ἀγωνιζόμενος εἰς τὸν Δρίσκον τῆς Ἡπείρου ἐφονεύθη τὴν 29ην Νοεμβρίου. Τὰ *"Ἐργα αὐτοῦ* (κατὰ τὸ πλεῖστον ποιήματα), ἔξεδόθησαν ἐν *"Αλεξανδρέϊᾳ* τὸ 1915.

Μαλακάσης Μελτεάζης. Έγεννήθη τὸ 1870 ἐν Μεσολογγίῳ. Εσπούδασε νομικά ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν, ἀλλὰ ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἤρχισε νὰ δημοσιεύῃ ποιήματα εἰς διάφορα περιοδικά καὶ ἐφημερίδας. Συλλογαὶ ποιημάτων του ἔξεδόθησαν εἰς τόμους αἱ ἔξης: *Συντριβήματα* (1899), *Ωρες* (1903), *Ασφόδελοι* (1917). *Πεπρωμένα* (1918), *Ο Μπαταριός*, ὁ *Τάκη Πλούμας*, ὁ *Μπάνεον* (1920), καὶ μετάφρασις ἀριστοτεχνική τῶν *Στροφῶν* τοῦ ἑλληνογάλλου ποιητοῦ *Ζάν Μαρεάς*. (1920). Δραματικά δὲ ποίηματα αὐτοῦ ἔδημοσιεύθη *"Η κυρὰ τοῦ πύργου* (1901).

Μελᾶς Σπύρος. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ ἔτος 1883. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ διετέλεσε συντάκτης πολλῶν ἑφημερίδων, ἐπ' ὅλιγον δὲ καὶ διευθυντής θεάτρου. Ταυτοχρόνως ἡ σχολεῖτο καὶ εἰς τὰ γράμματα, καὶ ἔγραψε παντὸς εἰδοῦς λογοτεχνήματα, ώς δράματα, διηγήματα, μυθιστορήματα, διδαστορικάς ἐντυπώσεις, ἵδια δὲ χρονογραφήματα, δημοσιευθέντα τὰ πλείστα εἰς ἑφημερίδας καὶ περιοδικά. Ἐκ τούτων ἔξεδόθησαν εἰς χωριστοὺς τόμους: Α' Δράματα: Ὁ Γυιός τοῦ Ἰσημερίου (1907), Τὸ κόκκινο πουνάμισο (1908). Τὸ χαλασμένο σπίτι (1909), Τὸ δσπρο καὶ τὸ μαῦρο (1914). Β' Ἐντυπώσεις (ἴπε τὸν βαλκανικούρχικὸν πόλεμον): Πολεμικαὶ σελίδες (1913). Γ' Ἀπάνθισμα διαφόρων χρονογραφημάτων ὑπὸ τὸν Τίτλον Σφυρόγματα (1922).

Μητσάκης Μεχανήλ. Ἐγεννήθη ἐν Μεγάροις τὸ 1868. Νεώτατος ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ ἐδημοσίευσε πολλὰ χρόνα του, στοχασμούς καὶ ἐντυπώσεις, πραγματείας καὶ διηγήματα εἰς ἑφημερίδας καὶ περιοδικά. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1916, κατόπιν μυκροτάτη ἀσθενείας. Ἐσχάτως ἔξεδόθησαν δύο τέμοις τῶν Φιλολογικῶν ἔργων του (1920 καὶ 1922).

Μωσαΐτιδης Ἀλέξανδρος. Ἐγεννήθη ἐν Σκιάθῳ κατὰ τὸ ἔτος 1851. Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ διετέλεσεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον καθηγητῆς γυμνασίου ἐν Ἀθήναις. Συνέγραψε δράματα (*H καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν, Βάρδας Καλλέργης*), διηγήματα, καὶ πλήθος χρονογραφημάτων καὶ περιηγήσεων, ἀινα ἐδημοσίευθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς περιοδικά καὶ ἑφημερίδας. Εἰς βιβλία ἔξεδόθησαν μέχρι τοῦδε τὰ διηγήματά του, Δημήτριος δ. Πολιορκητής (1876) καὶ τὰ Διηγήματα (εἰς 5 τόμους, 1921—23). Β' ἐντυπώσεις: ἐκ διαφόρων ταξιδίων ἀνὰ τὰς ἐλληνικὰς χώρας ὑπὸ τὸν γενικὲν τίτλον Μὲ τοῦ βοριᾶ τὰ κύματα (εἰς ἑξ τέμοις, 1923—27), καὶ Γ' Μεταφράσεις ἐκκλησιαστικῶν ἔργων: Ὁμιλίαι τοῦ Μεγάλου Βασιλείου εἰς τοὺς ψαλμοὺς (1922) καὶ Ποιήματα τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ, (1926).

Νικολάος Ιανουάριος. Ψευδώνυμον του κ. Πέτρου Αποστολίδου. Έγεννήθη ἐν Μαριανουπόλει τῆς Ρωσίας τὸ 1866. Εσπούδασε τὴν λατρικὴν καὶ ὑπηρέτησεν ἐπὶ πολὺ ὡς λατρὸς εἰς τὸ Πολεμικὸν Ναυτικόν. Πρό τινος ἐξελέγη μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Ἐδημοσίευσεν εἰς περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας παντὸς εἰδούς λογοτεχνήματα, ἐξ ὧν εἰς χωριστοὺς τόμους ἐξεδόθησαν τὰ ἔξης: Α' Ποιητικά: *Παγδ λαλέουσα* (1907). Β' Πεζά: 1) Ἐντυπώσεις καὶ χρονογραφήματα: *Ἄπο τὴν φύσιν καὶ τὴν ζωὴν* (1898), *Ἡ ζωὴ τοῦ δρόμου* (1917) κ. ἄ. 2) Διηγήματα: *Ἡ βοσκοπούλα μὲτὰ μαρογαριάρια* (1914), *Τὸ συναξάρι τοῦ Παπᾶ-Παρθένη* (1915), *Τὸ πέρασμα τοῦ Θεοῦ* (1922), κ. ἄ. 3) Κριτικαὶ μελέται: *Ἄριστ. Βαλαωρίτης* (1917). 4) Στοχασμοὶ: *Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ασόφου* (διάλογοι, 1916). Δραματικὰ δὲ ἔργα τὰ ἔξης: *Τὸ χελιδόνι* (1918), *Μαρία Πενταγιώτισσα* (Ἀλεξάνδρεια, 1909). Ο δραχτέκτων *Μάρθας* (1921) κ. ἄ.

Ενέσπουλος Γρηγόρειος. Έγεννήθη τὸ 1867 ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐκ πατρὸς Ζαχυνθίου. Ἐξεπαιδεύθη εἰς τὸ γυμνάσιον Ζαχύνθου καὶ ἔπειτα ἤκουσε μαθηματικὰ καὶ φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τοῦ 1887 ἐπεδόθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν, συνεργασθεὶς εἰς πλειστα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας. Ἐκ τῶν ἔργων του εἰς λίσταις τόμους ἐξεδόθησαν τὰ ἔξης: Διηγήματα καὶ μυθιστορήματα: *Μητριαί* (1890), *Στρατιωτικὰ Διηγήματα* (1892), *Διηγήματα* (τρεῖς τόμοι, ἐκδοθέντες τὸ 1901, 1903, 1912), *Μαργαρίτα Στέφα* (1905). Ο κακὸς δρόμος (1913), *Στέλλα Βιολάντη* (1914). Ο

Κόκκινος Βράχος (1915), *Πετριές στὸν ἥλιο* (1918). Ο πόλεμος (1919), κ. ἄ. Κριτικαὶ μελέται: *Oἱ Παράσχοι* (1917). Θεατρικὰ ἔργα: *Θέατρον* (3 τόμοι: 1912, 1913, 1922), εἰς *Φοιτηταὶ* (1919) κ. ἄ. Διευθύνει ἀπό τινος τὸ δεκαπενθήμερον περιοδικὸν *Nέα Εστία*. Ἀπὸ δὲ τοῦ 1895 εἶναι ἀρχισυντάκτης τῆς *Διαπλάσεως* τῶν παιδῶν, τοὺς ἀναγνώστας τῆς ὁποίας τέρπει καθ' ἔδρομάδι καὶ ὀδηγεῖ, ἐκτὸς τῶν ἀλλων ἐν αὐτῇ δημοσίευμάτων του, μὲ τὰς *Ἀθηναϊκὰς Ἐπιστολάς* του, τὰς ὁποίας ὑπογράψει μὲ τὸ φευδώνυμον *Φαΐδων*. Ἐκ τῶν διὰ παιδία καταλλήλων ἔργων του σημειωτέα τὸ μυθιστόρημα ἡ *Ἄδελφούλα μου* (1923), καὶ τὸ *Παιδικὸν θέατρον* (δύο τόμοι, ἐκδοθέντες τὸ 1926).

Παλαιμᾶς Κωστής. Έγεννήθη ἐν Πάτραις τὸ 1859, ἐ-γονέων Μεσολογγίτων. Ἀπὸ νεαρᾶς ηλικίας ἀφωσιώθη εἰς τὴν ποίησιν. Ἀπὸ τοῦ 1897 — 1927 ὑπηρέτησεγ ως γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου. Τελευταῖον ἔξελέγη Ἀ-καδημαϊκός. Εἰς Ἰδιαιτέρους τόμους ἔξεδό-θησαν τὰ ἔξῆς ἔργα του: Α' Ποιητικά: *Τρα-γούδια τῆς Πατρίδος μου* (1886), "Υμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν" (1889), *Tὰ μάτια τῆς ψυ-χῆς μου* (1892), "Ιαμβοὶ καὶ ἀνάπαιστοι, 1897), δ *Τάφος* (1898). Οἱ χαιρετισμοὶ τῆς Ἀλιογέννητης (1900), "Η ἀσάλευτη ξωὴ" (1904), "Ο Δωδεκάλογος τοῦ Γύφτου" (1907), "Η φλογέρα τοῦ βασιλιᾶ" (1910), "Η Πολιτεία καὶ η Μοραξιά" (1915), Οἱ καημοὶ τῆς λιμνο-θάλασσας καὶ τὰ σατιρικὰ γυμνάσματα (1912), Οἱ βωμοὶ (1915), *Tὰ παράκαιρα* (1919), Οἱ πεντασύλλαβοι (1925). Β' Ηεζά. 1) Διηγήματα: Θάνατος παλικαριοῦ (1901), Διηγήματα (1920). 2) Κριτικὴ μελέται: *Tὸ ἔργον τοῦ Κρυστάλλη* (1894), *Γράμματα* (2 τόμοι, 1904 καὶ 1907), *Tὰ πρῶτα κριτικὰ* (1913), *Τούλ. Τυπάλδος* (1917), κ.ἄ. Δρᾶμα δὲ η *Τρισεύγενη* (1903).

Πάλλης Άλεξανδρος. Έγεννήθη ἐν Πειραιεῖ τὸ 1851. Έσπούδασεν ἐπ' ὀλίγον φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, ἐπειτα δὲ ἐτράπη εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ ὑπηρέτησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὸν οἶκον Ράλλη. Θιασώτης τῆς δημοτικῆς γλώσσης συνέγραψε *Τραγουδάνια γιὰ παιδιά* (1889), μετέφρασε δὲ τὴν Ιλιάδα τοῦ Ὄμηρου, τὸν Κύκλωπα τοῦ Εὔριπίδου, κ.ἄ. Τὰ πλεῖστα τῶν ἔργων του ἔξεδόθησαν εἰς ἓνα τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον *Κούφια κα-ρύδια* (Διβερπούλ, 1915).

Παπαθεομάντης Άλεξανδρος. Έγεννήθη τὸ 1851 ἐν Σκιάθῳ, ἐκ πατρὸς ιερέως. Έσπούδασεν ἐπ' ὀλίγον φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀ-θηνῶν, εἰτα δὲ ειργάσθη ἐπ' ὀλίγον ως Ἰδιω-τικὸς διδάσκαλος καὶ βραδύτερον ως μετα-φραστής εἰς ἐφημερίδας ἐκ τῆς γαλλικῆς καὶ τῆς ἀγγλικῆς γλώσσης, τὰς ὁποίας εί-χεν αὐτοδιδαχθῆ. Εἶησεν ἐν πεντακαὶ ἑγ-καρτερήσει καθ' ὅλον τὸν βίον του, ἀπέθανε δὲ ἐν Σκιάθῳ τὸ 1911. Εδημοσίευσεν εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ μυθιστορήματά τινα καὶ ὀλίγα ποιήματα, ἀλλὰ τὴν δόξαν

αύτοῦ διφείλει ιδίως εἰς τὰ διηγήματά του, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ πλειστα περιγράφουσιν ἡθη καὶ ἔθιμα τῆς πατρίδος του, πάντα δὲ διαπνέονται ἀπὸ βαθεῖαν εὐλάβειαν πρὸς τὴν δρθόδοξον πίστιν, θερμήν ἀφοσίωτιν εἰς τὴν πατρίδα καὶ ἀπὸ ζωηροτάτην λατρεῖαν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν φύσιν. Ταῦτα μετὰ τὸν θάνατόν του ἔξεδόθησαν καὶ ιδιαιτέρως εἰς ἔνδεκα τόμους (1911—1913).

Παπαδιπούλου Ἀλεξάνδρα.

Ἐγεννήθη εἰς τὸ χωρίον Χάσκιαὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τὸ 1867. Ἐν νεαρῷ ἥλικι τοῦ ἔμεινεν δρφανή πατρός. Ἐπούδχειε εἰς τὸ ἐν Πέραν Παρθεναγγαγεῖον τῆς Παλλάδος, ἐπειτα δὲ εἰργάσθη ὡς διδασκάλισσα εἰς διάφορα Παρθεναγγαγεῖα τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀπέθανε τὸ 1906. Ἀπὸ μικρᾶς ἥλικος ἤρχισε νὰ δημοσιεύῃ εἰς περιοδικὰ ποιήματα, χρονογραφήματα καὶ διηγήματα, εἰς ιδιαιτέρους δὲ τόμους ἔξεδωκε τὰ ἔξης: *Δεσμὸς διηγημάτων* (Κωνσταντινούπολις, 1890) καὶ *Περιπέτειαι μιᾶς διδασκαλίσσης* (όμ., 1891).

Ηχαντωνέου Ζαχαρίας.

Ἐγεννήθη ἐν Καρπενησίῳ κατὰ τὸ 1877. Ἀπὸ νεαρᾶς ἥλικος ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν· ὡς ἀνταποκριτής τοῦ Σκρίπ μετέβη εἰς Παρισίους, ἔνθα ἦτοράγηθη καὶ εἰς αἰσθητικὰς μελέτας, ἐπανελθὼν δὲ διωρίσθη διευθυντής τῆς Ἐθνικῆς Πινακοθήκης. Ἐγραψε διηγήματα, χρονογραφήματα, ποιήματα εἰς ἔργη περίδας καὶ περιοδικά. Ἐκ τῶν ἔργων του ἔξεδόθησαν εἰς χωροστούς τόμους τὰ ἔξης: Α' Ποιητικά: *Πολεμικὰ τραγούδια* (1897). Τὰ χελιδόνια (τοιήματα γιὰ παιδιά, μετὰ μουσικῆς ὅπλο Λαμπελέτ, 1920). Β' Πεζά: *Πεζοὶ δυνάμοι* (στοχασμοί, 1922) καὶ *Διηγήματα* (1927).

Παπαρηγόπουλος Δημήτριος.

Ἐγεννήθη ἐν Αθήναις τὸ 1843, υἱὸς τοῦ Κωνσταντίνου Παπαρηγοπούλου. Ἐπούδχειε τὰ νομικὰ καὶ εἰργάσθη εἰτα ὡς δικηγόρος, ἐνῷ συγχρόνως ἤσχολετο καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἀπέθανε ἐν Αθήναις τὸ 1873. Ἐκ τῶν ἔργων του ἔξεδόθησαν τὰ ἔξης: Α' Ποιητικά: *Ποιήσεις* (1867). Β' Πεζά: 1) *Χαρακτῆρες* (1870). 2) *Δραματικά (κωμῳδίαι)*: *Συζύγους ἐκλογὴ* (1868) καὶ ἡ *Ἀγορά* (1871). Μετὰ θάνατον δὲ τὰ *Ανέκδοτα* ἔργα αὐτοῦ (ποικίλα, 1895).

Πιπαρρηγόπουλος Κωνστ. Ἐγεννήθη τὸ 1815 ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Δημήτριος, μεγάλως ἴσχυων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐφορεύθη κατὰ τὰς σφαγὰς τοῦ 1821, μόλις δὲ διεσώθη ἡ μήτηρ αὐτοῦ μετὰ τῶν τέκνων τῆς εἰς τὴν Ὀδησσόν, διου δὲ νεκρὸς Κωνσταντίνος ἐξεπαιδεύθη αὐτοκρατορικαὶς δικτύων μετ' ἀλλων Ἑλληνοπαΐδων. Τὸ 1830 κατῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸ δὲ 1851 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἑλλ. ἴστορίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ. Ἀπέθανε τὸ 1891. Συγγραψε πολλὰ ἴστορικὰ ἔργα, τὸ σπουδαιότερον τῶν δποίων εἶναι ἡ ἑξάτομος (μετὰ τοῦ ἐπιλόγου) *Ιστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Εθνους* (1860—1875, ἐδοθεῖσα εἰς δευτέραν συμπεπληρωμένην ἔκδοσιν τὸ 1885—1888 καὶ εἴτα εἰς ἄλλας τρεῖς). *Ωραία εἶναι καὶ ἡ μονογραφία αὐτοῦ* *Ο στρατάρχης Γ. Καραϊσκάκης* (1889).

Παράσκος Αχιλλεύς. Ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ τὸ 1838 ἐκ πατρὸς Χλοού, δστις εἰγε καταφύγει ἐκεῖ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος του. Τὴν πρώτην μόρφωσιν ἔλαβε παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Γεωργίου, μεθ' οὗ καὶ ἐγκατεστάθη βραδύτερον ἐν Ἀθήναις. Ἐνωρίτατα ἦρχισε γὰρ ἀσχολεῖται μὲ τὴν ποίησιν καὶ ἔγινεν ἐν μεγάλῃ δόξῃ καὶ τιμῇ, θεωρούμενος ὡς ὁ κορυφαῖος ποιητὴς τῶν συγχρόνων του. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1895. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ, τρεῖς μὲν τόμοι ἐξεδόθησαν ζῶντος αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον *Ποιήματα* (1881—84), ἀλλοι δὲ δύο μετὰ θάνατον, ὑπὸ τὸν τίτλον *Ανέκδοτα ποιήματα* (1904).

Πεζοπόρος Α. Ψευδώνυμον Ἀθηναίου δημοσιογράφου.

Περγαλίτης Γεώννης. Ψευδώνυμον τοῦ ἐν Σπέτσαις διαιμένοντος δ.δαστικάλου Ἰωάννου Γ. Γιαννούκου. Ἀπὸ νεαρᾶς ἥλικας ἐπεδόθη εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἐδημοσίευσε πολλὰ ποιήματα, ἰδίως παιδικά, εἰς ἐφημερίδας κυρίως καὶ περιοδικά. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἐδημοσίευθησαν εἰς ἰδιαιτέρους τόμους μέχρι τοῦδε τὰ ἔξης: *Μετάφρασις τῆς τραγῳδίας τοῦ Εὐριπίδου Μήδεια* (1904), *Τραγούδια τῆς ἀκρογιαλιᾶς* (1906), *Τρελλὰ τραγούδια* (1908), *Τῆς ξωῆς καὶ τοῦ δνείρου, (ἐπιγράμματα, 1915), καὶ Παιδαγωγικοὶ μῦθοι* (1916).

Πολέμης

Ιωάννης Πολέμης. Έγεννήθη ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ ἔτος 1862. Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη γραμματεὺς τῆς Σχολῆς τῶν Καλῶν Τεχνῶν. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1924. Ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας ἀφωσιώθη εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἐδημοσίευσε τὰς ἑξῆς συλλογὰς ποιημάτων: *Ποιήματα* (1883), *Χειμώνανθοι* (1888), *Άλαβαστρα* (1900), *Κειμήλια* (1904), *Έξωτικά* (1905), *Τὸ παλιὸν βιολί* (1909). *Σπασμένα μάρμαρα* (1917), *Εἰρηνικά* (1918), *Έσπερινδες* (1920). Συνέθεσε δὲ καὶ τὰ ἑξῆς ποιητικὰ δράματα: *Ο τραγουδιστής* (1893), *Ο βασιλιας Ἀνήλιαγος* (1910), *Η γυναῖκα* (1915), *Μιὰ φορὰ κι' ἔναν καιρὸν* (1922).

Πολέτης Νεκόλαχος. Έγεννήθη ἐν Καλάμαις τὸ 1852.

Διετέλεσεν ἀπὸ τοῦ 1890 καθηγητής τῆς μυθολογίας καὶ ἑλληνικῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν μέχρι τοῦ θανάτου του (1920). Ἡ σχολήθη ἀπὸ νεαρᾶς ἡλικίας εἰς τὴν σπουδὴν τῶν ἡθῶν, ἐθίμων καὶ δοξασιῶν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, καὶ ἐδημοσίευσε πλειστας λαογραφικὰς μελέτας εἰς περισσικά, ἰδίως τὴν *Δαογραφίαν*, ὅγκῳ δὲ ἔργα περὶ τῶν *Παροιμιῶν* (τέσσαρας τόμοις, 1899—1902) καὶ τῶν *Παραδόσεων* (δύο τόμοις, 1904) τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων. Πλὴν τούτων ἐδημοσίευσε μεταφράσεις ἔνων ἔργων, *Ἐκλογὰς* ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ (1914), κ. ἄ.

Πορφύριος Λάμπρος. Ψευδώνυμον τοῦ ποιητοῦ Δημητρίου Συφώμου. Έγεννήθη τὸ 1879 ἐν Χίῳ. Τινὰ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ ἐξεδόθησαν ὑπὸ τὸν τίτλον *Σκιές* (1920).

Προσελέγγειος Αριστομένης. Έγεννήθη ἐν Σίφνῳ τὸ 1850. Εσπούδασε φιλολογίαν, ἡσχολήθη δὲ ἐπὶ τινα χρόνον καὶ εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ ἔγινε δουλευτής. Ἀπὸ τοῦ 1926 εἶναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Ἐνωρίς διεκρίθη εἰς τὰ γράμματα, ἐδημοσίευσε δὲ τὰ ἑξῆς ἔργα του: 1) Δράματα ποιητικά: *Ο Ρήγας* (1897), *Η κόρη τῆς Δήμου* (1901), *Νικηφόρος Φωκᾶς* (1907), *Φαίδρα* (1919), κ. ἄ. 2) Συλλογὰς ποιημάτων: *Ποιήματα παλαιά καὶ νέα* (1896), *Ποιήματα* (1916), *Ἐμπρόδες στὸ ἄπειρο* (1925). 3) Μεταφράσεις ἐκλεκτῶν ἔνων ἔργων.

Ροΐδης Εμμανουήλ. Έγεννήθη τὸ 1835 ἐν Σύρῳ.
 Ἐξαετής μετέόρθιος Γένουσαν, ὅπου ὁ πατήρ
 του εἶχε διορισθῆναι Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος.
 Τὸ 1849 ἀπεστάλη εἰς Σύρον δύως λάδην ἐλ-
 ληγικὴν ἀνατροφὴν ἐν τῷ ἀρίστῳ Δυκείῳ
 τοῦ ἐν Ἀμερικῇ ἔκπαιδευθέντος Ἐναγγελί-
 δου. Ἐκεῖθεν μετέόρθιος τὸ 1855 εἰς Βερολίνον
 πρὸς φιλολογικὰς σπουδάς. Ἐπειδὴ δὲ μωρός,
 βαρύκος ὡν, δὲν ἦδύνατο νὰ παρακολουθῇ
 τὰς παραδόσεις, ἀπελπισθεὶς ἀπεφάσισε νὰ
 γίνῃ ἔμπορος καὶ εἰργάσθη τρία ἔτη ἐν Ρου-
 μανίᾳ παρὰ τῷ ἐκεῖ ἔμπορευομένῳ πατρὶ αὐ-
 τοῦ. Ἄλλος δὲ πρὸς τὰ γράμματα κλίσις
 του ἦτο ἀκαταμάχητος, καὶ ἀφωνιώθη τελείως εἰς αὐτὸν, ἰδίᾳ ἀπὸ
 τοῦ 1862, δετε καὶ ἐγκατεστάθη δριστικῶς εἰς τὰς Ἀθήνας.
 Ἐδρασεν ως δημοσιογράφος, διετέλεσε δὲ ἐπὶ πολλὰ ἔτη διευ-
 θυντής τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης. Ἀπέθανε τὸ 1904. Τὰ ἔργα
 αὐτοῦ, δημοσιευθέντα κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς ἐφημερίδας καὶ πε-
 ριοδικά, συνελέγησαν καὶ ἑξεδόθησαν μετὰ τὸν θάνατόν του εἰς
 7 τόμους (1911—1914). Ἐκ τούτων οἱ δύο πρῶτοι περιέχουσι
 τὰ *Διηγήματα αὐτοῦ*, ὁ 3ος τὰς *Κριτικὰς* μελέτας, ὁ 4ος τὰ
Εἰδωλα (γλωσσικὴν μελέτην, ἐκδοθεῖσαν τὸ πρῶτον τὸ 1893),
 ὁ 5ος *Μελέτας* (φιλολογικάς, καλλιτεχνικάς, φιλοσοφικάς) ὁ 6ος
 ὅπὸ τὸν τίτλον *Πάρεργα* καὶ παραλειπόμενα ἐντυπώσεις καὶ
 ἀναμνήσεις, θρησκευτικοὶ στορικάς μελέτας κ. ἄ., καὶ ὁ 7ος ὅπὸ
 τὸν τίτλον *Τὸ πνεῦμα τοῦ Ροΐδου* ἀποσπάσματα ἀρθρων του,
 στοχασμούς καὶ γνώμας, ως καὶ πολιτικάς καὶ διπλωματικάς
 μελέτας αὐτοῦ.

Σολωμός Διονύσειος. Έγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ
 1798. Ἐννέα ἔτῶν ἔχασε τὸν πατέρα του,
 παρ' οὗ ἐκληρονόμησε σημαντικὴν περιου-
 σίαν. Ἀπὸ τοῦ 1808—1818 διέμεινεν ἐν Ἰ-
 ταλίᾳ, ὅπου ἐσπούδασε τὰ νομικά, χυρίως
 δὲ μωρὸς ἦγχολείτο εἰς φιλολογικάς μελέτας
 καὶ τὴν ποίησιν. Ἐπανελθὼν διέμεινεν εἰς
 τὴν πατρίδα του μέχρι τοῦ 1828· κατὰ τὸ
 διάστημα τοῦτο ἔγραψε τὰ πρῶτά του ἐλλη-
 νικὰ ποίηματα: τὴν *Ξανθούλαν* (1820), τὸν
Υμνον εἰς τὴν *Ἐλευθερίαν* (1823), *Ωδὴν*
 εἰς τὸν θάνατον τοῦ Λόρδου *Μπάιρον*
 (1824), τὴν *Φαρμακωμένην* (1826), διάφορα
 σατιρικά, κ. ἄ. Ἀπὸ τοῦ 1828 ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Κέρκυραν.
 Ἐκεῖ κατέγινεν ἔτι μᾶλλον εἰς μελέτας καλλιτεχνικάς καὶ φιλο-
 σοφικά καὶ εἰς τὴν τελειοποίησιν τῆς δημοτικῆς γλώσσης καὶ

τὴν δι' αὐτῆς δημιουργίαν ἀνωτέρων ἔργων. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἡ ιχολήθη εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ *Κρητικοῦ*, τοῦ *Δάμαρου*, τῶν Ἐλευθέρων *Πολιορκημένων* (μεγάλου ἐπικολυρικοῦ ποιήματος, ἐν τῷ ὅποιψ ἔξυμνει τὸν ἥρωισμὸν τῶν Ἐλλήνων κατὰ τὴν πολιορκίαν καὶ τὴν ἔξαδον τοῦ *Μεσολογγίου*) κ. ἄ. Ἀπέθανεν ἐν Κερκύρᾳ τὸ 1857. Κατὰ τὸν θάνατόν του ἡ λπίζετο διὰ τοῦ θάνατον τοῦ (διότι ἐλάχιστα εἶχεν ἐν τῷ μεταξὺ δημιουργίας), ἀλλὰ δυστυχώς μόνον ἀποσπάσματα καὶ σχέδια ποιημάτων εὑρέθησαν, οὓς διέτι φθονερὰ χειρὶ ἐξηφάνισεν αὐτά. Τὰ περιστωθέντα συνελέγησαν, ἐταχτοποιήθησαν καὶ ἔξεδόθησαν διὰ τοῦ φίλου τοῦ *Σολωμοῦ* Ἰακώβου Πολυλᾶ. (Κέρκυρα, 1859).

Σουρῆς Γεώργιος. Ἐγεννήθη ἐν Σύρῳ κατὰ τὸ ἔτος 1853. Ἐπούδασε φιλολογίαν, ἀλλ' ἔπειτα ἀφωσιώθη ἐντελῶς εἰς τὴν ποίησιν καὶ δὴ τὴν σατιρικήν. Ἀπὸ τοῦ 1883 μέχρι τοῦ 1918, ἦτοι ἐπὶ τριάκοντα καὶ πέντε ὁλόκληρα ἔτη, ἔξεδίδεν ἔδδομαδιαίαν ἐμμετρον ἐφημερίδα, τὸν *Ρωμιόν*, εἰς ἣν ἐστάτιριζε τὰ διάφορα πολιτικὰ καὶ κοινωνικὰ γεγονότα τῆς ἔδδομάδος. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1919. Τῶν *Ποιημάτων* του ἔξεδόθησαν ἕξ τόμοι (1882—1890), ἐκ τῶν ὅποιων οἱ δύο τελευταῖοι ὑπὸ τὸν τίτλον *Ο Φασούλης φιλόσοφος*.

Ἡ ιχολήθη ἐπίσης καὶ μὲ τὸ θέατρον, καὶ ἔγραψεν εἰς στίχους τὴν κωμῳδίαν ἡ *Περιφέρεια* (1886) καὶ τὴν *Χειραφέτησιν*, μὴ ἐκδοθείσαν εἰσέτι. Μετέφρασε καὶ τὰς *Νεφέλας* τοῦ Ἀριστοφάνους (ἐκδοθείσας τὸ 1910).

Στρατήγης Γεώργιος. Ἐγεννήθη τὸ 1860 ἐν Σπέτσαις. Ἀπὸ νεότητος ἀφωσιώθη εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἔδημοσίευσε τὰς ἔξης ποιητικὰς συλλογάς: *Ροδοδάφνη* (1880) *Ἐρως καὶ ψυχὴ* (1892), *Νέα ποιήματα* (1892), *Τραγούδια τοῦ σπιτιοῦ* (1901), *Τί λὲν τὰ κύματα* (1919). Μετέφρασεν ἐπίσης καὶ ἴκανὰ ξένα ἔργα.

Τσούντας Χρήστος. Ἐγεννήθη ἐν Στεγνημάχῳ τὸ 1857. Ἐπούδασεν ἀρχαιολογίαν ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἀπὸ τοῦ 1883 διετέσσεν ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων, ἀπὸ δὲ τοῦ 1904 μέχρι τοῦ 1926 καθηγητὴς τῆς ἴστορίας τῆς τέχνης καὶ τῆς ἐπιγραφικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημῷ. Πλὴν πολυαριθμῶν μικροτέρων πραγμάτειῶν, δημοσιεύθεισῶν εἰς περιοδικά, μεγάλα ἀρχαιολογικὰ ἔργα ἔδημοσίευσε τὰ ἔξης: *Μυκῆναι καὶ μυκηναῖος πολιτισμὸς* (1893), *Αἱ ἀκροπόλεις τοῦ Διμινύου καὶ Σέσκλου* (1905), *Ιστορία τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς τέχνης* (1928). Ἐν δὲ τῇ Συλλογῇ τῶν Ὡφελίμων Βιβλίων τὴν *Ἀκρόπολιν τῶν Αθηνῶν* (1900).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ.

Α

ἀβασταγή (ἡ) = τὸ δέμα.

*Ἀγάθωνα (ἡ) = ἵδε Κοντογιάννης.

*Ἀγαρηνὸν = οἱ Μωχείθαιοι (κυρίως οἱ Ἀρχεῖς, ώς καταγόμενοι απὸ τῆς Ἀγαρ, τῆς συζύγου τοῦ Ἀδραάμ). Ἡ λ. περιέχει ἀπέχθειαν καὶ μῆσος (σκυλὶ ἀγαρηνὸν = ἀσπλαγχνος ἀνθρώπος).

ἀγναντεύω = διακρίνω μακρόθεν.

ἀγνάντια = ἀπέναντι, ἀντικρύ.

ἀγρόλι (τὸ) = ἡ ἀγριελαῖα, ὁ κότινος.

ἀγριομανιτὸν (τὸ) = ἡ δλομανία, ἡ ἀκατάσχετος αὔξησις τῶν φυτῶν, ἡ πολυκλαδιά.

ἀδειὰ (ἡ) = μικρὸν ἀπλωμα χώρου, μικρὸν ἀνοικτὸν μέρος.

ἀδειάζουντε τὴ φλέβα = τοῦ καταφέρουν τραῦμα προξενῆσαν μεγάλην αἰμορραγίαν.

*Ἀδελφόθεος = ὁ Ἰάκωβος, ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωσήφ. Κατὰ τὴν παράδοσιν ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς Ἱερουσαλήμ· εἰς αὐτὸν ἀποδίδεται ἡ ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ Καθολικὴ Ἐπιστολὴ ὡς καὶ ἡ πρώτη συνταχθεῖσα χριστιανικὴ λειτουργία, λίαν μακροσκελής, ἐν χρήσει σήμερον παρὰ τοῖς Ἀρμενίοις. ἀδελφοποιιτὸς = ὁ θετὸς ἀδελφός, ὁ γενόμενος τοιοῦτος δι^τ ἱεροτελεστίας.

ἀελλόπονυς = (ξελλα = ἡ θύελλα) ἔχων πίδας θυέλληγε, ταχὺς ὡς ἡ θύελλα· ἐπίθετον ὄμηρικόν.

ἀξώηρος (δ) = θάμνος δασώδης, ὁ ἀνάγυρος τῶν ἀρχαίων, ἔχων δριμεῖαν ἀποφοράν, διαδιδομένην καὶ διὰ τῆς ἐλαφροτέρας ἐπαρηγής· (διὸ «μὴν ἔυπνᾶς τὸν ἀξώηρο = μὴ κίνει τὸν ἀνάγυρον», παροιμία ἐπὶ τῶν ἐπιειπωμένων ἔκυτοῖς κακά.)

ἀθεμωνιὰ καὶ ἀθημων.ἀ (ἡ) = ἡ θημωνιά, ὁ σωρὸς (κυρίως σταχύων).

άθιέρας (δ) = κυρίως ή ἀκίς τοῦ στάχυος τοῦ σίτου (ὁ ἀθήρος), εἰτα δὲ τὸ ἀκρότατον, τὸ λεπτότατον, η ἀκμὴ τοῦ ξίφους.

'Επίσης τὸ ἔκλεκτότατον, τὸ «ἄνθος» διαφόρων πραγμάτων.
Αλακός = υἱὸς τοῦ Διός ἐκ τῆς νύμφης Αἰγίνης, βασιλεύς της Αἰγίνης καὶ εἰτα διορισθεὶς δικαστής ἐν τῷ Ἀδη.

Αἴας = υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Σχλαμίνης Τελαμώνος, ἔγγονος τοῦ Αλακοῦ, ὁ μετὰ τὸν Ἀχιλλέα ἀριστος τῶν κατὰ τῆς Τροίας στρατευσάντων Ἑλλήνων. Ὅπος τοῦ Ὄμηρου ἀπεικονίζεται τῇ μὲν ψυχῇ ἀδολός καὶ μεγάθυμος, τὸ δὲ σῶμα ὡραῖος καὶ πελώριος, οὐδέποτε ἡττηθεὶς, πάντοτε δὲ ἀριστεύων ἐν τῇ μάχῃ (μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Τεύκρου, δοτις ἥτο τοξότης λαμπρός), καὶ σώματος τούς Ἀχαιούς. Ἐν τούτοις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀχιλλέως οὕτοι ἔδωκαν τὰ ὅπλα τοῦ γῆρωος εἰς τὸν Ὀδυσσέα, παραγκωνίσαντες τὸν Αἴαντα. Ἐκ τῆς λύπης διὰ τὴν ἀδικίαν ὁ Αἴας κατά τινα μῆθον παραφρονήσας ηὗτοκτόνησε, ἐτάφη δὲ ἐν τῇ Τροΐᾳ. Κατὰ τὴν παράδοσιν οἱ Αἰακίδαι (οἱ υἱοί τοῦ Αλακοῦ Πηλεύς καὶ Τελαμών καὶ οἱ Ἕγιονοί Ἀχιλλέες, Αἴας καὶ Τεύκρος) ἐπεφάνησαν ἐξ Αἰγίνης εἰς βορήθειαν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν ἐν Σχλαμίνῃ ναυμαχίαν. Ὁ Αἴας ἐτιμᾶτο μεγάλως ἐν Ἀθήναις καὶ ἐπὶ Κλεισθένους περιελήφθη εἰς τοὺς ἐπωνύμους γῆρωας, δινομασθείσης ἀπ' αὐτοῦ τῆς Αἰαντίδος φυλῆς.

αἷμα (τὸ) θά νὰ τὸν τρώγῃ = φράσις ἐμφαίνουσα κακόν τι προαίσθημα καὶ ἐπικείμενον δυστύχημα.

αἷμασιά (η) = φράκτης συνήθως ἐξ ἀκανθῶν καὶ κλάδων καὶ χώματος, η ἐκ τοίχου η λίθων.

αἰνέσσεως θυσίαν προσφέρει δὲ ἵερεν = ψάλλει τὴν λειτουργίαν. ('Η φράσις ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς αἵματηράς θυσίας τῶν ἀρχαίων).

Αἰσχύλος = ὁ περίφημος τραγικὸς ποιητὴς (525—456 π. Χ.)
Ἡτο λιαν φιλόπατρις. Ὅγωνίσθη ἀνδρείστατα ἐν Μαραθώνι (ὅπου καὶ ἐτραυματίσθη), πιθανώτατα δὲ καὶ ἐν Σχλαμίνῃ. Εἰς τὸ δράμα του «Πέρσαι» εἰς ἐκ τῶν παραστάντων ἐν τῇ ναυμαχίᾳ Περσῶν διηγεῖται τὰ κατ' αὐτὴν εἰς τὴν μητέρα τοῦ Ξέρξου καὶ λέγει ὅτι κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς μάχης ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα γήκούσθη βροντόφωνος η ἑγής παρακέλευσις: «ὦ παῖδες Ἑλλήνων, ιτε, ἐλευθεροῦτε πατρίδα, ἐλευθε-

ροῦτε δὲ παῖδας, γυναικας, θεῶν τε πατρώων ἔδη, θήκας τε προγόνων· νῦν δὲ πάντων ἀγών.

ἀι-χαραλαμπίτης = ἀνήκων εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἀγ. Χαραλάμπους.
ἀκουραίνομαι = ἀκροῦμαι.

ἀκουρος = ἀκούρευτος.

ἀκρούθινια (τὰ) = τὸ ἀνώτατον ἢ κάλλιστον μέρος σωροῦ τινος
(Ἀκρος, θις)· ἐντεῦθεν τὸ ἐκλεκτὸν μέρος, ὁ ἀφρός.

ἀλαλητὸς (τὸ) = ὁ ἀλαλαγμός, ἢ πολεμικὴ κραυγὴ.

ἀλάστωρ = ὁ ἐπισύρων καθ' ἑαυτοῦ τὴν θείαν ἐκδίκησιν, ἀθλιος.

*Ἀλβιών (ἡ) = ἐγχώριον ὄνομα τῆς Μεγάλης Βρεττανίας.

*Ἀλέξης Καλόγερος = μοναχός, δστις, γενόμενος εἴτα κλέφτης,
ὑπηρέτησεν ὑπὸ τὸν Ἀνδροῦτζον.

ἀλέστα = λ. Ἰταλικὴ = ἔτοιμοι πρὸς ἐκκίνησιν.

ἀλικος = ἔνοικτὸς κόκκινος.

ἀλιφασιά (ἡ) = ὁ ἐλειφασκός, ἢ φασκομηλιά.

ἀλοή (ἡ) ἢ ἀλόη = φυτόν, ἐκ τῶν φύλλων τοῦ ὄποιου λαμβάνεται πικρότατον φάρμακον, χρήσιμον ὡς καθαρτικόν.

ἀλουργὸς (ἡ) = ἡ πορφυρᾶ ἐσθῆτος.

ἀλπενστένε = πληγῇ τῆς γερμανικῆς λέξεως Ἀλπενστόκ = ὑψηλὴ ράβδος μὲ σιδηρᾶν αἰχμὴν εἰς τὸ ἄκρον, κατάληλος διὰ τὴν ἀνάβασιν εἰς τὰ ὅρη ("Ἀλπεις").

ἀμάλγαμα (τὸ) = ἡ ἔνωσις τοῦ ὄρυγμάργυρου μετ' ἄλλων μετάλλων. Ἡ μετὰ χρυσοῦ ἔνωσις χρησιμεύει διὰ τὴν ἐπιχρύσωσιν, ἢ μετ' ἀργύρου διὰ τὴν ἐπαργύρωσιν ἄλλων μετάλλων.
ἀμαλθεῖον = τὸ κέρας τῆς Ἀμαλθείας, ἥτις ἦτο ἡ αἱξ, ἢ θηλάσσασα τὸν Δία. Ἀπὸ τοῦ κέρατος αὐτῆς ἔρρεε πᾶν ὅ, τις ἥθελεν ἐπιθυμήσει διατέχων αὐτό· ἐγένετο ἐπομένως τοῦτο τὸ σύμβολον τῆς ἐν παντὶ ἀφθονίας.

*Ἀμπελογιάννης = ἀρματολὸς ἐξ Ἀχαρναίας, δστις συλληφθεὶς κατεδικάσθη εἰς τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον. Δις δμως διαρραγεὶς ἐκόπη ὁ περὶ τὸν λαιμόν του βρόχος κατὰ τὸν ἀπαγχονισμόν.

ἀναγαλλιασμὸς (δ) = ἡ ἀγαλλίασις.

ἀναγαλλιάζω = εὐχαριστοῦμαι, ἀγαλλιῶ.

ἀναγελάω = περιγελῶ.

ἀναδεύομαι = σαλεύω, ἀνακινοῦμαι.

*Ἀνακρέων = διάσημος ἀρχαῖος ποιητὴς ἐκ τῆς Ιωνικῆς νήσου

- Τέω (559—474 π. Χ.). Εἰς τι τῶν περισσθέντων ποιημάτων τῶν ἀποδιδομένων εἰς αὐτὸν λέγεται περὶ τοῦ τέττιγος ὅτι σύτος «ἀλίγην δρόσον πεπωκὼς βασιλεὺς ὅπως ἀείδει».
- ἀναπεταρίκη = ὅχι δεμένην σφικτά, ἀλλ' ἀνεμιζομένην.
- *Ἀνδροῦτσος = Ἀνδρέας Βερούσης, ἐκ τοῦ χωρίου Διδανάτες τῆς Αταλάντης, ὁ διαβόητος πατήρ τοῦ Ὄδυσσεως (1740—1797).
- ἀνεμίδι = ταχὺ ώς ἀνεμός.
- ἀνεμορροιπή (ἡ) = ὄρμὴ ἀνέμου παρασύρουσα πᾶν τὸ προστυχόν.
- ἀντάρα (ἡ) = ὅμιχλη, τρικυμία, θόρυβος, ταραχή.
- ἀνταριασμένος = ὅμιχλώδης, κατσουφιασμένος, συνωφρυωμένος.
- ἀντένα (ἡ) = ὁ ἴστός, ἐφ' εὗ δψώνεται τὸ παν τοῦ πλοίου.
- ἀντιρρίμματα (τὰ) = οἱ περὶ τὴν ῥῖζαν τοῦ δένδρου φυόμενοι βλαστοί, αἱ παραφυάδες.
- ἀντιτα = ἡ πρόθεσις ἀντί.
- ἀξετίμωτος = ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἔκτιμηθῇ, πολυτιμότατος.
- ἀπάρθενος = ἀσπιλος, καθαρώτατος.
- *Ἀπατούρια (τὰ) = ἑօρτὴ τελουμένη ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸν μῆνα Πυανεψιῶνα ('Οκτώβριον—Νοέμβριον) ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας εἰς τιμὴν τοῦ Φρατρίου Διός καὶ τῆς Φρατρίας Ἀθηνᾶς. Κατὰ ταύτην, μετὰ τὰς εἰς τοὺς θεοὺς θυσίας εἰσῆγοντο εἰς τὴν φρατρίαν ὑπὸ τῶν πατέρων ἡ κηδεμόνων αὐτῶν εἰ παῖδες, καὶ δι φρατρίαρχος (= ὁ ἀρχηγὸς τῆς φράτρας) ἐνέγραφεν αὐτοὺς εἰς τὰ γραμματεῖα. Ἐκάστη φυλὴ συνέκειτο ἐκ τριῶν φρατριῶν ἡ φρατρών, (ῶν ἐκάστη περιεῖχε 30 γένη), αἵτινες συνεδέοντο μὲν ἰδιαιτέρας θρησκευτικὰς τελετὰς.
- ἀπηλιώτης = ὁ ἀνατολικὸς ἀνεμός.
- ἀπλερος = ὁ μὴ πλήρης, ἀδύνατος, χωρὶς πτερά.
- ἀποδαλασσιά (ἡ) = σάλος τῆς θαλάσσης καὶ μετὰ τὴν κατάπαυσιν τοῦ ἀνέμου.
- ἀποκάρωμα (τὸ) = τὸ θάμδος, ἡ νάρκη. Ἡ σκιὰ δένδρων τινῶν (ώς π. χ. τῆς συκῆς, τῆς καρυδέας κ. ξ.) θεωρεῖται δύνωτιστική καὶ βλαβερὴ εἰς τὸν προσεγγίζοντα.
- ἀποκαρωμένος = ναρκωμένος, κουρασμένος.
- ἀποκαρώνομαι = ναρκοῦμαι.
- ἀποκλάδι (τὸ) = αἱ ἐκ τῶν ἀμπέλων κυρίως κλαδεύσμεναι ῥάβδοι, δι' ὧν ἀνάπτει τις φλόγα.
- ἀπόκνοτα = μετὰ θάρρους, μετὰ τόλμης.

ἀπόκοτος = ὁ ἀνυπολογίσιμος τολμηρός.

*Ἀποσπερίτης (δ) = ὁ πλανήτης Ἀφροδίτη, ὅστις ἐμφανιζόμενος μὲν τὴν πρωΐαν καλεῖται Αὐγερινὸς (ἀρχ. Ἐωσφόρος), τὴν ἐσπέραν δὲ Ἀποσπερίτης (ἀρχ. Ἐσπερος).

ἀπρόντο = λ. Ἰταλική = ἔτοιμος.

ἀραχνιασμένος = πλήρης ἀραχνῶν, εἰς ἀθλίαν κατάστασιν εὑρισκόμενος, ἀθλιος. Ἐν τῷ ποιήματι τοῦ Βασιλικοῦ = ὡσεὶ κεκαλυμμένος δι' ἵστων ἀράχνης.

*Ἀργέστης (δ) = ὁ ΒΔ ἄνεμος.

ἀργινόεις = οὗ ἡ λευκότης λάμπει μακρόθεν (ἐκ τοῦ λευκοῦ ἀργιλώδους ἐδάφους, ἢ καὶ τῶν λευκῶν οἰκοδομῶν).

ἀρμοῦτι (τὸ) = τουφέκιον βαρύν, εἶδος τρομπονιοῦ.

*Ἀριστοτέλης = ὁ περίφημος ἐκ Σταγείρων φιλόσοφος (384—322 π.Χ.) ὁ ἐπιτυχῶς ἀσχοληθεὶς εἰς πάσας τὰς ἐπιστήμας.

ἀρμενα (τὰ) = οἱ ἴστοι, αἱ κεραῖαι, τὰ σχοινία τῶν ἵστων πλοίου.

*Ἀρριδαῖος = υἱὸς τοῦ Φιλίππου ἐκ θεσσαλίδος γυναικός, ἀλλ' ἀμβλὺς τὸν νοῦν, ὅστις μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀνεγνωρίσθη βασιλεὺς μετὰ τοῦ ὑιοῦ τῆς Φωκάνης.

ἀσένιο = λ. Ἰταλική = ἔτοιμος.

ἀσίκης = γεννατος, θαρραλέος.

*Ἀστέρι (τὸ) = ὁ Αὐγερινός. Ἰδε Ἀποσπερίτης.

ἀστοχῶ = λησμονῶ.

ἀσφοδελδς λειμών = ἐν τούτῳ, πλήρεις ἀσφοδέλων (= φυτοῦ κρινοειδοῦς), κατώκουν αἱ ψυχαὶ τῶν ἥρώων.

ἀτζαμῆς = λ. τουρκική, ἀδεξιος, ἀπειρος.

Αὐγερινὸς = Ἰδε Ἀποσπερίτης.

Αὔσονία (ἡ) = ποιητικῶς ἡ Ἰταλία (Αὔσονες = λαὸς τῆς ἀρχαίας Ἰταλίας, κατοικῶν εἰς τὰ παράλια τῆς Τυρρηνικῆς Θαλάσσης).

ἀχαρος = 1) χωρὶς χάριν καὶ ώραιότητα, 2) ὁ ἐστερημένος χαρᾶς, καημένος, οἴκτου ἀξιος.

*Ἀχερούσια (ἡ) = ἡ μυθικὴ λίμνη, ἡ περιβάλλουσα τὸν Ἀδην.

ἀχνάδα (ἡ) = ἡ ἄχνη, τὸ ἀπό τινος σώματος ἐλαφρῶς ἀποσπώμενον καὶ ἀναδιδόμενον εἰς τὸν ἀέρα, ἔξατμισις.

ἀχνάρια (τὰ) = τὰ ἄχνη. Ἐνταῦθα ἀτμώδεις μορφαι θανόντων μαρτύρων καὶ ἥρώων, «εἴδωλα καμόντων», κατὰ τὸν Ὁμηρον.

ἀχνίζω = σημαίνει καὶ ὠχριῶ, χλωμιάζω.

ἀχνός (δ) (οὐσιαστικὸν) = ὁ ἀτμός, ἡ ἄχνη.
ἀχνός (ἐπίθετον) = λεπτός, ἐλαφρός, θαμβός, πελιδνός, ωχρός.
ἄψαδα (ἡ) = ἡ δριμύτης (τοῦ οἴνου), ἡ δέξιθυμία, ὁ ἐρεθισμός.
ἄψυς (ἐπίθετον) = δριμύς, σφοδρός, ὁρμητικός, δργίλος.
ἄψώνω = γίνομαι σφοδρός, δριμύς, αὐξάνω.

■■

βαθύζω = βλακτῶ, γαυγίζω.

Βάγιας Θανάσης = Ελλήν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Ἀλῆ, διὰ τῆς προδοτικῆς διαγωγῆς τοῦ ὅποιου κυριώτατα κατώρθωσε ὁ Ἀλῆς νὰ ἔξοντάσῃ τὸ χωρίον Γαρδίκι (1812).

Βακογιάννης = ἵδε Καλύδας.

Βαλζάκ = διάσημος Γάλλος μυθιστοριογράφος (1799—1850).

βαλμᾶς (δ) = δόδηγῶν ἵππους ἡ ημίόνους εἰς τὴν βοσκήν.

Βαπόρια (τὰ) = συνοικία τῆς Ἐφεσου πόλεως.

βαρκός (δ) = μέρος τεναγῶδες μὲν διδροχαρῆ φυτά.

Βασίλειος = ὁ Μέγας καὶ Ἄγιος (329—379 μ.Χ.), δοτις συνέθεσε καὶ τὴν γνωστὴν ἐκκλησιαστικὴν λειτουργίαν.

βασιλικὴ (ἡ) = τύπος τῶν πρώτων χριστιανικῶν ναῶν· μεγάλη αἱθουσα ἐπιμήκης, χωριζομένη εἰς τρία διὰ δύο σειρῶν κιόνων· ἐμπροσθεν ἔχει πρόδομον, τὸν νάρθηκα, ὅπισθεν δὲ ἀψίδα, ὅπου τὸ ἱερόν. Ἡ στέγη εἶναι συνήθως ἀμφικλινής.

Βασιλικὴ = κόρη τοῦ Κίτσου Κονταξῆ, ἐκ τῶν προυχόντων τῆς Πλεσσούδιτσας· ὁ Ἀλῆς τὴν ἀνήρπαχε καὶ τὴν ἐνυμφεύθη. Διὰ τῆς ἐπιρροῆς, ἦν ἡ τεκνεῖ αὕτη ἐπὶ τοῦ συζύγου της, πολλάκις ἔσωσε πολλοὺς τῶν Ἑλλήνων.

βατοκόπι (τὸ) = ξύλον μὲν ἐν μικρὸν δρέπανον εἰς τὴν ἀκρανή, διὸ οὖ ἀποκόπτουν τοὺς βάτους, ἡ τοὺς βότρυς.

βαφὴ (ἡ) = τὸ χρῶμα.

βελανίδια (τὰ κούφια) = αἱ καταπίπτουσαι ἀπὸ τῆς δρυὸς βάλανοι εἶναι ἡ κυριωτέρα τροφὴ τῶν ἀγριοχοίρων.

Βελοῦχι (τὸ) = τὸ ὄρος Τυμφρητὸς (2319 μέτρα ὑψηλόν).

Βέλον Ἰούλιος = διάσημος Γάλλος μυθιστοριογράφος ἐκ Νάντης (1828—1905). Ἐγράψε πλεῖστα μυθιστορήματα τερπνὰ καὶ διασκευάτατα συγχρόνως, καταλληλότατα ἰδίᾳ διάτονενέους.

βιτσιά (ἡ) = ἡ διὰ λεπτοῦ μαστιγίου μαστίγωσις.

Βλαχάβας Θύμιος = Ἱερεύς, ἀρματολὸς τῶν Χασίων, πολλάκις

έπαναστατήσας καὶ πολεμήσας κατὰ ξηράν καὶ θάλασσαν.
Ἐν τέλει συνελήφθη διὰ δόλου ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ
ἀχθεὶς εἰς Ἰωάννινα ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον (1810).

Βλαχαρμάτας Βέργος = ἀρματολὸς ἐκ Μαυρολιθαρίου, ἐπανα-
στατήσας καὶ φονευθεὶς περὶ τὸ 1760 ἐν Παρνασσῷ.

Βλαχοθανάσης = ὁ ψυχοπατέρας^{τοῦ} Ἀνδρούτζου, ἀρματολὸς ἐκ
Βουνιχώρας, δικασθημένος αὐτὸν εἰς τὸ πολεμικὸν στάδιον.

Βοναπάρτης Ναπολέων = ὁ αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων (1769—
1821). Συνήθης του στάσις ἦτο τὸ σταυρώνειν ἐπὶ τοῦ στή-
θους τὰς χεῖρας.

βόσκει τοῦ Γ. τὸ σπαθὶ = πυκνῶς διασπείρει τὸν θάνατον, ὡς
τὰ βόσκοντα πρόβατα κατατρώγουσι τὴν χλόην.

Βουνολειδ (τὸ) = ποίμνιον ἢ χειμάδιον βοῶν.

Βουνοώνω = 1) γεμίζω δάκρυα, 2) θολώνω, συννεφιάζω.

βρακανίδες (οἱ) = ἀγριολάχανον εὔτελές.

βρέχει ἐνταῦθα = παρέχει ἐν ἀφθονίᾳ.

Βριόνης = Ἰδε Ὁμέρπασας Βριόνης.

Βρυκόλακας = γενναῖος ἀρματολὸς ἐξ Ἀγίας Εὐθυμίας.

Γ

Γάμας (*Βάσκος Δὲ—*) = Πορτογάλλος θαλασσοπόρος (1469—
1524), δστις ἀνεκάλυψε τὸ 1498 τὴν πρὸς τὰς Ἰνδίας ὁδὸν
διὰ τοῦ περίπλου τῆς Ἀφρικῆς.

γάμπιεις (οἱ) = οἱ δόλωνες, δηλαδὴ τὰ ἴστια τὰ ὑπεράγω τοῦ με-
γίστου τετραγώνου ἴστιου τοῦ μεγάλου ἴστοις.

γαντζούνια (τὰ) = οἱ πόρπαι· στολίδια ἐκ πορπῶν, διλύσεων
κλπ., ἀτινα φέρουσι πρὸς στολισμὸν οἱ ἀνθρωποι.

γαριβαλδηνοί = οἱ στρατιώται οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸ σῶμα τοῦ
Γαριβαλδηνοῦ.

Γαριβάλδης Ἰωσὴφ = περίφημος Ἰταλὸς πατριώτης καὶ στρα-
τηγὸς γεννηθεὶς τὸ 1807 ἐν Νικαίᾳ καὶ ἀποθανὼν τὸ 1882
ἐν Καπρέρᾳ. Ἐλαθε μέρος εἰς δλους σχεδὸν τοὺς ἀγῶνας τῆς
πατρίδος του ὑπὲρ τῆς Ἰταλικῆς ἐνότητος, πολεμήσας ἀν-
δρειότατα πανταχοῦ. Οἱ στρατιώται του ἐφόρουν ἀμπέχο-
νον κατακόκκινον, διὰ νὰ μὴ φαίνηται τὸ αἷμα τῶν πλη-
γῶν καὶ τοὺς ἀποκαρδιώνῃ.

γενειάζω = περί φυτῶν, δταν βάλλωσι τὰς πρώτας τριχοειδεῖς
ρέζας. Περὶ τοῦ κισσοῦ, δταν προσκολλᾶται μὲ τὰ ἐλαστι-
κώτατα νεῦρα τ' ἀναφυόμενα ἐκ τῶν γονάτων αὐτοῦ.

γεροβολιά (η) = φραγμὸς ἐκ καλαμιῶν, διὸ οὖ πολιορκοῦνται οἱ
ἰχθύες ὅπου ἐνδιαιτῶνται. Μεταφορικῶς πᾶν περίκλεισμα
ἀσφαλές, ἀνυπέρβλητον.

γήμορο (τὸ) = τὸ ἐκ τῆς καλλιεργείας προϊόν, ή ἔσοδεία, ή συγ-
κομιδή.

Γκέγκηδες = ἀλβανικὴ φυλὴ κατοικοῦσσα εἰς τὴν Β. Ἀλβανίαν.

γκέγκικος = ἀνήκων εἰς Γκέγκηδες η Γκέγκηδες.

γκιορτάνι (τὸ) = τὸ περιδέραιον.

γκιώνης = εἰδος γλαυκός, νυκτικόραξ. 'Ο λαὸς δοξάζει δτις ἡτο
ἄνθρωπος, δστις διὸ ἀσήμαντον αἰτίαν ἐφόνευσε τὸν ἀδελφόν
του Γκιώνην, μεταμορφωθεὶς δ' ὅπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς πτηγὴν
ἀναζητεῖ διαρκῶς τὸν φονευθέντα, κράζων τὸ ὄνομά του.

γκρίφι (τὸ) = η προεξοχὴ βράχου, ώς ἀρπάγη.

γολεττί (τὸ) = γολέττα, ἐλαφρὸν δικάταρτον πλοτον, γίμιστα
μικρᾶς χωρητικότητος.

γονὸς (δ) = η νέα γενεὰ τῶν μελισσῶν, ή κατὰ τὸ ἔαρ ἀπολεί-
πουσα τὴν κυψέλην καὶ μεταναστεύουσα ἀλλαχόσε. Μέγας
εἶναι δ βόμβος δ ἐπικρατῶν ἐν τῇ κυψέλῃ δλίγηην ὥραν πρὶν
ἐξέλθῃ δ γονός.

Γραιολεβάντες = ΒΑ ἀγεμον.

γρίβας = ἀλογον φαρόν.

Γρίβας Χρῖστος = ἀρματολὸς Ἀκαρνανίας, ἐκ τῆς παλαιᾶς
ἀρματολικῆς οἰκογενείας τῶν Γριβαίων, ητις κατώκει εἰς τὸ
χωρίον Περατιά τῆς Ἀκαρνανίας παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ
ὅρους Δάμια. Οὗτος ἡγωνίσθη ἐκ τῶν πρώτων εἰς τὴν ἐπα-
νάστασιν τοῦ 1769 καὶ ἔπεισε παρὰ τὸ Ἀγγελόκαστρον.

γρούζω = κρώζω, γρύζω, γρυλλίζω.

Γυντάκης = ἀνεψιὸς τοῦ Μήτσου Κοντογιάννη. Ἐπεισε τὸ 1802.

Γύφτοι = οἱ Ἀθίγγανοι. Πολλάκις οὗτοι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς
δουλείας ἐχρησίμευσαν εἰς τοὺς Τούρκους ώς πολυμήχανοι
ἐφευρεταὶ βασάνων, στρεβλωταὶ καὶ δήμιοι, μετ' ίδιαζούσης
μάλιστα εὐχαριστήσεως καὶ ἀγαλλιάσεως ἐπιτελοῦντες τὸ
ἔργον αὐτῶν τοῦτο.

δαγκανάρι (τὸ) = ἡ τανάλια (ἡλάγρα).

Δαμάστα = Ἰδε Διάκος.

Δάρβιν Κάρολος = διάσημος Ἀγγλος φυσιοδίφης (1809—1885) ὁ θεμελιωτής τῆς θεωρίας τῆς ἐξελίξεως. Κατέλιπε πλείστας μελέτας περὶ διαφόρων ζητημάτων τῆς φυσ. ἴστορίας.

δεντρογαλιά (ἡ) = εἰδος ὄφεως εὐκινήτου, σύχι δηλητηριώδους. δεφτέρι (τὸ) = κατάστιχον, βιβλίον (λ. τουρκική.)

Δημήτριος δ 'Αλεξανδρεὺς = σοφιστής τῶν ἀλεξανδρινῶν χρόνων. Τούτου ἐσώθη βιβλίον «περὶ ἑρμηνείας», ἐνῷ γίνεται λόγος περὶ ῥητορικῆς, σχημάτων, ὕφους, κλπ.

Διαγόρας = Ἰδε Καλλιπάτειρα.

Διάκος = Ἐγεννήθη ἐν τῇ Ἀνω Μουσουνίτεσῃ τῆς Παρνασσίδος περὶ τὸ 1786 — 1792, ἐκ πατρὸς Νικολάου Γραμματικοῦ, ποιμένος. Νεαρὸς εἰσήχθη παρὰ τῶν γονέων του εἰς τὴν παρὰ τὴν πατρίδα του μονήν τοῦ Ἅγιου Ἰωάννου, ὅπου καὶ ἐχειροτονήθη διάκονος. Μετ' ὀλίγον ἀπειληθεὶς ὑπό τινος ἵσχυροῦ Τούρκου ἀπέδιλε τὸ βάσον καὶ ἐγένετο κλέφτης, μέλος τῆς συμμορίας τοῦ Σκαλτσᾶ, ὑπογραφόμενος ἔκτοτε ὡς Ἀθανάσιος Διάκος. Βραδύτερον μετέβη εἰς Ἰωάννινα, ὅπου ὑπηρέτησεν ἐν τῷ λόχῳ τῶν σωματοφυλάκων τοῦ Ἅλη πασᾶ. Διορισθέντος τὸ 1816 τοῦ Ὁδυσσεώς ἀρματολοῦ Δεβαδείας παρηκολούθησεν αὐτὸν ὁ Διάκος ὡς πρωτοπαλίκαρόν του. Τὸ 1818 ἐμυγήθησαν ἀμφότεροι εἰς τὴν Φιλικήν Ἐταιρείαν. "Οτε δὲ δραδύτερον ὁ Ἀνδροῦστσος ἀπῆλθεν εἰς Ἰωάννινα, ὁ Διάκος ἀνηγορεύθη αὐτὸς ὀπλαρχηγὸς τῆς Δεβαδείας καὶ ὡς τοιοῦτος ἐκήρυξε τὴν ἐπανάστασιν τὴν 1 Ἀπριλίου 1821. "Η σημαία, ἣν ἀνεπέτασε, ἦτο λευκή, φέρουσα ἀφ' ἑνὸς τὴν εἰκόνα τοῦ Ἅγ. Γεωργίου, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰς λέξεις «Ἐλευθερία ἡ θάνατος». "Η δὲ πολεμική του σφραγίς (ἐπὶ τοῦ δακτυλίου του) ἔφερε κεχαραγμένον τὸν Σταυρόν, κάτωθεν δὲ αὐτοῦ τὸν δικέφαλον ἀετὸν κεκοσμημένον διὰ τῶν γραμμάτων ΟΘΝΚ(=δ Θεὸς νικῆ). Κατὰ τὴν προέλασιν τῶν Τούρκων ὁ Διάκος εἶχε καταλάβει διὰ 400 περίπου μαχητῶν τὴν γέφυραν τῆς Ἀλαμάνας καὶ τὴν ἄγουσσαν εἰς Θερμοπύλας ὁδὸν ἀπέναντι τῆς γεφύρας ταύτης πρὸς τὰ Ποριά, ἔνθα καὶ ἡ μονὴ τῆς Δαμάστας. Ἐπελθόντων ὅμως τῶν ἐχθρῶν οἱ πλεῖστοι τῶν συν-

τρόφων τοῦ Διάκου (μαχομένου κατὰ τὰ Ποριὰ) ἐδειλίασαν καὶ ἔψυγον πλὴν διηγίστων, ών ἀμφισβήτοῦνται τὰ δύνατα. Ἐκ τούτων, μόνον τοῦ ἀδελφοῦ ἔκρινεν εὑλογὸν ὁ ποιητής, ὃς λέγει ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ ἔργου του, νὰ διαμνημονεύσῃ τὸ σὸν μα. Ἐθεράπευσε δὲ τὰς ἀνάγκας τῆς ποιήσεως δι' ἑνὸς ἢ δύο πλαστῶν δύναμάτων πρὸς ἀποφυγὴν ἀντιλογιῶν.

Διάλογος = Γρηγόριος Α' πάπας 'Ρώμης (590—604 μ.Χ.), ὁ διαδώσας τὸν χριστιανισμὸν παρὰ τοῖς Ἀγγλοῖς. Ἐκλήθη οὕτω ἐκ τοῦ ἔργου του «Διάλογος περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν θαυμάτων τῶν Ἰταλῶν πατέρων». Ἐκαμεν ἐπιτομὴν τῆς λειτουργίας τοῦ Χρυσοστόμου.

διαναστάτει ἐννοεῖται: ἡ βάρκα = ὑπάρχει μέρος πρὸς προσόρμισιν καὶ ἀποβίθασιν.

διάνεμα (τὸ) = σκιὰ φεύγουσα ταχέως, εἰκών.

Δίπλας = ὁ διαβόητος θεῖος καὶ συνέταιρος τοῦ Κατσαντώνη, οὗ τὸ δπλὸν κατεῖχε, φαίνεται, ὁ Καλύβας.

δίπλατος = εὐρύχωρος, πλατύς.

δίφορος = ὁ δις τοῦ ἔτους καρποφορῶν.

διχάλα (ἡ) = ξύλον, διπερ εἰς τὴν κορυφὴν εἰναι: διγρημένον εἰς δύο. Ἐνταῦθα τὸ δστοῦν τῆς ωμοπλάτης διὰ τὸ σχῆμά του.

δικαλωτὸς = ἔχων σχῆμα διχάλας.

δραγάτης (δ) = φύλαξ ἀγρῶν ἢ ἀμπέλων.

δρακοντιά (ἡ) = φυτὸν δηλητηριώδες· τὸ ἀρχαῖον δρακόντειον.

δρειμόχολο (ιδ) = αἰφνίδιος δρμητικὸς ΒΑ ἀνεμος.

δρομάρι (τὸ) = πᾶν ἐπίμηκες ξύλον ἐν εἰδει λεπτῆς δοκοῦ.

Δυοβουνιώτης Ιωάννης. Ἐγεννήθη τὸ 1757 εἰς τὸ χωρίον Δύο Βουνά τῆς Οἰτης. Ποιμήν κατ' ἀρχὰς ἐγένετο ἔπειτα κλέφτης καὶ τέλος ἡγάγκασε τὸν Ἀλην νὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ ἐπὶ μυκρὸν ὡς ἀρματολὸν Σαλώνων. (Τοῦ ἔκρατει δῆμος ὡς δημητρὸν τὸν υἱόν του· Γεώργιον). Κατὰ τὴν προέλασιν τῶν Τούρκων ἀνέλαθε μετὰ 400 μαχητῶν (ἐν οἷς ὁ Δουκᾶς Κόκκαλης) τὴν φύλαξιν τῆς ἐπὶ τοῦ Γοργοποτάμου γεφύρας. Ἀλλὰ τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἵδον τοὺς ὑπὸ τὸν Βριόνην ἐπερχομένους, ὑπεχώρησεν ἀμαχητ! εἰς τὴν θέσιν Δέμα, καὶ ἐκεῖθεν καταδιωχθὲν διεσκορπίσθη, αὐτὸς δὲ κατέψυγεν εἰς τὴν πατρίδα του. Διεκρίθη ἀργότερα εἰς τὴν μάχην τῶν Βασιλικῶν.

Ε

έκλιψης τήριον (τὸ) = τὸ λιχνίστηρος (ἐκλικμάω = λιχνίζω).

έπηξε = είχε πήξει, ήτο δηλαδὴ συμπαγῆς καὶ ἀδιαπέραστος, τόσον πυκνὰ ἦσαν τὰ σπαθιά καὶ τὰ τουφέκια τῶν ἐχθρῶν.

Ἐρινύες (αἱ) = φοιβεραὶ θεότητες φέρουσαι κόμην ἐξ ὄφεων, αἵτινες ἐν τῷ κόσμῳ κατεδίωκον τοὺς ἀδικοῦντας, εἰς δὲ τὸν Τάρταρον ἔβασάνιζον αὐτούς.

ἔρμος = ἔρημος, δυστυχής.

Ἐρμοῦ ὀδὸς = ἡ ἐμπορικώτερα ὁδὸς τῶν Ἀθηνῶν, παρ' ἣν εὑρίσκονται τὰ περισσότερα καταστήματα γυναικείων νεωτερισμῶν, ἀδαμαντοπωλεῖα, κτλ.

Ἐρως = κατὰ τὴν ἀρχαίαν μυθολογίαν πρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου ὑπῆρχεν ἡ τοῦτον ἀποτελοῦσα ὅλη συγκεχυμένη, ἀμορφος, ἐν σκότει (= τὸ Χάος). Ταύτην διεμόρφωσεν ἀναφαγεῖς ὁ πρῶτος θεός, ὁ Ἔρως, διὰ τῆς ἐλκτικῆς αὐτοῦ δυνάμεως συνενώσας τὰ στοιχεῖα.

Ἐρβούλος = Ἀθηναῖς ῥήτωρ καὶ δημιγωγός, ὁ προκαλέσας τὸ ψήφισμα, δι' οὗ τὰ περισσεύματα τοῦ ταμείου διενέμοντο εἰς τὸν λαὸν ὡς θεωρικά. Πρεσβεύτας ποτὲ πρὸς τὸν Φίλιππον, ἀφωνιώθη ἔκτοτε εἰς αὐτόν.

Ἐρυκόμη = ἡρωὶς ἐνὸς τῶν ποιημάτων τοῦ Σολωμοῦ.

Ζ

ζαλίκι (τὸ) = δεμάτιον ξύλων καὶ ἐν γένει φόρτωμα, τὸ δποτὸν παίρνει τις εἰς τὴν ῥάχιν του.

ζάλογνο (τὸ) = θέσις δασώδης, δρυμός.

Ζάππειον = μέγαρον ἐν Ἀθήναις, ἐδρυθὲν ὑπὸ τῶν ἐξαδέλφων Ζάππα, εἰς δὲ γίνονται διάφοροι ἐκθέσεις. Κατὰ τοὺς τελευταῖους πολέμους ἐχρησιμοποιήθη πολλάκις καὶ ὡς νοσοκομεῖον.

ζεμπίλι (τὸ) = πλεκτὸς σάκκος ἐκ ϕιάθου, κρατούμενος ἐκ τῆς χειρός.

Ζῆδρος Πᾶνος = ἀρματολὸς τῆς Ἐλασσῶνος, ἀκμάσας περὶ τὸ 1700.

ζύγι (τὸ) = τὸ ζύγισμα. Στὸ ζύγι = ἔτοιμον πρὸς ζύγισιν καὶ πώλησιν.

ζυγιασμένη (φουστανέλλα) = προσηρμοσμένη τελείως, ὥστε νὰ μὴ ἔξεχῃ κάτωθεν καμμία «μάννα».

III

Χλύσια πεδία (τὰ) = τόπος ἐν τῷ ἀρχαίῳ Ἀδη, ἐνῷ διέμενον αἱ ψυχαὶ τῶν ἐναρέτων ἀνθρώπων, ὁ Παράδεισος.

Ησαΐας = ὁ ἀπὸ τοῦ 1818 λόγιος ἐπίσκοπος Σαλώνων, εἰς τῶν θερμοτέρων ἀγωνιστῶν, πρωταγωνιστής εἰς τὴν κήρυξιν τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἡρωικῶς πεσὼν ἐν Χαλκομάτᾳ.

Ηφαίστεια (τὰ) = οὕτως ἀπεκάλουν οἱ λόγιοι τῆς Ἐπαναστάσεως τὰ πυρπολικά. Ἐσφαλμένως ὅμως ὁ ποιητὴς γράφει (στρ. 37 κέ) ὅτι ταῦτα, ἔκτελέσαντα τὸ ἔργον των, ἀπομακρύνονται τῶν τουρκικῶν πλοιῶν. Ως γνωστόν, τὰ πυρπολικὰ προσεκολλῶντο εἰς τὰ ἔχθρικὰ πλοῖα, καὶ πυρπολούμενα ἔκαιον καὶ ἔκεινα· οἱ δὲ ἐπιβαίνοντες πυρποληταὶ ἀπεμακρύνοντο σωζόμενοι ἐντὸς μικρῶν λέμβων, τῶν ἐφολκίων καλουμένων, αἵτινες ἦσαν προσδεδεμέναι εἰς τὰ πυρπολικά. Πῶς δυγάμεθα νὰ δικαιολογήσωμεν τὴν ἀνακρίθειαν τοῦ Κάλβου;

④

Θαλάμια (τὰ) = ἐννοεῖται τῶν ὀκταπόδων, ἐπομένως τὰς ἑσοχὰς καὶ τρύπας τῶν βράχων.

Θαλασσώνω = εἰσέρχομαι εἰς τὴν θάλασσαν.

Θερμιὰ (τὰ) = αἱ Θερμοπύλαι.

Θράκια (τὰ) = οἱ ἄνθρωποι.

Θροῦμπι (τὸ) = ἡ θύμβρα, θάμνος εὐώδης.

II

Ιδρυνὰ (τὰ) = αἱ δρύες.

Ιησουτῖται (οἱ) = Ισχυρὸν μοναχικὸν τάγμα τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας, ἐπερ κατὰ τὴν ἐπαν. τοῦ 1848 ηύνοει τοὺς Αὐστριακούς.

Ιξίων = βασιλεὺς ἐν Θεσσαλίᾳ· οὗτος φιλοξενηθεὶς ἐν τῷ Ὁλύμπῳ ὑπὸ τοῦ Διὸς ἡσέδησε πρὸς τὴν "Ηραν" διὸ ἐδεσμεύθη ἐν τῷ Ἀδῃ εἰς τροχὸν αἰωνίως περιστρεφόμενον.

Ισνάφι (τὸ) = λ. τουρκική = οἱ ὁμότεχνοι, ἡ συντεχνία.

Ισχάδες (αἱ) = σύκα ἥλιασμένα, ξηρά.

Ιωάννου Ἀγίου ἱππόται = τάγμα ιδρυθὲν ἐν Ιερουσαλήμ κατὰ τὴν ἀλωσιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν σταυροφόρων (1099), οὕτω κληθὲν ἀπὸ τοῦ προστάτου αὐτοῦ Ἀγίου Ιωάννου τοῦ Προσδρόμου. Οἱ Ι. ιππόται ἐκδιωχθέντες ὑπὸ τῶν Μωαμεθανῶν ἐξ Ιερουσαλήμ κατέλασσον τὸ 1309 τὴν Ρόδον, διουσὶ ἐγκατέστησαν καὶ

παρέμειναν μέχρι τοῦ 1523, δτε πολιορκήσας κατέλαβε τὴν νῆσον ὁ Ὄθωμανὸς Σουλτάνος Σουλεύμανός, οἱ δὲ ἐπότας ἀπῆλθον εἰς Μάλταν.

Κ

κάβος (δ) = τὸ ἀκρωτήριον.

Καικίας (δ) = ὁ ΒΑ ἄνεμος (Γραιολεθάντες).

καίνω = ἀποκτείνω, φονεύω (λ. ποιητική).

καιρὸν παίρνει δ ἵερευς = κάμνει τὴν δρισμένην πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας προσευχὴν (ἀσπάζεται δηλ. τὴν χεῖρα τοῦ ἐπισκόπου, ἢν εἰναι παρών, ἢ προσκυνεῖ τὸν θρόνον καὶ προσεύχεται μυστικῶς πρὸ τῆς Ὁραίας Πύλης), μεθ' ὁ εἰσέρχεται εἰς τὸ ἱερόν, περιβάλλεται τὰ ἅμφιά του καὶ ἀρχίζει τὴν λειτουργίαν. Ἡ φράσις ἐκ ϕαλμικῆς ῥήσεως τοῦ Δαθίδ «Καιρὸς τοῦ ποιῆσαι τῷ Κυρίῳ».

κακοτράχαλος = κακοφτιασμένος, ράχιτικός.

κάνοψος = ἐπὶ σκληρῷ διπρίων, ἀτινα δὲν βράζουν εὔκόλως.

Καλλιακούδας Λουκᾶς = τὸ πρωτοπαλίκαρον τοῦ Ἀνδρούτζου, ἐκ Λοιδορικίου, πεσὼν ἐν Αἰτωλίᾳ.

Καλλιπάτειρα = θυγάτηρ τοῦ εὐγενοῦς Ῥοδίου Διαγόρου, θστις πολλάκις ἐνίκησεν εἰς ἀγῶνας· εἰς δόξαν αὐτοῦ ἔγραψε τὸν Τον εἰς δλυμπιονίκας ἐπίνικον ὅμονον ὁ Πίνδαρος, θστις ἐλαξεύθη χρυσοῖς γράμμασιν ἐπὶ μαρμάρου καὶ ἀνέκειτο ἐν τῷ λαμπρῷ ναῷ τῆς Δινδίας Ἀθηνᾶς ἐν Δινδῷ. Τοῦ Διαγόρου καὶ οἱ τρεῖς υἱοὶ δ Δαμάγητος, ὁ Ἀκουσίλαος καὶ δ Δωριεὺς διπήρξαν διλυμπιονίκας, ὡσάντως δὲ καὶ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ δ υἱὸς Πεισίρροθος καὶ δ ἀνεψιὸς Εὐκλῆς. Τὰ τοῦ θανάτου τοῦ Δ. ἐκ τῆς εὐτυχίας διὰ τὴν νίκην καὶ τὴν υἱεύην φιλοστοργίαν τῶν δύο πρεσβυτέρων του υἱῶν ἀναφέρει δ Παυσανίας*.

κάλμα (ἡ) = ἡ τελεία γαλήνη, καθρέφτης.

Καλόλιμνος = νησίς εἰς τὴν εἰσόδου τοῦ κόλπου τῆς Κίου, ἐν τῷ Προποντίδι, ΒΔ. τῶν Μουδανιῶν (ἡ ἀρχαία Καλολίμενος), κατοικουμένη μέχριε ἐσχάτων υπὸ 5000 Ἐλλήνων.

Καλύβας Δημήτριος = ὀπλαρχηγὸς τοῦ Διάκου. Οὗτος ἐτάχθη μετὰ τοῦ Βακογιάννη ἡ Μπακογιάννη εἰς τὴν γέφυραν τῆς Ἀλαμάνας. "Οτε εἶδον φεύγοντας τοὺς συντρόφους τῶν, ἐκλεισθησαν εἰς τὸ ἀντικρὺ τῆς γεφύρας χάνι μετὰ δύο στρα-

τιωτῶν καὶ ἐκεῖθεν ἑτούφέκιζον τοὺς ἐχθροὺς προσπαθοῦντες εἰς μάτην νὰ κωλύσωσι τὴν διάδοσιν αὐτῶν. Τὰ τοῦ ἡρωικοῦ τέλους αὐτῶν βλέπε εἰς σελίδα 146, σημ. 1.

καματερό (*τὸ*) = ὁ ἀροτριῶν βοῦς.

κάματος (*δ'*) = τὸ ὅργωμα, ἢ ἐργασία τῶν ἀροτήρων βοῶν καὶ τοῦ ζευγῆλάτου.

καμιξόλα (*ἡ*) = εἶδος εὐρέος ώποκαμίσου ναυτικοῦ ὅπερ φορεῖται ἐπάνω ἀπὸ τὴν φανέλλαν, ὡς σακκάκι, χάριν εὐχερείας τῶν κινήσεων τῶν ναυτικῶν.

καντοῦνι (*τὸ*) = δρόμος στενός.

καράβι = ἐννοητέον ἐνταῦθα τὴν πομπὴν τῶν Παναθηναίων, καθ' ἥν ὁ πέπλος τῆς Ἀθηνᾶς ἐκομίζετο εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἐπὶ πλοίου συρομένου ἐπὶ τροχῷν.

καραμπινιέροι = οἱ Ἰταλοὶ χωροφύλακες.

καρασύλι (*τὸ*) = 1) ἡ περίπολος, ὁ σκοπός· 2) τὸ ἔργον αὐτοῦ.

καριοφίλι (*τὸ*) = πυροβόλον ὅπλον ἐμπροσθογεμὲς οὕτως ὀνομασθὲν ἀπὸ τῶν ἐν Βενετίᾳ κατασκευαστῶν του Carlo e figlio.

Καρούσος = διάσημος Ἰταλὸς ὄψιφωνος, πρὸ δὲ λίγου ἀποθανών.

κασκαράλι (*τὸ*) = εἶδος τυροῦ, κασέρι.

καστηκε (*μοῦ*) = μοῦ ἐφάνη, ἦκασσα· ἐξ ἀπροσώπου ἐκφράσεως μοῦ κάζεται: (=μοῦ φαίνεται).

καταβασία (*ἡ*) = σύνολον ὅμνων οὕτω κληθὲν διότι κατ' αὐτοὺς οἱ πιστοὶ κατέδαινον ἀπὸ τὰ στασίδια. «Ἡ τῶν Χριστουγέννων ἀρχίζει: «Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε...»

καταβόθρα (*ἡ*) = ὁ βόθρος, τὸ βάραθρον, ἢ ἀδυσσος.

κατακλείδια (*τὰ*) = (ἀρχ. κατακλεῖδες) αἱ κλειδώσεις τῶν διτῶν, αἱ τελευταῖον ἀνθιστάμεναι εἰς τὴν διάλυσιν.

καταποτῆρας (*δ'*) = ἡ ἀδυσσος τῆς θαλάσσης.

κατασάρκι (*τὸ*) = τὸ κατὰ τὴν ἐγκαινίασιν τῆς Ἀγίας Τραπέζης πρώτον τιθέμενον ἐπ' αὐτῆς ὅφασμα.

καταχνιά (*ἡ*) = ἡ ὁμιλητή. Μεταφ. ἡ σκυθρωπότητς, ἡ δργή.

κατημέρι (*τὸ*) = πλακοῦς ἐκ φύλλων ζύμης, βουτύρου καὶ ζακχάρεως.

Κατσαντώνης = ἐπιφανέστατος κλέφτης, δστις μετὰ τῶν ἀδελφῶν του καὶ τοῦ θείου του Διπλα ἐτρομοκράτησε τὸν Ἀλῆτασαν ἐπὶ ἔτη ἐν Ἀκαρνανίᾳ καὶ Ἡπείρῳ. Προσδληθεὶς ὅπως ἐπὶ εὐλογίας καὶ νοσηλευόμενος ἐν τινὶ σπηλαίῳ ἐπρο-

δέθη καὶ, μετὰ ὑπεράνθρωπον ἀγῶνα, συλληφθεὶς ἦχθη εἰς Ἰωάννινα, ὅπου ἐθανατώθη μαρτυρικῶς, θραυσθέντων τῶν δστῶν του ὑπὸ τοῦ δημίου.

Κατσικιανναῖοι = ἀδελφοὶ Χριστοὶ καὶ Ἀπόστολος, ἀρματολοὶ ἐν Ἀκαρναίᾳ, ὁμοῦ πάντοτε πολεμήσαντες· τούτους διὰ προδοσίας ἐδολοφόνησε ταυτοχρόνως παλαιὸς φίλος των Ἀλβανῶν, ἔξαγορασθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ.

καύκαλα (*τὰ*) = τὸ ἔμπροσθεν μέρος τοῦ κρανίου.

κελεποῦρι (*τὸ*) = τὸ ἀνέλπιστον ἀπροσδόκητον εὕρημα.

Κελτῶν πόλις = οἱ Παρίσιοι.

κέρας κ. τ. λ. = ἐν τῷ ὅρθρῳ ὁ διάκονος εὑχεταί συχνάκις: «Ἔψωσον κέρας χριστιανῶν ὅρθιοδέξων» (=τὴν ἀπέναντι τῶν ἐχθρῶν παράταξιν τοῦ στρατεύματος τῶν χριστιανῶν).

Ἐν τῇ καταβασίᾳ τῶν Χριστουγέννων λέγεται: «Οἱ ἀνυψώσας τὰ κέρας ἡμῶν ἀγίοις εἰ, Κύριε».

Κέρβερος (*δ*) = μυθικὸς τρικέφαλος κύων, φυλάττων ἀγρύπνως τὴν ἔξοδον τοῦ Ἀδου.

κηρούκειον (*τὸ*) = ἡ ἡδόνος τοῦ κήρυκος, οἷαν παρίσταται εἰς τὰ ἔργα τῆς τέχνης φέρων ὁ Ἐρμῆς, πολλάκις μετὰ δύο ὅφεων πεπλεγμένων περὶ αὐτήν.

κιβοῦρι (*τὸ*) = τὸ φέρετρον, ὁ τάφος.

Κιοσὲ Μεχμέτ = ὁ ὑπὸ τοῦ Χουρσίτ διορισθεὶς ἀρχιστράτηγος τῶν ἐκ Δαμίας ἔξορμησάντων Τούρκων.

Κίτσος Γεώργιος = ἀδελφὸς τῆς συζύγου τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ Βασιλικῆς, γενναιότατος ὀπλαρχηγὸς τῆς Πλεσσοδίτσας.

κλαρώνω = κάμνω κλαδιά.

κλειδοπινάκιον (*τὸ*) = ἕγλιγον πινάκιον μὲ κάλυμμα (καπάκι), κλεῖτον στεγανῶς.

κλήρα (*ἡ*) = τὸ τέκνον, ὡς κληρονομοῦν.

κλώθω = 1) κλωσσῶ, ἐπωάζω, περιθάλπω ὡς ἡ κλώσσα· 2) στριφογυρίζω.

κονεύω = σταθμεύω.

Κοντογιάννης Ἰωάννης = ἐκ Βάλτου, ἀρματολὸς Ὑπάτης. Διέπρεψεν ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Κερασόβου (1767), μετ' ὀλιγον δὲ ἐπιπεσῶν συγέτριψε τοὺς κατ' αὐτοῦ σταλέντας Τούρκους εἰς Χώνια τοῦ Βάλτου.

Κοντογιάννης Μῆτρος = ἀπόγονος τοῦ προηγουμένου, κατετίχε

τὸ καπετανᾶτον τῆς Ὑπάτης (Πατρατζικίου) κατὰ τὸ 21. Κατὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως ἡρονήθη νὰ συμμετάσχῃ εἰς αὐτήν, προσπαθῶν νὰ σώσῃ τὸ ἀρματολίκι του. "Οτε δὲ τέλος διάκος, διαπορειαῖς καὶ διαδικούντης ἐπολιόρκησαν τὴν Ὑπάτην, ἵνα, καταλαμβάνοντες αὐτήν, ἐμποδίσωσιν ἔκει τὴν προέλασιν τοῦ Κιοσέ, δικαίου. ἔκανεν ἡναγκάσθη νὰ συναγωγισθῇ. Ἀλλ᾽ ἐχρονοτρίδησε, καὶ ἔνεκα τούτου, ἐκστρατευσάντων ἐν τῷ μεταξὺ τῶν Τουρκαλβανῶν, οἱ ἄλλοι ἡναγκάσθησαν νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν καὶ νὰ ὑποχωρήσωσι νοτιώτερον. Τότε δικαίου κατέφυγε πρὸς ἀσφάλειαν εἰς τὴν μονὴν τῆς Ἀγάθωνας, ἀναμένων ἔκειθεν τὰ συμβήσομενα.

κοντρόν (τὸ) = κορμὸς δένδρου ἐν Ἡπείρῳ ἐν Δευκάδῃ μέγας λίθος, βράχος, πέτρα κρημνώδης.

κοπή (ἡ) = τὸ κοπάδι, τὸ ποίμνιον.

κορνιταχτὸς (δ) = δικονιορτός.

Κορρέγιος = διάσημος Ἰταλὸς ζωγράφος (1494—1534).

κοτάω = τολμῶ.

κουζούκα (ἡ) = ἐπενδύτης χωρὶς μανίκια.

κουμπάνια (ἡ) = τὰ ἐφόδια.

κουρονιάζω = μαζεύομαι εἰς τὴν φωλεάν μου διὰ ν' ἀναπαυθῶ.

κουρτεσιά (ἡ) = ἡ φιλοτιμία, ἡ φιλότιμος ὁρμή.

κουτσαβάκης = δικάμνων τὸν παλικαράν.

κουφάρι (τὸ) = τὸ σῶμα, τὸ πτῶμα.

κουφωμένος = τρομαγμένος (ἐπὶ τὸν ὄποιον ἔψυγεν ἡ καρδία, τὸ θάρρος).

κρεββάτι (τὸ) καὶ **κρεββατιά (ἡ)** = τὸ ἐκ ξύλων ἡ καλάμων σταύρωμα, ἐφ' οὗ ἐπικάθηται ἡ κληματαριά.

κρένω = ὅμιλω, λαλῶ.

Κριζιώτης ή Κριζιώτης Νικόλαος = Ἐγεννήθη τὸ 1785 ἐν Καρυστίᾳ ἐκ γονέων ποιμένων, διετέλεσε δὲ καὶ αὐτὸς ἐπιστάτης ποιμένου πλουσίου Τούρκου ἐν Μικρῷ Ασίᾳ. Κατὰ Μάιον τοῦ 1821 ἐπανήλθεν εἰς τὴν πατρίδα του καὶ κατετάχθη ὡς ἀπλοῦς στρατιώτης εἰς μικρόν τι σῶμα. "Εδειξε δὲ τοιαύτην ἀνδρείαν, αὐτοθυσίαν καὶ στρατηγικὸν πνεῦμα ἐν τῷ πολέμῳ, ὥστε, βαθμηδὸν προσαγόμενος, ἐγένετο ὀπλαρχηγὸς τῶν Εὔδοέων, διακριθεὶς εἰς πλείστας μάχας. Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἀνεγνωρίσθη ὡς συνταγματάρχης, ἀλλὰ μετ' ὅλιγον

στασιάσας κατά τοῦ Ὀθωνος ἀπῆλθεν εἰς τὴν Σμύρνην, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1846.

κρινή (τὸ) = ἡ κυψέλη.

κροαίνω = κτυπῶ διὰ τῶν ποδῶν, ἐπὶ ἵππου· (λ. ἐμηρική).

Κρόνιον ὅρος = λόφος κατάφυτος κλείων ἐξ Ἀνατολῶν τὴν κοιλάδα τῆς Ὄλυμπίας, δεστις ἐπεστέφετο ἐν τῇ ἀρχαιότητι δι' ἔροῦ τοῦ Κρόνου.

κρόταλον (τὸ) = ὅργανον πρὸς κρότησιν ἐκ δύο τεμαχίων διεσχισμένου καλάμου ἢ μετάλλου, συνηρμοσμένων δι' ἀρμοῦ ἢ στρόφιγγος, ἐν χρήσει παρὰ τῇ λατρείᾳ τῆς Κυβέλης, τοῦ Διονύσου καὶ ἐν γένει ἐν ταῖς δρυχήσεσι.

κυαμέτη = λέξις τουρκική = ἡ σφραγὶς τρικυμία.

κυβαλικὸς ἢ **κοβαλικὸς** = διαδολικός, σατανικῆς προελεύσεως (ἐκ τοῦ κόδαλος = πνεῦμα κακοποιόν).

κυβερνιέμαι = ἔχω τὰ πρὸς τὸ ζῆν (ἐν Χίῳ ἔχω κυβέρνηση = δύναμις γὰρ ζῆσθαι).

κυβέρτη (τὸ) = ἡ κυψέλη.

Κυθέρεια = ἐπώνυμον τῆς Ἀφροδίτης, ἥτις κατὰ τὸν μῆθον ἀνέδυσεν ἐκ τῆς θαλάσσης παρὰ τὰ Κύθηρα.

κύμβαλα (τὰ) = ὅργανον μουσικὸν ἀποτελούμενον ἀπὸ δύο κοτλαὶ μετάλλινα ἡμιστράτρια, ἀτινα συνέκρουνον πρὸς ἄλληλα (ἰδίᾳ κατὰ τὰς ἑορτὰς τῆς Κυβέλης καὶ τοῦ Βάκχου).

κύρης (δός) = ὁ πατήρ.

Κυψελίδαι = οἱ ἀπόγονοι τοῦ Κυψέλου, τυράννου τῆς Κορίνθου (655—625 π.Χ.). Τοῦτον πατέρα δύντα καὶ διωκόμενον ὑπὸ ἔθνος οἰκογενείας ἔσωσεν ἡ μήτηρ, κρύψασα ἐντὸς κυψέλης (=κιβωτίου). Ο δὲ υἱός του Περίανδρος εἰς ἀνάμνησιν τῆς σωτηρίας τοῦ πατρὸς ἀνέθηκεν ἐν τῷ Ἡραίῳ λαμπράν κυψέλην ἐκ κέδρου, ἐφ' ἣς ὁ πηράχον λαμπρόταται παραστάσεις (ζῷδια = μικραὶ εἰκόνες) ἐξ αὐτῆς τῆς κέδρου καὶ ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ. Ταύτην ἔκτενώς περιγράφει ὁ Παυσανίας.

Κύων (*Mέγας*) = ἀστερισμός, οὐτινος (ώς καὶ ὀλοκλήρου τοῦ Στερεώματος) ὁ λαμπρότατος ἀστήρ καλεῖται Σελήνος. Οὗτος ἀπὸ 24ης Ἰουλίου μέχρι 24ης Αὔγουστου ἀνατέλλει συγχρόνως μετὰ τοῦ ἥλιου, ἐθεωρήθη δὲ διὰ αὐτὸς προξενεῖ τὸν φοβερὸν καύσωνα τῆς ἐποχῆς ταύτης (= κυνικὸν καύματα).

Κωσταντάρας = ἀρματολὸς ἐκ Παρνασσοῦ διάσημος. Οὗτος μα-

θών ὅτι ὁ τρίτος καὶ τελευταῖος υἱός του, (οἱ δύο του ἄλλοι εἰχον φονευθῆν μάχαις) μαθητής ὃν εἶχεν ἐξοκελεῖ εἰς ἀτοπήματα, ἰδιοχειρῶς κατέσφαξεν αὐτόν, ἵνα μὴ καταισχύνῃ τὸ ἀρματολικὸν τοῦ πατρὸς καὶ τῷ προγόνων ὄνομα.

▲

λάβρα (ἡ) = δυνατή, ὀρμητική φωτιά, λισχυρὸς καύσων.
λάγανα (τὰ) = τὰ οὐλα τῶν ἵππων.

λαγουδιά (ἡ) καὶ ἡ λαγουδέρα = ἡ λαθή τοῦ οἰακος τοῦ πηδαλίου. Ἐνταῦθα = ἡ ράβδος. **Τὴ λ. χτύπα** = κτύπησε κάτω μὲ δύναμιν τὴν ράβδον σου, δεῖξε τὴν συνήθη δύναμιν σου. Τοῦ Πατριάρχου ἦτο γνωστὸς ὁ θεληματικὸς χαρακτήρ.

Λάζος = ἀρματολὸς ἐξ Αἰγατερίνης· ἐσουθλίσθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀλῆ—Πασᾶ Βελῆ τὸ 1818.

λαθύρια (τὰ) = ὅσπρια ἐκ τῶν εὐτελεστέρων.

Λαμάρκ Ἰωάννης = Γάλλος φυσιοδίφης (1744—1829). Ἡσχολήθη μετ' ἔξιριτεικῆς ἐπιτυχίας εἰς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας ἵδιᾳ δὲ τὴν φυτολογίαν καὶ ζωολογίαν.

λαμπαδηδρομία (ἡ) = ἀγὼν ἐν Ἀθήναις, τελούμενος εἰς διαφόρους ἕαρτάς. Ο γυμνασίαρχος ἑκάστης φυλῆς ἐγύμναζε 40 περίπου νέους τῆς φυλῆς του. Τὸ διανυθησόμενον διάστημα ἦτο περίπου 1000 μ. ἀπὸ τοῦ Διπύλου μέχρι τοῦ βωμοῦ τοῦ Προμηθέως. Οἱ δρομεῖς ἑκάστης φυλῆς, τεταγμένοι εἰς ἀπόστασιν 25 μ. ἀπ' ἀλλήλων, ἔδιδον δ εἰς εἰς τὸν ἄλλον τρέχοντες τὴν ἀνημμένην λαμπάδα, ἐνίκα δὲ ἡ φυλή, ἣς ὁ τελευταῖος τεταγμένος ἥναπτε πρώτος διὰ τῆς λαμπάδος τὸν βωμόν. Ἔπι θωμαῖκῶν χρόνων εἰς καὶ ὁ αὐτὸς δρομεὺς ἐπρεπε νὰ δικαίη δόλον τὸ διάστημα.

Λαμπέτης = ἐκ Βουνιχώρας, πρωτοπαλίκαρον τοῦ ἀρματολοῦ Δωρίδος Ἀστραπόγιανου. Πληγωθεὶς θανασίμως ὁ Ἀ. ἐξώρκισε τὸν Λαμπέτην νὰ κόψῃ τὴν κεφαλήν του καὶ ἀπαλλάξῃ αὐτὴν οὕτω ἀπὸ τῶν ὅρεων τῶν ἐχθρῶν. Ὑπακούσας ὁ Λ. κατώρθωσε μετὰ πολλὰς περιπετείας νὰ θάψῃ τὴν κεφαλήν εἰς ἀσφαλέστερον.

Λαμπίρης = ὁ ἔχων χρῶμα φωτιᾶς· σύνηθες ὄνομα βοῶν.

Λατώ (ἡ) = ἡ Λητώ, ἡ μήτηρ τοῦ Ἀπόλλωνος, θεοῦ τοῦ φωτός, ἐχθροῦ τοῦ ψεύδους.

λαχομανῶ = ἀσθμακίνω.

λαψάνα (ἡ) = θαμνῶδες εὐτελές φυτόν.

λειψάδα (ἡ) = κενὸν σχηματισθὲν διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τεμαχίου ἀπὸ στερεὸν σῶμα. Αἱ λειψάδες καὶ τὰ κοιλώματα ἐν τῷ διστῷ δηλοῦσι τάφους ἀνεψημένους.

λεπίδες = ἔννοητέον ἐλάσματα. Πιθανῶς ταῖνα τις ἐκ χαλκῶν ἐλασμάτων περιέθεε τὸν οἶκον τοῦ Φωκίωνος ὅπο τὸ γείζον ἐξωτερικῶς ἢ ἐξωτερικῶς τὸ χωρίον εἶναι εἰλημμένον ἐκ τοῦ Πλουτάρχου.

Δήθη (ἡ) = ποταμὸς ἐν τῷ "Ἀδῃ, ἐκ τοῦ θύρατος τοῦ ὁποίου πληνοῦτες οἱ νεκροὶ ἐληγησόντους πᾶν διτοῦ συνέδη εἰς αὐτοὺς κατὰ τὴν ζωήν των. Ἡ δεξασία παρέμεινε μέχρι σήμερον (ποτάμιος τῆς Ἀργας, νερὸς τῆς λησμονίας).

λήιον (τὸ) = ὁ ἀγρὸς πρὸ τοῦ θερισμοῦ, σπαρτὰ ἐν ἀκμῇ θερισμοῦ.

Δημηνιαραῖος = ὁ ἐκ τῆς νήσου Δήμηνου καταγόμενος.

Διάκος Κουτάβας = ἀρματολὸς τοῦ Ὀλύμπου.

Διαπονριά (ἡ) = οἱ Διάπηδες, φυλὴ εἰς τὴν ΝΑ. τῆς Ἀλβανίας.

Διᾶς = Ἦλιας Βιδανίωτης, ἀρματολὸς λαθῶν μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1770.

λιοβόρι (τὸ) = ἄνεμος πνιγηρὸς καὶ καυστικὸς ἐκ ΒΑ.

λιτή (ἡ) = κυρίως ἐν ταῖς ἀγρυπνίαις λιτανεῖα, καθ' ἥν ἐκ τοῦ Ἱεροῦ ἐξάγεται ἡ εἰκὼν τῆς ἕορτῆς εἰς τὸν νάρθηκα, ὅπου φάλλονται τροπάριά τινα κατάλληλα. "Οταν δὲν τελείται ἡ ἀγρυπνία, τὰ τροπάρια τῆς λιτῆς φάλλονται ἐν τῷ ναῷ, εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ὅρθρου, μετ' ὁ ἀκολουθεῖ ὁ ἐξάφαλμος καὶ ἡ λοιπὴ ἀκολουθία τοῦ ὅρθρου.

λογκιά (ἡ) = φάραγξ σύνδενδρος, δάσος.

λόθρᾳ (ἡ) = τὸ ἀποκοπτόμενα δξένη μέρη τῶν γῆλων, δταν πεταλώγουν τὰ ζῷα πρᾶγμα ἀνευ τινὸς ἀξίας. "Οjen «γὰ μὴ μείνῃ λόθρᾳ» = κατάρα ἐμφαίνουσα ἐξόντωσιν, καταστροφὴν μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν εὐτελεστέρων περιτριμμάτων τοῦ οἴκου.

λοιδοριά (ἡ) = ξειθαλής δρῦς. θεωρεῖται κατηραμένον δένδρον, διότι ἐπ' αὐτοῦ ἐσταυρώθη ὁ Ἰησοῦς.

λουφάζω = σιωπῶ, γῆσυχάζω, (ἐν τῇ ἀρχ. γλώσσῃ λωφάω).

λυγίζω = κάμπτω, παρασύρω.

λύσιον φύλλον = ὁ κλάδος τῆς ἀμπέλου. **Λύσιος** = ἐπίθετον τοῦ Βάκχου ἢ Διονύσου, τοῦ θεοῦ τοῦ οἴνου.

Δύσιππος = Σικυώνιος γλύπτης, ἀκμάσας περὶ τὸ 361 — 321 π.Χ. Εἰργάζετο ἰδίως τὸν χαλκόν. Ἐργα αὐτοῦ (ῶν διεσώθησαν καὶ ἀπειχραφα) ἐπαινοῦνται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων δ' Ἀποξύμενος, δ' Ἡρακλῆς, δὲ Μέγας Ἀλέξανδρος (ὅστις ὑπ' αὐτοῦ μόνον ἥθελε ν' ἀπειχοντεῖται). Ἐν Ῥόδῳ ἦτο ἰδρυμένον ἐν τῶν ὁραιοτέρων ἐπίσης ἔργων του, τὸ τέθριππον ἄρμα τοῦ Ἡλίου.

M

μᾶ = μάννα, μητέρα.

μαδέρια (τὰ) = ἔύλα, δι' ὧν ἐπενδύεται ἐξωτερικῶς τὸ ναυπηγούμενον πλοῖον.

μαϊνάρω τὰ πανιὰ = καταβιβάζω τὰ ίστια.

μαΐστρος = ὁ ΒΔ. ἀνεμος.

Μαΐτλανδ = Ἄγγλος ἀρμοστὴς τῶν Ιονίων νήσων (1814—1824).

Μάνθος = Ἱδε Οἰκονόμος.

μαντολάτο (τὸ) = γλύκυσμα μετ' ἀμυγδάλων ἢ φυστικίων καὶ ζαχχάρεως.

μαραγκιάζω = μαραίνομαι, ἔηραίνομαι.

μαργάνω = χρυσώνω πολύ.

Μάρκος "Αγιος = ὁ πολιούχος Ἅγιος τῆς Βενετίας, ἡς ἡ δημοκρατία ἐπωνομάζετο ἐκ τούτου καὶ Δημοκρατία τοῦ Ἅγιου Μάρκου. Θαυμάσιος εἶναι ὁ παλαιότατος (τοῦ ι' αἰῶνος) ναὸς τοῦ Ἅγιου ἐν Βενετίᾳ. Ο θυρεὸς τῆς Βενετίας ἀπεικόνιζε λέοντα κρατοῦντα διὰ τοῦ ποδὸς ἀγοικτὸν Εὐαγγέλιον.

μαρμάρα = στεραχήππος.

Μαρσάλα = παράλιος πόλις εἰς τὰ ΒΔ τῆς Σικελίας, περίφημος διὰ τοὺς οἰνους τῆς.

μάσκα (ἡ) = τὸ ὑπὲρ τὴν ζαλον γραμμήν στρογγύλον μέρος τῆς πρώτας τοῦ πλοίου, τὸ ἐκατέρωθεν τῆς στείρας (=κορακιός) εὑρισκόμενον. Διακρίνομεν δύο, δεξιὰν καὶ ἀριστερὰν μάσκαν ἢ παρειάν.

μαυλίξω = χράζω δι' ἴδιαιτέρου τινὸς φιόγγου τὰ κατοικίδια ζῷα.

Μέδουσα = ἡ νεωτέρα ἀπὸ τὰς τρεῖς τερατῶδεις ἀδελφάς, τὰς Γοργόνας, ἡς ἡ ὀφιοπλόκαμος κεφαλὴ ἀπελθων τοὺς βλέποντας. Ταύτην ἀποκόψας δὲ Περσεὺς κατὰ τὸν γνωστὸν μῆ-

θον ἐδώρησε τῇ Ἀθηνᾷ, ἡς ἡ ἀσπὶς ἀπεικονίζετο φέρουσα εἰς τὸ κέντρον τὴν κεφαλὴν τῆς Μεδούσης.

μεδέων = ἐπίθ. ὅμηρ. τοῦ Διὸς = ὁ βασιλεύων, ὁ προστατεύων.
Μελισσινὸς = ὁ ἔχων χρῶμα μέλιτος ἢ μελίσσης· σύνηθες ὄνομα βιῶν.

Μενιὲ Κωνσταντῖνος = διάσημος Βέλγος ζωγράφος καὶ γλύπτης (1831—1905).

μερμηγκιάζω = ἵδε μυρμήγκιαζω.

Μεταστάσιος Πέτρος — Ἀντώνιος = ποιητὴς Ἰταλὸς (1698—1782) γράψας τραγῳδίας. Εἰς μίαν ἑξ αὐτῶν, τὸν «Θεμιστοχέα», λέγει ὅτι «ὁ θαυμασμὸς εἶναι κόρη τῆς ἀμαθείας καὶ μήτηρ τῆς μαθήσεως».

μετεργίζει (τὸ) = τὸ δχύρωμα, τὸ προκάλυμμα.

μέτωπο = οἱ καλοὶ σκοπευταὶ δὲν ἔστεργον νὰ ἐμβάλωσι τὴν σφαῖραν εἰς ἄλλο μέρος, παρὰ εἰς τὸ μέσον τοῦ μετώπου (καλούμενον σταυρὸς ἢ ἀστέρι) ἢ τὴν καρδίαν.

μετώρωισμα (τὸ) = τὸ ἀστεῖον.

μῆλοι (τὸ) = ἐργαλεῖον χειρουργικὸν πρὸς ἑξέτασιν πληγῶν, καθετήρ.

Μῆτρος = ὁ ἀδελφὸς τοῦ Διάκου, ἐπονομαζόμενος Μασσαβέτας, διότι εἰχεν υἱοθετηθῆ ὑπὸ τοῦ ἀτέκνου συζύγου τῆς θείας του Ἰωάννου Μασσαβέτα. Ἡγωνίσθη γενναιότατα εἰς τὴν Ἀλαμάναν δπου καὶ ἐφονεύθη· τὸ δὲ πτῶμα αὐτοῦ ἐχρησίμευσεν ώς τὸ τελευταῖον δχύρωμα τοῦ Διάκου.

Μιλλιόνης Χριστος = περίφημος δπλαρχηγὸς ἐν Ἀκαρνανίᾳ ἀκμάσας περὶ τὸ 1750. Γνωστὸν εἶναι τὸ δημοτικὸν τραγούδι τὸ περιγράφον τὸν θάνατόν του.

μιλλιόνι (τὸ) = εἰδὸς μακροῦ τουφεκίου.

Μιχαὴλ Ἀγγελος Μπουουναρόττης = διάσημος Ἰταλὸς ζωγράφος, γλύπτης, ἀρχιτέκτων καὶ ποιητὴς (1475—1564).

μοδιῶν ἐννιὰ χωράφι = χωράφιον εὑρύ, δπερ χρειάζεται διὰ νὰ σπαρῇ σπόρον ἐννέα μοδίων· μόδιος δὲ μέτρον σιτηρῶν.

μ' ντάρω = μουντάρω (λ. Ἰταλική) = προχωρῶ ἐμπρός.

μονιάδ = φωλεὰ τετραπόδων.

μονιάζω = κατοικῶ ἐν φωλεῖ, ἐπὶ θηρίων.

μονομερίδα (ἡ) = μικρὸς δψις θανατηφόρος.

μόχτα = προστατικὴ (τοῦ ἀρχαίου μοχθῶ) = σπεῦδε, προχώρει.

Αλεξ. Γ. Σαρᾶ Νεοελλ. Ἀναγνώσματα Α' Γυμνασίου.

μπαϊράκι (τὸ) = λ. τουρκική, ή σημαία.

μπαλόνι (τὸ) = σφαῖρα, δερόστατον (λ. γαλλική).

μπαρούμα (ἡ) = καλώδιον, δι' οὗ δένουσι τὸ πλοιάριον ἐκ τῆς πρώρας πρὸς δύμούλκησιν.

Μπετόβεν = διάσημος γερμανὸς συνθέτης ἐκ Βόννης (1770—1827). Διήλθε βίον πλήρη στερήσεων, καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς του ἔπαθε κώφωσιν, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ παύσῃ νὰ συνθέτῃ ἀριστουργήματα.

μπόμπιρας (δ) = μικρὸς τὸ ὄφος ἀνθρωπος, ἀνθρωπάριον, νάγος.

μπουνάρει = (ἐκ τοῦ ἵταλ. μποῦκα = τὸ στόμιον τοῦ κόλπου). ὁ κόλπος (= ὁ Θερμαϊκὸς) ἀρχιζει καὶ στέλλει ἀέρα.

Μπουνούβαλας = ἀρχιγέρος κλεφτῶν διάσημος, δι' ὅλου τοῦ βίου του πολεμήσας κατὰ τῶν Τούρκων. Τὰ δημ. ἀσματα διμούσιαν ιδίᾳ τὴν ἐν Κερασόδῳ τὸ 1767 λαμπράν του νίκην. Μετ' αὐτοῦ ηγανήσθη πολλάκις καὶ ὁ ἐξ Εύρυτανίας Μητρομάρας.

μπούνια (τὰ) = ὄπαλ διαπερῶσαι τὰ πλευρὰ τοῦ πλοίου, δι' ὃν ἐκρέουσι τὰ ὅδατα τοῦ καταστρώματος εἰς τὴν θάλασσαν.

μυρμηγκιάζω = περιπατῶ πολυάριθμος ὡς οἱ μύρμηκες.

■

νερὸν κι' ἀλάτι = φράσις δι' ἣς ἐμφαίνεται ἡ ἐπανάληψις φιλίας διακοπείσης ἔνεκα σοδαροῦ τινος λόγου.

νιτσεράδα (ἡ) = ναυτικὸν κηρωτὸν ἀδιάδροχον.

Νοῦτσος = ἐκ τῶν ἐν Ἰωαννίνοις προυχόντων, φίλος τοῦ Ἀλῆ.

ντίπτ = λ. τουρκική, ἐντελῶς, διόλου.

ντραλίζομαι = ζαλίζομαι.

νυχτοπούλι (τὸ) = πτηνὸν νυκτόδιον. Ταῦτα, καίπερ μεγάλας ἔχοντα πτέρυγας, ἵπτανται ἀψοφητὶ ἐν τῷ σκότει.

■

ξάγγναντο (τὸ) = τὸ ὑψηλὸν καὶ καταφανὲς μέρος.

ξανοίγω = διακρίνω, βλέπω.

ξεδίνω = διασκεδάζω τὴν ἀνίαν μου, περνῶ τὴν ὥραν μου.

ξένοπος = κυρασμένος.

ξέλεξες (οἱ) = ἔξελέγξεις, ἐρωτήσεις.

ξεσκλίδι (τὸ) = τὸ ἐσχισμένον τεμάχιον ὑφάσματος, σαρκὸς κλπ.

ξετρέχω = περιποιοῦμαί τινα μὲ στοργὴν καὶ ἐνδιαφέρον, προφυλάττω.

ξέφαντο (τὸ) = ὑψηλὸν καταφανὲς μέρος.

ξεφτέρι καὶ ξιφτέρι (τὸ) = 1) ὁ λέραξ. Τὸ πτηγὸν τοῦτο εἶναι λίαν φιλάρεσκον κατὰ τὴν πτῆσίν του· μαλώνει μὲ τὸν ἀνεμόν, παῖζει μετ' αὐτοῦ, ἵσταται ἀλλοτε ἀκίνητον κατ' αὐτοῦ, καμαρώνει, καὶ ἐν γένει χαίρεται τὸ πέταγμά του· 2) τὰ πανιὰ τοῦ μύλου διὰ τὴν ταχύτητα τῆς στροφῆς.

ξεχωνιάζω = ἀνασκάπτω· βαθέως τὸ ἀκαλλιέργητον ἔδαφος.

ξουριάζω = ἀπωθῶ ἔξω τῶν δρίων τοῦ λιμένος, πρὸς τὸ πέλαγος.

ξυλάρμενος = μὲ ξύλα γιὰ ἄρμενα (= πανιά), ἀρχ μὲ τὰ πανιὰ ἀρπαγμένα ἀπὸ τὸν ἀνεμόν.

Θ

Οἰκονόμος = ὅτε ἀπεφασίσθη ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου ἡ καταστροφὴ τοῦ Ἀλῆ, οἱ Φιλικοί, ὑπολογίζοντες νὰ ἐπωφεληθῶσι τοῦ περισπασμοῦ τούτου, ἔστειλαν εἰς Ἰωάννινα τὸν Χριστόδουλον Οἰκονόμου, ἵνα κατηχήσῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Μάνθον, ὅστις ἔχαιρε μεγάλην ὑπόληψιν ἐν Ἡπείρῳ καὶ ἦτο ὁ ἔξι ἀπορρήτων τοῦ Ἀλῆ, καθὼς καὶ ἀλλοις. Οἱ μυστῖμενοι συνήρχοντο εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πενθεροῦ τοῦ Οἰκονόμου Ἀσημάκη Κροκίδα.

Ομέρπασας Βριόνης = εἴληκε τὸ γένος ἀπὸ ἔξομόσαντα κλάδον τῆς οἰκογενείας τῶν Παλαιολόγων Βριόνων, οἵτινες ἐπὶ βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἥσαν δεσπόται τῆς ἐν Ἀλβανίᾳ Μουζακίας. Ὁτο γενναῖος καὶ ὑπερήφανος, ἡ δὲ συναίσθησις τῆς καταγωγῆς του τὸν παρέσυρε πολλάκις εἰς τὰ φιλοδοξότατα τῶν ὀνείρων. Διὰ ν' ἀναδειχθῇ ταχύτερον προσέφερε νέος τὰς στρατιωτικάς του ὑπηρεσίας εἰς τὸν Μεχμέτον Ἀλῆν τῆς Αἰγύπτου, παρὰ τῷ ὅποιῳ πολεμῶν ἀπέκτησε δόξαν καὶ πλοῦτον. Ἐπειτα ἥλθεν εἰς τὴν Ἡπειρὸν καὶ ἐταύτισε τὴν τύχην του μὲ τὸν Ἀλῆν, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ ἐγίνετο ἡγεμὸν ἐν τῇ πατρόδι του. Συνδεθεὶς ἐν Ἰωαννίνοις μετὰ τῶν διασημοτέρων Ἐλλήνων ὀπλαρχηγῶν καὶ μαθών τὰς ἐνεργείας τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας συνωμολόγησε μὲ τὸν Ὁδυσσέα Ἀνδρούτσον συμφωνίαν μυστικήν, δι' ἣς ὑπεχρεοῦντο νὰ ὑποστηρίξωσιν ἀλλήλους πρὸς ἔξέγερσιν τῆς Ἀλβανίας καὶ τῆς Στερεάς, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἰδρύσωσι δύο αὐτόνομα κράτη, τὸ μὲν ὑπὸ τὸν

Ομέρ, τὸ δὲ ὑπὸ τὸν Ὀδυσσέα. Βραδύτερον, μετὰ τὴν ἀποκήρυξιν τοῦ Ἀλῆ, προθλέπων τὴν καταστροφήν, ἐπῆγε μὲ τὸ μέρος τοῦ Σουλτάνου, δστις τὸν ἀνηγόρευσε Πασᾶν. Ἐν τούτοις πάντοτε διεισγίζετο ἐν τῷ χρυπτῷ πῶς νὰ γίνῃ περιφανής καὶ ἀνεξάρτητος. Ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ ταύτῃ ἡτοῦ πόδα τὰς διαπαγάδας τοῦ Κισσέ.

δργοτόμος = διευθύνων τοὺς θεριστὰς καὶ ἐν γένει ἐν ταῖς ἀγροτικαῖς ἔργασίαις ὁ προπορεύομενος σκαπανεύς, ὁ χαράττων τὴν αὐλακαὶ ἡ γραμμὴν (=τὸν δργόν), ἢτις τίθεται ὡς δριον εἰς τὰς γινομένας ἔργασίας.

δρνίθι (*τὸ*) = διάκτωρ.

δρκος οἱ νέοι ἐν Ἀθήναις, δτε εἰσήρχοντο εἰς τὸ 18ον ἔτος τῆς ἡλικίας των, ώρκιζοντο τὸν δρκὸν τοῦ στρατιώτου, ἔχοντα ὡς ἔξης: «Οὐ κατατισχυνῶ ὅπλα τὰ ἵερά, οὐδὲ ἐγκαταλείψω τὸν παραστάτην, δτψ ἀν στοιχήσω» ἀμυνῶ δὲ καὶ ὑπὲρ ἵερῶν καὶ ὁσίων καὶ μόνος καὶ μετὰ πολλῶν τὴν πατρίδα δὲ οὐκ ἐλάσσω παραδώσω, πλειώ δὲ καὶ ἀρειώ ὅσης ἀν παραδέξωμαι. Καὶ εὐηκοήσω τῶν ἀει κρινόντων, καὶ τοῖς θεσμοῖς τοῖς ἰδρυμένοις πείσομαι καὶ οὕτινας ἀν ἄλλους τὸ πλήθος ἰδρύσηται δμοφρόνως· καὶ ἂν τις ἀναιρῇ τοὺς θεσμοὺς ἢ μὴ πειθηται, οὐκ ἐπιτρέψω, ἀμυνῶ δὲ καὶ μόνος καὶ μετὰ πολλῶν. Καὶ ἵερὰ τὰ πάτρια τιμήσω. "Ιστορες τούτων Ἀγλαυρος, Ἐνυάλιος, Ζεύς, Αὖς, Θαλλώ, Ἡγεμόνη».

Ορφανίδης Θεόδωρος = καθηγητὴς τῆς βιτανικῆς καὶ ποιητὴς (1817 — 1886). Ἡ δόπθεσις τοῦ σατιρικοῦ του ποιήματος «Τίρι-λίρι» ἐξελίσσεται ἐν Σύρῳ.

δσκρδς (*δ*) = τὸ κέντρον τοῦ σφηκός καὶ τῆς μελίσσης, λεγόμενον καὶ περὶ τῆς γλώσσης τοῦ ὄφεως. Σύμβολον ἕριδος καὶ ἐμφυλίων σπαραγμῶν.

δτρηρδς = γοργός, εὐκίνητος, δραστήριος.

δχ = ἡ πρόθεσις ἀπό.

δχτος (*δ*) = ὁ δχθος, Ὀψωμα γῆς ἡ φράκτου χρησιμεύοντος ὡς ἔριου ἀγρῶν.

III

παγάνα (*ἡ*) = ἐκδρομὴ πρὸς κυνηγεσίαν.

παγκράτιον (*τὸ*) = ἀγών πυγμῆς καὶ πάλης ὁμοῦ.

παιδοκόρος = ὁ ἐπιμεληθεὶς τοῦ παιδός, διότι εἰς τὸν Ἐρμῆν παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Διὸς ὁ Διόγυσος ὅταν ἐγεννήθη, ἵνα κομίσῃ αὐτὸν εἰς τὰς Νύμφας.

παλαμονίδα (ἡ) = εἰδος σκληρᾶς ἀκάνθης.

παλιούρι (τὸ) = ὁ παλιούρος, θάμνος ἀκανθώδης.

Πάλλας Κώστας = ἀρματολὸς ἀκμάσας περὶ τὸ 1730.

Πανουριᾶς Εχροτύρης. Ἔγεννήθη τὸ 1759 εἰς Ντρέμισαν τῆς Παρνασσούδος. Ποιμὴν κατ' ἀρχὰς ἐγένετο εἰτα κλέφτης καὶ κατὰ τὸ 1820 διωρίσθη ἀρματολὸς Παρνασσούδος. Κατέχων τὴν Χελκομάταν μὲ 600 περίπου Ἀμφισσεῖς ὑπέστη φοβεράν, μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Δυοδουνιώτη, τὴν ἐπίθεσιν τῶν Ἀλβανῶν καὶ ἡρωικῶς πολλάκις προεκινδύνευσε πρὸ τῶν ἔταίρων· τέλος δέ, ἀφοῦ εἶδε πεσόντας πολλούς, (μεταξὺ τῶν ὄποιων τὸν ἐπίσκοπον Σαλώνων Ἡσαΐαν καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἱερομόναχον Παπαγιάννην, διν ἀπήχθησαν ἐν θριάμβῳ αἱ κεφαλαὶ), γηναγκάσθη τέλος γὰρ ὑποχωρήσῃ.

παντιέρα (ἡ) = λ. γαλλικὴ = ἡ σημαλα.

Παπαντριᾶς = ὁ Παπᾶ - Ἄνδρεας Κοκοβιστιανός, ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ Πανουριᾶ, δοτις μετὰ τοῦ Κομνᾶ Τράκα Αγοργιανίτου κατέλαθε τὸ χωρέον τοῦ Μουσταφάμπεη.

παραβλάσταρο (τὸ) = ἡ παραφυάς.

παραμάσχαλα = ὑπὸ τὴν μασχάλην.

παραπέτον (τὸ) = στηθαῖον ἡ θωράκιον τοῦ πλοίου πέριξ τοῦ καταστρώματος, διὰ νὰ μὴ πίπτωσιν οἱ ἐπιβάται εἰς τὴν θάλασσαν.

παρασαρκίδα (ἡ) = ἡ ἀσυνήθης καὶ τερατώδης ἔξογκωσίς τοῦ φλοιοῦ τοῦ δένδρου.

παρασυνορίζω = εἰμαι στενὸς γείτων, συνορεύω πλησιέστατα.

παραστιά (ἡ) = ἡ ἐστία, ἡ γωνιά, τὸ τζάκι.

παρδαλὸς = ποικιλόχροος.

παρκέτο (τὸ) = κολλητὸν δάπεδον συνηρμοσμένον ἐκ κανονικῶν τεμαχίων ἐκλεκτῶν ξύλων, καταλληλότατον διὰ χορόν.

Παρνάσσιαι κόραι = αἱ Μοῦσαι, ὡς κατοικοῦσαι εἰς τὸν Π.

Πάσχα Ἀθηναϊκόν. Ἐν τῷ ποιήματι ὁ Σουρῆς παρῳδεῖ, ἐκτὸς τῶν ἀναστασίμων τροπαρίων, καὶ τὰ ἔξῆς γνωστότατα ἄλλοτε ποιήματα: 1) Τὸ χάνι τῆς Γραιβιᾶς τοῦ Γ. Ζαλοκώστα, σύτινος ἡ ἀρχὴ είναι:

Απὸ κρότον ὁργάνων βοϊζει
τῆς Γραβιᾶς τὸ βουνὸν ἀντικρύ·
λάμπουν ὅπλα χρυσᾶ, καὶ λερὴ²
φουστανέλλα μαυρίζει.

Καὶ κατωτέρω : μέρος Ε', στροφὴ 2α κέ.

Οἱ μοχλοὶ τότε πίπτουν τῆς θύρας
κι³ ἡ ἀνδρεία τῆς μάνδρας φρουρὰ
ὅρμῃ⁴ ἔξω, πυκνή, τολμηρά,
μὲ τὰ ξίφ⁵ εἰς τὰς χεῖρας.

Σιγαλή, τακτικὴ κι⁶ ἐνωμένη
εἰς σωρείας πτωμάτων πατεῖ,
καὶ εἰς ἄπιστος τ⁷ ὅπλον κροτεῖ
καὶ βοῇ παντὶ σθένει :

«Μουσουλμάνοι», βοῇ τρομασμένος,
«δ Γκιαούρ, δ Γκιαούρ μᾶς ἐπῆ...»
Δὲν ἐπρόφθασε ρε νὰ εἰπῇ,
πίπτει κάτω σφαγμένος.

2) Ἐπίσης παρφθεῖ τὴν ἀρχὴν τοῦ Τάφου τοῦ κλέφτη τοῦ
Δημοσθένους Βαλαβάνη, ἔχουσαν οὕτω :

Κούφια πέφτουν τουφέκι⁸ ἀπ' ἀνάρια
καὶ στοῦ Σύρτση τὲς δάχες βοϊζούν.
μαζευμένα εἰν⁹ ἐκεῖ παλικάρια
καὶ τὰ πεῦκα βογκᾶνε καὶ τρίζουν.

Πανσανίας = ὁ περιηγητής καλούμενος, ἐκ Μαγνησίας τῆς Μι-
χρᾶς Ἀσίας, ἀκμάσας περὶ τὸ 150 μ.Χ. Συνέγραψε τὴν πε-
ρισσωθεῖσαν «Περιήγησιν τῆς Ἑλλάδος», βιβλίον σπουδαιό-
τατον διὲ τὰς ἐν αὐτῷ πληροφορίας περὶ τῶν τόπων, ἔργων
τέχνης καὶ μύθων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.
παφήλια (τὰ) = αἱ ἐκ μετάλλου ζῶναι τῶν πυροβόλων ὅπλων.
πεζούρα (ἡ) = οἱ πεζοὶ στρατιώται.
πένταθλον (τὸ) = ἀγών περιλαμβάνων ἀλμαχ, δρόμου, δίσκου,
ἀκόντιου καὶ πάλην ὅμοιο.

πεντάχαλος = μὲ πέντε χηλὰς ἡ προεξοχάς.

περατάρης = περαματάρης, ὁ πορθμεύς.

περιπατίχτρες σάλπιγγες = εἰς ἐν ἀπὸ τὰ περισωθέντα ἀποσπάσματα τῶν Ἐλευθέρων Πολιορκημένων, εἰς ἐκ τῶν Ἑλλήνων πολεμάρχων σαλπίζει, κράζων τοὺς ἄλλους εἰς συμβούλιον· ἀλλὰ δὲν ἔχει πλέον δυνάμεις τὸ σάλπισμα ἔξερχεται ἀπὸ τὰ στήθη του ἀδύνατον, χωρὶς πνοήν, σθῆσμένων. Εἰς τὸ ἄκουσμα τοῦτο «γέλιο σφοδρὸν τὸ τουρκικὸν στράτευμα συνεπαίρνει» κι' ἔνας Αἰγύπτιος ἀρπάζων μίαν σάλπιγγα, σαλπίζει ἀπ' ἀνιπέραν εἰς ἀπάντησιν διατόρως· καὶ

ἡ περιπατίχτρα σάλπιγγα μεσουρανῆς πετιέται βαρῶντας γύρω δλόγυρα, δλόγυρα καὶ πέρα...

πλημμύρα ἥκοι τρικύμισαν τὸν ἔαστερον ἀέρα.

Τέλος, μακρὺ σέρνει λαλιά, σὰν τὸ πεσούμενο ἀστρο, τρανὴ λαλιά, τρόμου λαλιά, δητὴ κατὰ τὸ κάστρο.

περογλιὰ (η) = ἡ κληματαριά.

Περσεφόνη = ἡ θυγάτηρ τῆς Δήμητρος, ἣν ἀρπάσας ὁ Πλούτων κατέστησε σύζυγόν του καὶ βασίλισσαν ἐν τῷ "Ἄδῃ". Ἐπειδὴ δὲ ἡ Δ. ὡργίσθη, καὶ ἔκεινη δὲ ἐπόθει νὰ βλέπῃ τὴν μητέρα της καὶ τὸν κόσμον, συνεφωνήθη τὸ ἥμισυ τοῦ χρόνου νὰ μένῃ ἐν τῷ "Άδῃ παρὰ τῷ συζύγῳ καὶ τὸ ἄλλο ἥμισυ παρὰ τῇ μητρὶ αὐτῆς.

πετρίτης (δ) = εἶδος ἱέρακος ἐκ τῶν ἀγριωτέρων. Ἐκλέγει πρὸς κατασκοπεῖαν τὰς ὑψηλοτέρας πέτρας (ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα) κι' ἔκειθεν ἐπιτίθεται.

πηγανιὰ (η) = τὸ φυτὸν ἀπήγανος, σὺ ἡ τέφρα ἢτο τὸ συνηθέστατον φάρμακον πρὸς κατάπαυσιν τῆς αἰμορραγίας.

πῆχυς (δ) = ὁ ἀστερισμὸς τοῦ Ὡρίωνος.

πιθώνω = ἐπιθέτω τι μετὰ προσοχῆς.

Πλος δ ἔνατος = (λατινιστὶ nonus) εἰς ἐκ τῶν διαπρεπεστέρων ἵεραρχῶν τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, πάπας ἀπὸ τοῦ 1846—1878. Ἐν τῇ ἐπαναστάσει τοῦ 1848, ὅν καὶ ἡγεμὼν κοσμικός, δὲν ἦθέλησε νὰ λάδη μέρος εἰς τὸν κατὰ τῆς Αὐστρίας πόλεμον καὶ διέθεσε δυσμενῶς καθ' ἔαυτοῦ τοὺς ἐπαναστάτας.

πίπιξα (η) = εἶδος αὐλοῦ τῶν χωρικῶν.

πιστικὸς (δ) = ὁ βοσκός, ὁ ποιμενάρχης.

Πίττ Γουλιέλμος ὁ πρεσβύτερος (1708—1778), εἰς τῶν μεγαλούτερων Ἀγγλῶν πολιτικῶν, πολλάκις πρωθυπουργεύσας.

πλακωτοί = ὁ ἕνας ἐπάνω εἰς τὸν ἄλλον.

πλεύρα = παραπλεύρως, πλάι.

πλοκδ (δ) = σύμπλεγμα ἐκ κλάδων πρὸς ἀνακοπὴν τῶν θόρακων.

Πόλος Μάρκος = περίφημος Ἰταλὸς (ἐκ Βενετίας) περιηγητὴς (1254—1323). Διέσχισε τὴν Ἀσίαν ὅλην διὰ τῆς Μογγολίας καὶ ἐπέστρεψε διὰ Σουμάτρας. Ἐδημοσίευσε τὰς ἐντυπώσεις του εἰς τὸ Βιβλίον τοῦ Μάρκου Πόλου.

Πολύκλειτος = Ἐγεννήθη ἐν Σικυῶνι περὶ τὸ 470 π. Χ. Εἰργάσθη κυρίως ἐν Ἀργει. Ἐργα αὐτοῦ θαυμάζονται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἡ χρυσελεφάντινος Ἡρα ἐν τῷ Ἡραίῳ τοῦ Ἀργούς, ὁ Δερυφόρος, ὁ Διαδούμενος (χθλητὴς περιδένων τὸ διάδημα τῆς νίκης του), ὃν καὶ διεσώθησαν ἀντίγραφα. Ἐποίησε πολυάριθμους (ἐκ χαλκοῦ κυρίων) ἀνδριάντας διλυμπιονικῶν, ἐγένετο δὲ εἰδικώτατος εἰς τὴν παράστασιν τοῦ νεανικοῦ κάλλους, πηγᾶζοντος ἐκ τῆς ἀκριθεστάτης συμμετρίας τῶν μελῶν. Ἡρέσκετο νὰ στηρίξῃ τὸ βάρος τοῦ σώματος ἐπὶ τοῦ ἐνὸς ποδός.

ποριά (ῆ) = ὁ πόρος, ἡ διόδος.

πορεύομαι = περνῶ, ζῶ.

Πραξιτέλης = Ἐγεννήθη πιθανῶς ἐν Ἀθήναις περὶ τὸ 390 π.Χ., ὅπου καὶ ἀπέθανε πιθανῶς πρὸ τοῦ 332. Τὰ διασημότερα τῶν ἔργων του ἦσαν ἡ ὑπὸ τῶν Κνιδίων ἀγορασθεῖσα Ἀφροδίτη, ἄλλη ὑπὸ τῶν Κύψων, δὲ Ἐρωτική, δὲ ἀνατεθειμένος ἐν Θεσπιαῖς, καὶ ὁ Ἀπόλλων ὁ σαυροκτόνος, ὃν καὶ εὑρέθησαν ἀντίγραφα. Τὸ μάνον δικτυωθὲν αὐθεντικὸν ἔργον του εἶναι ὁ Ἐρμῆς.

Πρεβεδούρος = ἐκ τοῦ Proveditore (= προσδιεπτῆς) οὗτως ἐκαλοῦντο οἱ ὑπὸ τῆς Ἐνετίας στελλόμενοι διοικηταὶ τῶν κτήσεών της.

πρεκνάδεις (ατ) = τὰ στίγματα τοῦ δέρματος.

Πρέλαμος = ὁ κατὰ τὸν Τρωικὸν πόλεμον βασιλεὺς τῆς Τροίας, δστις εἶχε καθ' Ὁμηρον 50 υἱούς, φονευθέντας πάντας.

Πρόθεσις = ἡ κόγχη ἡ ἀριστερόθεν τῆς Ἀγλας Τραπέζης, ἡ εἰκονίζουσα τὸ σπήλαιον τῆς Βηθλεέμ, ἐνθα προτίθενται τὰ δῶρα τῆς θυσίας (ὁ ἀρτος καὶ ὁ οἶνος). Ἐκεῖ ὁ ιερεύς, πρὶν

ἀρχίσῃ ἡ λειτουργία, προετοιμάζει τὰ δῶρα, ἐξάγων τὸν ἄγιον ἀρτον τῆς προσφορᾶς κ.τ.λ., ἐνῷ μνημονεύει δινόματα ζώντων καὶ τεθνεώτων.

προοιμιά (ἡ) = ἡ πρώτη κατὰ τὸν χειμῶνα σπόρα.

προοιμίζω = κάμνω ἔναρξιν τῆς σπορᾶς ἢ ἀλλου τινός.

πρόστυπος = ἐξειργασμένος ἐν ἀναγλύφῳ οὐχὶ λίγην ἐξέχοντι
(τὸ ἀντίθ. = ἔκτυπος = λίγην ἐξέχων).

πρωτόλουβος = ὁ πρῶτος ὥριμάζων.

P

Παδέσκης = περιώνυμος αὐστριακὸς στρατάρχης. Κατὰ τὸ 1848 ἡ Ἰταλία, διηγρημένη τότε εἰς πολλὰ κρατίδια, ἐκ τῶν ὅποιων τινὰ κατείχοντο ὑπὸ ξένων, ἐπεκήνητησε τὴν ἐθνικήν ἐνότητα αὐτῆς, αἱ ὑπὸ τῆς Αὐστρίας δὲ κατεχόμεναι Ἰταλικαὶ ἐπαρχίαι ἐπανεστάτησαν κατ' αὐτῆς. Ὁ Παδέσκης τότε, ἀρχιστράτηγος τῶν ἐν Ἰταλίᾳ αὐστριακῶν στρατευμάτων, ἐνέκησε τοὺς Ἰταλοὺς ἐν Ναθάρρῳ καὶ κατέπνιξε τὴν ἐπανάστασιν. Ἡτο πρότυπον αὐστηρότητος.

ὅαιδιδ (τὸ) = κατωφέρεια ἀπότομος, φάραγξ δασώδης.

ὅετα (=εὔχόλως) ζώοντες θεοί = ἐν ἀνέσει καὶ εὐμαρείᾳ ζῶντες. Φράσις τοῦ Ὄμήρου.

ὅεκάζω = ἐκπέμπω φωνὴν ἀπότομον καὶ ἴσχυρὸν ἔνεκα σφοδροῦ αἰφνιδίου ἀλγούς. Ρεκάζουν π. χ. τὰ ζῷα ὅταν σφάκωνται.

ὅένασμα (τὸ) = ἡ ἴσχυρὰ καὶ τραχεῖα φωνὴ ζῷου.

ὅεύω = ἐπὶ τῶν φύλλων ἢ ἀνθέων, ὅταν πίπτουν.

ὅιζιμιδ (τὸ) = πέτρα ἐρριζωμένη καὶ ἀκίνητος.

ὅιπιζω = 1) σκορπίζω, 2) φεύγω ταχέως.

ὅιοβολάω = 1) ἑλαύνω 2) τρέχω μεθ' ὄρμης, φέρομαι πρὸς τὰ κάτω, πίπτω.

ὅιογδς (δ) = τὸ ἐκ σανίδων διαμέρισμα ἐντὸς τῶν ἀποθηκῶν ὅπου ἀποταμιεύεται ὁ σίτος, καὶ αὐτὸς ὁ σωρὸς τοῦ σίτου.

ὅσινια (ἡ) = ἡ ὅδροχόν, ὁ κρουνός. ἐνταῦθα = κρουνηδόν.

ὅσιμάνι (τὸ) = τὸ δάσος (λέξις τουρκική).

ὅσιπάνι (τὸ) = εἶδος δρυδὸς ἐκ τῶν ῥωμαλεωτέρων, ὥραιοτέρων καὶ μακροσιτέρων.

ὅνάζομαι = ὥρύομαι.

ὅνασιμο (τὸ) = ἡ ωρυγή.

ὅντὸν (τὸ) = δοχεῖον καταληγόν εἰς δέκα στόμιον, δι' οὗ ἔρρεεν
οἱ οἰνοὶ ἐν λεπτῇ βοῇ.

Σ

Σακελλάριος = τίτλος ἐκκλησιαστικὸς ἀπονεμόμενος εἰς ἵερεῖς
χάριν τιμῆς.

σαλαγάω — ὁ = ἐλαύνω διὰ κραυγῶν καὶ ραβδοσιμῶν ζῷα.

σάλαγος (δ') = ἡ φωνή, ἡ παρακέλευσις τοῦ ἐλαύνοντος ζῷα.

σαλάδο (τὸ) = (λ. ἴταλική) = παστόν, ἀλατισμένον.

Σαμουνὴλ = ὁ περίφημος διὰ τὴν ἔθελοθυσίαν του μοναχὸς κατὰ
τοὺς πολέμους τῶν Σουλιωτῶν κατὰ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ. Ἀπο-
συρθεὶς εἰς τὸ Κοσυγκι, ἔνθα ἤτο καὶ ἡ πυριτιδαποθήκη, ἀντέ-
στη ἐπὶ 40 γῆμέρας· βλέπων ὅμως ὅτι αἱ προσπάθειαι του
ἀπέδαινον μάταιαι, ἔθαλε πῦρ εἰς τὴν πυριτιδαποθήκην καὶ
μετὰ τῶν πέντε ἐναπομεινάντων συντρόφων του ὡς καὶ πλή-
θους πολεμίων ἀνετινάχθη εἰς τὸν ἀέρα (1803).

σέγμα (τὸ) = τὰ πρὸς διαμονὴν ἐν ὑπαίθρῳ χρήσιμα ἐνδύματα
καὶ σκεπάσματα (λ. τουρκική).

σείστρα (τὸ) = μουσικὸν ὅργανον κυρίως τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων.

Συνίστατο ἐκ μεταλλίνων ράβδων, αἴτινες γῆχουν σειόμεναι,
καὶ ἔχρησιμοποιεῖτο ἵδια κατὰ τοὺς πρὸς τιμὴν τῆς Ἱσιδος
(=τῆς Δήμητρος τῶν Αἰγυπτίων) χορούς.

σημαδοῦρο (τὸ) = τὸ σημεῖον· κυρίως τὰ ἐπιπλέοντα βυτία, δι-
ῶν σημειοῦνται τὰ ἐπικινδυνά εἰς πλοῦν μέρη.

σιδέρικος = ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ σιδήρου. Τοῦτο παρὰ τοῖς ἵπποις
θεωρεῖται σημεῖον ἀλάνθαστον γενναιότητος.

Σιμούν = ἄνεμος φλογερὸς ἐν Σαχάρᾳ, πνέων ἀπὸ Νότου.

Σίσυφος = πανουργότατος βασιλεὺς τῆς Κορίνθου· διὰ τὰς ἀνο-
μίας του εἶχε καταδικασθῆ ν' ἀναδιβάζῃ διαρκῶς ἐν τῷ
Ἄδη εἰς κορυφὴν ὅρους μέγαν λιθον, διτις, μόλις ἔφθανεν
ἐκεῖ, ἀπεκυλίετο.

σκέλεθρο (τὸ) = ὁ σκελετός.

σκελεθρωμένος = σκελετώδης.

σκιάχτρο (τὸ) = τὸ φόβητρον.

σκλήθρα (ἡ) = ἡ ἀκίς ξύλου. Ἐνταῦθα τοῦ ὄστοῦ.

σκούζω = κραυγάζω.

σκουτιά (τὰ) = τὰ ἐγδύματα.

σκῦλα Βαβυλών τῆς βασιλίδος Σιών καὶ δορίκητον δλβον ἔδέξατο· θησαυροὺς Χριστὸς ἐν Σιών δὲ ταύτης, καὶ βασιλεῖς σὺν ἀστέρι δδηγῷ, ἀστροπολοῦντας ἔλκει. Διὸ ἀνυμνοῦντες βοήσωμεν κτλ. εἰναι ἡ ἀρχὴ τροπαρίου μιᾶς ψῆφης τῶν Χριστουγέννων· (ἡ Βαβυλὼν ἐδέχθη τὰ λάφυρα καὶ τὸν διὰ πολέμου κτηθέντα πλοῦτον τῆς Ἱερουσαλήμ κτλ.). σμπάλα (ἡ) = ἡ πλευρά.

σόι (τὸ) = λ. τουρκικὴ = τὸ γένος.

σουρπάνω = μόλις ἀρχίζω νὰ σκοτεινάζω.

σπαράζω = ἀσπαρίω, κινοῦμαι σπασμωδικῶς. Ἐν τῷ Διάκῳ Γ', 215=μετατοπίζομαι ἐλαφρῶς.

σπλόνος (δ) = φυτόν, οὐ ἡ ἥζα δηλητηριώδης, δ φλόμος.

Σταδίου ὄδδος = ἡ ωραιοτέρα ὄδδος τῶν Ἀθηνῶν.

Σταθᾶς Γιάννης = περιώνυμος κλέφτης ἐκ Βάλτου. "Οτε ὁ Ἄλη πασᾶς ἐδάμασε τοὺς ἀρματολούς τῆς Στερεᾶς καὶ τῆς Θεσσαλίας, οἱ μάχιμοι ἀνδρες τῶν χωρῶν τεύτων κατέψυγον εἰς Σκίαθον, καὶ συνεκρότησαν ἐκεῖ καταδρομικὸν στόλον ἐξ 70 πλοιαρίων; δι' οὐ ἐπολέμουν τοὺς Τεύρκους κατὰ θάλασσαν. Ἀρχηγὸς τοῦ στολίσκου προεχειρίσθη ὁ Σταθᾶς, διτις ἀνεπέτασεν, ἀντὶ τῆς πρότερον κυματιζούσης ἐπὶ τῶν πλοίων ἐκείνων ρωσικῆς σημαίας, σημαίαν ἑλληνικήν, φέρευσαν ἐπὶ κυανοῦ πεδίου λευκὸν σταυρόν. Ὁ στόλος οὗτος οὐ μόνον ζημίας πολλάς ἐπέφερε εἰς τὰ διθωμανικὰ παράλια καὶ πλοῖα, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ πολεμικὰ σκάφη ἐτόλμησε ν' ἀντιπαραταχθῇ. Τὴν μνήμην μιᾶς τῶν ναυμαχιῶν τούτων (1807) διέσωσε τὸ παρατιθέμενον ἐν σελίδῃ 168 φύμα.

στεφάνι (τὸ) = τὸ ἄνω μέρος ἀποτομωτάτης τομῆς τοῦ ὅρους. (Ἐστεφάνιασε τὸ γίδι=ἐπῆγε εἰς τοιοῦτον μέρος, διθεν εἶγατ δυσκολώτατον νὰ ἐξέλθῃ καὶ κινδυνεύει γὰρ κρημνισθῇ).

στοιβὴ (ἡ) = ἀκανθώδης θάμνος.

στοιβιά (ἡ) = πληθ. οἱ στοιβιές = ἡ ἀρχαία στοιβὴ, διπερ ἵδε.

στολίδες (αἱ) = αἱ πτυχαί, αἱ ρύτιδες.

στονυράρι (τὸ) = ὁ πυρίτης λίθος. Εἰτα δξὺς καὶ αἰχμηρὸς λίθος.

στραβόξυλα (τὰ) = τὰ ἔνδα τὰ ἀποτελοῦντα τὸν σκελετὸν τοῦ νυκτηγούμένου πλοίου, τὰ ἄλλως λεγόμενα καὶ πατῖα.

στρίβει ἐννοητέον δ καιρὸς = ἀλλάσσει διεύθυνσιγ.

στρογγός = τραχὺς καὶ διάτορος.

στρούγη (ἡ) = ἡ μάνδρα.

Στύξ (ἡ) = λίμνη ἐν τῷ Ἀδῃ, εἰς τὰ Ὀδατα τῆς ὄποιας οἱ θεοὶ ὥρκίζοντο ὅρκον ἀμετάκλητον καὶ ἀπαράδατον.

συντυχαίνω = συνομιλῶ.

σύφλογο (τὸ) = ἡ δίνη ἡ πρεεργομένη ἐκ τῆς συναντήσεως φλογῶν πρότερον κεχωρισμένων.

σφαλάγγι (τὸ) = εἰδος ιοδόλου ἀράχνης.

σφάντζικον (τὸ) = παλαιὰ ἀργυρᾶ δραχμῆ.

σφάντης (δ) = (τὸ ἀρχαῖον σφαγὴ) τὸ μέρος τοῦ λαιμοῦ, ἐνθα τίθεται ἡ μάχαιρα κατὰ τὴν σφαγὴν.

σφελαχτὸς (τὸ) = θάμνος ἀκανθώδης ἐκ τῶν πρώτων φυτῶν, ἀτινα ἀναγγέλλουσι τὸ ἔαρ, μὲν ὠραῖα κίτρινα ἀνθη.

σχίζα (ἡ) = μικρὸν τεμάχιον ξύλου ἀποσχισθὲν ἀπὸ μείζονος διὰ κοπτέρος ὁργάνου μικρὸν τεμάχιον θραυσθέντος δοτοῦ.

Τ

τάβλα (ἡ) = ἡ τράπεζα.

Ταῖν Ἰππόλυτος = διάσημος Γάλλος ιστορικός, φιλόσοφος καὶ χριτικὸς (1828—1893).

Ταμησὸς = ὁ ποταμὸς Τάμεσις.

ταμπουρᾶς (δ) = ὄργανον ἔγχορδων ὁμοιάζον πρὸς μανδολῖνον.

Τάνταλος = ὁ πατὴρ τοῦ Πέλοπος, βασιλεὺς ἐν Δυδίᾳ. Θελήσας νὰ ἐμπαλίξῃ τοὺς θεούς, κατεδικάσθη ἐν τῷ Ἀδῃ εἰς πειναν καὶ διψαν αἰωνίαν. Ἐμενεν ἐν λίμνῃ, ὑπεράνω δὲ αὐτοῦ μηλέα ἐδείκνυεν εἰς αὐτὸν τοὺς καρπούς της· ἀλλ' ὅσάκις ἀπεπιρᾶτο νὰ δρέψῃ τινὰς ἐξ αὐτῶν, ὁ ἄνεμος ἀπεμάκρυνε τοὺς κλῶνας· ὅσάκις δ' ἀπεπειρᾶτο νὰ πίῃ, τὰ Ὀδατα ἀπεσύροντο.

Τάρταρος (δ) = μέρος τοῦ ἀρχαίου Ἀδου Κοφερόν, περιβαλλόμενον μὲ τριπλοῦν τεῖχος, περὶ δὲ ἕρρες βράχων ὁ πύρινος ποταμὸς Πυριφλεγέθων. Ἔν αὐτῷ ἐτιμωροῦντο δοσοὶ ὑπῆρξαν κακοὶ καὶ ἀδικοὶ ἐν τῇ ζωῇ.

Τάφος Ἀγιος = ἐννοητέον ἐνταῦθα τὴν θέσιν, τὴν τόσον ἡράν, ἐπου θηγήσκουσιν ὑπὲρ πατρόδος.

Ταχὴρ Ἀμπάζης = πιεστὸς ὑπηρέτης καὶ φίλος τοῦ Ἀλῆ, σύμβουλος καὶ ἐκτελεστὴς τῶν διαταγῶν του.

Τειρεσίας = περίφημος Θηβαῖος μάντις· ἐπειδὴ ἔτυχε νὰ ἴδῃ τὴν Ἀθηνᾶν ἐνῷ αὔτη ἐλούετο, ἢ θεὰ θυμωθεῖσα ἐτύφλωσεν αὐτόν· καμφθεῖσα δὲ ἀπὸ τὰς δεήσεις τῆς μητρός του, ἔδωκεν εἰτα εἰς αὐτὸν τὸ χάρισμα τοῦ μαντεύειν.

Τιμοκρέων = λυρικὸς ποιητὴς ἐξ Ἰαλυσοῦ τῆς Ρόδου. Κατηγορηθεὶς ως μηδίζων ἐξωρίσθη ἀπὸ τὴν πατρίδα του, εἰς μάτην δὲ ὁ Θεμιστοκλῆς, παρ' ᾧ κατέψυγε, ἐπεζήτησε τὴν ἀνάκλησιν τῆς ἐξορίας του. Διὰ τοῦτο ὁ Τ. θυμωθεὶς ἥρχισε μετ' ἀχαριστίας νὰ σκώπτῃ πικρῶς τὸν Θ. εἰς τὰ ποιήματά του.

τουνεζής = ἐκ τῆς Τύνιδος, ὅπου κατασκευάζοντο ὁρατὰ κατακόκκινα φέσια σταθερωτάτου χρωματισμοῦ.

τράκηνος = τρακάρετε, κάμετε ἐμβολήν.

τριβελίζω = 1) διατρυπῶ, 2) ἀνησυχῶ, στενοχωρῶ τινα πολύ.

τριμμόψιχα (ἢ) = τριμμένη ψίχα ἀρτου, ψίχουλο.

τριχιὰ (ἢ) = τὸ σχοινίον.

Φάληρον (τὸ) = ὁρατὸν παράλιον προάστειον τῶν Ἀθηνῶν.

Φάμπο Ἰωάννης Ἐρρήνος = διάσημος Γάλλος ἐντομολόγος γεννηθεὶς ἐν Σαλν Λεδὼν τὸ 1823, ἀποθανὼν τὸ 1915. Ἀφῆκε πολλὰ βιβλία μὲ θαυμασίας παρατηρήσεις περὶ τῶν ἐντόμων, ἐξ ὧν ἐξέχουσιν αἱ Ἐντομολογικαὶ ἀναμνήσεις του (10 τόμοι, 1879—99).

φαρὶ (τὸ) = ὁ ἵππος.

φελοῦνα (ἢ) = μικρὰ λέμδος ὑπηρετικὴ μεγάλης ἢ πλοίου.

φέρμελη (ἢ) = πολυτελὲς ἀνδρικὸν κολόβιον (=γελέκι) πεποικιλμένον διὰ χρυσοῦ ἢ μετάξης, ὅπερ φέρεται μετὰ τῆς φουστανέλλας.

Φιλόθεος = Ἡ Ἐνετία, βιρέως φέρουσα τὴν ἀπώλειαν τῆς Κρήτης (1669), ἐπεχείρησεν ἀπὸ τοῦ 1684 διὰ τοῦ στρατηγοῦ Μοροζίνη τὴν κατάκτησιν τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Στερεάς. Οἱ Ἐλληνες μετέσχον προθυμότατα τοῦ ἀγῶνος τούτου κατὰ τῶν Τούρκων. Ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ συνεστράτευσαν προθύμως μετὰ τοῦ Μοροζίνη, ἐκτὸς πολλῶν ἄλλων, οἱ ἀρματολοὶ Πάνος Μεϊντάνης καὶ Σπαθογιάννης τῆς Ἀκαρνανίας, τὸ Μικρὸ Χορμόπουλο ἐξ Ἀγράφων, καὶ ὁ Κούρμας

τῆς Παρνασσίδος, μεθ' ὧν συνέπραττον οἱ κατὰ τόπους ἐπίσκοποι. Εἰς ἓξ αὐτῶν ἦτο ὁ Φιλόθεος Χαριτόπουλος, ἐπίσκοπος Σαλώνων, ὅστις ἐπὶ κεφαλῆς ἐπαναστατῶν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Δημητρίου ἐξεδίωξε τοὺς ἐν Παρνασσίδι Τούρκους. Μετ' ὅλιγον ὅμως οἱ μὲν Τούρκοι ἐπῆλθον πολυάριθμοι, οἱ δὲ Ἐνετοί προέδωκαν τὸν ἀγῶνα περιορισθέντες εἰς τὴν Πελοπόννησον. Οἱ προαναφερθέντες ἀρματολοὶ ἔφονεύθησαν ἡρωϊκῶς μαχόμενοι ἐν διαφόροις μάχαις, ὡς καὶ ὁ Φιλόθεος. Ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Δημήτριος κατώρθωσε μετὰ πολλὰς περιπετεῖας νὰ σωθῇ εἰς Ζάκυνθον, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Ἐν τῇ περισωθείσῃ διαθήκῃ τοῦ (γραφείση τὸ 1708) ἔξορκίζει τὸν μικρότερον ἀδελφόν του «ἄν δώσῃ ὁ πανάγαθος Θεὸς καὶ καπιτάρη νὰ ἐλευθερωθῇ τὸ δυστυχισμένο Γένος μας ἀπὸ τὸν ἀνελέημονα Ἀγαρηνόν, νὰ ξεθάψῃ τὰ κόκκαλά μου, καὶ τὰ κόκκαλα τοῦ μηκαρίτου ἀδελφοῦ μου Φιλόθεου, ποὺ τὰ ἔχω κρυμμένα σὲ μία σακκούλα στὴν σπηλιὰν ποὺ ἔγνωρθίζει, καὶ νὰ τὰ θάψῃ μαζὶ καὶ κοντὰ στὰ κόκκαλα τῶν γονέων μας εἰς τὴν ἐκκλησιὰν τῆς πατρίδος μας..»

φλάμπουρο (τὸ)=ἡ σημαία (ἰδίᾳ τῷν κλεφτῶν).

φλάσκα (ἡ)=δοχείον οἴνου ἀπὸ ὑδροκολοκύνθην.

φλέβα (ἡ)=ἐν τῷ διτῷ τῆς ώμου πλάτης δηλοῖ κατὰ τοὺς μάντεις αἵματοχυσίαν.

φλοιάτη (ἡ)=μάλλινος ἐπενδύτης.

φλόκος (δ)=τὸ τριγωνικὸν πανίον τῆς πρώρας.

Φονταινεβλώ=πόλις 60 χμ. ΝΑ τῶν Παρισίων, ἐν μέσῳ θαυμασίου δάσους, μὲ λαμπρότατα ἀνάκτορα.

φρεγγω=καθουρδίζω, καίω.

φρεύδι (τὸ)=μεταφ. ἡ ὁρφὺς λόφου ἡ ὅρους=ράχις ἀπολήγουσα εἰς ὅξειν γωνίαν.

φρευμάξω=φυσῶ διὰ τῶν ρωθώνων.

φρευμένος=πεφρυγμένος, καμένος.

φτερό (στὸ) τόνε, παίρνει=τρέπει εἰς φυγὴν ἀντιστάσεως.

φυσσάτο (τὸ)=ὅ στρατός.

φυτρον (τὸ)=τὸ βλάστημα, μεταφορικῶς τὸ τέκνον.

Φώσκολος Ούγος=έγεννήθη ἐν Ζακύνθῳ τὸ 1778· νεώτατος μετέένη εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐνθα διεκρίθη μεγάλως ὡς ποιητής.

Καταδιωχθεὶς ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν διὰ τὰς φιλελευθέρας
ἰδέας του κατέψυγεν εἰς Δονδίνον, ἔνθα καὶ ἀπέθανε τὸ 1827.
φωτοηαμένος = καμένος ἀπὸ τὴν φωτιά.

Χ

χαδούλης, θηλ. χαδούλα = χαϊδεμένος.

χαϊμαλὶ (τὸ) = τὸ περίαπτον, τὸ φυλακτόν. Ἐν Ἡπείρῳ οὕτως
ἐλέγοντο τ' ἀργυρᾶ ἐγκόλπια, ἢτινα ἔφερον οἱ ἀρματολοὶ.
χαλεύω = ζητῶ.

Χαλήλμπεης = Τοῦρκος προύχων ἐκ Δαμίας οὗτος παρουσιά-
σθεὶς εἰς τὸν Μεχμέτ ἐζήτησε παραδειγματικὸν τὸν θάνατον
τοῦ Διάκου, ὃν παρέστησεν ὡς ἐπικινδυνωδέστατον.

χαμαΐδρον (τὸ) = ἡ χαμαΐδρυς τῶν ἀρχαίων, θάμνος μὲ πικροτά-
την γεῦσιν, ἐν χρήσει πρὸς ἴασιν στομαχικῶν νοσημάτων.

χαμαιλίδες (δ) = φυτὸν δηλητηριώδες, δ χαμαιλέων τῶν ἀρχαίων.

χαροπὶ (τὸ) = 1) δξεῖται ῥάδος ἢ δξὺ μαχαιρίδιον μὲ ἀργυρᾶν
λαβὴν χρήσιμον δι' ἀκόνισμα μαχαιρίου καὶ διὰ τρύπημα.

2) Ἡ ῥάδος τοῦ πιστολίου ἢ χρησιμεύουσα κατὰ τὴν γέ-
μισιν αὐτοῦ.

Χάρων = ὁ πορθμεὺς ὁ διαπορθμεύων ἀντὶ ὀδοίος διὰ τῆς Ἀχε-
ρουσίας λίμνης τὰς σκιάς τῶν θυγησκόντων.

χειρίσιος = κατεσκευασμένος ἐκ νήματος κλωσθέντος διὰ τῆς
χειρός.

χερουλάτης (δ) = ἡ λαβὴ τοῦ ἀρότρου, ἄλλως χερολάδα.

χνότο (τὸ) = ἡ ἐκπνοὴ τοῦ στόματος.

χολάτος = ὁ ἔχων χρῶμα χολῆς, βαθὺ πράσινον.

χονιάω = δρμῷ, φέρομαι ὄρμητικῶς.

Χριστοῦ δάκρυον = οἶνος ἐκ τῶν κλιτύων τοῦ Βεζουθίου, οὕτως
δηνομασθεὶς διὰ τὴν ἡδύτητα τῆς γεύσεως καὶ τοῦ ἀρώματος.

Χρόνης = ἀρματολὸς ἐκ Δωρίδος, φονευθεὶς τὸ 1791.

Χροῦσσα (τὰ) = χωρίον ἐν Σύρῳ.

Χρυσόστομος Ἰωάννης = ὁ εἰς τῶν τριῶν μεγάλων Ἱεραρχῶν
τῆς Ἐκκλησίας, (347—407 μ. Χ.) πατριάρχης Κωνσταντι-
νουπόλεως. Οὗτος ἔκαμεν ἐπιτομὴν τῆς λειτουργίας τοῦ Με-
γάλου Βασιλείου.

χτένι εν Ἡπείρῳ = ἡ ὁμοπλάτη τοῦ ἀργίου. Τὰ ἐπ' αὐτῆς σημεῖα, ἐξὸν ὁ ἀμνὸς ἐθυσιάσθη κατὰ τὸ Πάσχα ἢ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἀγ. Γεωργίου, ἐχρησίμευον (καὶ χρησιμεύουν ἔτι) εἰς τοὺς ἀρματολοὺς καὶ ποιμένας πρὸς μαντείας.

χτύπα, μέντα = μετ' ἐπιμόνους προσπαθείας καὶ ἀναζητήσεις.
χυμάω = ἵδε χουμάω.

χῶμα, κλαρὶ καὶ πέτρα = ῥήτρα, δι' ἣς συνήθως ἐν τοῖς παλαιοῖς συμβολαῖοις παρεχωρεῖτο ἡ ἀπόλυτος κυριότης κτήματός τινος.

χωνεύω = διαχέομαι ἐσωτερικῶς καὶ ὑπούλως, ἀπορροφῶμαι βαθμηδόν, καὶ εἴτα ἐξαφανίζομαι, χάνομαι.

¶

ψωμὶ (τὸ) ποὺ σούδωνα νὰ σὲ πνίξῃ = κατάρα ῥιπτομένη συνήθως κατὰ προδότου ἢ ἀγνώμονος.

Ω

Ὥρείων = περίφημος κυνήγιος τῆς ἀρχαίας μυθολογίας, ὅστις ἐφονεύθη ὑπὸ τῆς Ἀρτέμιδος, διότι παρηγώχλησεν αὐτὴν ἐν τῷ κυνηγίῳ. Μετὰ τὸν θάνατόν του ἀπηστερίσθη ἐν τῷ οὐρανῷ μετὰ τοῦ κυνὸς αὐτοῦ. Κατὰ τὸν Ὅμηρον καὶ ἐν τῷ Ἀδη ἀκόμη ἐξηκολούθει νὰ θηρεύῃ.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ Α'.

ΠΕΖΟΣ ΛΟΓΟΣ

1. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ.

Α' ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑΝ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑΝ
ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΝ :

	Σελις
Βασιλειάδου Σπ. 'Ο Όρφευς καὶ αἱ Σειρῆνες ..	3
Δάμπρου Σπυρ. 'Η καταδίκη τῶν ἐν Ἀργινού-	
σαις στρατηγῶν	5
Παπαδοπούλου 'Αλεξ. 'Ο νῖός τοῦ 'Αλεξάνδρου	8

Β' ΣΧΕΤΙΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΝΕΩΤΕΡΑΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ :

Νιοβάνα Π. "Οπως εἰς τὰ μυθιστορήματα	11
--	----

Γ' ΣΧΕΤΙΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ :

Πεζοπόρου 'Α. Συνάντησις στὸ βουνὸ	13
---	----

2. ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ.

Α' ΠΟΛΕΩΣ :

Ξενοπούλου Γρ. 'Η Ζάκυνθος	16
---------------------------------------	----

Β' ΟΡΓΑΝΟΥ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ :

Νιοβάνα Παύλου. Τὸ ἔργον τῆς καρδίας	24
---	----

Γ' ΑΡΧΑΙΩΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΗΜΑΤΩΝ :

Πολιτη Νικ. 'Ο Ερμῆς τοῦ Πραξιτέλους	26
---	----

Τσούντα Χρέστου. Άι στῆλαι τοῦ Δεξίλεω καὶ τῆς	
--	--

'Ηγησοῦς	31
-------------------	----

Τσούντα Χρέστου. 'Η πομπὴ τῶν Παναθηναίων	35
---	----

Αλεξ. Γ. Σαρᾶ Νεοελλ. 'Αναγγώσματα Α' Γυμνασίου.	17
--	----

3. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΑΙ.

ΒΙΟΥ ΑΝΘΡΩΠΩΝ :

	Σελίς
<i>Καρβούνη Ν. Δεξιά, καπετάνιε!</i>	40
<i>Μελᾶ Σπύρου. Τὸ δρᾶμα τοῦ μικρούλη</i>	42

4. ΠΕΡΙΓΡΑΦΑΙ ΔΙΗΓΗΜΑΤΙΚΑΙ.

Α' ΦΥΣΙΚΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ :

<i>Καρκαβίτσα Ἀνδρ. Ἡ ἀνατολὴ τοῦ ἥλιου ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ Κισσάβου ..</i>	45
<i>Ξενοπούλου Γενγ. Ὁ χορὸς τῶν ὁρῶν</i>	48

Β' ΠΟΛΕΩΣ :

<i>Καρβούνη Νικ. Πρὸ τῆς Ρόδου</i>	50
---	----

Γ' ΒΙΟΥ ΑΝΘΡΩΠΩΝ :

<i>Μωραϊτίδου Ἀλεξ. Ἄλωνάρης</i>	54
<i>Μητσάκη Μιχ. Οἱ ἐμπρησμοὶ τῶν δασῶν ..</i>	61
<i>Πεζοπόρου Ἀν. Ἡ Μεγάλη Ἐβδομὰς εἰς τὰ ἔξωκλησάκια τῆς Ἀττικῆς</i>	68

Δ' ΒΙΟΥ ΖΩΩΝ :

<i>Μελᾶ Σπύρου. Τὸ ἄσμα τῶν τεττίγων</i>	71
<i>Μελᾶ Σπύρου. Αἱ σχέσεις τοῦ τέττιγος μὲ τὸν μύρμηχα</i>	73

5. ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ.

<i>'Ροῖδου Ἐμμ. Ἰστορία ἐνὸς σκύλου</i>	76
<i>Παπαδιαμάντη Ἀ. Στὸ Χριστό, στὸ Κάστρο ..</i>	83

6. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΙ.

Α' ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ :

<i>Παπαρεγγοπούλου Κ. Ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Αριστείδης</i>	108
<i>Λάμπρου Σπ. Ὁ Φωκίων</i>	112

Β' ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ :

Σελίς

- Παπαρεζηγοπούλου Κ.* Παρατηρήσεις περὶ τῶν μηδικῶν πολέμων 114

Γ' ΟΜΑΔΟΣ ΑΝΘΡΩΠΩΝ :

- Νιοβάνα Παύλου.* Ὁ τσολιᾶς 118

Δ' ΤΥΠΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ :

<i>Λασκαράτου Α.</i> Ὁ φιλόπονος	120
<i>Λασκαράτου Α.</i> Ὁ περίεργος	122

7. ΜΥΘΟΙ.

- Κοραῆ Αδαμ.* Αἰγίδια καὶ πρόβατα 123
 (Ἐπιμύθιον Κοραῆ: "Οταν θέλῃς νὰ γνωρίσῃς ἄνθρωπον, δίδε συνεχῶς ἀφορμὰς εἰς αὐτὸν νὰ φανερώνῃ τὴς ψυχῆς αὐτοῦ τὰς διαθέσεις").

- Κοραῆ Αδαμ.* Τίγρις καὶ λέων 123
 (Ἐ. Κ. Τῶν τυράννων οἱ ὑπηρέται γίνονται τυραννικώτεροι παρὰ τοὺς δεσπότας).

- Κοραῆ Αδαμ.* Χωρικὸς ταξιδιώτης 123
 (Ἐ. Κ. Τὸν χωρικὸν τοῦτον ὅμοιά-ζουσιν ὅσοι ἀποδίδουν εἰς τὸν Θεόν τὰς διὰ τὴν ίδιαν αὗτῶν μωρίαν ἀποτυχίας).

8. ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΩΝ.

- Πολίτου Νικ.* Σὰν τὸ λύκο καὶ τὴν ἀλποῦ μὲ τὸν καρπὸ καὶ τάχερα 124
 • *Πολίτου Νικ.* Τὸ γύφτο κάνονταν βασιλιᾶ, καὶ κειὸς γυρεύει ὁρίκια 124

9. ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΕΡΓΑ.

- Βυζαντίου Άλεξ.* Πρόποσις ἐπὶ τῇ πεντηκονταετηρίδι τῆς ἔλληνικῆς ἐπαναστάσεως 125

ΜΕΡΟΣ Β'.

ΠΟΙΗΣΙΣ

1. ΕΠΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

Α' ΜΕΓΑΛΑ ΕΠΗ.

Βαλαωρίτου Άριστ. Αθανάσης Διάκος. Σελίς

'Άσμα Α'.	Η παραμονή	129
'Άσμα Β'.	Οι τρεῖς	132
'Άσμα Γ'.	23η Απριλίου	135
'Άσμα Δ'.	Αποκάλυψις	147
'Άσμα Ε'.	Ομέρ Βριόνης	154
'Άσμα Ζ'.	Τὸ δαχτυλίδι	160

Β' ΜΙΚΡΑΙ ΕΠΙΚΑΙ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ.

1. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΘΕΜΑ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ :

Δάφνη Στεφάνου.	Ο ἄγγελος τοῦ Μαραθῶνος	163
Δάφνη Στεφάνου.	Ο θρίαμβος τοῦ Διαγόρα	165
Μαβίλη Δ.	Η Καλλιπάτειρα	165
Δημῶδες.	Η παρὰ τὴν Κασσάνδραν ναυμαχία (1807)	168

2. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕΤΑ ΜΥΘΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ :

Δημῶδες.	Η ἀρπαγὴ τῆς γυναικὸς τοῦ Άκρίτου	168
Δημῶδες.	Ο Χάρος καὶ δὲ Λεβέντης	170
Δημῶδες.	Ο Χάρος καὶ οἱ ἀποθαμένοι	171
Πολέμη Ι.	31 Δεκεμβρίου	172

3. ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕ ΘΕΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ :

Περγιαλίνη Γ.	Η βαρκούλα	172
Πολέμη Ι.	Ο λιποτάκτης	173

Γ' ΜΥΘΟΙ.

Παπαγωνίου Ζ.	Ο τραγουδιστὴς	174
---------------	--------------------------	-----

2. ΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

A' ΚΥΡΙΩΣ ΛΥΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

1. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΑΤΟΜΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΝ :

	Σελίς
<i>Μαλακάση Μ.</i> 'Ο Τάκη-Πλούμας	175
<i>Παλαμᾶς Κ.</i> 'Αγάθωνος γυνὴ	177
<i>Πάλλη Άλεξ.</i> Χωρισμὸς	179
<i>Σολωμοῦ Διον.</i> Πρὸς τὸν κ. Γεώργιον Δὲ 'Ρώση	179
<i>Σουρῆ Γεωργίου.</i> Εἰς τὸν Διον. Σολωμὸν . . .	180
<i>Στρατήγη Γ.</i> Στὸ σπίτι μας	181

2. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΓΑΠΗΝ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ :

<i>Κάλβου Ἀνδρέου.</i> 'Ο φιλόπατρις	182
<i>Κάλβου Ἀνδρέου.</i> Τὰ ἡφαίστεια	184
<i>Μαβίλη Δ.</i> 'Η δόξα τῆς Ἐλλάδος	187
<i>Προβελεγγίου Ἄρ.</i> 'Η ἐπιστροφὴ	188

3. ΣΧΕΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ ΚΑΙ ΤΗΝ ΦΥΣΙΝ :

<i>Βασιλικοῦ Πέτρου.</i> Χειμώνιασμα	190
<i>Βασιλικοῦ Πέτρου.</i> 'Η σπορὰ	190
<i>Δροσίνη Γ.</i> Τὸ καλύβι	190
<i>Δροσίνη Γ.</i> Μεσημέρι	191
<i>Δροσίνη Γ.</i> 'Εσπερινὸς	191
<i>Κρυστάλλη Κ.</i> Τὸ ἥλιοβασίλεμα	192
<i>Κρυστάλλη Κ.</i> 'Ο τρύγος	193
<i>Παλαμᾶς Κ.</i> "Υμνος τῶν ὀλυμπιακῶν ἀγώνων .	195
<i>Παλαμᾶς Κ.</i> "Ἐνα κυπαρίσσι.	195
<i>Παλαμᾶς Κ.</i> Ποιό εἶν' αὐτὸ τὸ κοιμητήρι; . . .	196
<i>Πορφύρα Δ.</i> 'Ανοιξη	196

B' ΣΑΤΙΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ.

<i>Σουρῆ Γεωργίου.</i> 'Αθηναϊκὸν πάσχα	196
---	-----

Γ' ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ.

<i>Πάλλη Ἀλεξ.</i> Σὲ τάφο κόρης	Σελὶς 197
--	--------------

3. ΕΠΙΚΟΛΥΓΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ.

<i>Παπαρρηγοπούλου Δ.</i> 'Ο Ορφεὺς ἐν τῷ Ἄδῃ	198
<i>Παράσχου Ἀχιλλέως.</i> Εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Σαλαμῖνος	202
<i>Παλαμᾶ Κωστῆ.</i> 'Ο Δεξίλεως	204

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α'

ΒΙΟΙ, ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ	207
---	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β'

ΕΞΗΓΗΣΙΣ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ	221
---	-----

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	257
------------------------------	-----

ΠΙΝΑΞ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΧΑΡΤΩΝ	263
------------------------------------	-----

ΠΙΝΑΞ ΕΙΚΟΝΩΝ ΚΑΙ ΧΑΡΤΩΝ

‘Η πλατεία του ποιητού ἐν Ζακύνθῳ	Σελίς	19
‘Ο Ἐρμῆς του Πραξιτέλους	»	28
‘Η κεφαλὴ του Ἐρμοῦ	»	30
‘Η στήλη του Δεξιλεω ἐν τῷ Κεραμεικῷ	»	32
‘Η στήλη τῆς Ἡγησοῦς	»	34
<i>Εἰκόνες ἐκ τῆς ζωφόρου του Παρθενῶνος:</i>		
Τμῆμα τῆς νοτίας πλευρᾶς (ἀναπαράστασις)	»	36
Τμῆμα τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς	»	38
Τμῆμα τῆς βορείας πλευρᾶς	»	38
“Ετερον τμῆμα τῆς βορείας πλευρᾶς	»	39
Χάρτης τῆς νήσου Σκιάθου	»	88-89
Κάτθανε, Διαγόρα!	»	167
‘Η στήλη τῆς γυναικὸς του Ἀγάθωνος ἐντῷ Κεραμεικῷ	»	177

Προσωπογραφίαι τῶν συγγραφέων:

Βαλαωρίτης Ἀριστοτέλης	Σελίς	207
Βασιλειάδης Σπυρίδων	»	207
Βασιλικὸς Πέτρος	»	208
Βυζάντιος Ἀλέξανδρος	»	208
Δάφνης Στέφανος	»	208
Δροσίνης Γεώργιος	»	209
Καρβούνης Νικόλαος	»	209
Καρκαβίτσας Ἀνδρέας	»	210
Κοραῆς Ἀδαμάντιος	»	210
Κρυστάλλης Κώστας	»	211
Λάμπρος Σπυρίδων	»	211
Λασκαρᾶτος Ἀνδρέας	»	212
Μαβίλης Λορέντζος	»	212
Μαλακάσης Μιλιάδης	»	212
Μελᾶς Σπύρος	»	213
Μητσάκης Μιχαὴλ	«	213
Μωραΐτιδης Ἀλέξανδρος	»	213
Νικβάνας Παῦλος	»	214

Προσωπογραφίαι τῶν συγγραφέων (συνέχεια):

Ξενόπουλος Γρηγόριος	Σελίς	214
Παλαμᾶς Κωστῆς	>	215
Πάλλης Ἀλέξανδρος	>	215
Παπαδιαμάντης Ἀλέξανδρος	>	215
Παπαδοπούλου Ἀλέξανδρα	>	216
Παπαντωνίου Ζαχαρίας	>	216
Παπαρρηγόπουλος Δημήτριος	»	216
Παπαρρηγόπουλος Κωνσταντίνος	»	217
Παράσκος Ἀχιλλεύς	>	217
Περγιαλίτης Γιάννης	>	217
Πολέμης Ιωάννης	>	218
Πολίτης Νικόλαος	<	218
Προβελέγγιος Ἀριστομένης	>	218
Τοΐδης Ἐμμανουὴλ	>	219
Σολωμός Διονύσιος	>	219
Σουρῆς Γεώργιος	>	220

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ
ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 3ῃ Ιουλίου 1928.

*Ἀριθ. πρωτ. 20986.

Πρόδειγμα
τὸν κ. Ἀλέξανδρον Γ. Σαρῆν

Ἐχοντες ὑπ' ὅψει τὸ ἄρθρον 8 τοῦ νόμου 3438 «περὶ διδακτικῶν βιβλίων» καὶ τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 1)11-5-28 πρᾶξιν τῆς οἰκείας ἐπὶ τῆς ἀναθεωρήσεως τῶν ἔγκεκριμένων διδακτικῶν βιβλίων ἐπιτροπῆς, ἔγκρινομεν διὰ τὸ ἀπὸ σήμερον μέχρι τέλους τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1930-1931 χρονικὸν διάστημα τὸ ὑφ' ὑμῶν συγγραφὲν βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον «Νεοελληνικά Ἀναγνώσματα, διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς Α' τάξεως τῶν τετραταξίων γυμνασίων καὶ τῆς ἀντιστοίχου τάξεως τῶν λοιπῶν σχολείων τῆς Μάσης Ἐκπαιδεύσεως», ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως ἐν μελλούσῃ ἐκδόσει τοῦ βιβλίου ἐπιφέρητε τὰς ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ὑποδεικνυομένας τροποποιήσεις.

Ο. Υπουργός
Θ. ΝΙΚΟΛΟΥΔΗΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Γ. ΣΑΡΗ

Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΤΟΥ ΑΒΕΡΩΦ

Ἴστορικὸν διήγημα, ἐν φέντειθεται ἡ ἀπελευθέρωσις τοῦ Μετσόβου κατὰ τὸ 1912 καὶ ἡ δρᾶσις τοῦ ἀειμνήστου εὐεργέτου τοῦ ἔθνους. Ἀνάγνωσμα καταλληλότατον διὰ τὰ παιδιά τοῦ ἐλληνικοῦ σχολείου. Μετὰ 8 εἰκόνων καὶ 2 χαρτῶν. Δρ. 4.—

Πωλεῖται εἰς τὸ βιβλιοπωλεῖον I. ΣΙΛΕΡΗ